

INSTITUTO DE EDUCACIÓN SECUNDARIA DAVID BUJÁN

**PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA
DEPARTAMENTO
DE
XEOGRAFÍA E HISTORIA**

CAMBRE

CURSO ACADÉMICO: 2021 - 2022

ÍNDICE:

1. Introducción e contextualización. 4
2. Contribución ás competencias clave. Concreción dos estándares de aprendizaxe avaliáveis da materia que forman parte dos perfís competenciais. 9
3. Concreción dos obxectivos, contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e competencias clave. 13
4. Grao mínimo de consecución para superar a materia. 129
5. Secuenciación e temporalización das unidades didácticas. 130
6. Concrecións metodolóxicas. 134
7. Materias e recursos didácticos. 136
8. Avaliación: 137
  - o Criterios de avaliación.
  - o Procedementos e instrumentos de avaliación.
  - o Criterios de cualificación.
9. Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente. 140
10. Actividades de seguemento, recuperación e avaliación das materias pendentes. 142
11. Organización dos procedementos que lle permitan ao alumnado acreditar os coñecementos necesarios en determinadas materias, no caso do bacharelato (cambios de modalidade ou de idioma) 142
12. Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas que se poidan adoptar como consecuencia dos seus resultados. 143
13. Medidas de atención á diversidade. 143
14. Elementos transversais. 146
15. Contribución do departamento ao Proxecto Lector. 146
16. Contribución do departamento ao Plan TIC. 157
17. Contribución do departamento ao Plan de Convivencia. 158
18. Actividades complementarias e extraescolares. 159
19. Addenda. Plan de continxencia. 161
20. Mecanismos de revisión, avaliación e modificación da programación didáctica en relación cos resultados académicos e procesos de mellora. 162

MATERIAS QUE IMPARTE O DEPARTAMENTO:

- XEOGRAFÍA & HISTORIA 1º ESO (3 h. / grupo = 9 h.).
- XEOGRAFÍA & HISTORIA 2º ESO (3 h. / grupo = 9 h.).
- XEOGRAFÍA & HISTORIA 3º ESO (3 h. / grupo = 9 h.).
- XEOGRAFÍA & HISTORIA 4º ESO (3 h. / grupo = 9 h.).
- HISTORIA DO MUNDO CONTEMPORÁNEO 1º Bacharelato (4 h. / grupo = 8 h.).
- HISTORIA DE ESPAÑA 2º Bacharelato (3 h. / grupo = 9 h.).
- XEOGRAFÍA 2º Bacharelato (4 h. / grupo = 4 h.).
- HISTORIA DA ARTE 2º Bacharelato (4 h. / grupo = 8 h.).

CURSOS E GRUPOS DO DEPARTAMENTO:

PROFESORADO	CURSO / GRUPO	ÁREA / MATERIA	HORAS SEMANAIS
Ramón Barreiro Pimentel	<ul style="list-style-type: none"> ✓ 2º BACH A ✓ 2º BACH B ✓ 4º ESO A,B,C ✓ 2º ESO C 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ HISTORIA DE ESPAÑA ✓ XEOGRAFÍA ✓ XEOGRAFÍA & HISTORIA ✓ XEOGRAFÍA & HISTORIA 	<ul style="list-style-type: none"> 3 h. 4 h. 9 h. 3 h.
Juan A. Colao Barbas	<ul style="list-style-type: none"> ✓ 2º BACH B,C ✓ 1º BACH A,B ✓ 2º ESO A 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ HISTORIA DA ARTE ✓ Hª MUNDO CONTEMPOR. ✓ XEOGRAFÍA & HISTORIA 	<ul style="list-style-type: none"> 8 h. 8 h. 3 h.
Helena Gómez Vecino (Dpto. Filosofía)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ 1º ESO A,B 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ XEOGRAFÍA & HISTORIA 	<ul style="list-style-type: none"> 6 h.
Rosa Ana Carnero Bernal (Dpto. Debuxo)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ 1º ESO C 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ XEOGRAFÍA & HISTORIA 	<ul style="list-style-type: none"> 3 h.
José Mª Blanco Blanco Xefatura do Departamento	<ul style="list-style-type: none"> ✓ 2º BACH. B,C ✓ 3º ESO. A,B,C ✓ 2º ESO B 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ XEOGRAFÍA & HISTORIA ✓ HISTORIA DE ESPAÑA ✓ XEOGRAFÍA & HISTORIA ✓ XEFATURA DEPART. 	<ul style="list-style-type: none"> 6 h. 9 h. 3 h. 3 h.

A presente programación cumpre coas directrices establecidas pola Comisión Coordinadora Pedagóxica do Instituto.

PROFESORADO DO DEPARTAMENTO:

Asdo: Ramón Barreiro Pimentel	Asdo: Juan Antonio Colao Barbas
Asdo.: Helena Gómez Vecino	Asdo: Rosa Ana Carnero Bernal
	Xefatura do Departamento Asdo.: José M ^a Blanco Blanco
En Cambre a 14 setembro de 2021	

1. Introducción e Contextualización

A área de influencia do noso Centro sitúase no sector oriental dunha comarca coruñesa de fonda significación histórica e xeográfica: as Mariñas dos Freires. O seu nome ten a súa orixe no mundo feudal, cando a ampla zona das Mariñas coruñesas se articulaban en dous espazos definidos pola titularidade das terras que as compoñían.

Así, o sector costeiro situado en torno a influencia da cidade de Betanzos e dominado pola nobreza laica vinculada aos Andrade, chamouse Dos Condes, e a zona do interior, rexentada polos monxes beneditinos de Cambre, chamouse, pola mesma razón, Dos Freires. Nunca mellor dito, xa que neste espazo xurisdiccional se xuntaba o poder de cinco cenobios da orde de San Bieito, os de Brives, Pravio, Vilacoba, Cambre e Abellá. Por se isto non fose suficiente, temos que contar tamén coa forte influencia que tiveron sobre a comarca os Cabaleiros Templarios da pobra do Burgo, monxes ao fin, ó menos ata a súa fulminante disolución en 1312. Polo tanto, o nome vén como anel ao dedo e aparece suficientemente xustifico.

Os límites históricos da comarca deben situarse nunha liña de contorno impreciso que transcorre ao través dos actuais municipios de Oleiros, Carral, A Coruña, Culleredo e Cambre, sendo precisamente este último o seu núcleo e eixo central de referencia. Como o municipio de Cambre é tamén a nosa principal área de actuación, agás outras como o de Carral ou a zona do Temple en Culleredo, que en realidade hoxe en día depende de outro centro de secundaria, constituirá o noso principal obxecto de estudio.

Cambre é unha zona de intensa e rica tradición histórica. Os primeiros vestixios da ocupación do territorio datan do Bronce Final, en torno a mil anos antes de X. C. Así, son de destacar os vestixios de castros en Cambre, Sigrás e Pravio, hoxe en día case inexistentes pola secular falta de xestión do patrimonio artístico e cultural. Esta orixe indoeuropea dos primeiros asentamentos na mariña dos freires reflíctese no mesmo topónimo "Cambre", emparentado coa voz céltica "Cambria", do que vén, por poñer un exemplo egrexio, Cambridge en Inglaterra.

A partir da fundación dun mosteiro no século X, Cambre converteuse no centro da Mariña dos Freires, un amplo territorio controlado de forma feudal polo clero regular. Con posterioridade, os Templarios erixiron a igrexa de Sta. M^a do Temple (s. XIII), centro da súa actividade relixiosa, militar e administrativa ao carón da ría do Burgo. Polo mesmo tempo adquiriu auxe o camiño inglés a Santiago de Compostela, que transitaba por estes territorios.

Durante os séculos XIX e XX o municipio converteuse nun típico lugar de recreo coruñés, atraínte pola bondade do seu clima e polo denso das súas fragas, ambas calidades perfectamente retratadas no Bosque animado de Wenceslao Fernández Flórez. E así, en 1921 concedéuselle a Cambre o título de Vila, en recoñecemento ao bon trato dispensado aos veraneantes coruñeses durante décadas.

O monumento máis representativo da vila é sen dúbida a igrexa de Sta. Mª de Cambre, pertencente ao antigo mosteiro do mesmo nome, obra mestra do románico galego, con formas moi canónicas e cheas de harmonía. É de destacar o seu testeiro poliabsidiado, típico das igrexas monacais, e as bandas e arquetes lombardos, de influencia francesa, que decoran os paramentos. No seu interior consérvase unha pía bautismal do século XIII, traída de Terra Santa polos cabaleiros templarios.

Outros monumentos salientables son a ponte románica da ría do Burgo, recentemente restaurada con criterio un tanto dubidoso, as igrexas de Sta. M^a do Temple, do século XIII, e a de Sigrás, con restos do século XII e reformada completamente no século XVIII. O Concello posúe no seu seo gran cantidade de pazos, como o de Anceis, e espectaculares quintas das chamadas de "indianos", feitas, teoricamente, coas fortunas formadas polos oriúndos de Cambre nas Américas.

A cuantificación dos efectivos humanos da nosa comarca. así como a súa evolución no tempo, resulta do máximo interese para nós e os nosos fins. A análise da situación demográfica na que nos atopamos e a que debemos prever no futuro, influirá decisivamente na organización académica que queiramos ter no noso Centro.

A primeira realidade que observamos na evolución demográfica de Cambre é que existen dous mundos claramente diferenciados. Así, existe unha área interior en franca regresión poboacional (parroquias de Sta. María de Vigo, Andeiro, Celas e Meixigo), fronte a unha zona máis cercana e mellor comunicada coa metrópole coruñesa (Anceis, Brexo, Brives, Sta. María de Cambre, Cecebre, Pravio, Sigrás e O Temple) que se atopan en franco e rápido crecemento nos últimos anos, seguindo a corrente migratoria da cidade cara ás áreas rururbáns, tan característica da década dos noventa. Este fenómeno é especialmente certo no que respecta a áreas como O Temple, A Barcala, Cecebre ou a propia cabeceira de comarca, que veñen acollendo dende hai tempo o establecemento de urbanizacións que atraen a veciños da cidade da Coruña cara estas zonas periféricas, na busca de mellores condicións de vivenda e vida. A saturación e encarecemento do espazo construtivo na cidade, xunto á modernización e acondicionamento das vías de comunicación favoreceu este fenómeno de suburbanización na que se establecen constantemente novas residencias e vivendas secundarias destinadas ao lecer. Ante esta situación, as nosas previsións apuntan con claridade cara un crecemento do alumnado dependente do Centro, fenómeno inverso ao que ocorre nalgúns zonas da cidade de A Coruña. Como exemplo da situación existente, comparemos algúns datos da tendencia demográfica dunha parroquia que perde poboación como Celas, xunto a outra en rápido crecemento como Sigrás:

O que primeiro chama a atención é sen dúbida o rápido crecemento que presenta o concello dende os anos oitenta, produto das circunstancias que xa fixemos notar máis arriba. En consecuencia, o Centro debe esperar nos próximos anos unha afluencia continuada e en aumento de alumnado. A mesma tendencia pódese observar en Concellos limítrofes como Culleredo ou, en menor medida, Carral. É importante salientar que o proceso inmigratorio detectado se concentra especialmente nos grupos de idade comprendidos entre os 20 e os 35 anos, colectivos de poboación en idade reprodutora e laboral.

Esta situación explica a relativamente alta taxa de natalidade que presenta o Concello de Cambre, que obviamente, convive co proceso xeral de envellecemento da poboación que sofre toda a comunidade autónoma galega, tal vez aquí menos acusado que en outros lugares. Por outra parte, o proceso de feminización tákase nun 1,05 en favor das mulleres.

Un primeiro dato que nos interesa é a taxa de escolaridade da poboación xa que está en relación directa coa evolución do mundo do traballo e da poboación activa. A franxa de 4 a 17 anos (educación primaria e secundaria) aporta cifras esperables e similares á media nacional. Sen embargo, os datos para as idades de 18 a 25 anos (ensinanza superior) mostran unha baixa escolaridade, só o 2% da poboación accede a este tipo de estudos especializados. Pensamos que esta porcentaxe debería mellorarse no futuro para que os cadros especializados que a zona necesita xurdan do seu propio seo.

Antes, diremos que Cambre ata os anos 70 caracterizouse pola súa actividade agrícola. Dende entón, e debido a expansión do fenómeno metropolitano, a estrutura económica alterouse profundamente, dando cabida a un intenso crecemento do sector servizos, acompañado por outro máis moderado das actividades industriais.

Así, hoxe en día, o sector máis importante da vida económica é o terciario (48,61%), seguido do secundario (43,42 %), e reducindo só ao 8,97% o sector primario, hexemónico na zona hai vinte anos. Temos que ter en conta, ademais, que gran parte da nova poboación que absorbe Cambre, desempeña as súas tarefas ocupacionais na bisbarra coruñesa

Temos que recordar aquí que o peso industrial de áreas como a do Temple, é incomparablemente maior que o das parroquias rurais do interior, onde, na práctica, estas cifras globais invértense.

O sector primario de Cambre céntrase nunha agricultura de acusado minifundismo. Das 1301 explotacións agrarias que posuía o Concello en 1982, 1241 (o 84%) eran menores de 5 Has, e soamente 12 (o 4%) superaban as 10 Has. Eso quere dicir que basicamente a actividade agrícola en Cambre é de subsistencia e subsidiaria a tempo parcial sen capitalización. Considérase a terra e o cultivo como un complemento económico de outras actividades principais. Fronte a este modelo, comezan timidamente a aparecer formas modernas de produción hortofrutícola e de flor. Con esta modalidade máis desenvolvida integrouse a gandaría intensiva leiteira e cárnica, que substituíu moi rapidamente as formas arcaicas de imbricar o gando no agro, xa imposibles de manter. O réxime de tenza de terra dominante é a propiedade plena, con un 75% do total, fronte a outras testemuñas como o arrendamento ou a parcería.

Pese ao que poida pensarse, o Concello ten certa tradición manufactureira, así, en 1804 o ilustre polígrafo ferrolán Lucas Labrada na súa magna obra: Historia y descripción del Reino de Galicia, cita a existencia dende 1798 dunha fábrica de téxtiles en Sigrás:

"Hallándose allí en el lugar de Sigrás una fábrica de pintados de algodón y lino, que establecieron habrá ocho años D. Enrique Bret y D. Luis de Vitry, la cual ha sido formada por el consulado, y sigue con bastante aceptación y despacho de sus manufacturas."

De todas as maneiras, este feito non pasa de ser episódico, e non parece que tivera continuidade. O desenvolvemento do sector industrial en Cambre é, hoxe en día, aínda discreto, pero ten visos de crecer fortemente no polígono industrial do Espírito Santo. A escasez de solo industrial na Coruña provocou o establecemento destes polos de desenvolvemento nos arredores da metrópole. E esta corrente exóxena afecta directamente o noso Concello. A nova industria que nos vén, apunta a característica xeral de toda a zona coruñesa, onde predomina o comercio maiorista e os depósitos de grandes fábricas, máis que a pura produción. Así, por exemplo, o polígono do Temple é case exclusivamente comercial. Esta circunstancia fai que o número de traballadores por m² sexa moito menor que nas industrias "puras", por outra parte, cada vez máis raras en Galicia.

O sector servizos é o que mellores expectativas ten, e o que goza de mellor saúde no Concello. As actividades máis desenvolvidas son o comercio e a hostalería que empregan a case o 50% da poboación do sector. Séguenlle en importancia o transporte, a educación e a saúde. Un dos servizos máis importantes é o do automóbil. En 1995 os establecementos adicados á reparación e/ou venda dos mesmos superaban a cincuenta, o que dá idea da potencia e implantación do sector. A alimentación é tamén unha actividade fortemente representada (unha ducia de supermercados e outros tantos ultramarinos en 1995). As institucións financeiras están representadas por catro sucursais bancarias e dúas oficinas de A Banca. Os establecementos lúdicos (cines, pubs, discotecas) non son moi numerosos no Concello, o único cine, pertencente á familia Eiroa, pechou hai tempo e a única discoteca censada é "El Bosque" en Cecebre tamén pechou. Por contra, o Concello de Cambre a través da súa concellaría de Cultura fai unha oferta cultural ampla e de calidade: festas patronais, actividades de tempo libre, conferencias, exposicións e concertos teñen constante protagonismo na vida cotiá de Cambre.

Tamén facer referencia ás múltiples ofertas culturais que propoñen ademais do Concello de Cambre, as diferentes asociacións culturais da zona.

REFERENCIAS NORMATIVAS

- Lei Orgánica 2/2006, do 3 de maio, de Educación (LOE), modificada parcialmente pola Lei Orgánica 8/2013, do 9 de decembro, para a mellora da calidade educativa (LOMCE).
- Real Decreto 1105/2014, do 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato (BOE do 3 de xaneiro de 2015).
- Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato (BOE do 29).
- Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29). No caso das programacións didácticas de Educación Primaria, Decreto 105/2014, do 4 de setembro, polo que se establece o currículo da educación primaria na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 9).
- Orde do 15 de xullo de 2015 pola que se establece a relación de materias de libre configuración autonómica de elección para os centros docentes nas etapas de educación secundaria obrigatoria e bacharelato, e se regula o seu currículo e a súa oferta (DOG do 21).
- Resolución do 27 de xullo de 2015, da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa, pola que se ditan instrucións no curso académico 2015/16 para a implantación do currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato nos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29).

XEOGRAFÍA E HISTORIA

1º DE ESO

CURSO: 2021 – 2022

PRIMEIRO CURSO

EDUCACIÓN SECUNDARIA OBRIGATORIA

2. Contribución ás competencias clave. Concreción dos estándares de aprendizaxe avaliados da materia que forman parte dos perfís competenciais.

3. Concreción dos obxectivos, contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e competencias clave.

OBXECTIVOS	COMPETENCIAS CLAVE
a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender
c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender Comunicación lingüística.
d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.	Comunicación lingüística. Competencia dixital Aprender a aprender. Competencias sociais e cívicas.
f) Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en materias, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas en diversos campos do coñecemento e da experiencia.	Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía Comunicación lingüística. Aprender a aprender.
g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.

crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.

Aprender a aprender.

h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura.

Comunicación lingüística.

Conciencia e expresións culturais.

Competencias sociais e cívicas.

Aprender a aprender.

i) Comprender e expresarse nunha ou máis linguas estranxeiras de maneira apropiada.

Comunicación lingüística.

Conciencia e expresións culturais.

Competencias sociais e cívicas.

Aprender a aprender.

l) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.

Conciencia e expresións culturais.

Comunicación lingüística.

Competencias sociais e cívicas.

m) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o das outras persoas, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais, e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.

Competencias sociais e cívicas

n) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.

Comunicación lingüística.

Conciencia e expresións culturais.

Competencias sociais e cívicas.

Aprender a aprender.

ñ) Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.

Comunicación lingüística.

Conciencia e expresións culturais.

Competencias sociais e cívicas.

Aprender a aprender.

o) Coñecer e valorar a importancia do uso da lingua galega como elemento fundamental para o mantemento da identidade de Galicia, e como medio de relación interpersoal e expresión de riqueza cultural nun contexto plurilingüe, que permite a comunicación con outras linguas, en especial coas pertencentes á comunidade lusófona.

Comunicación lingüística.

Conciencia e expresións culturais.

Competencias sociais e cívicas.

Aprender a aprender.

OBXECTIVOS	COMPETENCIAS CLAVE
<p>a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.</p>	<p>Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p>
<p>b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.</p>	<p>Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender</p>
<p>c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.</p>	<p>Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender Comunicación lingüística.</p>
<p>d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos.</p>	<p>Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p>
<p>e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.</p>	<p>Comunicación lingüística. Competencia dixital Aprender a aprender. Competencias sociais e cívicas.</p>
<p>f) Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en materias, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas en diversos campos do coñecemento e da experiencia.</p>	<p>Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía Comunicación lingüística. Aprender a aprender.</p>
<p>g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.</p>	<p>Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender.</p>
<p>h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura.</p>	<p>Comunicación lingüística. Conciencia e expresións culturais. Competencias sociais e cívicas. Aprender a aprender.</p>
<p>l) Coñecer, valorar e respectar os aspectos</p>	<p>Conciencia e expresións culturais.</p>

básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.

Comunicación lingüística.

Competencias sociais e cívicas.

m) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o das outras persoas, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais, e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.

Competencias sociais e cívicas

n) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.

Comunicación lingüística.

Conciencia e expresións culturais.

Competencias sociais e cívicas.

Aprender a aprender.

ñ) Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.

Comunicación lingüística.

Conciencia e expresións culturais.

Competencias sociais e cívicas.

Aprender a aprender.

3. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS, CONTIDOS, CRITERIOS DE AVALIACIÓN, ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE.

A adquisición de competencias é un longo proceso que abrangue toda a vida de cada ser humano. Iníciase na etapa académica e prosegue na vida adulta. Pero os anos de formación escolar son fundamentais para o posterior desenvolvemento persoal, social e profesional.

Precisamente para favorecer ao máximo este desenvolvemento, identificáronse un grupo de sete competencias, que, polo seu rol vertebrador, se denominaron como Competencias Clave:

- Competencia lingüística
- Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía
- Competencia dixital
- Aprender a aprender
- Competencias sociais e cívicas
- Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
- Conciencia e expresións culturais

– **COMUNICACIÓN LINGÜÍSTICA**

A competencia en comunicación lingüística é o resultado da acción comunicativa nun contexto social e cultural determinado.

É unha competencia complexa que inclúe tanto aspectos propiamente lingüísticos como sociais, culturais e prácticos.

O seu desenvolvemento artéllase arredor de cinco compoñentes relacionados cos seus ámbitos de aplicación ou dimensións:

- O **compoñente lingüístico** céntrase, principalmente, nas dimensións léxica, gramatical, semántica, fonolóxica, ortográfica e ortoépica.
- O **compoñente pragmático-discursivo** contempla as dimensións relacionadas coa aplicación da linguaxe e os discursos en contextos comunicativos concretos.
- O **compoñente sociocultural** inclúe as dimensións centradas no coñecemento do mundo e a dimensión intercultural.
- O **compoñente estratéxico** céntrase no desenvolvemento de destrezas e estratexias comunicativas para a lectura, a escritura, a fala, a escoita e a conversación.
- O **compoñente persoal** potencia a actitude, a motivación e os trazos da personalidade a través da interacción comunicativa.

– **COMPETENCIA MATEMÁTICA E COMPETENCIAS BÁSICAS EN CIENCIA E TECNOLOXÍA**

a) A competencia matemática.

A competencia matemática implica a capacidade de aplicar o razoamento matemático e as súas ferramentas para describir, interpretar e predicir distintos fenómenos no seu contexto. Esta competencia require de coñecementos sobre:

- Os números, as medidas e as estruturas.
- As operacións e as representacións matemáticas.
- A comprensión dos termos e conceptos matemáticos.

A competencia matemática supón, ao mesmo tempo, o desenvolvemento dunha serie de destrezas que se centran en:

- A aplicación das ferramentas e coñecementos matemáticos a distintos contextos persoais, sociais, profesionais ou científicos.
- A realización de xuízos fundados e de cadeas argumentais na realización de cálculos.
- A análise de gráficos e representacións matemáticas e a manipulación de expresións alxébricas.

Estes coñecementos e destrezas artéllanse en catro áreas interrelacionadas entre si e relativas aos números, á álgebra, á xeometría e á estatística:

- A cantidade céntrase na cuantificación dos atributos dos obxectos, as relacións, as situacións e as entidades do mundo.
- O espazo e a forma inclúen fenómenos da nosa redonda visual e física como propiedades e posicións de obxectos ou decodificación de información visual.
- O cambio e as relacións céntrase nas relacións entre os obxectos e as circunstancias nas que ditos obxectos se interrelacionan.
- A incerteza e os datos son un elemento central da análise matemática presente en distintos momentos do proceso de resolución de problemas.

b) As competencias básicas en ciencia e tecnoloxía

As competencias básicas en ciencia e tecnoloxía proporcionan un achegamento ao mundo físico favorecendo:

- A interacción responsable co medio natural a través de accións que favorezan a conservación do medio natural.
- O desenvolvemento do pensamento científico coa aplicación dos métodos propios da racionalidade científica e as destrezas tecnolóxicas.

Os ámbitos que deben abordarse para a adquisición das competencias en ciencias e tecnoloxía son:

- Sistemas físicos, que están asociados ao comportamento das substancias no ámbito fisicoquímico.
- Sistemas biolóxicos propios dos seres vivos dotados dunha complexidade orgánica que é preciso coñecer para preservalos e evitar o seu deterioro.
- Sistemas da Terra e do Espazo desde a perspectiva xeolóxica e cosmogónica, centrada na orixe do Universo e da Terra.
- Sistemas tecnolóxicos derivados, basicamente, da aplicación dos saberes científicos aos usos cotiáns de instrumentos, máquinas e ferramentas.

– COMPETENCIA DIXITAL

A competencia dixital implica o uso creativo, crítico e seguro das tecnoloxías da información e da comunicación para favorecer o seu uso na redonda laboral, potenciar a aprendizaxe, xestionar o tempo libre e contribuír á participación na sociedade.

Para alcanzar estes fins, o desenvolvemento da competencia artéllase arredor dos seguintes ámbitos:

- A información, particularmente a xestión da información, o coñecemento dos soportes a través dos cales se difunde e o uso de motores de procura.
- A comunicación, desenvolvendo o coñecemento dos medios de comunicación dixital e a utilización de paquetes de software de comunicación
- A creación de contido, centrándose no uso de diversos formatos (texto, audio, vídeo, imaxes) e programas/aplicacións para crear contidos.
- A seguridade, que implica coñecer os riscos asociados ao uso das tecnoloxías ou de recursos online e as estratexias ou actitudes adecuadas para evitalos
- A resolución de problemas, centrada no uso de dispositivos dixitais para resolver problemas e a identificación de fontes para buscar axuda teórica ou práctica.

– APRENDER A APRENDER

A competencia aprender a aprender caracterízase pola habilidade para iniciar, organizar e persistir na aprendizaxe.

É unha competencia fundamental para facilitar a aprendizaxe ao longo da vida e artículase arredor de:

- A capacidade para motivarse a aprender, que depende da curiosidade e da conciencia da necesidade de aprender do alumnado.

- A organización e xestión da aprendizaxe, que require coñecer e controlar os propios procesos de aprendizaxe na realización das tarefas de aprendizaxe.

Ao mesmo tempo, a organización e xestión da aprendizaxe desenvólvese a través de dous aspectos clave da competencia para aprender a aprender:

- A comprensión de procesos mentais implicados na aprendizaxe: que se sabe ou descoñece e o coñecemento de disciplinas e estratexias para realizar unha tarefa.
- A adquisición de destrezas de autorregulación e control fundamentados no desenvolvemento de estratexias de planificación, revisión e avaliación.

– **COMPETENCIAS SOCIAIS E CÍVICAS**

a) A competencia social

A competencia social relaciónase co benestar persoal e colectivo en relación á saúde, tanto física como mental, e ao estilo de vida saudable que a favorece.

Esta competencia está estreitamente ligada ás redondas sociais inmediatas do alumnado e artéllase a través de:

- Os coñecementos que permitan comprender e analizar de forma crítica os códigos de conduta e os usos de distintas sociedades e redondas.
- A comprensión de conceptos básicos relativos ao individuo, ao grupo, á organización do traballo, á igualdade e á non discriminación.
- O recoñecemento das dimensións intercultural e socioeconómica das sociedades europeas.

A competencia cívica

A competencia cívica baséase no coñecemento dos conceptos de democracia, xustiza, igualdade, cidadanía e dereitos civís. Este coñecemento supón á súa vez:

- A comprensión de como se formulan ditos conceptos na Constitución, na Carta dos Dereitos Fundamentais da UE e outras declaracións internacionais.
- A aplicación de ditos conceptos en diversas institucións de ámbito local, rexional, nacional, europeo e internacional.
- A identificación dos acontecementos contemporáneos máis destacados e a comprensión de procesos sociais e culturais da sociedade actual.

A competencia cívica supón, ao mesmo tempo, o desenvolvemento dunha serie de destrezas que se centran en:

- A habilidade para interactuar eficazmente no ámbito público e para manifestar solidariedade e interese por resolver os problemas que lle afecten á comunidade.
- A reflexión crítica e creativa e a participación construtiva nas actividades da comunidade ou do ámbito mediato e inmediato.
- A toma de decisións nos contextos local, nacional ou europeo e, en particular, mediante o exercicio do voto e da actividade social e cívica.

– **SENTIDO DE INICIATIVA E ESPÍRITO EMPRENDEDOR**

A competencia sentido de iniciativa e espírito emprendedor implica a capacidade de transformar as ideas en actos, para o que se require:

- Adquirir conciencia da situación que se quere intervir ou resolver.
- Planificar e xestionar os coñecementos, destrezas ou habilidades e actitudes necesarios con criterio propio, coa fin de alcanzar o obxectivo previsto.

Estes fins acádanse na competencia sentido de iniciativa e espírito emprendedor a través dos seguintes ámbitos:

- A capacidade creadora e de innovación centrada no desenvolvemento da creatividade, o autoconhecimento, a autonomía, o esforzo e a iniciativa.
- A capacidade pro-activa para xestionar proxectos que implica destrezas como a planificación, a xestión e toma de decisións ou a resolución de problemas.

- A capacidade para xestionar o risco e manexar a incerteza en diferentes contextos e situacións.
- As calidades de liderado e de traballo, tanto individual como formando parte ou liderando un equipo.
- O sentido crítico e da responsabilidade, en especial no que á asunción das propias responsabilidades se refire.

– **CONCIENCIA E EXPRESIÓNS CULTURAI**

A competencia en conciencia e expresións culturais artículase arredor dos seguintes aspectos:

- Coñecer as manifestacións culturais e artísticas valorándoas como unha fonte de enriquecemento persoal e como parte do patrimonio dos pobos.
- Desenvolver a propia capacidade estética e creadora vinculada ao dominio das capacidades relacionadas con distintos códigos artísticos e culturais.

Estes aspectos da competencia en conciencia e expresións culturais desenvólvese ao mesmo tempo a través de:

- O coñecemento de xéneros, estilos, técnicas e linguaxes artística.,
- O desenvolvemento da capacidade e interese por expresarse e comunicar ideas.
- A potenciación da iniciativa, a creatividade e a imaxinación.
- O interese polas obras artísticas e a participación na vida cultural da redonda.
- A capacidade de esforzo e a disciplina necesarias para a produción artística.

BLOQUE 1: CONTIDOS

- As características da Terra e a posición que ocupa no Espazo.
- As orixes do Universo.
- A Vía Láctea.
- Os planetas do Sistema Solar.
- A forma e a dimensión da Terra.
- As coordenadas xeográficas.
- A representación da Terra. Os distintos tipos de proxeccións.
- A representación da Terra a partir de diversas proxeccións.
- O uso das proxeccións cartográficas.
- Os mapas físicos.
- Os mapas temáticos e a súa interpretación.
- O globo terráqueo e o planisferio.
- A latitude e a lonxitude na localización das liñas imaxinarias da Terra.
- A orientación e localización mediante as TIC e os sistemas de GPS.
- Os SIG; características, usos e elementos que o integran.
- Interpretación dun mapa topográfico.
- Análise dun mapa de fusos horarios.
- Os marcos horarios; horario oficial e horario solar.
- Traballar con diversas aplicacións “App” e novas fontes dixitais.
- Utilización do vocabulario específico do tema.

BLOQUE 1: CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Analizar e identificar a forma e dimensións do noso planeta a partir do estudo de mapas físicos e de mapas temáticos.
- Identificar e distinguir os diferentes tipos de proxeccións da Terra, a partir da análise das representacións cartográficas e as súas escalas.
- Observar a representación da Terra, a partir da localización nun mapa de espazos xeográficos utilizando as coordenadas xeográficas.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE • DESCRIPTORES

BLOQUE 1: ESTÁND. DE APRENDIZAXE E COMPET. CLAVE

- Analiza e clasifica tipos de mapas e proxeccións segundo a súa función e utilidade. *C. Sociais e Cívicas - C. Aprender a Aprender - C. Dixital - C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*
- Analiza mapas de fusos horarios e comprende o procedemento das distintas unificacións horarias do planeta. - *C. Lingüística - C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía. - C. Sociais e Cívicas - C. Aprender a Aprender - C. Dixital - C. Lingüística.*
- Localiza un punto xeográfico nun planisferio e distingue os hemisferios da Terra e as súas principais características.. *C. Sociais e Cívicas - C. Aprender a Aprender - C. Dixital - C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*
- Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa a partir da análise de datos e a aplicación de coordenadas xeográficas .. *C. Sociais e Cívicas - C. Aprender a Aprender - C. Dixital - C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*
- Indica as características e o uso dos meridianos e paralelos do globo terráqueo. *C. Sociais e Cívicas - C. Aprender a Aprender.*
- Compara distintos tipos de mapas e proxeccións. *Sociais e Cívicas - Sentido de iniciativa e espírito emprendedor - C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*

BLOQUE 1: DESCRIPTORES

- Explica as características dun mapa topográfico, os distintos elementos que figuran nel e os principais usos que se lle atribúen. P. 011, Act. 06.
- Formula as distintas características e utilidade dun mapa temático, e explica e argumenta cal é o tipo de mapa temático máis utilizado. P. 011, Act. 07.
- Prepara e redacta o guión para unha exposición oral sobre a utilidade actual dos mapas, e realiza a presentación diante do resto das compañeiras e compañeiros da clase. P. 011, Act. 09.
- Explica en cantos fusos horarios está dividida a Terra e arguméntao. P. 015, Act. 1 a).
- Analiza os cambios horarios a partir de distintas situacións xeográficas formuladas. P. 015, Act. 1 d) e e).
- Argumenta por que é importante que exista unificación horaria dentro dun mesmo país, e formula que sucedería en caso contrario. P. 015, Act. 1 c).
- Explica en que consisten os dous hemisferios nos que se divide a Terra, e que nome recibe o paralelo 0º. P. 007, Act. 02.
- Determina se a Terra é unha esfera perfecta, argumenta a súa resposta, e indica o nome que recibe a forma do planeta Terra. P. 007, Act. 07.
- Explica as características dos dous hemisferios da Terra, e formula en cal dos dous existe unha maior proporción de terras emerxidas. P. 007, Act. 08.
- Explica os distintos valores que poden alcanzar, en graos, os meridianos cara ao Leste ou cara ao Oeste. P. 007, Act. 05.
- Redacta un correo electrónico de dous parágrafos dirixido a un compañeiro ou compañeira da clase onde se explique a importancia e a utilidade das coordenadas xeográficas. P. 007, Act. 11.
- Compara a lonxitude do Ecuador coa dun trópico, e indica cal dos dous ten maior dimensión. P. 007, Act. 10.
- Compara a lonxitude do Ecuador coa lonxitude dun trópico, e indica cal dos dous ten unha maior dimensión. P. 007, Act. 10.
- Explica os graos máximos que poden acadar os meridianos cara ao Leste ou cara ao Oeste. P. 007, Act. 05.
- Analiza en grupos os tipos de mapas que se utilizan nos distintos países, compáraos, indica características e as súas vantaxes e inconvenientes. P. 009, Act. 07.
- Distingue as características e usos das diversas proxeccións cartográficas. P. 009 Acts. 01 a 03.

BLOQUE 1: CONTIDOS

- A estrutura da Terra: o seu núcleo, o seu manto e a codia.
- O lugar máis elevado e o lugar que está máis profundo da Terra.
- Panxea e a deriva continental.
- Os volcáns e a súa estrutura.
- Os terremotos.
- A magnitude dos terremotos: Escalas de Mercalli e de Richter.
- Os axentes externos da formación do relevo.
- A acción moldeadora da auga.
- A acción moldeadora do vento.
- A acción erosiva da vexetación.
- A acción moldeadora do ser humano.
- As formas do relevo terrestre e oceánico.
- O relevo dos continentes.
- Os tres grandes conxuntos do relevo de Europa: A Gran Chaira, os macizos antigos e os mozos.
- A altimetría do relevo.
- Interpretación dun perfil altimétrico.
- Análise dun porto de montaña e dunha etapa da Volta Ciclista a España.
- Representación de perfís.
- Trabalo con mapas.
- Localización de sendeiros nos mapas.
- Deseño dun itinerario natural.
- Análise das consecuencias dos terremotos en distintos puntos do planeta.
- Elaboración dunha maqueta dunha montaña da redonda.
- Confección dun álbum fotográfico con elementos do relevo europeo.

BLOQUE 1: CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Analizar e identificar as formas de representación do noso planeta e localizalas correctamente espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas.
- Coñecer, describir e valorar a acción do home sobre o medio ambiente e as súas consecuencias.

- Describir as peculiaridades do medio físico español, europeo e mundial situando os elementos principais en mapas e planisferios

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE • DESCRITORES

BLOQUE 1: ESTÁND. DE APRENDIZAXE E COMPET. CLAVE

- Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas. *C. Aprender a Aprender – C. Lingüística – C. Dixital.*
- Localiza no mapa as principais unidades e elementos do relevo europeo. *C. Lingüística - C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía. - C. Aprender a Aprender - C. Dixital.*
- Localiza nun mapa físico mundial os principais elementos e referencias físicas: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ademais dos ríos e das principais cadeas montañosas. *C. Aprender a Aprender - C. Dixital - C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*
- Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español, europeo e mundial. *C. Aprender a Aprender - C. Dixital - C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía - Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.*
- Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e mundial. *C. Sociais e Cívicas - C. Aprender a Aprender - C. Lingüística - Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Dixital - C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*
- Describe as diferentes unidades de relevo con axuda do mapa físico de España. *Sociais e Cívicas - Sentido de iniciativa e espírito emprendedor - C. Lingüística - C. Aprender a Aprender.*
- características do relevo europeo. *Sociais e Cívicas - C. Aprender a Aprender - C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*
- Indica as consecuencias da relación entre a acción humana e os problemas medioambientais. *Sociais e Cívicas - Sentido de iniciativa e espírito emprendedor - C. Lingüística - C. Aprender a Aprender – C. Dixital*

BLOQUE 1: DESCRITORES

- Localiza o Everest e a fosa das Marianas nun planisferio e indica en que continente e océano se encontran cada un deles. P. 020, Act. 01.
- Elabora un álbum fotográfico dixital coas unidades do relevo europeo indicando a súa localización con coordenadas xeográficas. P. 038, Act. 05.
- Localiza no mapa os nomes e a situación dos dous estreitos que separan o mar Exeo do mar Negro. P. 030, Act. 03.
- Localiza no mapa proposto os picos máis elevados das distintas cordilleiras europeas. P. 030, Act. 05.
- Localiza nun mapa físico da Terra as principais unidades de relevo dos cinco continentes. P. 028, Act. 02.
- Localiza o Everest e a fosa das Marianas nun planisferio e indica en que continente e océano se encontran cada un deles. P. 020, Act. 01.
- Localiza no mapa formulado as principais unidades do relevo dos cinco continentes. P. 028, Act. 02.
- Sitúa no mapa físico proposto no libro os picos máis elevados de cada unha das cordilleiras europeas. P. 030, Act. 05.
- Describe, a partir da observación dun mapa físico de España, as características do relevo español. P. 032, Act. 01.
- Describe os efectos que teñen os terremotos de gran intensidade sobre o territorio. P. 023, Act. 01.
- Explica como os axentes internos modifican o relevo terrestre. P. 023, Act. 02.
- Indica no mapa proposto os bordes montañosos da Meseta, e as cordilleiras que se sitúan na periferia peninsular. P. 032, Act. 02.
- Describe as formas do relevo que hai nalgún itinerario local. P. 037, Act. 02 a).
- Analiza o mapa proposto e indica os límites físicos de Europa, e os mares e océanos limítrofes coas costas europeas. P. 030, Act. 01.
- Observa o mapa do libro e localiza as principais formas do relevo de Europa. P. 030, Act. 02.
- Señala as consecuencias sobre o medio que tivo a construción da serie de todos os encoros do río Ebro. P. 025, Act. 02.
- Indica as vantaxes e/ou os inconvenientes da construción dunha vila nun determinado emprazamento. P. 027, Act. 06.

BLOQUE 1: CONTIDOS

- A auga na natureza.
- A hidrosfera.
- A auga como fonte de recursos.
- O consumo de auga.
- O ciclo natural da auga.
- As augas oceánicas: auga salgada.
- A auga en movemento: correntes mariñas e mareas.
- O aproveitamento da riqueza que hai nos océanos e nos mares.
- As augas continentais.
- Os ríos e os lagos.
- As augas subterráneas: os acuíferos.
- Os icebergs e os glaciares.
- A auga atmosférica.
- A distribución das augas do planeta: os océanos e os mares.
- Os ríos de Europa e de España.
- As vertentes hidrográficas europeas e españolas.
- Valoración da escaseza de auga.
- Análise das consecuencias da crise mundial pola escaseza de auga.
- Comparación sobre o acceso e dispoñibilidade da auga.
- Lectura da factura da auga.
- Interpretación da presenza de auga nunha paisaxe natural mediterránea.
- Análise do caudal dos ríos españois.
- Elaboración dun decálogo polo desenvolvemento sostible.
- Confección dun póster dixital para defender o decálogo polo desenvolvemento sostible.

BLOQUE 1: CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Describir as peculiaridades do medio físico de España, de Europa e do mundo.
- Localizar no mapamundi físico as principais unidades do relevo mundiais e os grandes ríos. Localizar no globo terráqueo as grandes zonas climáticas e identificar as súas características.
- Coñecer, describir e valorar a acción do home sobre o medio ambiente e as súas consecuencias.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE • DESCRITORES

BLOQUE 1: ESTÁND. DE APRENDIZAXE E COMPET. CLAVE

- Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español. *C. Aprender a Aprender – C. Lingüística – C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*
- Enumera e describe as peculiaridades do medio físico mundial. *C. Lingüística - C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía. - C. Aprender a Aprender.*
- Explica as características dos distintos corpos de auga e diferéncias. *C. Aprender a Aprender - C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*
- Localiza nun mapa físico mundial os principais elementos e referencias físicas: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ademais dos ríos e as principais cadeas montañosas. *C. Dixital - C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*
- Indica as consecuencias da relación entre a acción humana e os problemas medioambientais. *Sociais e Cívicas - Sentido de iniciativa e espírito emprendedor - C. Lingüística - C. Aprender a Aprender.*

BLOQUE 1: DESCRITORES

- Elabora un texto descriptivo a partir dunha táboa estatística sobre as características dos ríos de España. P. 056, Act. 02.
- Clasifica os ríos europeos nas vertentes atlántica, ártica, mediterránea, do mar Negro e do mar Caspio e explica as súas características. P. 051, Act. 07.
- Diferencia e explica as características que hai entre os océanos e os mares e engade un exemplo de cada un deles. P. 045, Act. 04.
- Explica por que hai diferenzas de salinidade entre as distintas masas de auga. P. 045, Act. 05.
- Describe o fenómeno das mareas e das correntes mariñas. P. 045, Act. 06.
- Explica cal é a orixe das augas subterráneas. P. 047, Act. 02.
- Localiza e sitúa os mares e océanos que bañan as costas do continente europeo. P. 050 Acts. 01 a 03.
- Busca información e indica o río considerado o máis longo do mundo e o río máis caudaloso, e localiza en que continentes se encontran. P. 048, Act. 01.
- Localiza imaxes dunha planta potabilizadora e explica cada unha das fases do proceso. P. 047, Act. 05.
- Extrae conclusións a partir dun cuestionario sobre o consumo de auga. P. 042, Act. 04.
- Elabora unha listaxe coas actividades individuais que realizamos cotiamente e que implican consumo de auga. P. 055, Act. 01 a).
- Elabora unha listaxe coas actividades que realizan as empresas e as administracións e que implican consumo de auga. P. 055, Act. 01 b).
- Indica as consecuencias a curto, medio e longo prazo de non construír unha planta depuradora. P. 055, Act. 01 c).
- Elabora en grupo un decálogo polo desenvolvemento sostible. P. 056, Act. 03 a).
- Coñece as actividades humanas que inciden no curso alto do río. P. 053, Act. 02.
- Coñece as actividades humanas que inciden no curso medio do río. P. 053, Act. 03.
- Coñece as actividades humanas que inciden no curso baixo do río. P. 053, Act. 04.
- Comprende o significado da frase *A auga doce converteuse nun recurso progresivamente escaso, fonte de conflito e de desigualdades* e ilustra cunha imaxe. P. 042, Act. 03.

BLOQUE 1: CONTIDOS

- A atmosfera e a súa composición.
- A atmosfera como cuberta protectora.
- -A estrutura da atmosfera.
- A radiación solar: os seus efectos beneficiosos e os seus riscos.
- A temperatura da atmosfera.
- O termómetro.
- A humidade do aire.
- As precipitacións.
- O higrómetro e o pluviómetro.
- Os tipos de precipitación: chuvía, orballo, néboa, neve, poalla e saraiba.
- A presión atmosférica: o aire quente e o aire frío.
- Os ventos: ventos permanentes, ventos estacionais e ventos locais.
- A auga atmosférica.
- A distribución das augas do planeta: os océanos e os mares.
- O anemómetro e a veleta.
- Os anticiclóns e as borrascas.
- Causas e consecuencias das inundacións.
- Análise das perdas por riscos naturais.
- Os sistemas de prevención das inundacións.
- A chuvía ácida e as súas consecuencias.
- Os efectos da chuvía ácida nun bosque.
- Comentario dun mapa do tempo.
- A previsión meteorolóxica.
- Localización das catástrofes naturais.
- As estacións meteorolóxicas.
- Elaboración dun vídeo de información meteorolóxica.

BLOQUE 1: CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Coñecer e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que forman o espazo xeográfico español.
- Coñecer, comparar e describir correctamente os grandes conxuntos bioclimáticos que forman o espazo xeográfico europeo.
- Coñecer, describir e valorar a acción do home sobre o medio ambiente e as súas consecuencias.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE • DESCRITORES

BLOQUE 1: ESTÁND. DE APRENDIZAXE E COMPET. CLAVE

- Analiza e describe o tempo meteorolóxico e o clima de España a partir de mapas e datos estatísticos. *C. Lingüística – C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*
- Coñece e describe os factores climáticos e os elementos do tempo. *C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía – C. Aprender a Aprender – C. Dixital – Sociais e Cívicas.*
- Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles. *C. Dixital – Sociais e Cívicas – C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*
- Indica as consecuencias da relación entre a acción humana e os problemas medioambientais. *Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía – C. Lingüística*

BLOQUE 1: DESCRITORES

- Comenta de forma íntegra os mapas do tempo dos medios españois. P. 072, *Aprende a...*
- Valora o grao de acerto das previsións meteorolóxicas comparando a información da AEMET coas observacións realizadas. P. 073, Act. 01.
- Describe a atmosfera e coñece as características das súas capas. P. 061, Act. 01 a 06.
- Recoñece a importancia da radiación solar e sinala cales son as súas vantaxes e inconvenientes. P. 063, Act. 04.
- Explica que é a temperatura atmosférica, como se mide e en que unidades se expresa. P. 063, Act. 05.
- Redacta un texto explicando como se forman as nubes utilizando o vocabulario preciso. P. 065, Act. 06.
- Busca imaxes para elaborar un mural que amose acción erosiva, transportadora e sedimentaria da auga. P. 065, Act. 08.
- Documentase e redacta un texto sobre os problemas que a contaminación do aire pode provocar na saúde. P. 061, Act. 10.
- Infórmase na Internet sobre os problemas que pode provocar o Sol na pel, nos ollos ou nas mucosas das persoas. P. 063, Act. 07.
- Busca noticias sobre as consecuencias das chuvias torrenciais e localízalas no país e continente onde se produciron. P. 069, Act. 05.
- Prepara en grupo unha intervención nunha reunión internacional acerca do problema da chuvia ácida e as súas consecuencias. P. 071, Act. 06.
- Elabora con medios dixitais unha presentación para compartir a investigación sobre a chuvia ácida e as súas consecuencias. P. 071, Act. 07.
- Busca información sobre catástrofes naturais e localízalas nun mapa utilizando distintos símbolos ou iconas. P. 074, Act. 02.
- Explica a orixe do burato da capa de ozono e detalla as súas consecuencias. P. 061, Act. 09.
- Redacta un texto sobre as consecuencias da falta de auga potable ou sobre os beneficios que provoca. P. 065, Act. 09.
- Identifica nun texto cales son as causas e as consecuencias das inundacións. P. 069, Act. 01.
- Propón medidas preventivas para reducir o impacto dunha riada. P. 069, Act. 03.
- Describe os cambios que sofre un bosque como consecuencia do impacto ambiental que supón a chuvia ácida. P. 071, Act. 05.

BLOQUE 1: CONTIDOS

- A distribución das temperaturas.
- A latitude e as franxas climáticas.
- A altitude.
- A continentalidade.
- A variación térmica anual.
- A distribución das precipitacións.
- As precipitacións e as zonas climáticas.
- A intensidade das chuvias.
- Os ventos e a presión atmosférica: borrascas e anticiclóns.
- As chuvias orográficas.
- A pluviosidade media anual.
- Os climas temperados,: oceánico, mediterráneo e continental.
- Os climas extremos: ecuatorial, tropical, desértico, polar e de alta montaña.
- A gran diversidade de climas de España.
- Os monzóns do sueste asiático.
- As consecuencias dos monzóns na agricultura.
- O efecto invernadoiro.
- Valoración do papel modificador da actividade humana sobre o clima.
- Os gases de efecto invernadoiro.
- Valoración da importancia do Protocolo de Quioto.
- Construción e interpretación dun climograma.
- Análise dos problemas das emisións de dióxido de carbono.
- Análise dos efectos do cambio climático.
- Valoración da propia pegada de carbono.
- Cálculo da pegada ecolóxica propia.

BLOQUE 1: CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Coñecer e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que forman o espazo xeográfico español.
- Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo.
- Coñecer os principais espazos naturais do noso continente.
- Localizar no mapamundi físico as principais unidades do relevo mundiais e os grandes ríos. Localizar no globo terráqueo as grandes zonas climáticas e identificar as súas características.
- Coñecer, describir e valorar a acción do home sobre o medio ambiente e as súas consecuencias.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE • DESCRITORES

BLOQUE 1: ESTÁND. DE APRENDIZAXE E COMPET. CLAVE

- Localiza nun mapa e analiza e compara os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España. *Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Aprender a aprender.*
- Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa. *C. Aprender a Aprender – C. Dixital.*
- Coñece e describe os factores climáticos e os elementos do tempo. *C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*
- Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente. *C. Aprender a aprender – Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.*
- Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo nos que reflicten os elementos máis importantes. *C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*
- Identifica as principais características das grandes zonas climáticas da Terra. *C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía – C. Aprender a aprender – Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.*
- Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web que están directamente relacionados con eles. *Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Dixital.*
- Indica as consecuencias da relación entre a acción humana e os problemas medioambientais. *C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía – Sociais e cívicas – Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.*

BLOQUE 1: DESCRITORES

- Localiza no mapa proposto os distintos tipos de climas que existen en España, e indica as características das súas temperaturas e precipitacións. P. 084, Act. 02
- Localiza España e indica en que zona climática se encontra. P. 081, Act. 02.
- Consulta un Atlas e elabora unha táboa de clasificación cos distintos climas de Europa, que teña en conta as informacións en referencia ás temperaturas, ás precipitacións e á súa localización segundo a latitude. P. 083, Act. 03.
- Indica os factores que explican a variación da temperatura dun lugar. P. 079, Act. 03.
- Define os conceptos de latitude, altitude e continentalidade. P. 079, Act. 04.
- Realiza un esquema de clasificación dos distintos climas da Terra. P. 083, Act. 02.
- Elabora o guión dunha posible viaxe por distintas zonas climáticas da Terra, localízalas nun planisferio e redacta unha descripción breve para cada un dos lugares. P. 083, Act. 04.
- Localiza nun atlas desertos na zona cálida e na zona temperada indicando os seus nomes e razoando a escaseza de precipitacións de cada caso. P. 081, Act. 06.
- Segue as pautas propostas no libro para elaborar un climograma, interpréto e extrae conclusións ao respecto. P. 090 *Aprende a...*
- Explica que son os monzóns e razoa por que se producen. P. 087, Act. 01.
- Detalla as consecuencias positivas e negativas que produce o monzón húmido nas poboacións do Sueste asiático. P. 087, Act. 05.
- Propón os itinerarios pola India tendo en conta a estación húmida e a estación seca. P. 087, Act. 06.
- Busca información en pequenos grupos sobre o cambio climático, realiza un traballo de investigación a partir das pautas propostas no libro, e realiza un mural que presenta toda a información que se obtén no proceso. P. 091, Act. 02.
- Busca na Internet un recurso para calcular a propia pegada ecolóxica e valora o seu impacto ambiental sobre o planeta. P. 092, Act. 04.
- Cita algunhas das actuacións humanas que modifican o clima da Terra. P. 089, Act. 01.
- Sinala que actividades do ser humano producen a emisión de dióxido de carbono e que outros gases incrementan o efecto invernadoiro. P. 089, Act. 03.

BLOQUE 2: CONTIDOS

- As paisaxes de Europa.
- Paisaxes naturais e paisaxes humanizadas.
- As paisaxes naturais de Europa.
- A paisaxe oceánica: condicións naturais, ríos e vexetación.
- A paisaxe oceánica humanizada.
- A arquitectura da paisaxe oceánica.
- A paisaxe mediterránea: condicións naturais, ríos e vexetación.
- A paisaxe mediterránea humanizada.
- O turismo nas paisaxes mediterráneas.
- A paisaxe continental: condicións naturais, ríos e vexetación.
- A paisaxe continental humanizada.
- A agricultura nas paisaxes continentais.
- A diversidade das paisaxes naturais de España.
- A paisaxe oceánica ou atlántica humanizada.
- A paisaxe mediterránea humanizada.
- A paisaxe mediterránea continental humanizada.
- A paisaxe das illas Canarias humanizada.
- Análise das causas dos incendios forestais.
- Valoración dos incendios forestais en España.
- A prevención e o combate dos incendios forestais.
- A desaparición do mar de Aral: as causas e as consecuencias.
- Os problemas asociados á desertización.
- O futuro do mar de Aral.
- Interpretación dunha paisaxe a través da fotografía.
- Localización das Reservas da Biosfera de Europa.
- Análise da evolución dunha paisaxe humanizada.
- Deseño dun programa para celebrar o Día Internacional dos Bosques.
- Confección dun cómic sobre o Parque Nacional das Tablas de Daimiel.

BLOQUE 2: CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Coñecer e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que forman o espazo xeográfico español.
- Coñecer os principais espazos naturais do noso continente.
- Coñecer, describir e valorar a acción do home sobre o medio ambiente e as súas consecuencias.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE • DESCRITORES

BLOQUE 2: ESTÁND. DE APRENDIZAXE E COMPET. CLAVE

- Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España. *Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.*
- Explica as características fundamentais das paisaxes de climas temperados. *C. Aprender a Aprender – C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía – Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.*
- Describe os factores formadores e modeladores das paisaxes naturais e humanizadas. *C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía – Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Lingüística.*
- Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles. *C. Lingüística.*
- Indica as consecuencias da relación entre a acción humana e os problemas medioambientais. *C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía – C. Aprender a aprender.*

BLOQUE 2: DESCRITORES

- Busca nun atlas a situación das Canarias, indica as súas coordenadas e describe en que zona climática se sitúa e como é a vexetación. P. 105, Act. 03.
- Observa o mapa climático de Europa, relaciona cada clima coa súa vexetación natural, e explica as características fundamentais das formacións vexetais predominantes. P. 096, Act. 03.
- Localiza imaxes da paisaxe oceánica europea nas distintas épocas do ano e realiza un *collage* explicativo. P. 099, Act. 05.
- Busca distintos exemplos de grandes infraestruturas e equipamientos que se construíran no litoral mediterráneo e indica se foron beneficiosos para a cidadanía que o habita e se son elementos que melloraran a paisaxe. P. 101, Act. 04.
- Explica as principais características da paisaxe continental europea e indica como son os ríos. P. 103, Act. 05.
- Indica cantos tipos de paisaxes se dan na Península Ibérica, e identifica similitudes e diferenzas das paisaxes peninsulares españolas. P. 105 Acts. 01, 02.
- Argumenta se o ser humano transformou moito ou non a paisaxe mediterránea e propón exemplos concretos da paisaxe española. P. 107, Act. 02.
- Indica cales son os factores que se combinan para formar unha paisaxe natural. P. 096, Act. 01.
- Identifica quen é o principal axente modelador das paisaxes humanizadas. P. 096, Act. 02.
- Elabora un tríptico turístico destacando os trazos naturais e humanizados dunha rexión de paisaxe oceánica. P. 099, Act. 06.
- Compara dúas fotografías dun mesmo lugar pero de anos diferentes e constata os cambios e continuidades que existen na paisaxe. P. 113, Act. 02.
- Busca en distintos medios información sobre os problemas medioambientais que ten o Parque Nacional das Tablas de Daimiel para realizar un cómic en liña. P. 114, Act. 04.
- Indica o impacto que ten o turismo sobre a paisaxe das costas mediterráneas destacando un aspecto positivo e un negativo. P. 101, Act. 01.
- Sinala e razoa se hai que establecer algún tipo de protección para evitar a destrución das paisaxes mediterráneas. P. 101, Act. 05.
- Indica e explica as causas dos incendios forestais. P. 109, Act. 02.
- Analiza e describe que cambios se dan na paisaxe tras un incendio. P. 109, Act. 05.

BLOQUE 2: CONTIDOS

- A paisaxe ecuatorial: as condicións naturais, os ríos e a vexetación.
- A paisaxe ecuatorial humanizada.
- A paisaxe tropical: as condicións naturais, os ríos e a vexetación.
- A paisaxe tropical humanizada.
- A agricultura de plantación.
- A paisaxe desértica cálida: as condicións naturais, os cursos de auga, a vexetación e a fauna.
- A paisaxe desértica cálida humanizada.
- A paisaxe polar: as condicións naturais.
- A paisaxe de alta montaña: as condicións naturais.
- A acción humana na paisaxe polar.
- A acción humana na paisaxe de alta montaña.
- A paisaxe antártica.
- A base antártica Juan Carlos I e as investigacións.
- Análise do Tratado Antártico.
- A protección medioambiental antártica.
- A destrución das paisaxes por deforestación.
- As causas da deforestación.
- As consecuencias da deforestación.
- As posibles solucións á deforestación.
- Descrición dunha paisaxe.
- As diversas formas de vida no deserto.
- A preservación das paisaxes do planeta.
- Confección dun mural de paisaxes de climas extremos.
- Elaboración dun vídeo promocional de dous Parques Nacionais de paisaxes extremas de España.

BLOQUE 2: CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas.
- Coñecer os principais espazos naturais do noso continente.
- Coñecer, describir e valorar a acción do home sobre o medio ambiente e as súas consecuencias.
- Coñecer os principais espazos naturais protexidos no ámbito peninsular e insular.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE • DESCRITORES

BLOQUE 2: ESTÁND. DE APRENDIZAXE E COMPET. CLAVE

- Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas. *C. Dixital.*
- Indica as principais particularidades das paisaxes de climas extremos. *C. Aprender a Aprender – C. Dixital – C. Lingüística – Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*
- Indica as consecuencias da relación entre a acción humana e os problemas medioambientais. *C. Lingüística – C. Aprender a aprender – Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.*
- Coñecer os principais espazos naturais protexidos do ámbito peninsular e insular. *C. Dixital*

BLOQUE 2: DESCRITORES

- Localiza distintos espazos de paisaxes de clima extremo e indica as coordenadas xeográficas. P. 131, Act. 01.
- Indica as actividades humanas que teñen maior impacto nas zonas de paisaxe ecuatorial e razoa a resposta. P. 119, Act. 06.
- Observa, describe, analiza e interpreta unha paisaxe de clima extremo a partir dunha fotografía dada. P. 130, *Aprende a...*
- Elabora en grupo un mural sobre un tipo de paisaxe extrema localizando tres lugares por continente, cos seus respectivos climogramas, imaxes e textos explicativos. P. 132, Act. 04.
- Localiza nun atlas os desertos cálidos que existen na Terra, enuméraos, e indica o continente ao que pertencen e as súas coordenadas xeográficas. P. 123, Act. 03.
- Busca na Internet información sobre o pobo indíxena dos masai, describe o seu modo de vida e acompaña o texto con imaxes descritivas. P. 121, Act. 01.
- Realiza unha comparación entre os climogramas dos distintos climas das zonas frías da Terra, e destaca as súas similitudes e diferenzas principais. P. 125, Act. 06.
- Realiza en grupos un debate sobre a posible declaración da Antártida como Patrimonio da Humanidade pola UNESCO. P. 127, Act. 06.
- Busca información sobre algún pobo indíxena das selvas e describe o seu modo de vida. P. 119, Act. 01.
- Identifica tres tipos diferentes de froitas tropicais que se produzan en Brasil. P. 121, Act. 02.
- Explica as diferenzas entre a estepa e a sabana. P. 121, Act. 06.
- Busca información sobre un documental e relaciónao coa protección dos bosques. P. 129, Act. 05.
- Indica o impacto das actividades humanas na paisaxe da montaña e ofrece a súa opinión. P. 125, Act. 04.
- Explica razoadamente por que en 2041 os medios de comunicación hipoteticamente centran a súa atención na Antártida. P. 127, Act. 05.
- Pensa e explica dúas medidas que se poidan levar a cabo no propio centro escolar para evitar a deforestación. P. 129, Act. 04.
- Escolle unha das causas da deforestación e busca unha imaxe para ilustrala. P. 129, Act. 02.
- Sitúa os parques naturais españois nun mapa, e explica a situación na que están actualmente algúns deles. P. 132, Act. 05.

BLOQUE 2: CONTIDOS

- O planeta Terra, un complicado ecosistema.
- O Sol, fonte de enerxía e de vida.
- A relación dos elementos do planeta Terra.
- A biosfera, vexetación, fauna e seres humanos.
- As interrelacións no ecosistema mariño.
- A sobrepesca.
- Os riscos naturais: terremotos, erupcións volcánicas, furacáns e inundacións.
- Os riscos provocados pola acción humana.
- Catástrofes naturais e catástrofes tecnolóxicas.
- A predición e prevención de riscos naturais.
- O ecosistema urbano.
- A cidade, produtora de residuos.
- A cidade, modificadora do clima: a illa de calor.
- O ecosistema aberto da cidade.
- Análise do desastre do Exxon Valdez.
- O transporte de petróleo.
- As consecuencias do vertido de petróleo do Exxon Valdez.
- Os maiores vertidos de petróleo.
- A regulación de normas de seguridade no transporte marítimo.
- Distribución e consumo de recursos naturais.
- A capacidade para explotar os recursos.
- A explotación dos recursos en África.
- As desigualdades económicas.
- Comentario dun texto sobre os impactos do cambio climático.
- Localización dos recursos enerxéticos renovables en España.
- As políticas medioambientais no municipio.
- Valoración dos riscos naturais e humanos do propio municipio.
- Elaboración dun cartel sobre ética medioambiental.
- A produción e o consumo do coltán.
- Elaboración dunha *webgrafía* sobre o concepto de “desenvolvemento sostible”.

BLOQUE 2: CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Coñecer, describir e valorar a acción do home sobre o medio ambiente e as súas consecuencias.
- Entender a idea de “desenvolvemento sostible” e as súas implicacións.
- Relacionar áreas de conflito bélico no mundo con factores económicos e políticos..

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE • DESCRITORES

BLOQUE 2: ESTÁND. DE APRENDIZAXE E COMPET. CLAVE

- Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles. *C. Sociais e Cívicas - C. Aprender a Aprender - Sentido de iniciativa e espírito emprendedor - C. Dixital.*

- Indica as consecuencias da relación entre a acción humana e os problemas medioambientais. *C. Sociais e Cívicas - C. Aprender a Aprender - C. Lingüística - C. Matemática, Ciencias e Tecnoloxía.*

- Define “desenvolvemento sostible” e describe conceptos clave relacionados con el. *C. Lingüística.*
- Realiza un informe sobre as medidas para tratar de superar as situacións de pobreza. *Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.*

BLOQUE 2: DESCRITORES

- Realiza un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos urbanos propondo correctamente a actividade. P. 150, Act. A.
- Realiza un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos urbanos buscando correctamente a información. P. 151, Act. B.
- Realiza un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos urbanos deseñando adecuadamente a presentación. P. 152, Act. C.
- Realiza un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos urbanos deseñando adecuadamente a presentación. P. 153, Act. D.
- Realiza un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos urbanos expondo correctamente a presentación. P. 153, Act. E.
- Redacta un texto advertindo dos perigos da sobrepesca e propondo algunhas solucións. P. 137, Act. 09.
- Define e explica o significado da frase *A tecnoloxía beneficianos e á vez pode ser perigosa* e achega conclusións propias ao respecto. P. 139, Act. 08.
- Explica que se entende cnao se fala de clima urbano, por que se produce a polución nas cidades e cales son as súas consecuencias. P. 141, Act. 05.
- Define o concepto de marea negra, explica cando se produce, e cales son as súas consecuencias. P. 143, Act. 01.
- Explica e argumenta por que a capacidade tecnolóxica está moi relacionada coas desigualdades económicas. P. 145, Act. 02.
- Explica as consecuencias que tería un ecosistema mariño se desaparecesen as anchoas. P. 137, Act. 05.
- Explica de que forma pode alterar o ser humano un ecosistema e acompañaio con algún exemplo. P. 137, Act. 08.
- Identifica e explica coas súas propias palabras as accións que podemos levar a cabo para solucionar a alteración do medio do ser humano. P. 137, Act. 08.
- Identifica as catástrofes tecnolóxicas que tiveron lugar en Bhopal e Fukushima. P. 139, Act. 04.
- Indica se se poden prever as catástrofes tecnolóxicas e explica como. P. 139, Act. 06.
- Constrúe a propia definición de “desenvolvemento sostible” con distintas fontes da Internet. P. 148, Act. 05.
- Escribe un texto no que debe formular que pode facer para non agravar o problema da explotación do coltán. P. 145, Act. 04.
- Analiza en profundidade todos os problemas sociais e medioambientais derivados da procura do coltán. P. 145, Act. 04.

BLOQUE 3: CONTIDOS

- A Prehistoria e a Historia.
- A Arqueoloxía e o estudo da Prehistoria.
- Etapas e cronoloxía da Prehistoria.
- Interpretación dun eixe cronolóxico relativo á Prehistoria.
- O proceso de hominización.
- As orxes do ser humano e a súa evolución.
- O Paleolítico: a caza e a recolección.
- Os instrumentos no Paleolítico.
- Explicación detallada dalgúns procesos de traballo realizados polas sociedades prehistóricas: fabricación de bifaces, manufactura cerámica, etc.
- A vida nun campamento paleolítico.
- Os xacementos arqueolóxicos.
- Valoración e respecto do patrimonio histórico, artístico e arqueolóxico como fonte de coñecemento do noso propio pasado.
- O Neolítico: a difusión da agricultura e tamén da gandería.
- A tecnoloxía e os labores agrícolas no Neolítico.
- O proceso de sedentarización no Neolítico
- A vida nunha aldea neolítica.
- A Idade dos Metais: metalurxia, artesáns e comerciantes.
- A construción de megalitos.
- As crenzas relixiosas e a arte das cavernas: pintura rupestre e arte mobiliar.
- A Prehistoria na Península Ibérica.
- Elaboración dun eixe cronolóxico sobre a Prehistoria e as súas etapas.
- Descrición da evolución humana.
- Análise e interpretación de fontes primarias e secundarias.

BLOQUE 3: CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Establecer a orixe da especie humana nos primates, describir o proceso de hominización e a evolución humana desde o Australopithecus ao Homo Sapiens.
- Establecer con claridade a duración das principais etapas da historia e identificar con claridade a orde e cronoloxía da Prehistoria, a Historia, a Idade Media, a Idade Moderna e a Idade Contemporánea.
- Identificar e caracterizar o Neolítico e o Paleolítico describindo os modos de vida propios de cada unha destas etapas da Prehistoria.
- Identificar e recoñecer diversos tipos de fontes históricas empregándoas para reforzar ou ampliar o coñecemento de temas históricos previamente traballados.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE • DESCRITORES

BLOQUE 3: ESTÁND. DE APRENDIZAXE E COMPET. CLAVE

- Describe os cambios evolutivos desde os primates ata os homínidos e a especie humana na actualidade. *C. Matemática, Ciencias e Tecn. - Aprender a Aprender.*
- Realiza e completa diversos eixes cronolóxicos situando en orde cronolóxico diferentes etapas ou sucesos históricos. *C. Matemática, Cienc. Tecnol. - Aprender a Apr.*
- Explica a cronoloxía e as peculiaridades no modo de vida, a arte e a tecnoloxía do Paleolítico e do Neolítico. *C. Com. Lingüística - C. Matemática, Ciencias e Tecnol.*
- Recoñece e asimila a necesidade de fontes históricas na comprensión de etapas e de sucesos históricos. *C. Matemática, Ciencias e Tecnol. - Aprender a Aprender.*
- Identifica diferentes tipoloxías de fontes de coñecemento histórico e interprétaas para ampliar coñecementos históricos. *C. Matemática, Cienc. Tecn. - Aprender a Apr.*

BLOQUE 3: DESCRITORES

- Analiza as principais diferenzas físicas entre un gorila e un ser humano sinalando os factores que motivaron a aparición de diferenzas entre eles. P. 156, Act. 01.
- Explica o proceso de hominización desde a aparición dos primeiros homínidos ata o Homo Sapiens actual. P. 157, Act. 02.
- Razona sobre se a evolución do ser humano foi ou non lineal a partir da análise dunha ilustración e argumenta a súa resposta. P. 157, Act. 04.
- Establece a etapa á que corresponde e sinala unha cronoloxía en relación a unha serie de xacementos prehistóricos da Península Ibérica. P. 171, Act. 02.
- Realiza a partir dunha serie de datos un eixe cronolóxico que comprenda as diferentes etapas da Prehistoria na Península Ibérica. P. 174, Act. *Aprende a...*
- Explica como era a vida cotiá e como subsistían os seres humanos durante o Paleolítico a partir da observación dunha ilustración. P. 159, Act. 04.
- Analiza as repercusións que tivo no Paleolítico o dominio de diferentes sistemas para producir o lume. P. 159, Act. 05.
- Describe a vida cotiá e as actividades económicas dos seres humanos durante o Neolítico a partir da observación dunha ilustración. P. 161, Act. 04, 05.
- Explica de forma razoada como a aparición da metalurxia supuxo unha maior especialización no traballo. P. 163, Act. 02.
- Recoñece a importancia da arqueoloxía e dos vestixios materiais para coñecer e comprender a Prehistoria. P. 164, Act. 01.
- Localiza e analiza a partir dun cuestionario un megalito próximo ao seu lugar de residencia e valora a importancia da existencia dun resto coma este para poder estudar o noso pasado. P. 173, Act. 01, 02.
- Recoñece os vestixios materiais representados nunha estratigrafía e clasifícaos en función da etapa da Prehistoria á que corresponden. P. 164, Act. 03.
- Sitúa e clasifica os principais xacementos prehistóricos da Península Ibérica a partir da interpretación dun mapa. P. 171, Act. 01.
- Interpreta unha información sobre pinturas rupestres que se deduciu que eran femininas e recoñéceas como fonte principal. P. 175, Act. 03, *Fontes...*
- Asume o valor das fontes materiais e a información que transmiten a partir do estudo de enxovais funerarios. P. 176, Act. 05 *Traballo colaborativo.*

BLOQUE 3: CONTIDOS

- Os ríos e a orixe das primeiras civilizacións urbanas que existiron.
- Exipto e Mesopotamia: as enchentes dos ríos e o deserto.
- A orixe da escritura.
- A escritura cuneiforme e a escritura xeroglífica.
- Mesopotamia: as primeiras cidades-Estado e os primeiros imperios.
- A cidade de Ur.
- A arte mesopotámica.
- Lectura dun fragmento do código de Hammurabi.
- A unificación de Exipto.
- A sociedade exipcia: o faraón, os privilexiados e logo o pobo.
- A vida cotiá no Antigo Exipto.
- Observación de ilustracións dunha aldea agrícola ou dun barrio de artesáns no Antigo Exipto.
- Os deuses e as crenzas relixiosas existentes no Antigo Exipto.
- A vida de ultratumba no Antigo Exipto.
- A arquitectura relixiosa e funeraria do Antigo Exipto.
- Descrición e análise de obras de arte de Exipto e Mesopotamia.
- Interese por coñecer e conservar o patrimonio cultural.
- Lectura e interpretación dalgúns dos primeiros textos históricos.
- Observación e interpretación de mapas, debuxos e plantas de edificios.
- Análise comparativa dun templo mesopotámico e dun exipcio.
- A mastaba, a pirámide e o hipoxeo e o seu significado no Antigo Exipto.
- Análise e comparación das características de diferentes edificios funerarios.
- Realización dun comentario de texto histórico
- Análise combinada dun fragmento do *Libro dos Mortos* e dunha pintura do xuízo de Osiris.

BLOQUE 3: CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Identificar e describir as civilizacións urbanas que se estableceron en Mesopotamia e Exipto a partir do IV milenio a.C.
- Recoñecer, explicar e establecer a cronoloxía das principais etapas da historia do Antigo Exipto caracterizando o seu contexto xeográfico, político e social.
- Describir manifestacións representativas da arquitectura e da arte no Antigo Exipto e en Mesopotamia.
- Comprender e describir as principais características da relixión egipcia.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE • DESCRITORES

BLOQUE 3: ESTÁND. DE APRENDIZAXE E COMPET. CLAVE

- Explica os principais trazos da organización social e económica en Mesopotamia e no Antigo Exipto. *C. Soc. e Cívicas - Aprender a Apr. – Conc. e exp. cult.*
- Interpreta mapas temáticos sobre a xeografía, o río Nilo e as fases da expansión do Exipto dos faraóns. *C. Aprender a Aprender - C. Dixital - C. Sociais e Cívicas.*
- Describe as principais características das etapas históricas nas que se divide Exipto. *C. Sociais e Cívicas – C. Aprender a Aprender.*
- Identifica, sitúa xeograficamente e describe construcións paradigmáticas da arquitectura exipcia e mesopotámica. *Conc. e Exp. Culturais. - Com. Lingüística.*
- Recoñece e describe as deidades do Antigo Exipto. *Conciencia. e Exp. Culturais. - Comunicación Lingüística - Sociais e Cívicas.*
- Identifica e describe os ritos, mitos e crenzas relixiosas do Antigo Exipto. *Conc. e Exp. Culturais. - Com. Lingüística - Sociais e Cívicas.*

BLOQUE 3: DESCRITORES

- Explica a importancia do Nilo no desenvolvemento da civilización exipcia e o aproveitamento agrícola do Nilo relacionándoo coas súas enchentes. P. 181, Act. 01, 02.
- Describe o funcionamento do goberno das cidades mesopotámicas, e o papel que tiñan nel os funcionarios, os sacerdotes e os soldados. P. 183, Act. 04.
- Caracteriza a vida cotiá e as actividades económicas no Antigo Exipto a partir da observación de varias ilustracións. P. 187, Act. 03, 05.
- Explica a situación dos campesiños do Antigo Exipto e a súa relación de sometemento aos funcionarios do faraón. P. 187, Act. 04.
- Localiza onde están situados Exipto e Mesopotamia e os ríos que os atravesan. P. 181, Act. 01.
- Sitúa nun mapa os imperios exipcio e mesopotámico e algunhas das súas cidades máis relevantes. P. 195, Act. 02, *Espazo e tempo.*
- Explica como se formou o reino de Exipto e en que época e expono de forma correcta oralmente. P. 185, Act. 04.
- Describe as dinastías dos faraóns e expono de forma comprensible e segura ante a clase. P. 185, Act. 04.
- Describe a forma da pirámide e a súa relación monumentalista coa vida do alén. P. 193, Act. 06.
- Sitúa xeográfica e cronoloxicamente a tumba de Nebamun. P. 193, Act. *FichaArt.*
- Establece que a relixión exipcia é politeísta e describe en que consiste o politeísmo. P. 189, Act. 01.
- Identifica, enumera e describe as representacións dos principais deuses exipcios sinalando cales deles teñen cabeza de animal. P. 189, Act. 01.
- Analiza por que no Antigo Exipto se momificaban os defuntos, e que era o Tribunal de Osiris e o Libro dos Moertos. P. 189, Act. 02.
- Busca información na Internet sobre a lenda que converteu Osiris no deus dos mortos e coméntaa coas súas propias palabras. P. 189, Act. 04.
- Explica a relación existente entre as pirámides e a crenza exipcia na vida do alén. P. 193, Act. 06.
- Investiga sobre os ushetbis e explica a súa relación coa vida no alén a partir da información obtida. P. 195, Act. 03, *Fontes materiais.*
- Explica detalladamente o Xuízo de Osiris coa axuda de diferentes documentos e seguindo unha serie de pautas. P. 196, Act. 05, Tráballo colaborativo.

BLOQUE 3: CONTIDOS

- O nacemento do mundo grego.
- Trazos comúns dos pobos que configuran a civilización grega: lingua, literatura e relixión.
- As polis gregas: organización social e formas de goberno.
- A estrutura urbanística dunha polis grega.
- Esparta e Atenas: dous modelos diferenciados de polis.
- Comparación das distintas formas de goberno do mundo grego.
- Lectura dun texto de Aristóteles sobre a polis.
- A democracia ateniense: principais institucións democráticas.
- Observación e interpretación dun organigrama da democracia ateniense.
- Os grupos sociais da polis ateniense.
- Reflexión sobre as características e limitacións da democracia ateniense.
- Comparación da democracia ateniense coa democracia actual.
- As colonizacións gregas no Mediterráneo.
- Identificación nun mapa das colonias gregas e das rutas marítimas do mediterráneo.
- Descrición a través de diferentes documentos do proceso de fundación dunha colonia grega.
- A vida cotiá que se facía en Atenas: a voda, o fogar e a familia.
- O dominio ateniense de Grecia.
- O reino de Macedonia e o Imperio de Alexandre Magno.
- Lectura e comentario de documentos históricos escritos.
- Análise e interpretación de mapas e información cartográfica.
- Procura de información para un traballo de investigación sobre un tema específico.
- Descrición de espazos físicos representativos do mundo grego.
- Explicación das causas e as consecuencias dun feito histórico.

BLOQUE 3: CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Identificar e recoñecer diversos tipos de fontes históricas empregándoas para reforzar ou ampliar o coñecemento de temas históricos previamente traballados.
- Identificar e describir as particularidades da polis, a súa extensión reducida, as súas actividades económicas e a súa organización social e política.
- Establecer con claridade a duración das principais etapas da historia e identificar con claridade a orde e cronoloxía da Prehistoria, da Historia, da Idade Media, da Idade Moderna e da Idade Contemporánea.
- Identifica a orixe grega do concepto de democracia, caracteriza o funcionamento da democracia ateniense e reflexiona sobre as súas características.
- Recoñecer os trazos básicos da cultura, da ciencia e da arte da civilización grega e a súa pervivencia na nosa civilización actual.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE • DESCRITORES

BLOQUE 3: ESTÁND. DE APRENDIZAXE E COMPET. CLAVE

- Recoñece e asimila a necesidade de fontes históricas na comprensión de etapas e de sucesos históricos. *C. Matemática, Ciencias e Tecnol. - Aprender a Aprender.*
- Caracteriza o espazo físico da polis e algúns trazos da súa organización social e económica. *Sociais e cívicas. - Aprender a Aprender – Conc. e Exp. Culturais.*
- Realiza e completa diversos eixes cronolóxicos situando en orde cronolóxica diferentes etapas ou sucesos históricos. *C. Matemática, Cienc. Tecnol. - Aprender a Apr.*
- Recoñece e describe os trazos da democracia ateniense e compáraa coa nosa actual concepción da democracia. *Sociais e cívica. – Sent., Inic, e Esp. Emp.*
- Explica as características xerais da arte grega e describe algunhas das súas manifestacións máis relevantes. *Conc. e Expresións culturais, Com. Lingüística.*
- Describe diferentes áreas do saber e da cultura helénicas e a súa pervivencia na nosa civilización actual. *Conc. e Expresións culturais, Com. Lingüística.*

BLOQUE 3: DESCRITORES

- Interpreta un texto de Aristóteles e explica con detalle as características que debe reunir unha polis segundo este autor. P. 203, Act. 06.
- Interpreta un texto histórico de Marco Xuniano e emprégao para coñecer a emigración grega na Antigüidade. P. 207, Act. 03 e *Buscando novas terras.*
- Analiza de forma pautada textos que recrean intervencións nunha asemblea ateniense para detallar o funcionamento da democracia ateniense. P. 216, Act. 06.
- Describe os principais elementos urbanísticos da polis e as actividades sociais e económicas que se desenvolven na ágora. P. 203, Act. 04.
- Redacta un texto en forma de carta na que explica de forma moi detallada o desenvolvemento da celebración dunha voda ateniense e compáraa cunha voda actual. P. 209, Act. 01.
- Reflexiona e argumenta unha opinión razoada sobre a situación da muller na Grecia Antiga e a súa situación de desigualdade ante os homes. P. 209, Act. 04.
- Realiza a partir dunha serie de datos un eixe cronolóxico que comprenda as diferentes etapas da civilización grega. P. 215, Act. 02 *Espazo e tempo...*
- Establece unha cronoloxía clara da civilización grega e explica a súa expansión colonial. P. 215, Act. 02 *Espazo e tempo.*
- Explica o significado actual dos conceptos de tiranía, monarquía, oligarquía e democracia, e compárao co significado original na Antiga Grecia. P. 205, Act. 07.
- Reflexiona sobre se, segundo os parámetros actuais, o sistema de goberno de Atenas se pode considerar unha democracia. P. 205, Act. 05.
- Detecta as principais diferenzas e similitudes existentes entre o sistema democrático ateniense e a democracia occidental actual. P. 205, Act. 06.
- Analiza e caracteriza un mosaico e describe a escea que representa valorando a neutralidade ou obxectividade do artista. P. 211, Act. 06.
- Explica de forma detallada os principais trazos da civilización grega a partir dos contidos do tema e unha serie de pautas. P. 201, Act. 01.
- Busca información na Internet sobre a Odisea de Homero, coñece o seu argumento da Odisea e recoñece o significado actual da palabra odisea. P. 201, Act. 02.
- Comprende integramente e expón correctamente o contido da Odisea de Homero en base ao coñecemento da cultura helénica adquirido. P. 201, Act. 02.

BLOQUE 3: CONTIDOS

- A chegada dos pobos indoeuropeos á Península Ibérica.
- Interpretación de mapas que tratan sobre os pobos indoeuropeos.
- A formación dos pobos iberos e celtas.
- Observación dun mapa sobre os poboamentos fenicios, gregos e cartaxineses na Península Ibérica.
- As colonizacións mediterráneas: os fenicios, os gregos e os cartaxinenses.
- Coñecemento profundo e análise da estatuaría fenicia e púnica.
- Os pobos celtas e celtíberos: a súa identificación, a súa economía, a súa sociedade e o seu urbanismo e descrições completas.
- A arte celta.
- Os pobos iberos: identificación, sociedade, economía, crenzas relixiosas e urbanismo.
- Descrición de poboamentos gregos, celltas e iberos a partir da observación guiada de ilustracións.
- Recoñecemento das áreas de influencia de celtas, celtíberos e iberos a partir da análise de mapas.
- A arte ibérica: a arquitectura, a escultura e as damas ibéricas.
- Observación, análise e valoración de diferentes obras artísticas de época prerromana na Península Ibérica.
- Lectura dunha fonte primaria sobre os pobos prerromanos.
- Interpretación de reconstrucións históricas de vivendas celtas.
- Análise de obxectos prerromanos como fontes de coñecemento histórico.
- Caracterización e descrición completa de obras de arte celtas.
- Análise pautada dunha escultura celta.
- Elaboración dun tríptico informativo sobre un xacemento ou ruta de interese histórico da propia Comunidade.

BLOQUE 3: CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Localizar os diferentes pobos prerromanos na Península Ibérica e situar as principais colonias gregas no territorio peninsular.
- Caracterizar os modos de vida dos pobos iberos, celtas e dos pobos colonizadores e ademais os aspectos básicos da súa organización social, económica, artística e cultural.
- Identificar e recoñecer diversos tipos de fontes históricas empregándoas para reforzar ou ampliar o coñecemento de temas históricos previamente traballados.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE • DESCRITORES

BLOQUE 3: ESTÁND. DE APRENDIZAXE E COMPET. CLAVE

- Emprega adecuadamente mapas para situar correctamente os diferentes pobos prerromanos na Península. *C. Aprender a Aprender – Dixital.*
- Describe as particularidades da organización social e económica e da vida cotiá dos iberos e dos celtas. *Sociais e Cívicas – Conciencia e Expr. Culturais.*
- Identifica e describe con detalle mostras representativas da arte ibérica e celta. *Conciencia e Expr. Culturais - Comunicación. Lingüística – Aprender a Aprender.*
- Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos e expón o tema oralmente e por escrito. *Sociais e Cívicas.*
- Recoñece e asimila a necesidade de fontes históricas na comprensión de etapas e de sucesos históricos. *C. Matemática, Ciencias e Tecnol. - Aprender a Aprender.*
- Identifica diferentes tipoloxías de fontes de coñecemento histórico e interprétaas para ampliar coñecementos históricos. *C. Matemática, Cienc. Tecn. - Aprender a Apr.*

BLOQUE 3: DESCRITORES

- Recoñece os pobos que colonizaron a Hispania prerromana e sitúaos cronolóxicos e xeográficamente mediante o uso dun mapa. P. 227, Act. 01.
- Localiza e recoñece nos mapas que espazo xeográfico ocuparon os pobos iberos e pode explicar a súa evolución. P. 227, Act. 01.
- Localiza e recoñece nos mapas que espazo xeográfico ocuparon os pobos celtas e pode explicar a súa evolución. P. 227, Act. 01.
- Describe a vida cotiá e as actividades económicas dos celtas a partir da observación dunha ilustración dun poboado celta. P. 225 Act. 04.
- Caracteriza a vida cotiá e a economía dos iberos a partir dunha ilustración na que se reconstrúe como era un poboado ibero. P. 229, Act. 03.
- Describe vivendas celtas a partir da análise dunha ilustración. P. 232, Act. *Aprende a...*
- Caracteriza a Cabeza de Granito a partir da resposta a un cuestionario sobre as súas características e contexto histórico. P. 233, Act. 04 *El arte en...*
- Descubre que información nos achega a Cabeza de Granito sobre a sociedade da época. P. 233, Act. 04, *El arte en...*
- Escolle e describe tres elementos da arte ibérica que considere particularmente interesantes e xustifica a súa elección. P. 231, Act. 04.
- Identifica os pobos indoeuropeos que chegaron á Península Ibérica e sitúaos cronolóxicos e xeográficamente. P. 221, Act. 01.
- Identifica os pobos prerromanos e é capaz de situalos correctamente cronolóxicos e xeográficamente.. P. 221, Act. 03, 04.
- Comprende o valor o valor artístico e histórico de tres manifestacións da arte ibérica e descríbeseas con detalle. P. 231, Act. 04.
- Caracteriza a Cabeza de Granito a partir da resposta a un cuestionario sobre as súas características e contexto histórico.. P. 233, Act. 04. *A arte no seu...*
- Emprega un texto histórico de Estrabón como fonte de coñecemento histórico para detallar a actividade económica dos pobos iberos. P. 229, Act. 01.
- Investiga nunha gran variedade de fontes de coñecemento histórico para poder realizar un tríptico sobre un xacemento arqueolóxico. P. 234, Act. 05, *Traballo...*
- Elabora un tríptico sobre un xacemento arqueolóxico describíndoo correctamente nun documento correctamente estruturado. P. 234, Act.

BLOQUE 3: CONTIDOS

- As orixes históricas de Roma.
- Lectura dun texto de Tito Livio sobre as orixes de Roma.
- Interpretación dun plano da cidade de Roma na época da Monarquía.
- A cidade de Roma na época da Monarquía.
- As lendas sobre a orixe de Roma.
- A Roma republicana: cidadanía, grupos sociais e institucións políticas.
- Análise e interpretación de organigramas sobre a organización política da Monarquía e tamén da República romanas.
- A expansión territorial de Roma: 500 a.C-século I d.C.
- Interpretación dun mapa sobre a expansión territorial de Roma.
- A crise da República: conflitos sociais e tamén guerras civís.
- O goberno imperial.
- Comparación entre o sistema de goberno da República e o do Imperio.
- O Imperio romano e a *pax romana*.
- Descrición das rutas comerciais no Imperio Romano durante a *pax romana*.
- Recreación da visita dun lexionario á cidade de Roma na época do Imperio.
- Interpretación de ilustracións sobre diversos aspectos urbanísticos da cidade de Roma.
- A sociedade romana en tempos do Imperio: cidadáns, escravos e libertos.
- A situación das mulleres en Roma.
- A crise do Imperio.
- A división do Imperio e a desaparición do Imperio de Occidente.
- Análise e comentario de textos históricos da época romana.
- Interese por coñecer e conservar o patrimonio cultural.
- Elaboración dun eixe cronolóxico sobre as etapas e algúns sucesos clave na historia de Roma.

BLOQUE 3: CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Identificar e recoñecer diversos tipos de fontes históricas empregándoas para reforzar ou ampliar o coñecemento de temas históricos previamente traballados.
- Recoñecer os trazos básicos da cultura, da técnica e da arte da civilización romana e a súa pervivencia na nosa civilización actual.
- Identificar e describir os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE • DESCRITORES

BLOQUE 3: ESTÁND. DE APRENDIZAXE E COMPET. CLAVE

- Recoñece e asimila a necesidade de fontes históricas na comprensión de etapas e de sucesos históricos. *C. Matemática, Ciencias e Tecnol. - Aprender a Aprender.*
- Explica as características xerais da arte romana e describe algunhas das súas manifestacións máis relevantes. *Conc. e Expresións culturais, Com. Lingüística.*
- Analiza e explica os procesos de expansión territorial de Roma en diferentes etapas históricas. *C. Lingüística - C. Sociais e Cívicas.*
- Identifica e describe o funcionamento das institucións políticas de Roma en diferentes períodos históricos. *C. Lingüística - C. Sociais e Cívicas.*
- Describe as particularidades da vida cotiá e a organización social de Roma en diferentes etapas da súa historia. *C. Lingüística - C. Sociais e Cívicas.*

BLOQUE 3: DESCRITORES

- Identifica un texto de Tito Livio e un plano da cidade de Roma como fontes de coñecemento histórico e describe a cidade de Roma nas súas orixes a partir da análise de ambos os dous documentos. P. 239, Act. 04.
- Recoñece a importancia dos restos arqueolóxicos e as lendas para coñecer a historia das orixes de Roma e explica brevemente este período da civilización romana. P. 239, Act. 05.
- Interpreta un texto literario sobre o asasinato de Xulio César e interpreta correctamente a información histórica que transmite. P. 243, Act. 04.
- Recoñece e describe con detalle os principais monumentos e edificios da cidade de Roma durante a época imperial. P. 247, Act. 03.
- Identifica e describe todos os principais monumentos e edificios romanos e localiza os aínda existentes na actualidade e a información que achegan. P. 247, Act. 03.
- Describe o proceso de expansión do Imperio romano, as súas fases e os territorios conquistados en cada fase. P. 243, Act. 01.
- É capaz de esbozar un mapa coa expansión do Imperio romano e as súas fases e de expor o tema con corrección e seguridade. P. 243, Act. 01.
- Explica as funcións das institucións da Roma republicana e valora cal é a institución máis relevante con axuda dun esquema. P. 241, Act. 03.
- Argumenta se, segundo os parámetros actuais, o sistema de goberno da República romana pode considerarse unha democracia ou unha oligarquía. P. 241, Act. 06.
- Sinala os trazos básicos dos sistemas de goberno da República e do Imperio describindo con detalle as súas diferenzas. P. 245, Act. 02.
- Completa unha táboa establecendo as principais características das institucións da República romana. P. 255, Act. 05 *Organiza a información.*
- Describe con detalle como era a Roma Imperial e propón un itinerario de visita da cidade na época do Imperio. P. 247, Act. 01.
- Expresa unha opinión razoada sobre a situación dos escravos e os libertos en Roma. P. 248, Act. 02.
- Recoñece as características da organización e os grupos sociais durante a República e o Imperio describindo e comparando ambos os dous períodos. P. 249, Act. 05.
- Describe os principais aspectos da crise social, económica e política do Imperio romano no século III d. C. P. 253, Act. 01.

BLOQUE 3: CONTIDOS

- A filosofía e a ciencia na civilización grega.
- A orixe grega da terminoloxía científica actual.
- A literatura grega e romana: xéneros literarios e autores destacados.
- Reflexión sobre os motivos polos que a nosa cultura se considera herdeira da tradición grecorromana.
- O santuario de Olimpia e a celebración dos Xogos Olímpicos.
- Lectura dun texto de Isócrates sobre os xogos olímpicos.
- A mitoloxía clásica.
- Identificación dos nomes gregos dos deuses e a súa correlación cos nomes romanos.
- O culto aos deuses en Grecia e en Roma.
- A arquitectura grega: templos e teatros.
- Identificación e caracterización das ordes arquitectónicas gregas.
- A Acrópole de Atenas.
- A arquitectura romana.
- Reflexión sobre a funcionalidade da arquitectura romana.
- Análise de diferentes obras representativas da arquitectura grega e romana.
- A escultura grega e romana.
- Identificación do carácter idealista da escultura grega e do realismo escultórico romano.
- Observación e descrición de diferentes obras representativas da escultura grega e romana.
- A pintura e a cerámica en Grecia.
- A pintura e os mosaicos en Roma.
- Análise pautada dun mosaico romano.
- Os símbolos e a arte dos primeiros cristiáns.
- A figura de Xesús de Nazaret e as súas ensinanzas.
- As primeiras comunidades cristiás.
- Análise pautada do Partenón.
- Formulación e contrastación de hipóteses mediante diferentes tipos de fontes.
- Curiosidade e interese por coñecer o legado cultural da civilización romana.

BLOQUE 3: CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Identificar e recoñecer diversos tipos de fontes históricas empregándoas para reforzar ou ampliar o coñecemento de temas históricos previamente traballados.
- Establecer con claridade a duración das principais etapas da historia e identificar con claridade a orde e cronoloxía da Prehistoria, da Historia, da Idade Media, da Idade Moderna e da Idade Contemporánea.
- Recoñecer os trazos básicos da cultura, da ciencia e da arte da civilización grega e a súa pervivencia na nosa civilización actual.
- Recoñecer os trazos básicos da cultura, da técnica e da arte da civilización romana e a súa pervivencia na nosa civilización actual.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE • DESCRITORES

BLOQUE 3: ESTÁND. DE APRENDIZAXE E COMPET. CLAVE

- Recoñece e asimila a necesidade de fontes históricas na comprensión de etapas e de sucesos históricos. *C. Matemática, Ciencias e Tecnol. - Aprender a Aprender.*
- Identifica distintos trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de diferentes tipos de fontes históricas. *C. Conciencia e exp. Cult.*
- Explica as características xerais da arte grega e describe algunhas das súas manifestacións máis relevantes. *Conc. e Expresións culturais, Com. Lingüística.*
- Describe diferentes áreas do saber e da cultura helénicas e a súa pervivencia na nosa civilización actual. *Conc. e Expresións Culturais, Com. Lingüística.*
- Explica as características xerais da arte romana e describe algunhas das súas manifestacións máis relevantes. *Conc. e Expresións culturais, Com. Lingüística.*
- Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana. *Conc. e Expresións culturais, Com. Lingüística – Sent. Inic. e Espírito Emprendedor.*

BLOQUE 3: DESCRITORES

- Emprega textos e ilustracións sobre a participación dun atleta grego nos xogos de Olimpia para elaborar unha descrición da celebración dos xogos olímpicos na Grecia antiga. P. 263, Act. 03.
- Emprega como fonte de coñecemento histórico un texto dun autor latino sobre un suceso histórico relacionado cos presaxios en época romana. P. 265, Act. 07.
- É capaz de escribir un texto supostamente histórico comprendendo a estrutura do estudado previamente do autor latino. P. 265, Act. 07.
- Interpreta un texto sobre a participación dun atleta grego nos xogos de Olimpia e unhas ilustracións para describir a celebración dos xogos olímpicos. P. 263, Act. 03.
- Comprende o carácter politeísta da relixión grega e romana, enumera os seus principais deuses e explica as súas atribucións. P. 265, Act. 03.
- Describe como era o santuario de Olimpia e clasifica e caracteriza as súas principais construcións a partir da observación dunha ilustración na que se reconstrúe este lugar sagrado. P. 263, Act. 01.
- Recoñece as ordes dórica, iónica e corintia e describe as súas principais características. P. 267, Act. 03.
- Describe dúas pezas de cerámica a partir dunha serie de pautas sobre o seu estilo, a escea que representa e a súa técnica de elaboración. P. 273, Act. 02.
- Explica o significado actual dunha serie de conceptos clave da cultura occidental de procedencia grega e sinala a etimoloxía de cada termo. P. 261, Act. 03.
- Redacta textos breves argumentando por que a cultura europea actual é herdeira da cultura clásica grecorromana. P. 261, Act. 04.
- Busca información na Internet sobre o mito de Heracles e coméntaa coas súas propias palabras. P. 278, Act. 07, *Traballo colaborativo.*
- Explica con detalle un mosaico romano a partir da compleción dunha ficha artística. P. 273, Act. *FichaArt.*
- Describe símbolos do cristianismo e dos primeiros cristiáns en Roma. P. 275, Act. 05.
- Compara un templo romano e un grego identificando as súas similitudes e diferenzas a partir da observación de ilustracións. P. 269, Act. 01.
- Describe o Panteón de Roma sinalando os elementos adoptados da arquitectura grega e as achegas romanas que incorpora. P. 269, Act. 03.
- Analiza e explica de forma detallada e razoada o carácter idealista da escultura grega e compárao co realismo da escultura romana. P. 271, Act. 01.

BLOQUE 3: CONTIDOS

- As guerras entre Roma e Cartago.
- A conquista romana da Península Ibérica.
- Lectura dun texto de Polibio sobre o desembarco romano en Emporion.
- Análise dun mapa sobre as fases da conquista romana de Hispania.
- A organización administrativa de Hispania.
- As cidades e a economía de Hispania.
- Interpretación dun texto de Estrabón sobre a fundación de cidades romanas en Hispania.
- As calzadas romanas en Hispania.
- A romanización de Hispania: urbanismo e cultura romanos en Hispania.
- Interpretación do plano dunha cidade romana.
- Investigación sobre restos ou evidencias da romanización na propia localidade ou Comunidade.
- A vida cotiá nas cidades romanas: a vestimenta, a domus romana e os banquetes.
- Identificación das estancias dunha vivenda romana
- Recreación da celebración dun banquete romano.
- As actividades agrícolas e a minaría en Hispania.
- Descrición da vida e da actividade agraria nunha vila agrícola a partir da observación de ilustracións.
- O outeiro romana do Testaccio: un testemuño do comercio do aceite entre Hispania e a cidade de Roma.
- O patrimonio hispanorromano: arquitectura, escultura e mosaicos.
- Localización nun mapa das principais obras públicas de Hispania.
- Análise pautada dun mapa temático económico da Hispania romana.
- Interpretación guiada de textos de Estrabón e Plinio o Vello sobre as minas de Hispania.
- Interese por coñecer e conservar o patrimonio cultural de época romana.

BLOQUE 3: CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Identificar e recoñecer diversos tipos de fontes históricas empregándoas para reforzar ou ampliar o coñecemento de temas históricos previamente traballados.
- Identificar e describir os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas.
- Recoñecer os trazos básicos da cultura, da técnica e da arte da civilización romana e a súa pervivencia na nosa civilización actual.
- Analizar e describir os diferentes aspectos da romanización de Hispania e a pervivencia da romanización na nosa cultura e sociedade.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE • DESCRITORES

BLOQUE 3: ESTÁND. DE APRENDIZAXE E COMPET. CLAVE

- Recoñece e asimila a necesidade de fontes históricas na comprensión de etapas e de sucesos históricos. *C. Matemática, Ciencias e Tecnol. - Aprender a Aprender.*
- Describe as particularidades da vida cotiá e a organización social de Roma en diferentes etapas da súa historia. *C. Lingüística - C. Sociais e Cívicas.*
- Explica as características xerais da arte romana e describe algunhas das súas manifestacións máis relevantes. *Conc. e Expresións culturais, Com. Lingüística.*
- Caracteriza as fases da conquista romana de Hispania e describe a organización do territorio hispano en diferentes etapas. *C. Lingüística - C. Sociais e Cívicas.*
- Explica diferentes aspectos sociais, económicos e da vida cotiá propios da romanización da Península Ibérica. *C. Lingüística - C. Sociais e Cívicas.*
- Identifica, describe e aprecia o valor histórico-cultural de diferentes restos e manifestacións artísticas do legado romano na Península Ibérica.

BLOQUE 3: DESCRITORES

- Le e analiza un texto de Estrabón sobre os turdetanos e emprégao como fonte de coñecemento histórico. P. 285, Act. 06.
- Valora a conservación de restos de construcións para coñecer o pasado e argumenta a súa importancia. P. 293, Act. 05.
- Describe a *domus* romana valorando a conservación das existentes. P. 287, Act. 02.
- Explica como era a vida cotiá e as actividades que se realizaban nunha *domus* a partir da observación dunha ilustración. P. 287, Act. 02.
- Elabora unha descrición detallada do desenvolvemento e celebración dun banquete propio da sociedade patricia hispanorromana. P. 287, Act. 06.
- Caracteriza con detalle o plano e as características dunha cidade romana e os seus principais edificios e infraestruturas. P. 289, Act. 01.
- Describe unha serie de construcións e infraestruturas de época romana e compáraas con construcións da época actual. P. 298, Act. 05 *A arte no seu contexto.*
- Explica o desenvolvemento da conquista romana de Hispania, detalla as súas fases e sinala os territorios conquistados en cada fase. P. 283, Act. 05.
- Interpreta e data un mapa da Península en época romana e sinala cales foron as provincias nas que dividiu Hispania neste período. P. 284, Act. 01.
- Recoñece unha serie de elementos da cultura romana que adoptaron os hispanos e sinala cales deles sobreviven na actualidade. P. 289, Act. 03.
- Explica as principais achegas na produción e nas técnicas agrícolas que introduciron os romanos en Hispania. P. 291, Act. 02, 04.
- Identifica a orixe latina do galego e sinala o equivalente galego de diversas palabras latinas. P. 297, Act. 03, *Cambio e continuidade.*
- Leva a cabo unha pequena investigación sobre os restos romanos existentes na propia Comunidade e describe un dos achados localizados. P. 289, Act. 04.
- Analiza un edificio público romano da Península a partir da completión dunha ficha artística sobre as súas características. P. 292, Act. *MemoArt.*
- Identifica e localiza nun mapa as obras romanas máis importantes de Galicia. P. 295, Act. 02.
- Comenta a importancia dos restos romanos para coñecer e entender esta etapa da historia e a súa importancia no noso legado cultural. P. 293, Act. 05.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Coñecer o Sistema Solar e establecer as relacións entre os movementos da terra e a existencia das estacións e do día e da noite, e comprender a súa importancia na distribución dos climas e da Biota. Est. Apr. XHB1.1.1. Interpreta como inflúen os movementos astronómicos na distribución da radiación solar e nas zonas bioclimáticas do Planeta.	1.1.1.2 Comprende o movemento de rotación da Terra e determina o tempo total en efectuar o movemento completo.	Presenta dificultades para identificar e entender o movemento de rotación e non explica o tempo que tarda a Terra en efectualo ao completo.	Comprende de forma incompleta o movemento de rotación pero non sabe o tempo que tarda a Terra en efectualo ao completo.	Comprende perfectamente o movemento de rotación pero comete algún erro en sinalar o tempo que tarda a Terra en efectualo ao completo.	Comprende perfectamente o movemento de rotación e non comete erros en sinalar o tempo que tarda a Terra en efectualo ao completo.	T. 01	P. 005 A. 02	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Coñecer o Sistema Solar e establecer as relacións entre os movementos da terra e a existencia das estacións e do día e da noite, e comprender a súa importancia na distribución dos climas e da Biota. Est. Apr. XHB1.1.1. Interpreta como inflúen os movementos astronómicos na distribución da radiación solar e nas zonas bioclimáticas do Planeta.	1.1.1.3 Busca información sobre as diversas teorías relativas á orixe do Universo.	Amosa dificultades para achar información sobre a orixe do Universo.	Encontra algunhas das teorías que explican a orixe do Universo pero explícaa con dificultades.	Encontra información sobre as teorías da orixe do Universo e explícaa de forma simple.	Encontra e selecciona persoalmente información sobre as teorías relativas á orixe do Universo e explícaa con claridade e detalle.	T. 01	P. 005 A. 07	Dixital.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Coñecer o Sistema Solar e establecer as relacións entre os movementos da terra e a existencia das estacións e do día e da noite, e comprender a súa importancia na distribución dos climas e da Biota. Est. Apr. XHB1.1.1. Interpreta como inflúen os movementos astronómicos na distribución da radiación solar e nas zonas bioclimáticas do Planeta.	1.1.1.4 Explica as características dos movementos que realiza a Terra.	Ten dificultades para recordar cales son os movementos do planeta Terra.	Lembra o nome dos movementos da Terra pero confúndeos nas súas explicacións.	Lembra o nome dos movementos da Terra e explícaa de forma moi simple.	Lembra o nome dos movementos da Terra e explícaa de forma moi detallada.	T. 01	P. 017 A. 01 d)	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Coñecer o Sistema Solar e establecer as relacións entre os movementos da terra e a existencia das estacións e do día e da noite, e comprender a súa importancia na distribución dos climas e da Biota. Est. Apr. XHB1.1.2. Analiza un mapa de fusos horarios e diferencia zonas do planeta de similares horas.	1.1.2.1 Explica en cantos fusos horarios está dividida a Terra e argumenta.	Ten dificultades para comprender ao significado e as características dos fusos horarios.	Comprende o significado dos fusos horarios e explica algunhas das súas características, con inconcrecións.	Comprende o significado dos fusos horarios e explica as súas características e en cantos fusos horarios se divide a Terra.	Comprende o significado dos fusos horarios, explica as súas características, en cantos fusos horarios se divide a Terra, e argumenta.	T. 01	P. 015 A. 01 a)	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Coñecer o Sistema Solar e establecer as relacións entre os movementos da terra e a existencia das estacións e do día e da noite, e comprender a súa importancia na distribución dos climas e da Biota. Est. Apr. XHB1.1.2. Analiza un mapa de fusos horarios e diferencia zonas do planeta de similares horas.	1.1.2.2 Analiza os cambios horarios a partir de distintas situacións xeográficas formuladas.	Ten dificultades para comprender o significado dos cambios horarios e o procedemento a partir do cal se calculan.	Calcula os cambios horarios das situacións xeográficas formuladas, pero comete erros importantes.	Calcula os cambios horarios das situacións xeográficas, cometendo só algúns erros.	Calcula os cambios horarios das situacións xeográficas sen dificultades e sen cometer ningún tipo de erro.	T. 01	P. 015 A. 01 d), e)	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Coñecer o Sistema Solar e establecer as relacións entre os movementos da terra e a existencia das estacións e do día e da noite, e comprender a súa importancia na distribución dos climas e da Biota. Est. Apr. XHB1.1.2. Analiza un mapa de fusos horarios e diferencia zonas do planeta de similares horas.	1.1.2.3 Argumenta por que é importante que exista unificación horaria dentro dun mesmo país, e propón que sucedería en caso contrario.	Ten dificultades para comprender a significación e importancia dos fusos horarios.	Comprende a importancia da unificación horaria dentro dun mesmo país, pero presenta unha explicación pouco estruturada e con incoherencias.	Explica a importancia da unificación horaria dentro dun mesmo país, pero presenta dificultades para propor a situación hipotética contraria.	Explica a importancia da unificación horaria dentro dun mesmo país e presenta unha explicación coherente sobre que sucedería se se dera a situación contraria.	T. 01	P. 015 A. 01 c)	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Identificar e distinguir os diferentes sistemas de representación cartográfica, tanto en soporte analóxico como dixital e as súas escalas. Est. Apr. XHB1.2.1. Clasifica e distingue distintas proxeccións e compara unha proxección de Mercator cunha de Peters.	1.2.1.1 Distingue as características e usos das diversas proxeccións cartográficas.	Amosa dificultades para distinguir as proxeccións cartográficas e os seus usos.	Distingue de forma simple as proxeccións cartográficas pero non é capaz de sinalar correctamente os seus usos.	Distingue claramente as proxeccións cartográficas pero non sabe explicar cando se utilizan cada unha delas e porque.	Distingue claramente as proxeccións cartográficas e explica cando se utilizan cada unha delas e porque.	T. 01	P. 009 A. 01, 02, 03	Aprender a Aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Identificar e distinguir os diferentes sistemas de representación cartográfica, tanto en soporte analóxico como dixital e as súas escalas. Est. Apr. XHB1.2.1. Clasifica e distingue distintas proxeccións e compara unha proxección de Mercator cunha de Peters.	1.2.1.2 Entende como funcionan as proxeccións cartográficas e como representan a Terra.	Presenta dificultades para entender as proxeccións, o seu funcionamento e como representan a Terra.	Entende vagamente o funcionamento das proxeccións cartográficas pero non sabe explicar como se representa a Terra.	Entende de forma sinxela como funcionan as proxeccións cartográficas e explica sen detalles cal é a mellor forma de representar a Terra.	Entende perfectamente como funcionan as proxeccións e explica con detalles e claridade cal é a mellor forma de representar a Terra.	T. 01	P. 009 A. 05	Aprender a Aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Identificar e distinguir os diferentes sistemas de representación cartográfica, tanto en soporte analóxico como dixital e as súas escalas. Est. Apr. XHB1.2.1. Clasifica e distingue distintas proxeccións e compara unha proxección de Mercator cunha de Peters.	1.2.1.3 Analiza en grupos os tipos de mapas que se utilizan nos distintos países do mundo, compáraos, indica características e as súas vantaxes e inconvenientes ante o resto do grupo.	Ten dificultades para diferenciar entre os tipos de mapas e distinguir as súas características principais, e non se implica na actividade grupal.	Implicase o xusto requirido na actividade grupal, diferenza entre os distintos tipos de mapas, pero presenta problemas para distinguir as súas características principais.	Implicase na actividade de grupo, diferenza entre os distintos tipos de mapas, e distingue as súas características principais.	Implicase con entusiasmo na actividade de grupo, diferenza entre os distintos tipos de mapas, distingue as súas características principais, e extrae conclusións propias ao respecto.	T. 01	P. 009 A. 07	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Analizar e identificar o mapa e coñecer as imaxes satélite e os seus usos principais. Est. Apr. XHB1.3.1. Clasifica e distingue tipos de imaxes satélite e mapas.	1.3.1.1 Explica as características dun mapa topográfico, os distintos elementos que figuran nel e os principais usos que se lle atribúen.	Ten dificultades para diferenciar entre as características dos distintos tipos de mapa.	Distingue que é un mapa topográfico, pero presenta dificultades para sinalar o seu uso e as súas características principais.	Distingue que é un mapa topográfico, e identifica o seu uso e algunhas das súas características principais.	Distingue que é un mapa topográfico, identifica todos os usos que se lle atribúen, e sinala todos os seus elementos e características.	T. 01	P. 011 A. 06	Aprender a aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Analizar e identificar o mapa e coñecer as imaxes satélite e os seus usos principais. Est. Apr. XHB1.3.1. Clasifica e distingue tipos de imaxes satélite e mapas.	1.3.1.2 Propón as distintas características e utilidade dun mapa temático, e explica e argumenta cal é o tipo de mapa temático máis utilizado.	Ten dificultades para comprender a utilidade dun mapa temático, e para argumentar cal é o tipo de mapa temático máis utilizado.	Distingue a utilidade dun mapa temático, pero presenta dificultades para explicar as súas características e utilidade e para argumentar cal é o mapa temático máis utilizado.	Distingue a utilidade dun mapa temático, explica a súa utilidade e características principais e argumenta de forma esquemática cal é o tipo de mapa temático máis utilizado.	Distingue a utilidade dun mapa temático, explica a súa utilidade e características principais e argumenta detallada e estendidamente cal é o tipo de mapa temático máis utilizado.	T. 01	P. 011 A. 07	Sentido da Iniciativa e Espírito Emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Analizar e identificar o mapa e coñecer as imaxes satélite e os seus usos principais. Est. Apr. XHB1.3.1. Clasifica e distingue tipos de imaxes satélite e mapas.	1.3.1.3 Prepara e redacta o guión para unha exposición oral sobre a utilidade actual dos mapas, e realiza a presentación diante do resto de compañeiras e compañeiros da clase.	Ten dificultades para reunir a información e elaborar o guión e realiza unha presentación pouco coherente e con erros ante o resto do grupo.	Reúne a información requirida para realizar o guión, elabóroa con algún erro, e presenta oralmente o traballo con algunhas inconcrecións.	Reúne a información requirida para realizar o guión, elabóroa coherentemente e sen erros, e realiza a presentación oral, con algunhas inconcrecións.	Reúne a información requirida para realizar o guión, elabóroa coherentemente e sen erros, e realiza unha presentación oral correcta, ordenada e sen inconcrecións.	T. 01	P. 011 A. 09	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Analizar e identificar o mapa e coñecer as imaxes satélite e os seus usos principais. Est. Apr. XHB1.3.1. Clasifica e distingue tipos de imaxes satélite e mapas.	1.3.1.4 Distingue e utiliza os signos convencionais dos mapas e dos planos.	Amosa dificultades para recoñecer e utilizar os signos convencionais.	Recoñece algúns dos signos convencionais para representar a realidade e utilízalos sen ter en conta o tamaño, a forma ou a cor.	Recoñece a maioría dos signos convencionais para representar a realidade e utilízalos tendo en conta o tamaño, a forma ou a cor.	Recoñece todos os signos convencionais para representar a realidade e utilízalos tendo en conta o tamaño, a forma ou a cor.	T. 01	P. 016 A. 03 c)	Dixital.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Analizar e identificar o mapa e coñecer as imaxes satélite e os seus usos principais. Est. Apr. XHB1.3.1. Clasifica e distingue tipos de imaxes satélite e mapas.	1.3.1.5 Utiliza un programa para reconstruír un plano en 3D.	Presenta dificultades para escoller un programa virtual e reconstruír o plano en 3D.	Escolle un programa virtual pero reconstrúe o plano en 3D con dificultade e erros.	Escolle un programa virtual pero reconstrúe o plano en 3D sen incluír todos os elementos.	Escolle un programa virtual e reconstrúe o plano en 3D incluíndo todos os elementos.	T. 01	P. 016 A. 03 d)	Dixital.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Analizar e identificar o mapa e coñecer as imaxes satélite e os seus usos principais. Est. Apr. XHB1.3.1. Clasifica e distingue tipos de imaxes satélite e mapas.	1.3.1.6 Debuxa un perfil altimétrico dunha etapa ciclista.	Ten dificultades para entender como se realiza un perfil altimétrico dunha etapa ciclista.	Entende como se realiza un perfil altimétrico dunha etapa ciclista pero comete erros na súa elaboración.	Entende como se realiza un perfil altimétrico dunha etapa ciclista pero comete algún erro na súa elaboración.	Entende como se realiza un perfil altimétrico dunha etapa ciclista e non comete erros na súa elaboración.	T. 02	P. 035 A. 03	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Analizar e identificar o mapa e coñecer as imaxes satélite e os seus usos principais. Est. Apr. XHB1.3.1. Clasifica e distingue tipos de imaxes satélite e mapas.	1.3.1.7 Debuxa un plano con curvas de nivel a partir dunha altimetría dun porto de montaña.	Presenta dificultades para reproducir un plano con curvas de nivel a partir dunha altimetría dun porto de montaña.	Reproduce un plano con curvas de nivel a partir dunha altimetría dun porto de montaña con dificultade e cometendo erros numéricos.	Reproduce un plano con curvas de nivel a partir dunha altimetría dun porto de montaña cometendo algún erro numérico.	Reproduce un plano con curvas de nivel a partir dunha altimetría dun porto de montaña sen cometer ningún tipo de erro.	T. 02	P. 035 A. 04	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Analizar e identificar o mapa e coñecer as imaxes satélite e os seus usos principais. Est. Apr. XHB1.3.1. Clasifica e distingue tipos de imaxes satélite e mapas.	1.3.1.8 Elabora a <i>cordilleira imaxinaria</i> con dez das montañas máis altas de Europa.	Amosa dificultades para localizar dez das montañas máis altas de Europa e elaborar con elas a <i>cordilleira imaxinaria</i> .	Localiza cun pouco de dificultade dez das montañas máis altas de Europa e elabora con elas a <i>cordilleira imaxinaria</i> , aínda que cometendo erros numéricos.	Localiza dez das montañas máis altas de Europa e elabora con elas a <i>cordilleira imaxinaria</i> , aínda que cometendo algún erro numérico.	Localiza con facilidade e rapidez dez das montañas máis altas de Europa e elabora con elas a <i>cordilleira imaxinaria</i> sen cometer erros.	T. 02	P. 036 <i>Aprende a...</i>	Dixital.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas. Est. Apr. XHB1.4.1. Localiza un punto xeográfico nun planisferio e distingue os hemisferios da Terra e as súas principais características.	1.4.1.1 Explica en que consisten os dous hemisferios nos que se divide a Terra, e que nome recibe o paralelo 0°.	Ten dificultades para comprender a división da Terra en Hemisferios e non coñece o nome do paralelo 0°.	Comprende a división da Terra nos dous hemisferios, pero presenta unha explicación pouco coherente e descoñece o nome que recibe o paralelo 0°.	Explica perfectamente o significado da división da Terra nos dous hemisferios, pero descoñece o nome que recibe o paralelo 0°.	Explica perfectamente o significado da división da Terra nos dous hemisferios, e explica o nome que recibe o paralelo 0°.	T. 01	P. 007 A. 02	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas. Est. Apr. XHB1.4.1. Localiza un punto xeográfico nun planisferio e distingue os hemisferios da Terra e as súas principais características.	1.4.1.2 Determina se a Terra é unha esfera perfecta, argumenta a súa resposta, e indica o nome que recibe a forma do planeta Terra.	Ten dificultades para determinar e argumentar se a Terra é unha esfera perfecta, e descoñece o nome que recibe a forma do planeta Terra.	Determina se a Terra é unha esfera perfecta ou non, pero ten dificultades para argumentalo, e descoñece o nome que recibe a forma do planeta Terra.	Determina se a Terra é unha esfera perfecta ou non, argumentao correctamente e con coherencia, pero descoñece o nome que recibe a forma do planeta Terra.	Determina se a Terra é unha esfera perfecta ou non, argumentao correctamente de forma precisa, e indica o nome que recibe a forma do planeta Terra.	T. 01	P. 007 A. 07	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas. Est. Apr. XHB1.4.1. Localiza un punto xeográfico nun planisferio e distingue os hemisferios da Terra e as súas principais características.	1.4.1.3 Explica as características dos dous hemisferios da Terra, e propón en cal dos dous existe unha maior proporción de terras emerxidas	Ten dificultades para explicar as características dos dous hemisferios e descoñece en cal dos dous existe unha maior proporción de terras emerxidas.	Coñece as características dos dous hemisferios, pero ten dificultades para presentar unha explicación coherente e sen inconcrecións, e descoñece en cal dos dous existe unha maior proporción de terras emerxidas.	Explica correctamente as características dos dous hemisferios, pero descoñece en cal dos dous existe unha maior proporción de terras emerxidas.	Explica correctamente as características dos dous hemisferios e propón en cal dos dous existe unha maior proporción de terras emerxidas.	T. 01	P. 007 A. 08	Aprender a aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas. Est. Apr. XHB1.4.1. Localiza un punto xeográfico nun planisferio e distingue os hemisferios da Terra e as súas principais características.	1.4.1.4 Localiza elementos nun planisferio político e escribe o seu nome no caderno.	Presenta dificultades para utilizar correctamente un planisferio e encontrar nel diversos elementos xeográficos.	Sabe utilizar o planisferio pero ten dificultades para encontrar algúns dos elementos xeográficos.	Utiliza o planisferio, encontra os elementos xeográficos pero comete erros á hora de escribir os nomes correctamente.	Utiliza o planisferio, encontra os elementos xeográficos e escribe todos os nomes correctamente.	T. 01	P. 013 A. 02	Aprender a Aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas. Est. Apr. XHB1.4.1. Localiza un punto xeográfico nun planisferio e distingue os hemisferios da Terra e as súas principais características.	1.4.1.5 Localiza o Everest e a fosa das Marianas nun planisferio e indica en que continente e océano se encontran cada un deles.	Amosa dificultades para traballar con planisferios e encontrar elementos xeográficos.	Sabe utilizar o planisferio pero ten dificultades para encontrar o Everest e a fosa das Marianas.	Utiliza o planisferio, encontra o Everest e a fosa das Marianas pero comete erros á hora de situalos no continente e o océano correctos.	Utiliza o planisferio, encontra o Everest e a fosa das Marianas e sitúaos no continente e o océano correctos.	T. 02	P. 020 A. 01	Aprender a Aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas. Est. Apr. XHB1.4.2. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas.	1.4.2.1 Explica o valor máximo que poden acadar, en graos, os meridianos cara ao Leste ou cara ao Oeste.	Ten dificultades para comprender o significado e a función das coordenadas xeográficas.	Comprende o significado e función das coordenadas xeográficas, pero presenta dificultades para explicar o valor máximo que poden acadar os meridianos.	Explica o valor máximo que poden acadar os meridianos cara ao Leste ou cara ao Oeste, pero presenta inconcrecións e erros na formulación.	Explica correctamente e sen erros o valor máximo que poden acadar, en graos, os meridianos cara ao Leste ou cara ao Oeste.	T. 01	P. 007 A. 05	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas. Est. Apr. XHB1.4.2. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas.	1.4.2.2. Compara a lonxitude do Ecuador coa lonxitude dun trópico, e indica cal dos dous ten unha maior dimensión.	Ten dificultades para diferenciar as dimensións do Ecuador e dos trópicos.	Diferenza entre a lonxitude do Ecuador e a dos trópicos, pero ten dificultades para presentar unha explicación argumentada e coherente.	Diferenza entre a lonxitude do Ecuador e a dos trópicos, e presenta unha explicación simple pero correcta e sen erros.	Diferenza entre a lonxitude do Ecuador e a dos trópicos, e presenta unha explicación detallada e complexa.	T. 01	P. 007 A. 10	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas. Est. Apr. XHB1.4.2. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas.	1.4.2.3 Redacta un correo electrónico de dúas parágrafos dirixido a un compañeiro ou compañeira da clase onde se explique a importancia das coordenadas xeográficas.	Ten dificultades para comprender a importancia das coordenadas xeográficas e redacta un correo electrónico inconcreto e partindo dunha formulación incorrecta.	Comprende a importancia das coordenadas xeográficas, pero redacta un correo electrónico pouco conciso, cometendo algún erro na formulación.	Explica a importancia das coordenadas xeográficas nun correo electrónico ben formulado, pero presenta algunha dificultade para acoutarse ao tamaño de dous parágrafos.	Explica a importancia das coordenadas xeográficas nun correo electrónico ben formulado e sen inconcrecións, acoutándose aos dous parágrafos propostos na actividade.	T. 01	P. 007 A. 11	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas. Est. Apr. XHB1.4.2. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas.	1.4.2.4 Localiza a cidade e o accidente xeográfico a partir dunhas coordenadas xeográficas.	Amosa dificultades para entender o funcionamento das coordenadas xeográficas.	Entende vagamente o funcionamento das coordenadas xeográficas pero non localiza correctamente os puntos xeográficos indicados.	Entende o funcionamento das coordenadas xeográficas e localiza os puntos xeográficos cometendo pequenos erros de aproximación.	Entende o funcionamento das coordenadas xeográficas e localiza os puntos xeográficos de forma correcta escribindo o nome da cidade e do accidente xeográfico.	T. 01	P. 013 A. 04	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas. Est. Apr. XHB1.4.2. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas.	1.4.2.5 Localiza os puntos xeográficos indicados nun mapa na Internet e traza percorridos entre eles.	Amosa dificultades para utilizar un mapa na Internet e trazar percorridos.	Localiza algún punto xeográfico no mapa da Internet e cústalle trazar percorridos.	Localiza a maioría dos puntos no mapa da Internet e traza percorridos entre estes.	Localiza todos os puntos no mapa da Internet e traza o mellor recorrido entre todos eles.	T. 01	P. 013 A. 05	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas. Est. Apr. XHB1.4.2. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas.	1.4.2.6 Elabora un álbum fotográfico dixital coas unidades do relevo europeo indicando a súa localización con coordenadas xeográficas.	Ten dificultades para localizar fotografías das unidades do relevo europeo e situálas utilizando coordenadas xeográficas.	Localiza fotografías dalgunhas das unidades do relevo europeo pero non as sabe situar utilizando coordenadas xeográficas.	Localiza fotografías dalgunhas das unidades do relevo europeo e sábeas situar utilizando coordenadas xeográficas.	Localiza fotografías de todas as unidades do relevo europeo e sábeas situar utilizando coordenadas xeográficas.	T. 02	P. 038 A. 05 a	Aprender a Aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas. Est. Apr. XHB1.4.2. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas.	1.4.2.7 Localiza distintos espazos de paisaxes de clima extremo e indica as súas coordenadas xeográficas.	Amosa dificultades para localizar algún espazo de paisaxe de clima extremo e non indica as coordenadas xeográficas.	Localiza algún espazo de paisaxe de clima extremo pero non indica as coordenadas xeográficas.	Localiza dous ou tres espazos de paisaxe de clima extremo e indica as coordenadas xeográficas.	Localiza todos os espazos de paisaxe de clima extremo e indica as coordenadas xeográficas.	T. 07	P. 131 A. 01	Dixital.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.5. Localizar no mapamundi físico as principais unidades do relevo mundiais e os grandes ríos e as grandes zonas climáticas e identificar as súas características. Est. Apr. XHB1.5.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo europeo e mundial.	1.5.1.1 Localiza no mapa formulado as principais unidades do relevo dos cinco continentes.	Ten dificultades para recoñecer e localizar as unidades de relevo dos cinco continentes no mapa.	Localiza algunhas unidades de relevo, pero presenta dificultades para situálas no continente correcto.	Localiza as principais unidades do relevo dos cinco continentes, pero comete algún erro para situálas no mapa.	Localiza no mapa as principais unidades do relevo dos cinco continentes correctamente e sen cometer ningún tipo de erro.	T. 02	P. 028 A. 02	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.5. Localizar no mapamundi físico as principais unidades do relevo mundiais e os grandes ríos e as grandes zonas climáticas e identificar as súas características. Est. Apr. XHB1.5.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo europeo e mundial.	1.5.1.2 Sitúa no mapa físico formulado no libro os picos máis elevados de cada unha das cordilleiras europeas.	Ten dificultades para situar no mapa os picos máis elevados das cordilleiras europeas.	Sitúa no mapa algúns dos picos máis elevados das cordilleiras europeas, pero comete erros importantes na súa localización.	Sitúa no mapa os picos máis elevados das cordilleiras europeas, pero comete algún erro pequeno de precisión na localización.	Sitúa no mapa correctamente e sen cometer ningún erro os picos máis elevados das cordilleiras europeas.	T. 02	P. 030 A. 05	Sentido da Iniciativa e Espírito empreendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.5. Localizar no mapamundi físico as principais unidades do relevo mundiais e os grandes ríos e as grandes zonas climáticas e identificar as súas características. Est. Apr. XHB1.5.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo europeo e mundial.	1.5.1.3 Indica no mapa formulado os bordes montañosos da Meseta, e as cordilleiras que se sitúan na periferia peninsular.	Ten dificultades para situar no mapa os bordes montañosos da Meseta e as cordilleiras que se sitúan na periferia peninsular.	Sitúa no mapa os bordes montañosos da Meseta, pero ten dificultades para localizar as cordilleiras da periferia peninsular.	Sitúa no mapa os bordes montañosos da Meseta e localiza algunhas das cordilleiras da periferia peninsular.	Sitúa no mapa os bordes montañosos da Meseta e localiza todas as cordilleiras da periferia peninsular.	T. 02	P. 032 A. 02	Sentido da Iniciativa e Espírito empreendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.1. Localiza nun mapa físico mundial os principais elementos e referencias físicas: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ademais dos ríos e as principais cadeas montañosas.	1.6.1.1 Localiza nun mapa os volcáns do mar Mediterráneo.	Presenta dificultades para traballar con mapas e encontrar elementos xeográficos.	Sabe utilizar o mapa pero ten dificultades para encontrar os volcáns do mar Mediterráneo.	Sabe utilizar o mapa, encontra algúns dos volcáns do mar Mediterráneo e sitúaos correctamente.	Utiliza o mapa, encontra os volcáns do mar Mediterráneo e sitúaos correctamente.	T. 02	P. 021 A. 08	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.1. Localiza nun mapa físico mundial os principais elementos e referencias físicas: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ademais dos ríos e as principais cadeas montañosas.	1.6.1.2 Describe os efectos que teñen os terremotos de grande intensidade sobre o territorio.	Presenta dificultades para entender que son os terremotos e cales son as súas consecuencias.	Entende que son os terremotos pero describe de forma moi vaga e pouco coidada algunha das consecuencias que poden ocasionar sobre o territorio.	Entende que son os terremotos e describe algunhas das consecuencias que poden ocasionar sobre o territorio.	Entende que son os terremotos e describe as consecuencias que poden ocasionar sobre o territorio con detalles e achegando exemplos.	T. 02	P. 023 A. 01	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.1. Localiza nun mapa físico mundial os principais elementos e referencias físicas: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ademais dos ríos e as principais cadeas montañosas.	1.6.1.3 Explica como os axentes internos modifican o relevo terrestre.	Amosa dificultades para recoñecer os axentes internos modeladores do relevo terrestre.	Recoñece algún axente interno modificador do relevo terrestre pero ten dificultades para explicar como o fai.	Recoñece algúns axentes internos modificadores do relevo terrestre e explica de forma sinxela como o fan.	Recoñece os axentes internos modificadores do relevo terrestre e explica de forma completa como o fan.	T. 02	P. 023 A. 02	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.1. Localiza nun mapa físico mundial os principais elementos e referencias físicas: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ademais dos ríos e as principais cadeas montañosas.	1.6.1.4 Enumera as formas do relevo que configuran a superficie terrestre e do fondo oceánico.	Amosa dificultades para enumerar as formas do relevo que configuran a superficie terrestre e do fondo oceánico sen confundirse.	Enumera algunha das formas do relevo que configuran a superficie terrestre e do fondo oceánico.	Enumera algunhas das formas do relevo que configuran a superficie terrestre e do fondo oceánico.	Enumera todas as formas do relevo que configuran a superficie terrestre e do fondo oceánico.	T. 02	P. 027 A. 01	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.1. Localiza nun mapa físico mundial os principais elementos e referencias físicas: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ademais dos ríos e as principais cadeas montañosas.	1.6.1.5 Describe que é unha depresión ou cunca e un val.	Presenta dificultades para recoñecer que é unha depresión ou cunca e que é un val.	Recoñece que é unha depresión ou cunca e que é un val pero ten dificultades para describilos correctamente.	Recoñece que é unha depresión ou cunca e que é un val pero descríbeos de forma moi simple.	Recoñece que é unha depresión ou cunca e que é un val e descríbeos de forma moi completa.	T. 02	P. 027 A. 02, 03	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.1. Localiza nun mapa físico mundial os principais elementos e referencias físicas: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ademais dos ríos e as principais cadeas montañosas.	1.6.1.6 Analiza as consecuencias dos terremotos en distintos lugares do planeta Terra.	Presenta dificultades para recoñecer e analizar as consecuencias dos terremotos en distintos lugares do planeta Terra.	Recoñece algunha das consecuencias dos terremotos pero ten dificultades para analizar as diferenzas que teñen en dous lugares distintos do planeta.	Recoñece algunhas das consecuencias dos terremotos e analiza as diferenzas que teñen en dous lugares distintos do planeta de forma moi simple.	Recoñece as consecuencias dos terremotos e analiza as diferenzas que teñen en dous lugares distintos do planeta de forma moi completa e detallada.	T. 02	P. 038 A. 03 b).	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.1. Localiza nun mapa físico mundial os principais elementos e referencias físicas: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ademais dos ríos e as principais cadeas montañosas.	1.6.1.7 Busca información e indica o río considerado o máis longo do mundo e o río máis caudaloso, e localiza en que continentes se encontran.	Ten dificultades para encontrar a información, e indicar o nome do río máis longo do mundo, o máis caudaloso, e localizalos no continente correcto.	Localiza o nome do río máis longo do mundo, e do máis caudaloso, pero ten dificultades para localizalos no continente correcto.	Localiza o nome do río máis longo do mundo, e do máis caudaloso, e localiza un dos dous no continente correcto.	Localiza o nome do río máis longo do mundo, e do máis caudaloso, e localízaos no continente correcto.	T. 03	P. 048 A. 01	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.1. Localiza nun mapa físico mundial os principais elementos e referencias físicas: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ademais dos ríos e as principais cadeas montañosas.	1.6.1.8 Localiza nun planisferio os océanos da Terra, os principais mares e os ríos máis importantes.	Ten dificultades para localizar no planisferio os océanos da Terra, os principais mares e os ríos máis importantes.	Localiza no planisferio os océanos da Terra, pero presenta dificultades para localizar os principais mares e os ríos máis importantes.	Localiza no planisferio os océanos da Terra e os principais mares, pero presenta dificultades para localizar os ríos máis importantes.	Localiza no planisferio os océanos da Terra, os principais mares e os ríos máis importantes.	T. 03	P. 048 A. 04	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.1. Localiza nun mapa físico mundial os principais elementos e referencias físicas: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ademais dos ríos e as principais cadeas montañosas.	1.6.1.9 Localiza e sitúa os mares e océanos que bañan as costas do continente europeo.	Ten dificultades para situarse nun mapa físico de Europa e localizar os mares e océanos que bañan as súas costas.	Sabe situarse nun mapa físico de Europa pero ten dificultades para localizar os mares e océanos que bañan as súas costas.	Sabe situarse nun mapa físico de Europa e localiza algúns dos mares e océanos que bañan as súas costas.	Sabe situarse nun mapa físico de Europa e localiza todos os mares e océanos que bañan as súas costas.	T. 03	P. 050 A. 01 a 03	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.1 Comenta de forma íntegra os mapas do tempo dos medios españois.	Amosa dificultades para comprender a información que se transmite nos mapas do tempo.	Comprende a información que se transmite nos mapas do tempo pero amosa dificultades para analizala e explicala.	Comprende a información que se transmite nos mapas do tempo pero realiza unhas análises parciais e unhas explicacións simples e curtas.	Comprende a información que se transmite nos mapas do tempo e realiza unhas análises completas e extensas e unhas explicacións elaboradas e claras.	T. 04	P. 072 <i>Aprende a...</i>	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.2 Valora o grao de acerto das previsións meteorolóxicas comparando a información da AEMET coas observacións realizadas.	Presenta dificultades para comparar e valorar o grao de acerto das previsións meteorolóxicas da AEMET respecto ás observacións realizadas.	Compara a información da AEMET coas observacións realizadas pero presenta dificultades para valorar obxectivamente o grao de acerto das previsións do tempo.	Compara a información da AEMET coas observacións realizadas e valora obxectivamente o grao de acerto das previsións do tempo aínda que deixando algúns datos importantes.	Compara a información da AEMET coas observacións realizadas e valora obxectivamente o grao de acerto das previsións do tempo tendo en conta todos os datos meteorolóxicos.	T. 04	P. 073 A. 01 <i>Traballo de campo</i>	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.3 Explica que son os monzóns e razoa por que se producen.	Amosa dificultades para identificar o clima monzónico e explicar as súas características principais.	Identifica o clima monzónico pero amosa dificultades para explicar as súas características principais.	Identifica o clima monzónico, explica as súas características principais pero amosa dificultades para razoar por que se producen.	Identifica o clima monzónico, explica as súas características principais e razoa perfectamente por que se producen.	T. 05	P. 087 A. 01	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.4 Detalla as consecuencias positivas e negativas que produce o monzón húmido ás poboacións do Sueste asiático.	Presenta dificultades para recoñecer as consecuencias positivas e negativas que produce o monzón húmido ás poboacións do Sueste asiático.	Recoñece algunha das consecuencias positivas e negativas que produce o monzón húmido ás poboacións do Sueste asiático.	Recoñece algunhas das consecuencias positivas e negativas que produce o monzón húmido ás poboacións do Sueste asiático.	Recoñece as consecuencias positivas e negativas que produce o monzón húmido ás poboacións do Sueste asiático e explícaa.	T. 05	P. 087 A. 05	Aprender a Aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.5 Propón dous itinerarios pola India tendo en conta a estación húmida e a estación seca.	Ten dificultades para propor dous itinerarios pola India tendo en conta a estación húmida e a estación seca.	Propón dous itinerarios pola India sen ter en conta a estación húmida e a estación seca.	Propón dous itinerarios pola India tendo en conta a estación húmida e a estación seca pero non indica as características de cada un deles.	Propón dous itinerarios pola India tendo en conta a estación húmida e a estación seca indicando as características de cada un deles.	T. 05	P. 087 A. 06	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.6 Segue as pautas formuladas no libro para elaborar un climograma, interprétao e extrae conclusións ao respecto.	Ten dificultades para elaborar o climograma seguindo as pautas formuladas, e para extraer conclusións ao respecto.	Elabora un climograma cometendo erros significativos, e presenta dificultades para extraer conclusións ao respecto.	Elabora correctamente un climograma, pero presenta dificultades para extraer conclusións ao respecto.	Elabora perfectamente un climograma seguindo as pautas formuladas, e extrae conclusións ao respecto.	T. 05	P. 090 <i>Aprende a...</i>	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.7 Observa o mapa climático de Europa, relaciona cada clima coa súa vexetación natural, e explica as características fundamentais das formacións vexetais predominantes.	Ten dificultades para relacionar cada clima coa súa vexetación natural e explicar as características fundamentais das formacións vexetais predominantes.	Relaciona cada clima coa súa vexetación natural, pero ten dificultades para explicar as características fundamentais das formacións vexetais predominantes.	Relaciona cada clima coa súa vexetación natural, e explica algunhas das características fundamentais das formacións vexetais predominantes.	Relaciona cada clima coa súa vexetación natural e explica todas as características das formacións vexetais predominantes.	T. 06	P. 096 A. 03	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.8 Indica as características que presenta a paisaxe oceánica e explica por que tamén se lle chama paisaxe atlántica.	Amosa dificultades para recoñecer algunha característica da paisaxe oceánica e non logra explicar por que tamén se chama paisaxe atlántica.	Indica algunha das características que presenta a paisaxe oceánica pero amosa dificultades para explicar por que tamén se lle chama paisaxe atlántica.	Indica algunhas das características que presenta a paisaxe oceánica e explica de forma sinxela por que tamén se lle chama paisaxe atlántica.	Indica as características que presenta a paisaxe oceánica e explica de forma completa e correcta por que tamén se lle chama paisaxe atlántica.	T. 06	P. 099 A. 04	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.9 Localiza imaxes da paisaxe oceánica europea nas distintas épocas do ano e realiza un <i>collage</i> explicativo.	Ten dificultades para localizar as distintas imaxes e realizar o <i>collage</i> .	Localiza algunhas imaxes, pero ten dificultades para realizar un <i>collage</i> correcto e ben presentado.	Localiza as imaxes da paisaxe oceánica e realiza un <i>collage</i> correcto en contido e presentación.	Localiza as imaxes da paisaxe oceánica e realiza un <i>collage</i> excelente na presentación, orixinal, e que achega máis información da requirida.	T. 06	P. 099 A. 05	Aprender a aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.10 Busca distintos exemplos de grandes infraestruturas e equipamentos que se constrúan no litoral mediterráneo e indica se beneficiaron os cidadáns que o habitan, e se son elementos que melloraron a paisaxe.	Ten dificultades para localizar os exemplos e para achegar unha explicación ao respecto.	Localiza os distintos exemplos requiridos, pero ten problemas para indicar se os equipamentos beneficiaron os cidadáns que o habitan, e se son elementos que melloraron a paisaxe.	Localiza os distintos exemplos requiridos e indica se os equipamentos beneficiaron os cidadáns que o habitan, pero obvia a cuestión da mellora da paisaxe.	Localiza os distintos exemplos requiridos e indica correctamente se os equipamentos beneficiaron os cidadáns que o habitan, e se son elementos que melloraron a paisaxe.	T. 06	P. 101 A. 04	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.11 Localiza en que lugares da Terra se encontra o tipo de paisaxe continental.	Presenta dificultades para localizar a paisaxe continental nun mapa da Terra.	Identifica algunha das zonas da Terra onde se localiza a paisaxe continental.	Identifica algunhas das zonas da Terra onde se localiza a paisaxe continental.	Identifica todas as zonas da Terra onde se localiza a paisaxe continental.	T. 06	P. 103 A. 04	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.12 Explica as principais características da paisaxe continental europea e indica como son os ríos.	Ten dificultades para explicar as principais características da paisaxe continental europea, e para indicar como son os ríos.	Explica algunhas das características da paisaxe continental europea, pero presenta problemas para indicar como son os ríos.	Explica correctamente a maioría das características da paisaxe continental europea, e indica como son os ríos.	Explica correctamente todas as características da paisaxe continental europea, e indica como son os ríos.	T. 06	P. 103 A. 05	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.13 Explica razoadamente por que a paisaxe continental recibe este nome.	Ten dificultades para recoñecer as razóns polas que a paisaxe continental recibe este nome.	Indica algunha das razóns polas que a paisaxe continental recibe este nome.	Explica algunha das razóns polas que a paisaxe continental recibe este nome.	Explica razoadamente por que a paisaxe continental recibe este nome.	T. 06	P. 103 A. 06	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.14 Indica cantos tipos de paisaxes se dan na Península Ibérica, e identifica similitudes e diferenzas das paisaxes peninsulares españolas.	Ten dificultades para indicar cantos tipos de paisaxes se dan na Península Ibérica, e para identificar similitudes e diferenzas das paisaxes peninsulares españolas.	Indica algúns das paisaxes que se dan na Península Ibérica, pero ten dificultades para identificar as similitudes e diferenzas das paisaxes peninsulares españolas.	Indica as paisaxes que se dan na Península Ibérica, e identifica algunhas das similitudes e diferenzas das paisaxes peninsulares españolas.	Indica as paisaxes que se dan na Península Ibérica, e identifica todas as similitudes e diferenzas das paisaxes peninsulares españolas.	T. 06	P. 105 A. 01, 02	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.15 Argumenta se o ser humano transformou moito ou non a paisaxe mediterránea, e propón exemplos concretos da paisaxe española.	Ten dificultades para argumentar se o ser humano transformou moito ou non a paisaxe mediterránea, e para propor exemplos concretos da paisaxe española.	Argumenta con algunha dificultade se o ser humano transformou moito ou non a paisaxe mediterránea, pero descoñece os exemplos concretos no caso español.	Argumenta correctamente se o ser humano transformou moito ou non a paisaxe mediterránea, e cita algún exemplo concreto do caso español.	Argumenta correctamente se o ser humano transformou moito ou non a paisaxe mediterránea, e cita distintos exemplos variados do caso español.	T. 06	P. 107 A. 02	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.16 Explica e argumenta como é a paisaxe humanizada nas Illas Canarias.	Non sabe definir e explicar como é a paisaxe humanizada nas Illas Canarias.	Define vagamente unha paisaxe humanizada, pero non en concreto as das Illas Canarias.	Define bastante ben paisaxes humanizadas, aínda que precisa algo de axuda docente.	Define moi ben as paisaxes humanizadas, discriminando as das Illas Canarias e fai todo o proceso de forma correcta e autónoma.	T. 06	P. 107 A. 04	Aprender a Aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.17 Observa, describe, analiza e interpreta unha paisaxe de clima temperado a partir dunha fotografía aérea.	Presenta dificultades para observar, describir, analizar e interpretar unha paisaxe de clima temperado a partir dunha fotografía aérea.	Observa algún elemento dunha paisaxe de clima temperado a partir dunha fotografía pero non a describe, nin a analiza nin a interpreta.	Observa e describe unha paisaxe de clima temperado a partir dunha fotografía aérea pero non a analiza nin a interpreta correctamente.	Observa, describe, analiza e interpreta de forma global e completa unha paisaxe de clima temperado a partir dunha fotografía aérea.	T. 06	P. 112 <i>Aprende a...</i>	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.18 Sintetiza as características fundamentais que presentan as paisaxes de climas temperados.	Ten dificultades para sintetizar e resumir as características fundamentais que presentan as paisaxes de climas temperados.	Sintetiza e resume algunha das características fundamentais que presentan as paisaxes de climas temperados.	Sintetiza e resume as características fundamentais que presentan as paisaxes de climas temperados.	Sintetiza, resume e explica razoadamente as características fundamentais que presentan as paisaxes de climas temperados.	T. 06	P. 115 A. 01	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.19 Busca información sobre algún pobo indíxena das selvas e describe o seu modo de vida.	Amosa dificultades para buscar información sobre algún pobo indíxena das selvas.	Busca pouca información sobre algún pobo indíxena das selvas e describe o seu modo de vida de forma moi simple.	Busca información sobre algún pobo indíxena das selvas e describe o seu modo de vida.	Busca información sobre algún pobo indíxena das selvas e describe o seu modo de vida de forma moi completa acompañándoo con imaxes.	T. 07	P. 119 A. 01	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.20 Indica as actividades humanas que teñen maior impacto nas zonas de paisaxe ecuatorial e razoa a resposta.	Ten dificultades para indicar as actividades humanas que teñen un maior impacto nas zonas de paisaxe ecuatorial e para razoar a súa resposta.	Indica algunhas das actividades humanas que teñen un maior impacto nas zonas de paisaxe ecuatorial, pero presenta problemas para razoar correctamente a súa resposta.	Indica a maioría das actividades humanas que teñen un maior impacto nas zonas de paisaxe ecuatorial, e razoa correctamente a súa resposta.	Indica todas as actividades humanas que teñen un maior impacto nas zonas de paisaxe ecuatorial, razoa correctamente a súa resposta e extrae conclusións ao respecto.	T. 07	P. 119 A. 06	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.21 Busca na Internet información sobre o pobo indíxena dos masai, describe o seu modo de vida e acompaña o texto con imaxes descritivas.	Ten dificultades para localizar información sobre o pobo masai, describir o seu modo de vida e engadir imaxes descritivas complementarias.	Localiza algunha información sobre os masai, pero ten dificultades para propor unha explicación coherente e ben formulada sobre o seu modo de vida, e non engade imaxes complementarias.	Localiza información sobre os masai, explica correctamente o seu modo de vida, e engade algunha imaxe complementaria.	Localiza información sobre os masai, explica correctamente o seu modo de vida, e engade distintas imaxes complementarias.	T. 07	P. 121 A. 01	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.22 Identifica tres tipos diferentes de froitas tropicais que se produzan no Brasil.	Presenta dificultades para identificar algún tipo de froita tropical que se produza no Brasil.	Identifica algún tipo de froita tropical que se produza en Brasil pero non recoñece o seu nome.	Identifica tres tipos diferentes de froitas tropicais que se produzan en Brasil pero non recoñece algúns nomes.	Identifica tres tipos diferentes de froitas tropicais que se produzan en Brasil e recoñece todos os nomes.	T. 07	P. 121 A. 02	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.23 Explica as diferenzas entre a estepa e a sabana.	Ten dificultades para recoñecer que son a estepa e a sabana.	Recoñece que son a estepa e a sabana pero comete algunhas confusións na explicación.	Explica as diferenzas entre a estepa e a sabana.	Explica as diferenzas entre a estepa e a sabana e achega exemplos de onde se localizan.	T. 07	P. 121 A. 06	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.24 Describe as condicións económicas que permiten construír grandes e modernas cidades nos desertos cálidos.	Amosa dificultades para recoñecer que condicións permiten construír grandes e modernas cidades nos desertos cálidos.	Recoñece algunha das condicións que permiten construír grandes e modernas cidades nos desertos cálidos pero non sabe de que tipo se trata.	Describe algunha das condicións económicas que permiten construír grandes e modernas cidades nos desertos cálidos.	Describe todas as condicións económicas que permiten construír grandes e modernas cidades nos desertos cálidos.	T. 07	P. 123 A. 01	Aprender a Aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.25 Localiza nun atlas os desertos cálidos que existen na Terra, enuméraos, e indica o continente ao que pertencen e as súas coordenadas xeográficas.	Ten dificultades para localizar no atlas os desertos cálidos da Terra.	Localiza os desertos cálidos da Terra, indica con erros o continente ao que pertencen, e presenta dificultades para especificar as súas coordenadas xeográficas.	Localiza os desertos cálidos da Terra, indica correctamente o continente ao que pertencen, e especifica as súas coordenadas xeográficas, con algún erro de precisión.	Localiza os desertos cálidos da Terra, indica correctamente o continente ao que pertencen, e especifica con precisión as súas coordenadas xeográficas.	T. 07	P. 123 A. 03	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.26 Busca información na Internet sobre as características dos oasis e as súas formas de vida.	Presenta dificultades para recoñecer e buscar información sobre algunha característica dos oasis e describir cales son as formas de vida que aparecen nesta redonda.	Recoñece e busca información na Internet sobre algunha das características dos oasis e as formas de vida que aparecen nesta redonda.	Busca información na Internet sobre as características dos oasis e as súas formas de vida.	Busca información na Internet sobre as características dos oasis e as súas formas de vida e explícaa e descríbela de forma completa e correcta.	T. 07	P. 123 A. 05	Dixital.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.27 Realiza unha comparación entre os climogramas dos distintos climas das zonas frías da Terra, e destaca as súas similitudes e diferenzas principais.	Ten dificultades para interpretar os climogramas e realizar a comparación entre si.	Interpreta os distintos climogramas e compáraos de forma simple, sen destacar as súas similitudes e diferenzas principais.	Interpreta os distintos climogramas formulados, e destaca a maioría das súas similitudes e diferenzas máis importantes.	Interpreta os distintos climogramas formulados, e destaca todas as súas similitudes e diferenzas.	T. 07	P. 125 A. 06	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.28 Realiza en grupos un debate sobre a posible declaración da Antártida como Patrimonio da Humanidade pola UNESCO	Amosa desinterese na actividade de grupo, e non se implica na preparación dos argumentos para o debate, nin no propio debate.	Amosa interese relativo na actividade de grupo, e implícase só nas tarefas que lle son encomendadas propiamente.	Amosa especial interese na actividade de grupo, implícase na preparación de argumentos, e realiza intervencións no debate colectivo.	Amosa entusiasmo ante a actividade de grupo, organiza o seu traballo e o do resto dos compañeiros, e ten un papel activo durante o debate colectivo.	T. 07	P. 127 A. 06	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.29 Observa, describe, analiza e interpreta unha paisaxe de clima extremo a partir dunha fotografía.	Presenta dificultades para observar, describir, analizar e interpretar unha paisaxe de clima extremo a partir dunha fotografía.	Observa algún elemento dunha paisaxe de clima extremo a partir dunha fotografía pero non a describe, nin a analiza nin a interpreta.	Observa e describe unha paisaxe de clima extremo a partir dunha fotografía pero non a analiza nin a interpreta correctamente.	Observa, describe, analiza e interpreta de forma global e completa unha paisaxe de clima extremo a partir dunha fotografía.	T. 07	P. 130 <i>Aprende a...</i>	Dixital.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Ter unha visión global do medio físico, europeo e mundial e das súas características xerais. Est. Apr. XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflicten os elementos máis importantes.	1.6.2.30 Elabora en grupo un mural sobre un tipo de paisaxe extrema localizando tres lugares por continente, cos seus respectivos climogramas, imaxes e textos explicativos.	Ten dificultades para traballar en grupo e elaborar un mural sobre un tipo de paisaxe extrema localizando tres lugares por continente, cos seus respectivos climogramas, imaxes e textos explicativos.	Ten unha actitude pasiva para traballar en grupo e elaborar un mural sobre un tipo de paisaxe extrema localizando tres lugares por continente, cos seus respectivos climogramas, imaxes e textos explicativos.	Ten unha actitude activa para traballar en grupo e elaborar un mural sobre un tipo de paisaxe extrema localizando tres lugares por continente, cos seus respectivos climogramas, imaxes e textos explicativos.	Ten unha actitude activa, organizativa e mediadora para traballar en grupo e elaborar un mural sobre un tipo de paisaxe extrema localizando tres lugares por continente, cos seus respectivos climogramas, imaxes e textos explicativos.	T. 07	P. 132 A. 04	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo. Est. Apr. XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	1.7.1.1 Investiga na Internet as consecuencias do terremoto na illa de El Hierro.	Amosa dificultades para buscar información na Internet sobre as consecuencias do terremoto na illa de El Hierro.	Busca información na Internet con dificultade sobre as consecuencias do terremoto na illa de El Hierro e cústalle seleccionar e sintetizar o que encontrou.	Busca información facilmente na Internet sobre as consecuencias do terremoto na illa de El Hierro aínda que non a sintetiza correctamente.	Busca información facilmente e de forma rápida na Internet sobre as consecuencias do terremoto na illa de El Hierro e sintetízaa correctamente.	T. 02	P. 023 A. 05	Dixital.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo. Est. Apr. XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	1.7.1.2 Enumera os encoros que se construíron ao longo do curso do río Ebro.	Ten dificultades para localizar o río Ebro e os seus encoros.	Localiza o río Ebro e algún dos seus encoros aínda que non identifica o seu nome.	Localiza o río Ebro e algúns dos seus encoros e sinala correctamente como se chaman	Localiza o río Ebro e todos os seus encoros, indicando o seu nome e onde se encontran.	T. 02	P. 025 A. 01	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo. Est. Apr. XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	1.7.1.3 Analiza o mapa formulado e indica os límites físicos de Europa, e os mares e océanos limítrofes coas costas europeas.	Ten dificultades para interpretar o mapa e localizar nel os límites físicos de Europa e os mares e océanos limítrofes coas costas europeas.	Localiza no mapa algúns dos límites físicos de Europa, pero ten dificultades para sinalar os mares e océanos limítrofes coas costas europeas.	Localiza no mapa os límites físicos de Europa, pero ten dificultades para sinalar todos os mares e océanos limítrofes coas costas europeas.	Localiza no mapa os límites físicos de Europa e sinala todos os mares e océanos limítrofes coas costas europeas.	T. 02	P. 030 A. 01	Aprender a aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo. Est. Apr. XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	1.7.1.4 Observa o mapa do libro e localiza as principais formas do relevo de Europa.	Ten dificultades para interpretar o mapa formulado e localizar as principais formas do relevo de Europa.	Interpreta o mapa formulado e localiza algunhas das formas do relevo de Europa, pero comete erros importantes.	Interpreta o mapa formulado e localiza as formas máis importantes do relevo de Europa, sen cometer erros importantes.	Interpreta o mapa formulado e localiza todas as formas do relevo de Europa, sen cometer ningún tipo de erro.	T. 02	P. 030 A. 02	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo. Est. Apr. XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	1.7.1.5 Describe, a partir da observación dun mapa físico de España, as características do relevo español.	Ten dificultades para presentar unha descrición das características do relevo español coherente.	Observa o mapa físico de España e sinala algunhas das características do relevo español, pero ten dificultades para presentar unha explicación concreta e ben formulada.	Realiza unha descrición correcta e ben formulada dalgunhas das características do relevo español.	Realiza unha descrición correcta e ben formulada de todas as características do relevo español.	T. 02	P. 032 A. 01	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo. Est. Apr. XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	1.7.1.6 Explica as diferenzas principais entre o relevo das illas Canarias e o das Illas Baleares.	Ten dificultades para recoñecer as diferenzas entre o relevo das illas Canarias e o das Illas Baleares.	Recoñece algunhas diferenzas entre o relevo das illas Canarias e o das Illas Baleares, pero presenta unha explicación incoherente e con erros.	Recoñece case todas as diferenzas entre o relevo das illas Canarias e o das Illas Baleares, e presenta unha explicación simple e correcta.	Recoñece todas as diferenzas entre o relevo das illas Canarias e o das Illas Baleares e presenta unha explicación detallada e coherente.	T. 02	P. 032 A. 03	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo. Est. Apr. XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	1.7.1.7 Explica que unidades do relevo peninsular facilitan as comunicacións entre os territorios de España e cales as dificultan.	Ten dificultades para comprender a relación entre as unidades do relevo peninsular e as comunicacións entre os territorios de España.	Explica superficialmente que unidades do relevo peninsular facilitan as comunicacións entre os territorios de España, pero ten dificultades para explicar cales as dificultan.	Explica correctamente que unidades do relevo peninsular facilitan as comunicacións entre os territorios de España e cales as dificultan.	Explica perfectamente que unidades do relevo peninsular facilitan as comunicacións entre os territorios de España e cales as dificultan, e extrae conclusións ao respecto.	T. 02	P. 032 A. 04	Sociais e cívicas. Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo. Est. Apr. XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	1.7.1.8 Explica a importancia dos portos de montaña no ciclismo.	Amosa dificultades para recoñecer que é un porto de montaña e explicar a súa importancia no ciclismo.	Recoñece que é un porto de montaña pero explica de forma moi vaga a súa importancia no ciclismo.	Recoñece que é un porto de montaña e explica de forma simple a súa importancia no ciclismo.	Recoñece que é un porto de montaña e explica de forma completa e detallada a súa importancia no ciclismo.	T. 02	P. 035 A. 02	Aprender a Aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo. Est. Apr. XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	1.7.1.9 Describe as formas do relevo que hai nalgún itinerario local.	Presenta dificultades para localizar as formas do relevo da súa redonda máis próxima e describilas.	Localiza algunha das formas do relevo da súa redonda máis próxima e descríbeas de forma moi simple.	Localiza algunhas das formas do relevo da súa redonda máis próxima e descríbeas con corrección.	Localiza todas as formas do relevo da súa redonda máis próxima e descríbeas de forma moi completa.	T. 02	P. 037 A. 02 a)	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor. Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo. Est. Apr. XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	1.7.1.10 Elabora un texto descriptivo a partir dunha táboa estatística sobre as características dos ríos de España.	Ten dificultades para extraer información dunha táboa estatística e elaborar un texto descriptivo sobre as características dos ríos de España.	Extrae parte da información dunha táboa estatística e elabora un texto descriptivo sinxelo sobre algunhas das características dos ríos de España.	Extrae a maioría da información dunha táboa estatística e elabora un texto descriptivo sinxelo sobre algunhas das características dos ríos de España.	Extrae toda a información dunha táboa estatística e elabora un texto descriptivo completo sobre as características dos ríos de España.	T. 03	P. 056 A. 02	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo. Est. Apr. XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	1.7.1.11 Indica cales son os factores que se combinan para formar unha paisaxe natural.	Amosa dificultades para recoñecer e diferenciar os factores que se combinan para formar unha paisaxe natural.	Recoñece algún dos factores que se combinan para formar unha paisaxe natural.	Recoñece algúns dos factores que se combinan para formar unha paisaxe natural.	Recoñece todos os factores que se combinan para formar unha paisaxe natural.	T. 06	P. 096 A. 01	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo. Est. Apr. XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	1.7.1.12 Identifica quen é o principal axente modelador das paisaxes humanizadas.	Presenta dificultades para recoñecer os axentes modeladores das paisaxes humanizadas e indentificar o principal.	Identifica quen é o principal axente modelador das paisaxes humanizadas pero non logra xustificalo nin explicalo.	Identifica quen é o principal axente modelador das paisaxes humanizadas pero xustifícao dunha forma moi simple.	Identifica quen é o principal axente modelador das paisaxes humanizadas e xustifícao dunha forma moi completa e correcta.	T. 06	P. 096 A. 02	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo. Est. Apr. XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	1.7.1.13 Elabora un tríptico turístico destacando os trazos naturais e humanizados dunha rexión de paisaxe oceánica.	Ten dificultades para recoñecer os trazos naturais e humanizados dunha rexión de paisaxe oceánica.	Recoñece algúns dos trazos naturais e humanizados dunha rexión de paisaxe oceánica pero non é capaz de elaborar un tríptico turístico con eles.	Elabora un tríptico turístico destacando algúns dos trazos naturais e humanizados dunha rexión de paisaxe oceánica.	Elabora un tríptico turístico destacando os trazos naturais e humanizados dunha rexión de paisaxe oceánica e argumenta a súa elección.	T. 06	P. 099 A. 06	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo. Est. Apr. XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	1.7.1.14 Compara dúas fotografías dun mesmo lugar pero de anos diferentes e constata os cambios e continuidades que existen na paisaxe.	Amosa dificultades para comparar dúas fotografías dun mesmo lugar pero de anos diferentes e constatar os cambios e continuidades que existen na paisaxe.	Compara dúas fotografías dun mesmo lugar pero de anos diferentes aínda que constata solamente algún cambio ou continuidade na paisaxe.	Compara dúas fotografías dun mesmo lugar pero de anos diferentes, constata os cambios e continuidades que existen na paisaxe pero non pode imaxinar como sería o mesmo sitio no ano 2050.	Compara dúas fotografías dun mesmo lugar pero de anos diferentes, constata os cambios e continuidades que existen na paisaxe e imaxina como sería o mesmo sitio no ano 2050 e razóns.	T. 06	P. 113 A. 02	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.8. Situar no mapa de Europa as principais unidades e elementos do relevo continental. Est. Apr. XHB1.8.1. Localiza no mapa as principais unidades e elementos do relevo europeo.	1.8.1.1 Localiza no mapa os nomes e a situación dos dous estreitos que separan o mar Exeo do mar Negro.	Ten dificultades para localizar no mapa os nomes e a situación dos dous estreitos que separan o mar Exeo do mar Negro.	Localiza no mapa a situación dos dous estreitos que separan o mar Exeo do mar Negro, pero ten dificultades para identificar os seus nomes.	Localiza no mapa a situación dos dous estreitos que separan o mar Exeo do mar Negro, e identifica o nome dun dos dous estreitos.	Localiza no mapa a situación e o nome dos dous estreitos que separan o mar Exeo do mar Negro.	T. 02	P. 030 A. 03	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.8. Situar no mapa de Europa as principais unidades e elementos do relevo continental. Est. Apr. XHB1.8.1. Localiza no mapa as principais unidades e elementos do relevo europeo.	1.8.1.2 Clasifica os ríos europeos segundo a súa vertente e explica as súas características.	Amosa dificultades para recoñecer os ríos europeos, clasificalos segundo a súa vertente e explicar as súas características.	Recoñece algúns dos ríos europeos pero cústalle clasificalos correctamente segundo as súas vertentes e explicar algunhas das súas características.	Recoñece os ríos europeos e explica correctamente as súas características aínda que comete algún erro cando os clasifica segundo as súas vertentes.	Recoñece os ríos europeos, explica correctamente as súas características e clasifícaos segundo as súas vertentes á perfección.	T. 03	P. 051 A. 07	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.1 Describe a atmosfera e coñece as características das súas capas.	Amosa dificultades para recoñecer as capas da atmosfera e describila.	Describe a atmosfera de forma simple pero non recoñece as súas capas nin as características destas.	Describe a atmosfera e recoñece algunhas das características das súas capas.	Describe a atmosfera e recoñece todas as características das súas capas.	T. 04	P. 060 A. 01	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.2 Describe a atmosfera e coñece as características das súas capas.	Amosa dificultades para recoñecer as capas da atmosfera e describila.	Describe a atmosfera de forma simple pero non recoñece as súas capas nin as características destas.	Describe a atmosfera e recoñece algunhas das características das súas capas.	Describe a atmosfera e recoñece todas as características das súas capas.	T. 04	P. 061 A. 02 a 06	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.3 Recoñece a importancia da radiación solar e sinala cales son as súas vantaxes e inconvenientes.	Presenta dificultades para recoñecer que é a radiación solar e explicala.	Recoñece que é a radiación solar pero cústalle explicar a súa importancia e indicar algunha das súas vantaxes e inconvenientes.	Recoñece a importancia da radiación solar e indica algunhas das súas vantaxes e inconvenientes.	Recoñece a importancia da radiación solar e indica todas as súas vantaxes e inconvenientes.	T. 04	P. 063 A. 04	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.4 Explica que é a temperatura atmosférica, como se mide e en que unidades se expresa.	Ten dificultades para distinguir que é a temperatura atmosférica, como se mide e en que unidades se expresa.	Recoñece a temperatura atmosférica pero non sabe explicar como se mide e/ou en que unidades se expresa.	Recoñece e explica que é a temperatura atmosférica pero amosa algunha confusión en como se mide e/ou en que unidades se expresa.	Recoñece e explica perfectamente que é a temperatura atmosférica, como se mide e en que unidades se expresa	T. 04	P. 063 A. 05	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.5 Redacta un texto explicando como se forman as nubes utilizando o vocabulario preciso.	Amosa dificultades para entender como é o proceso de formación das nubes.	Entende como é o proceso de formación das nubes pero redacta un texto con falta de información e sen utilizar un vocabulario preciso.	Entende como é o proceso de formación das nubes aínda que redacta un texto con algunha imprecisión.	Entende perfectamente como é o proceso de formación das nubes e redacta un texto ordenado utilizando o vocabulario preciso.	T. 04	P. 065 A. 06	Matemática e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.6 Busca imaxes para elaborar un mural que amose a acción erosiva, transportadora e sedimentaria da auga.	Presenta dificultades para entender a acción erosiva, transportadora e sedimentaria da auga.	Entende a acción erosiva, transportadora e sedimentaria da auga pero presenta dificultades para encontrar material e elaborar un mural ao respecto.	Entende a acción erosiva, transportadora e sedimentaria da auga e elabora un mural ao respecto aínda que esquece algún material imprescindible.	Entende a acción erosiva, transportadora e sedimentaria da auga e elabora un mural ao respecto achegando imaxes moi explicativas.	T. 04	P. 065 A. 08	Aprender a Aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.7 Explica que é a presión atmosférica, como se mide e en que unidades se expresa.	Ten dificultades para distinguir que é a presión atmosférica, como se mide e en que unidades se expresa.	Recoñece a presión atmosférica pero non sabe explicar como se mide e/ou en que unidades se expresa.	Recoñece e explica que é a presión atmosférica pero amosa algunha confusión en como se mide e/ou en que unidades se expresa.	Recoñece e explica perfectamente que é a presión atmosférica, como se mide e en que unidades se expresa	T. 04	P. 067 A. 02	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.8 Explica que son as isobaras, para que se utilizan e distingue entre altas e baixas presións.	Amosa dificultades para recoñecer as isobaras, en que contexto se utilizan e saber que son as altas e as baixas presións.	Recoñece as isobaras pero confunde sobre todo a súa utilidade. Ademais cústalle distinguir entre altas e baixas presións.	Explica de forma sinxela que son as isobaras e para que serven. Ademais, distingue as altas presións das baixas pero sen saber que nome reciben.	Explica de forma completa e perfecta que son as isobaras e para que serven. Ademais, distingue as altas presións das baixas sinalando que nome reciben.	T. 04	P. 067 A. 03	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.9 Investiga algún accidente producido pola forza do vento, así como as súas características e consecuencias.	Presenta dificultades para buscar e encontrar algún accidente producido pola forza do vento.	Investiga sobre un accidente producido pola forza do vento pero non redacta cales foron as características nin as súas consecuencias.	Investiga sobre un accidente producido pola forza do vento e redacta un texto sinxelo e curto con algunha característica e algunha consecuencia.	Investiga sobre un accidente producido pola forza do vento e redacta un texto completo coas característica e as súas consecuencias.	T. 04	P. 067 A. 05	Dixital.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.10 Busca información en grupos acerca das estacións meteorolóxicas.	Ten dificultades para traballar en grupo e buscar información acerca das estacións meteorolóxicas.	Ten unha actitude pasiva no traballo en grupo para buscar información acerca das estacións meteorolóxicas.	Ten unha actitude activa, aberta e receptiva no traballo en grupo para buscar información acerca das estacións meteorolóxicas aínda que só se responsabiliza das súas achegas.	Ten unha actitude activa, aberta e receptiva no traballo en grupo para buscar información acerca das estacións meteorolóxicas responsabilizándose da súa parte e axudando á organización dos seus compañeiros.	T. 04	P. 074 A. 03	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.11 Indica os factores que explican a variación da temperatura dun lugar.	Amosa dificultades para recoñecer os factores que explican a variación da temperatura dun lugar.	Recoñece e indica algún dos factores que explican a variación da temperatura dun lugar.	Recoñece e indica algúns dos factores que explican a variación da temperatura dun lugar.	Recoñece e indica todos os factores que explican a variación da temperatura dun lugar.	T. 05	P. 079 A. 03	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.12 Define os conceptos de latitude, altitude e continentalidade.	Presenta dificultades para distinguir os conceptos de latitude, altitude e continentalidade.	Recoñece e distingue os conceptos de latitude, altitude e continentalidade pero non os define.	Recoñece e distingue os conceptos de latitude, altitude e continentalidade pero defíneos de forma parcial.	Recoñece e distingue os conceptos de latitude, altitude e continentalidade e os define de forma completa e correcta.	T. 05	P. 079 A. 04	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.13 Determina e indica cantas zonas climáticas hai na Terra.	Ten dificultades para determinar cantas zonas climáticas hai na Terra.	Distingue as zonas climáticas da Terra pero non logra indicar cales son nin como se chaman.	Distingue as zonas climáticas da Terra pero confunde algúns dos nomes.	Distingue e determina correctamente cantas zonas climáticas hai na Terra.	T. 05	P. 079 A. 05	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.14 Consulta un Atlas e elabora unha táboa de clasificación cos distintos climas de Europa, que teña en conta as informacións en referencia ás temperaturas, as precipitacións e a súa localización segundo a latitude.	Ten dificultades para elaborar unha táboa de clasificación cos distintos climas de Europa.	Elabora unha táboa de clasificación cos distintos climas de Europa, pero ten dificultades para interpretar as informacións en referencia ás temperaturas, as precipitacións e a súa localización segundo a latitude.	Elabora unha táboa de clasificación cos distintos climas de Europa e ten en conta informacións en referencia ás temperaturas.	Elabora unha táboa de clasificación cos distintos climas de Europa, e ten en conta informacións en referencia ás temperaturas, as precipitacións e a súa localización segundo a latitude.	T. 05	P. 083 A. 03	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.15 Explica como inflúen a disposición do relevo e a altitude nos climas peninsulares.	Amosa dificultades para recoñecer a influencia do relevo e a altitude nos climas peninsulares.	Recoñece a influencia do relevo e a altitude nos climas peninsulares pero amosa dificultades para explicala con corrección.	Explica de forma moi simple e curta como inflúen a disposición do relevo e a altitude nos climas peninsulares.	Explica de forma moi completa e extensa como inflúen a disposición do relevo e a altitude nos climas peninsulares achegando exemplos.	T. 05	P. 084 A. 01	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.16 Localiza no mapa formulado os distintos tipos de climas que existen en España, e indica as características das súas temperaturas e precipitacións.	Ten dificultades para diferenciar entre os tipos de clima, localizalos no mapa e explicar as súas características.	Localiza no mapa formulado algúns dos climas de España, pero ten dificultades para explicar as súas características.	Localiza no mapa formulado os distintos climas de España e explica algunhas das características das súas temperaturas e precipitacións.	Localiza no mapa formulado os distintos climas de España e explica todas as características das súas temperaturas e precipitacións.	T. 05	P. 084 A. 02	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.	1.9.1.17 Busca nun atlas a situación das Canarias, indica as súas coordenadas e describe en que zona climática se sitúa e como é a vexetación.	Presenta dificultades para localizar as Canarias nun atlas, indicar as súas coordenadas e describir en que zona climática se sitúa e como é a vexetación.	Localiza as Canarias nun atlas pero non indica as coordenadas. Indica erroneamente en que zona climática se encontra e describe de forma simple como é a vexetación.	Localiza as Canarias nun atlas e indica con algún erro as coordenadas. Señala en que zona climática se encontra e describe como é a vexetación.	Busca nun atlas a situación das Canarias, indica as súas coordenadas e describe en que zona climática se sitúa e como é a vexetación.	T. 06	P. 105 A. 03	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.2. Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente.	1.9.2.1 Diferencia as características dun océano e dun mar.	Presenta dificultades para recoñecer as diferenzas entre un océano e un mar.	Recoñece algunha diferenza entre un océano e un mar pero cústalle explicala.	Recoñece algunhas diferenzas entre un océano e un mar e explícaas de forma sinxela pero correcta.	Recoñece as diferenzas entre un océano e un mar e explícaas de forma correcta e completa.	T. 03	P. 045 A. 04	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.2. Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente.	1.9.2.2 Explica por que hai diferenzas de salinidade entre as distintas masas de auga.	Ten dificultades para explicar as diferenzas de salinidade entre os distintos corpos de auga.	Explica algunha diferenza de forma simple e sintética entre a salinidade dalgúns corpos de auga.	Explica algunhas diferenzas que hai entre as diferentes masas de auga en canto á súa salinidade.	Explica as diferenza de salinidade que hai entre as diferentes masas de auga achegando información detallada e completa.	T. 03	P. 045 A. 05	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.2. Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente.	1.9.2.3 Describe o fenómeno das mareas e das correntes mariñas.	Amosa dificultades para recoñecer e diferenciar que son as mareas e que son as correntes mariñas.	Recoñece as mareas e as correntes mariñas pero nas explicacións mostra algunha confusión.	Recoñece as mareas e as correntes mariñas e explica correctamente que son e como se diferencian.	Recoñece as mareas e as correntes mariñas e explica perfectamente que son e como se diferencian.	T. 03	P. 045 A. 06	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.2. Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente.	1.9.2.4 Explica cal é a orixe das augas subterráneas.	Presenta dificultades para recoñecer que son as augas subterráneas.	Recoñece as augas subterráneas pero presenta dificultades para explicar cal é a súa orixe.	Recoñece as augas subterráneas e indica de forma sinxela cal é a súa orixe.	Recoñece as augas subterráneas e explica de forma completa e correcta cal é a súa orixe. Ademais chega algún exemplo.	T. 03	P. 047 A. 02	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.2. Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente.	1.9.2.5 Localiza España e indica en que zona climática se encontra.	Amosa dificultades para localizar España nun mapa e indicar en que zona climática se encontra.	Localiza España nun mapa pero amosa dificultades para indicar en que zona climática se encontra.	Localiza España nun mapa, indica en que zona climática se encontra pero sinala erroneamente que valores de precipitación lle corresponden.	Localiza España nun mapa, indica en que zona climática se encontra e sinala correctamente que valores de precipitación lle corresponden.	T. 05	P. 081 A. 02	Aprender a Aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.2. Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente.	1.9.2.6 Localiza nun atlas desertos na zona cálida e na zona temperada indicando os seus nomes e razoando a escaseza de precipitacións de cada caso.	Amosa dificultades para localizar desertos nun atlas, indicar os seus nomes e razoando a escaseza de precipitacións de cada caso.	Localiza a maioría de desertos nun atlas, indica correctamente a maioría dos seus nomes pero amosa dificultades para razoar a escaseza de precipitacións de cada caso.	Localiza a maioría de desertos nun atlas, indica correctamente a maioría dos seus nomes e razoando con algunha dificultade a escaseza de precipitacións de cada caso.	Localiza todos os desertos nun atlas, indica correctamente os seus nomes e razoando perfectamente a escaseza de precipitacións de cada caso.	T. 05	P. 081 A. 06	Sentido da Iniciativa e Espírito empresarial.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.2. Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente.	1.9.2.7 Realiza un esquema de clasificación dos distintos climas da Terra.	Ten dificultades para diferenciar entre os distintos climas da Terra e clasificalos nun esquema.	Diferencia entre os distintos climas da Terra, pero ten dificultades para realizar un esquema de clasificación con toda a información e comete erros importantes.	Realiza un esquema de clasificación cos distintos climas da Terra, pero obvia algunha información, e comete erros de pouca transcendencia.	Realiza un esquema de clasificación cos distintos climas da Terra, tendo en conta todas as informacións e sen cometer ningún tipo de erro.	T. 05	P. 083 A. 02	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.2. Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente.	1.9.2.8 Elabora o guión dunha posible viaxe por distintas zonas climáticas da Terra, localízalas nun planisferio e redacta unha descrición breve de cada lugar.	Ten dificultades para sintetizar a información e elaborar o guión dunha posible viaxe por distintas zonas climáticas da Terra.	Sintetiza a información e elabora un guión dunha posible viaxe por distintas zonas climáticas da Terra, pero ten dificultades para localizar ditas zonas nun planisferio e redactar unha descrición breve de cada lugar.	Sintetiza a información e elabora un guión dunha posible viaxe por distintas zonas climáticas da Terra, localiza ditas zonas nun planisferio, pero ten dificultades para redactar unha descrición breve de cada lugar.	Sintetiza a información e elabora un guión dunha posible viaxe por distintas zonas climáticas da Terra, localiza ditas zonas nun planisferio e redacta unha descrición breve de cada lugar.	T. 05	P. 083 A. 04	Sentido da Iniciativa e Espírito Emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. Est. Apr. XHB1.9.2. Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente.	1.9.2.9 Busca nun atlas a situación das Canarias, indica as súas coordenadas e describe en que zona climática se sitúa e como é a vexetación.	Presenta dificultades para localizar as Canarias nun atlas, indicar as súas coordenadas e describir en que zona climática se sitúa e como é a vexetación.	Localiza as Canarias nun atlas pero non indica as coordenadas. Indica erroneamente en que zona climática se encontra e describe de forma simple como é a vexetación.	Localiza as Canarias nun atlas e indica con algún erro as coordenadas. Señala en que zona climática se encontra e describe como é a vexetación.	Busca nun atlas a situación das Canarias, indica as súas coordenadas e describe en que zona climática se sitúa e como é a vexetación.	T. 06	P. 105 A. 03	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.10. Coñecer os principais espazos naturais do noso continente. Est. Apr. XHB1.10.1. Localiza nun mapa e en imaxes satélite de Europa os principais espazos naturais.	1.10.1.1 Busca información sobre dous parques nacionais de paisaxes extremas (tropical ou alta montaña) e elabora un vídeo promocional.	Amosa dificultades para identificar algún parque nacional de paisaxe extrema (tropical ou alta montaña) e non elabora un vídeo promocional.	Identifica algún parque nacional de paisaxe extrema (tropical ou alta montaña), busca información e elabora un vídeo promocional esquecendo parte da información encontrada.	Busca información sobre un parques nacional de paisaxe extrema (tropical ou alta montaña) e elabora un vídeo promocional.	Busca información sobre dous parques nacionais de paisaxes extremas (tropical ou alta montaña) e elabora un vídeo promocional.	T. 07	P. 132 A. 05	Dixital.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.1 Sinala as consecuencias sobre o medio que tivo a construción dos encoros do Ebro.	Presenta dificultades para entender como os encoros modifican o medio da súa redonda.	Indica algunha das consecuencias sobre o medio que tivo a construción dos encoros do Ebro.	Indica algunhas das consecuencias sobre o medio que tivo a construción dos encoros do Ebro.	Indica as consecuencias sobre o medio máis importantes que tivo a construción dos encoros do Ebro e explícaas.	T. 02	P. 025 A. 02	Aprender a Aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.2 Escolle un axente modificador do relevo e seleccionando información doutros medios elabora un póster explicativo.	Presenta dificultades para recoñecer e escoller algún axente modificador do relevo e buscar información sobre a súa acción.	Escolle un axente modificador do relevo pero cústalle encontrar información sobre a súa acción.	Escolle un axente modificador do relevo e realiza un póster explicativo con pouca información que encontrou noutros medios.	Escolle un axente modificador do relevo e realiza un póster explicativo con información detallada e completa sobre a súa acción.	T. 02	P. 025 A. 06	Aprender a Aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.3 Indica as vantaxes e inconvenientes da construción dunha vila nun determinado emprazamento.	Ten dificultades para escoller un emprazamento para unha vila e indicar cales son as consecuencias, as vantaxes e os inconvenientes.	Escolle un emprazamento para unha vila e indica algunha vantaxe e algún inconveniente desta elección.	Escolle un emprazamento para unha vila e indica algunhas vantaxes e inconvenientes desta elección.	Escolle un emprazamento para unha vila e indica as vantaxes e os inconvenientes desta elección detallando as explicacións.	T. 02	P. 027 A. 06	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.4 Comprende o significado da frase <i>A auga doce converteuse nun recurso progresivamente escaso, fonte de conflitos e de desigualdades</i> e ilustra a cunha imaxe.	Presenta dificultades para entender o significado da frase <i>A auga doce converteuse nun recurso progresivamente escaso, fonte de conflitos e de desigualdades</i> .	Comprende parte do significado da frase <i>A auga doce converteuse nun recurso progresivamente escaso, fonte de conflitos e de desigualdades</i> pero ten dificultades para encontrar unha imaxe que a ilustre.	Comprende o significado da frase <i>A auga doce converteuse nun recurso progresivamente escaso, fonte de conflitos e de desigualdades</i> pero ten dificultades para encontrar unha imaxe que a ilustre.	Comprende o significado da frase <i>A auga doce converteuse nun recurso progresivamente escaso, fonte de conflitos e de desigualdades</i> e encontra unha imaxe que a ilustra á perfección.	T. 03	P. 042 A. 03	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.5 Extrae conclusións a partir dun cuestionario sobre o consumo de auga.	Amosa dificultades para elaborar un cuestionario sobre o consumo de auga.	Elabora un cuestionario sinxelo sobre o consumo de auga pero non extrae conclusións dos resultados obtidos.	Elabora un cuestionario sobre o consumo de auga e extrae algunha conclusión dos resultados obtidos.	Elabora un cuestionario completo sobre o consumo de auga e extrae conclusións detalladas dos resultados obtidos.	T. 03	P. 042 A. 04	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.6 Localiza imaxes dunha planta potabilizadora e explica cada unha das fases do proceso.	Ten dificultades para encontrar imaxes dunha planta potabilizadora e distinguir cada unha das fases do proceso.	Encontra algunha imaxe dunha planta potabilizadora e distingue e explica algunha das fases do proceso.	Encontra algunhas imaxes dunha planta potabilizadora e distingue e explica algunhas das fases do proceso.	Encontra imaxes dunha planta potabilizadora e distingue e explica todas as fases do proceso.	T. 03	P. 047 A. 05	Aprender a Aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.7 Coñece as actividades humanas que inciden no curso alto do río.	Presenta dificultades para recoñecer as actividades humanas que inciden no curso alto do río.	Recoñece algunha das actividades humanas que inciden no curso alto do río pero non sabe explicar de que forma o fan.	Recoñece algunhas das actividades humanas que inciden no curso alto do río e explica como o fan de forma simple.	Recoñece as actividades humanas que inciden no curso alto do río e explica como o fan de forma completa e achegando exemplos.	T. 03	P. 053 A. 02	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.8 Coñece as actividades humanas que inciden no curso medio do río.	Ten dificultades para recoñecer as actividades humanas que inciden no curso medio do río.	Recoñece algunha das actividades humanas que inciden no curso medio do río pero non sabe sinalar aspectos positivos nin negativos.	Recoñece algunhas das actividades humanas que inciden no curso medio do río e sinala algún aspecto positivo e algún negativo.	Recoñece as actividades humanas que inciden no curso medio do río e sinala os aspectos positivos e negativos.	T. 03	P. 053 A. 03	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.9 Coñece as actividades humanas que inciden no curso baixo do río.	Amosa dificultades para recoñecer as actividades humanas que inciden no curso baixo do río.	Recoñece algunha das actividades humanas que inciden no curso baixo do río pero non sabe explicar como reducir o seu impacto.	Recoñece algunhas das actividades humanas que inciden no curso baixo do río e explica como reducir o seu impacto de forma simple.	Recoñece as actividades humanas que inciden no curso baixo do río e explica como reducir o seu impacto de forma completa e achegando exemplos.	T. 03	P. 053 A. 04	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.10 Elabora unha listaxe coas actividades individuais que realizamos cotiamente e que implican consumo de auga.	Amosa dificultades para saber que actividades cotiás implican consumo de auga.	Amosa dificultades para elaborar unha listaxe coas actividades individuais que realizamos cotiamente e que implican consumo de auga.	Elabora unha listaxe con poucas actividades individuais que realizamos cotiamente e que implican consumo de auga.	Elabora unha listaxe extensa coas actividades individuais que realizamos cotiamente e que implican consumo de auga.	T. 03	P. 055 A. 01 a)	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.11 Elabora unha listaxe coas actividades que realizan as empresas e as administracións e que implican consumo de auga.	Presenta dificultades para saber que actividades realizadas por empresas e administracións implican consumo de auga.	Presenta dificultades para elaborar unha listaxe coas actividades que realizan as empresas e as administracións e que implican consumo de auga.	Elabora unha listaxe con poucas actividades que realizan as empresas e as administracións e que implican consumo de auga.	Elabora unha listaxe extens coas actividades que realizan as empresas e as administracións e que implican consumo de auga.	T. 03	P. 055 A. 01 b)	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.12 Indica as consecuencias a curto, medio e longo prazo de non construír unha planta depuradora.	Ten dificultades para recoñecer as consecuencias a curto, medio e longo prazo de non construír unha planta depuradora.	Recoñece algunha consecuencia de non construír unha planta depuradora pero non sabe dicir se é a curto, medio ou longo prazo.	Recoñece algunhas consecuencias de non construír unha planta depuradora e ten algún problema en dicir se son a curto, medio ou longo prazo.	Indica as consecuencias a curto, medio e longo prazo de non construír unha planta depuradora e achega argumentacións para as súas opinións.	T. 03	P. 055 A. 01 c)	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.13 Elabora en grupo un decálogo polo desenvolvemento sostible.	Amosa dificultades para elaborar en grupo un decálogo polo desenvolvemento sostible.	Elabora parte dun decálogo polo desenvolvemento sostible pero non colabora co grupo.	Elabora en grupo un decálogo polo desenvolvemento sostible pero amosa unha actitude pasiva co resto dos compañeiros.	Elabora en grupo un decálogo polo desenvolvemento sostible e amosa unha actitude activa co resto dos compañeiros.	T. 03	P. 056 A. 03 a)	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles .	1.11.1.14 Explica a orixe do burato da capa de ozono e detalla as súas consecuencias.	Presenta dificultades para explicar a orixe do burato da capa de ozono e detalla as súas consecuencias.	Explica de forma simple en que consiste o burato da capa de ozono pero non detalla ningunha das súas consecuencias.	Explica de forma correcta en que consiste o burato da capa de ozono e detalla algunha das súas consecuencias.	Explica de forma correcta e completa en que consiste o burato da capa de ozono e detalla todas as súas consecuencias.	T. 04	P. 061 A. 09	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles .	1.11.1.15 Documéntase e redacta un texto sobre os problemas que a contaminación do aire provoca na saúde.	Amosa dificultades para documentarse sobre os problemas que a contaminación do aire provoca na saúde.	Documéntase sobre os problemas que a contaminación do aire provoca na saúde pero redacta con dificultade o texto.	Documéntase sobre os problemas que a contaminación do aire provoca na saúde pero redacta o texto de forma simple e con falta de datos.	Documéntase sobre os problemas que a contaminación do aire provoca na saúde e redacta o texto de forma completa e con exemplos.	T. 04	P. 061 A. 10	Dixital.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles .	1.11.1.16 Infórmase na Internet sobre os problemas que pode provocar o Sol na pel, os ollos ou as mucosas das persoas.	Presenta dificultades para informarse a través da Internet sobre os problemas que pode provocar o Sol na pel, os ollos ou as mucosas das persoas.	Infórmase na Internet sobre os problemas que pode provocar o Sol na pel, os ollos ou as mucosas das persoas pero os datos encontrados non son correctos.	Infórmase na Internet sobre os problemas que pode provocar o Sol na pel, os ollos ou as mucosas das persoas pero os datos encontrados non son suficientes.	Infórmase na Internet sobre os problemas que pode provocar o Sol na pel, os ollos ou as mucosas das persoas achegando datos completos e exemplos.	T. 04	P. 063 A. 07	Dixital.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles .	1.11.1.17 Redacta un texto sobre as consecuencias da falta de auga potable ou sobre os beneficios desta.	Ten dificultades para recoñecer as consecuencias da falta de auga potable ou os beneficios desta.	Recoñece as consecuencias da falta de auga potable ou os beneficios desta pero redacta un texto con pouca información ao respecto.	Recoñece as consecuencias da falta de auga potable ou os beneficios desta e redacta un texto achegando algunha información pero sen contrastala nin ofrecendo as súas opinións.	Recoñece as consecuencias da falta de auga potable ou os beneficios desta e redacta un texto achegando mucha información contrastada e ofrecendo as súas opinións con argumentos sólidos.	T. 04	P. 065 A. 09	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles .	1.11.1.18 Identifica nun texto cales son as causas e as consecuencias das inundacións.	Amosa dificultades para ler un texto e identificar cales son as causas e as consecuencias das inundacións.	Le un texto e identifica algunha causa e/ou consecuencia das inundacións.	Le un texto e identifica algunhas causas e/ou consecuencias das inundacións.	Le un texto e identifica as causas e as consecuencias das inundacións.	T. 04	P. 069 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.19 Propón medidas preventivas para reducir o impacto dunha riada.	Presenta dificultades para entender que son as medidas preventivas e aplícalas nun caso para reducir o impacto dunha riada.	Entende que son as medidas preventivas pero presenta dificultades para aplícalas nun caso para reducir o impacto dunha riada.	Entende que son as medidas preventivas e propón algunha delas para reducir o impacto dunha riada.	Entende que son as medidas preventivas e propón diversas opcións para reducir o impacto dunha riada.	T. 04	P. 069 A. 03	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.20 Busca noticias sobre as consecuencias das chuvias torrenciais e localízaas no país e continente onde se produciron.	Ten dificultades para buscar noticias sobre as consecuencias das chuvias torrenciais no mundo.	Busca noticias sobre as consecuencias das chuvias torrenciais pero non as localiza no país e continente onde se produciron.	Busca noticias sobre as consecuencias das chuvias torrenciais e as localiza, con algún erro, no país e continente onde se produciron.	Busca noticias sobre as consecuencias das chuvias torrenciais e localízaas no país e continente onde se produciron.	T. 04	P. 069 A. 05	Dixital.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.21 Describe os cambios que sofre un bosque como consecuencia do impacto ambiental que supón a chuvia ácida.	Ten dificultades para entender que é a chuvia ácida e describir o impacto ambiental que produce nun bosque.	Entende vagamente que é a chuvia ácida pero elabora unha descrición do seu impacto nun bosque esquecendo datos e información importante.	Entende de forma correcta que é a chuvia ácida e elabora unha descrición sinxela do seu impacto nun bosque.	Entende perfectamente que é a chuvia ácida e elabora unha descrición completa do seu impacto nun bosque.	T. 04	P. 071 A. 05	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.22 Prepara en grupo unha intervención nunha reunión internacional acerca do problema da chuvia ácida e as súas consecuencias.	Amosa dificultades para traballar en grupo e preparar un guión acerca do problema da chuvia ácida e as súas consecuencias.	Amosa unha actitude pasiva para preparar en grupo unha intervención nunha reunión internacional acerca do problema da chuvia ácida e as súas consecuencias.	Amosa unha actitude aberta e receptiva para preparar en grupo unha intervención nunha reunión internacional acerca do problema da chuvia ácida e as súas consecuencias aínda que as súas achegas son poucas.	Amosa unha actitude aberta e receptiva para preparar en grupo unha intervención nunha reunión internacional acerca do problema da chuvia ácida e as súas consecuencias achegando diferentes informacións e opinións ao respecto.	T. 04	P. 071 A. 06	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.23 Elabora con medios dixitais unha presentación para compartir a investigación sobre a chuvia ácida e as súas consecuencias.	Presenta dificultades para traballar con medios dixitais e elaborar unha presentación sobre a chuvia ácida e as súas consecuencias.	Presenta unha actitude pasiva para traballar con medios dixitais e elaborar unha presentación sobre a chuvia ácida e as súas consecuencias.	Presenta unha actitude aberta e receptiva para traballar con medios dixitais e elaborar unha presentación sobre a chuvia ácida e as súas consecuencias aínda que se limita a responsabilizarse unicamente da súa parte.	Presenta unha actitude aberta e receptiva para traballar con medios dixitais e elaborar unha presentación sobre a chuvia ácida e as súas consecuencias responsabilizándose da súa parte e axudando á organización de grupo.	T. 04	P. 071 A. 07	Dixital
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.24 Busca información sobre catástrofes naturais e localízaas nun mapa utilizando distintos símbolos ou iconas.	Ten dificultades para buscar información sobre catástrofes naturais e localízaas nun mapa utilizando distintos símbolos ou iconas.	Busca información sobre catástrofes naturais pero ten dificultades para localizalas nun mapa utilizando distintos símbolos ou iconas.	Busca información sobre catástrofes naturais pero localízaas utilizando distintos símbolos ou iconas nun mapa cometendo algún erro.	Busca información sobre catástrofes naturais e localízaas perfectamente nun mapa utilizando distintos símbolos ou iconas.	T. 04	P. 074 A. 02	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.25 Cita algunhas das actuacións humanas que modifican o clima da Terra.	Amosa dificultades para discernir entre actuacións humanas e naturais que modifican o clima da Terra.	Cita algunha actuación humana que modifica o clima da Terra pero non a sabe xustificar.	Cita algunhas actuacións humanas que modifican o clima da Terra pero non as sabe xustificar.	Cita bastantes actuacións humanas que modifican o clima da Terra, xustificaaas e explicaas.	T. 05	P. 089 A. 01	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.26 Sinala que actividades do ser humano producen a emisión de dióxido de carbono e que outros gases incrementan o efecto invernadoiro.	Presenta dificultades para recoñecer algunha actividade do ser humano que produce a emisión de dióxido de carbono.	Recoñece algunha actividade do ser humano que produce a emisión de dióxido de carbono pero non sinala que outros gases incrementan o efecto invernadoiro.	Recoñece algunhas actividades do ser humano que producen a emisión de dióxido de carbono e sinala algún outro gas que incrementa o efecto invernadoiro.	Recoñece as actividades do ser humano que producen a emisión de dióxido de carbono e sinala os outros gases que incrementan o efecto invernadoiro.	T. 05	P. 089 A. 03	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.27 Indica e razoa que consecuencias supón para o planeta Terra o efecto invernadoiro.	Ten dificultades para indicar algunha das consecuencias que supón para o planeta Terra o efecto invernadoiro.	Indica algunhas consecuencias que supón para o planeta Terra o efecto invernadoiro, aínda que non sabe dicir se son vantaxosas ou prexudiciais.	Indica algunhas consecuencias que supón para o planeta Terra o efecto invernadoiro, discirne entre as vantaxosas e as prexudiciais pero non o razoa.	Indica algunhas consecuencias que supón para o planeta Terra o efecto invernadoiro e razoa cales delas son vantaxosas e cales prexudiciais.	T. 05	P. 089 A. 04	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.28 Busca información en pequenos grupos sobre o cambio climático, realiza un traballo de investigación a partir das pautas formuladas no libro, e realiza un mural presentando toda a información obtida no proceso.	Amosa desinterese para realizar a actividade en grupo, e non asume a parte do traballo que lle corresponde.	Amosa pasividade ante a actividade en grupo, asume a parte do traballo que lle corresponde, pero a súa presentación contén erros importantes nas formulacións.	Amosa interese na actividade en grupo, asume a parte do traballo que lle corresponde, e preséntao correctamente, cometendo só algúns erros pouco significativos.	Amosa entusiasmo ante a actividade grupal, asume a parte do traballo que lle corresponde, coopera para organizar as distintas tarefas do grupo, e a presentación do seu traballo é excelente.	T. 05	P. 091 A. 02	Sentido da Iniciativa e Espírito Emprendedor.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.29 Elabora unha lista sinalando as actividades que supoñen un impacto directo e as que supoñen un impacto indirecto no medioambiente e indica que decisións reducirían a pegada de carbono.	Amosa dificultades para recoñecer algunha actividade que supoña un impacto directo ou indirecto no medioambiente e non sabe que decisións debería tomar para reducir a pegada de carbono.	Elabora unha lista con poucas actividades que supoñen un impacto directo e as que supoñen un impacto indirecto no medioambiente aínda que non distingue unhas doutras e indica algunha decisión para reducir a pegada de carbono.	Elabora unha lista con bastantes actividades que supoñen un impacto directo e un impacto indirecto no medioambiente e indica algunha decisión para reducir a pegada de carbono.	Elabora unha lista con muchas actividades que supoñen un impacto directo e un impacto indirecto no medioambiente e indica diferentes decisións para reducir a pegada de carbono.	T. 05	P. 092 A. 03	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.30 Busca na Internet un recurso para calcular a propia pegada ecolóxica e valora o seu impacto ambiental sobre o planeta.	Amosa dificultades para buscar na Internet un recurso para calcular a propia pegada ecolóxica e valora o seu impacto ambiental sobre o planeta.	Busca na Internet un recurso para calcular a propia pegada ecolóxica pero amosa dificultades para utilízalo e valora o seu impacto ambiental sobre o planeta.	Busca na Internet un recurso para calcular a propia pegada ecolóxica e valora o seu impacto ambiental sobre o planeta sen achegar accións para reducir este impacto.	Busca na Internet un recurso para calcular a propia pegada ecolóxica e valora o seu impacto ambiental sobre o planeta achegando accións para reducir este impacto.	T. 05	P. 092 A. 04	Dixital.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.31 Indica o impacto que ten o turismo sobre a paisaxe das costas mediterráneas destacando un aspecto positivo e un negativo.	Presenta dificultades para valorar o impacto que ten o turismo sobre a paisaxe das costas mediterráneas e destacar un aspecto positivo e un negativo.	Indica o impacto que ten o turismo sobre a paisaxe das costas mediterráneas pero non destaca ningún aspecto positivo nin negativo.	Indica o impacto que ten o turismo sobre a paisaxe das costas mediterráneas destacando un aspecto positivo e un negativo.	Indica e explica o impacto que ten o turismo sobre a paisaxe das costas mediterráneas destacando un aspecto positivo e un negativo e argumentando a súa elección.	T. 06	P. 101 A. 01	Aprender a Aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.32 Sinala e razoa se hai que establecer algún tipo de protección para evitar a destrución das paisaxes mediterráneas.	Ten dificultades para mostrar criterio á hora de decidir se hai que establecer ou non algún tipo de protección para evitar a destrución das paisaxes mediterráneas.	Sinala se hai que establecer ou non algún tipo de protección para evitar a destrución das paisaxes mediterráneas pero nin o razoa nin propón ningunha medida correctora.	Sinala se hai que establecer ou non algún tipo de protección para evitar a destrución das paisaxes mediterráneas e propón algunha medida correctora.	Sinala e razoa perfectamente se hai que establecer ou non algún tipo de protección para evitar a destrución das paisaxes mediterráneas e propón xustificadamente diversas medidas correctoras.	T. 06	P. 101 A. 05	Aprender a Aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.33 Indica e explica as causas dos incendios forestais.	Amosa dificultades para indicar algunha das causas dos incendios forestais.	Indica algunha das causas dos incendios forestais pero non as explica.	Indica e explica algunha das causas dos incendios forestais pero non as explica.	Indica e explica razoadamente as causas dos incendios forestais.	T. 06	P. 109 A. 02	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.34 Analiza e describe que cambios se dan na paisaxe tras un incendio.	Presenta dificultades para recoñecer algún dos cambios que se dan na paisaxe tras un incendio.	Recoñece e describe algún dos cambios que se dan na paisaxe tras un incendio.	Recoñece e describe algúns dos cambios que se dan na paisaxe tras un incendio.	Analiza e describe que cambios se dan na paisaxe tras un incendio.	T. 06	P. 109 A. 05	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.35 Escribe un pé para unha fotografía dunha paisaxe que sufriu un incendio e razón.	Ten dificultades para escribir un pé para unha fotografía dunha paisaxe que sufriu un incendio.	Escribe un pé para unha fotografía dunha paisaxe que sufriu un incendio pero non o razón.	Escribe un pé para unha fotografía dunha paisaxe que sufriu un incendio e explica de forma simple.	Escribe un pé para unha fotografía dunha paisaxe que sufriu un incendio e razón perfectamente e con coherencia.	T. 06	P. 109 A. 07	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.36 Indica cales son as causas polas que o mar de Aral está desaparecendo e detalla as accións que se levaron a cabo para deter este proceso.	Amosa dificultades para determinar algunha das causas polas que o mar de Aral está desaparecendo.	Indica algunha das causas polas que o mar de Aral está desaparecendo e detalla algunha das accións que se levaron a cabo para deter este proceso.	Indica algunhas das causas polas que o mar de Aral está desaparecendo e detalla algunhas das accións que se levaron a cabo para deter este proceso.	Indica cales son as causas polas que o mar de Aral está desaparecendo e detalla as accións que se levaron a cabo para deter este proceso.	T. 06	P. 111 A. 01	Aprender a Aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.37 Sinala as consecuencias que tivo para a poboación da zona a posibilidade de poder aumentar a irrigación dos campos.	Presenta dificultades para sinalar algunha das consecuencias que tivo para a poboación da zona a posibilidade de poder aumentar a irrigación dos campos.	Sinala algunha das consecuencias que tivo para a poboación da zona a posibilidade de poder aumentar a irrigación dos campos.	Sinala e explica algunhas das consecuencias que tivo para a poboación da zona a posibilidade de poder aumentar a irrigación dos campos.	Sinala e explica todas as consecuencias que tivo para a poboación da zona a posibilidade de poder aumentar a irrigación dos campos.	T. 06	P. 111 A. 03	Aprender a Aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.38 Descubre e explica que medidas se poderían tomar para evitar o proceso de desertización en Asia Central.	Ten dificultades para descubrir algunha medida que se podería tomar para evitar o proceso de desertización en Asia Central.	Descubre algunha medida que se podería tomar para evitar o proceso de desertización en Asia Central.	Descubre e explica algunha medida que se podería tomar para evitar o proceso de desertización en Asia Central.	Descubre e explica distintas medidas que se poderían tomar para evitar o proceso de desertización en Asia Central.	T. 06	P. 111 A. 06	Aprender a Aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.39 Busca en distintos medios información sobre os problemas medioambientais do Parque Nacional das Tablas de Daimiel para realizar un cómic en liña.	Presenta dificultades para buscar en distintos medios información sobre os problemas medioambientais do Parque Nacional das Tablas de Daimiel.	Busca en distintos medios información parcial sobre os problemas medioambientais do Parque Nacional das Tablas de Daimiel e realiza, con dificultade, un cómic en liña.	Busca en distintos medios información sobre os problemas medioambientais do Parque Nacional das Tablas de Daimiel e realiza un cómic en liña.	Busca en distintos medios mucha información sobre os problemas medioambientais do Parque Nacional das Tablas de Daimiel, seleccióna perfectamente e realiza un cómic en liña.	T. 06	P. 114 A. 04	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.40 Indica o impacto das actividades humanas na paisaxe da montaña e ofrece a súa opinión.	Amosa dificultades para indicar o impacto ambiental das actividades humanas na paisaxe da montaña e ofrecer a súa opinión.	Indica algún dos impactos das actividades humanas na paisaxe da montaña pero non ofrece a súa opinión ao respecto.	Indica algúns dos impactos das actividades humanas na paisaxe da montaña e ofrece a súa opinión persoal sen respectar a dos seus compañeiros.	Indica os impactos das actividades humanas na paisaxe da montaña e ofrece a súa opinión persoal respectando a dos seus compañeiros.	T. 07	P. 125 A. 04	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.41 Explica razoadamente por que no 2041 os medios de comunicación hipoteticamente centran a súa atención na Antártida.	Presenta dificultades para entender que pode pasar nun futuro na Antártida.	Entende que pode pasar nun futuro na Antártida pero non o relaciona coa atención que amosarían os medios de comunicación cara a este continente.	Entende que pode pasar nun futuro na Antártida, relaciónao coa atención que amosarían os medios de comunicación cara a este continente pero sen razoalo adecuadamente.	Explica razoadamente por que no 2041 os medios de comunicación hipoteticamente centran a súa atención na Antártida.	T. 07	P. 127 A. 05	Aprender a aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.42 Escolle unha das causas da deforestación e busca unha imaxe para ilustrala.	Amosa dificultades para recoñecer algunha das causas da deforestación e buscar unha imaxe que a ilustre.	Recoñece algunha das causas da deforestación pero non busca ningunha imaxe que a ilustre.	Recoñece algunha das causas da deforestación pero encontra unha imaxe que non a ilustra correctamente.	Escolle unha das causas da deforestación e busca unha imaxe para ilustrala.	T. 07	P. 129 A. 02	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.43 Pensa e explica dúas medidas que se poidan levar a cabo no propio centro escolar para evitar a deforestación.	Ten dificultades para propor as dúas posibles medidas para evitar a deforestación.	Propón dúas posibles medidas pouco realistas para evitar a deforestación, pero que non se poden levar a cabo no propio centro.	Propón dúas posibles medidas realistas para evitar a deforestación, que se poden levar a cabo no propio centro.	Propón dúas posibles medidas orixinais e imaxinativas para evitar a deforestación, que se poden levar a cabo no propio centro.	T. 07	P. 129 A. 04	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.44 Busca información sobre un documental e relaciónao coa protección dos bosques.	Ten dificultades para buscar información sobre un documental e relaciónalo coa protección dos bosques.	Busca información sobre un documental pero non o relaciona coa protección dos bosques.	Busca información sobre un documental e relaciónao vagamente coa protección dos bosques.	Busca información sobre un documental e relaciónao perfectamente coa protección dos bosques.	T. 07	P. 129 A. 05	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.45 Explica as consecuencias que tería un ecosistema mariño se desaparecesen as anchoas.	Presenta dificultades para recoñecer como un problema medioambiental a desaparición das anchoas nun ecosistema mariño.	Recoñece como un problema medioambiental a desaparición das anchoas nun ecosistema mariño pero non sabe detallar ningunha consecuencia.	Explica algunha das consecuencias que tería un ecosistema mariño se desaparecesen as anchoas de forma simple e curta.	Explica as consecuencias que tería un ecosistema mariño se desaparecesen as anchoas de forma extensa e completa.	T. 08	P. 137 A. 05	Aprender a Aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.46 Explica de que forma pode alterar o ser humano un ecosistema e acompañao dalgún exemplo.	Ten dificultades para recoñecer algunha forma na que o ser humano pode alterar un ecosistema.	Identifica algunha forma na que o ser humano pode alterar un ecosistema pero non o acompaña de exemplos.	Explica de que forma pode alterar o ser humano un ecosistema pero non o acompaña de exemplos.	Explica de que forma pode alterar o ser humano un ecosistema e acompañao dalgún exemplo.	T. 08	P. 137 A. 08	Sociais e cívicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.47 Redacta un texto advertindo dos perigos da sobrepesca e propondo algunhas solucións.	Ten dificultades para redactar o texto seguindo as pautas formuladas.	Redacta un texto advertindo dos perigos da sobrepesca, pero non propón ningunha solución ao respecto, e presenta erros no formulación e problemas de concreción.	Redacta un texto correctamente advertindo dos perigos da sobrepesca, e propón algunhas solucións ao respecto.	Redacta un texto advertindo dos perigos da sobrepesca, e propón distintas solucións imaxinativas e creativas ao respecto.	T. 08	P. 137 A. 09	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.48 Identifica as catástrofes tecnolóxicas que tiveron lugar en Bhopal e Fukushima.	Amosa dificultades para identificar as catástrofes tecnolóxicas que tiveron lugar en Bhopal e Fukushima.	Identifica algunha das catástrofes tecnolóxicas que tiveron lugar en Bhopal e Fukushima.	Identifica as as catástrofes tecnolóxicas que tiveron lugar en Bhopal e Fukushima pero confúndelas.	Identifica correctamente as catástrofes tecnolóxicas que tiveron lugar en Bhopal e Fukushima.	T. 08	P. 139 A. 04	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.49 Indica se se poden prever as catástrofes tecnolóxicas e explica como.	Presenta dificultades para recoñecer que son as catástrofes tecnolóxicas e decidir se se poden prever ou non.	Recoñece que son as catástrofes tecnolóxicas pero non indica se se poden prever.	Recoñece que son as catástrofes tecnolóxicas, indica se se poden prever pero non explica como.	Recoñece que son as catástrofes tecnolóxicas, indica se se poden prever e explica perfectamente como.	T. 08	P. 139 A. 06	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.50 Define e explica o significado da frase <i>A tecnoloxía beneficianos e á vez pode ser perigosa</i> e achega conclusións propias ao respecto.	Ten dificultades para comprender e explicar o significado da frase formulada.	Comprende o significado da frase formulada, e explícao con dificultades, sen achegar conclusións ao respecto.	Explica correctamente o significado da frase formulada, e achega algunha conclusión propia ao respecto.	Explica correctamente o significado da frase formulada, e achega distintas conclusións propias ao respecto.	T. 08	P. 139 A. 08	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.51 Determina se no seu municipio hai contaminación lumínica e explica o por que.	Ten dificultades para saber como determinar se no seu municipio hai ou non contaminación lumínica.	Sabe como determinar se no seu municipio hai ou non contaminación lumínica pero non se amosa confiado en emitir un veredicto.	Determina se no seu municipio hai contaminación lumínica pero non explica o por que.	Determina se no seu municipio hai contaminación lumínica e explica o por que.	T. 08	P. 141 A. 03	Aprender a Aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.52 Explica que se entende cando se fala de clima urbano, por que se produce a polución nas cidades e cales son as súas consecuencias.	Ten dificultades para resolver as distintas cuestións formuladas.	Explica brevemente que se entende cando se fala de clima urbano, pero ten dificultades para resolver por que se produce a polución nas cidades e cales son as súas consecuencias.	Explica correctamente que se entende cando se fala de clima urbano, indica por que se produce a polución nas cidades, pero ten problemas para resolver cales son as súas consecuencias principais.	Explica correctamente que se entende cando se fala de clima urbano, indica por que se produce a polución nas cidades, e resolve cales son as súas consecuencias principais.	T. 08	P. 141 A. 05	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.53 Elabora un relato breve no que fai constar os problemas que aparecen nunha cidade que quedou illada do exterior.	Amosa dificultades para elaborar un relato breve no que ten que facer constar os problemas que aparecen nunha cidade que quedou illada do exterior.	Elabora un relato breve no que non fai constar os problemas que aparecen nunha cidade que quedou illada do exterior.	Elabora un relato breve no que fai constar algún dos problemas que aparecen nunha cidade que quedou illada do exterior.	Elabora un relato breve no que fai constar os problemas que aparecen nunha cidade que quedou illada do exterior e propondo posibles formas de solucionarlos.	T. 08	P. 141 A. 07	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.54 Define o concepto de marea negra, explica cando se produce, e cales son as súas consecuencias.	Ten dificultades para definir que é unha forma negra, e explicar cando se produce e as súas consecuencias.	Explica brevemente que é unha marea negra, pero presenta dificultades para explicar cando se produce e as súas consecuencias máis importantes.	Explica correctamente que é unha marea negra e cando se produce, pero presenta dificultades para explicar as súas consecuencias máis importantes.	Explica correctamente que é unha marea negra e cando se produce, e describe detalladamente as súas consecuencias máis importantes.	T. 08	P. 143 A. 01	Matemáticas e Ciencia e Tecnoloxía.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.55 Busca cinco imaxes dos efectos que producen as mareas negras e escribe un pé de imaxe para cada unha delas.	Presenta dificultades para buscar algunha imaxe dos efectos que producen as mareas negras e escribir un pé de imaxe.	Busca algunha imaxe dos efectos que producen as mareas negras e escribe un pé de imaxe.	Busca algunhas imaxes dos efectos que producen as mareas negras e escribe un pé de imaxe para cada unha delas.	Busca cinco imaxes dos efectos que producen as mareas negras e escribe un pé de imaxe para cada unha delas.	T. 08	P. 143 A. 04	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.56 Explica e argumenta por que a capacidade tecnolóxica está moi relacionada coas desigualdades económicas.	Ten dificultades para comprender e explicar por que a capacidade tecnolóxica está moi relacionada coas desigualdades económicas.	Explica por que a capacidade tecnolóxica está moi relacionada coas desigualdades económicas, pero comete erros importantes na formulación, e presenta unha explicación inconcreta.	Explica correctamente por que a capacidade tecnolóxica está moi relacionada coas desigualdades económicas.	Explica correctamente por que a capacidade tecnolóxica está moi relacionada coas desigualdades económicas, e achega conclusións propias ao respecto.	T. 08	P. 145 A. 02	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.57 Comenta un texto sobre os impactos do cambio climático.	Presenta dificultades para ler e entender un texto sobre os impactos do cambio climático.	Le e entende un texto sobre os impactos do cambio climático pero non o analiza nin o comenta.	Le, entende, analiza e comenta un texto sobre os impactos do cambio climático pero non extrae conclusións razoables.	Le, entende, analiza e comenta un texto sobre os impactos do cambio climático e extrae conclusións propias razoadas.	T. 08	P. 146 <i>Aprende a...</i>	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.58 Elabora un pequeno informe sobre as políticas medioambientais que se levan a cabo no propio Concello.	Ten dificultades para descubrir cales son as políticas medioambientais do propio municipio de residencia.	Descobre as políticas medioambientais do propio municipio de residencia aínda que elabora un pequeno informe con dificultade.	Descobre as políticas medioambientais do propio municipio de residencia e elabora un pequeno informe enumerándoas.	Descobre as políticas medioambientais do propio municipio de residencia e elabora un pequeno informe enumerándoas, explicándoas e expresando a súa opinión crítica acerca do tema.	T. 08	P. 147 A. 02	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.59 Elabora en grupo un proxecto de mellora ambiental do seu centro educativo.	Amosa dificultades para traballar en grupo e elaborar un proxecto de mellora ambiental do seu centro educativo.	Amosa unha actitude pasiva para traballar en grupo e elaborar un proxecto de mellora ambiental do seu centro educativo.	Amosa unha actitude activa e aberta para traballar en grupo e elaborar un proxecto de mellora ambiental do seu centro educativo.	Amosa unha actitude activa, aberta, organizadora e mediadora para traballar en grupo e elaborar un proxecto de mellora ambiental do seu centro educativo.	T. 08	P. 148 A. 04	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.60 Constrúe a propia definición de “desenvolvemento sostible” a partir de distintas fontes da Internet.	Amosa dificultades para buscar na Internet o concepto de “desenvolvemento sostible” e construír a súa propia definición.	Busca na Internet o concepto de “desenvolvemento sostible” pero amosa certas dificultades para construír a súa propia definición.	Busca na Internet o concepto de “desenvolvemento sostible”, constrúe a súa propia definición pero non a ilustra cunha imaxe.	Busca na Internet o concepto de “desenvolvemento sostible”, constrúe a súa propia definición e ilústraa cunha imaxe.	T. 08	P. 148 A. 05	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.61 Realiza un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos urbanos formulando correctamente a actividade.	Amosa dificultades para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Amosa dificultades para propor a actividade.	Amosa unha actitude pasiva para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Propón algunha pregunta para realizar o traballo.	Amosa unha actitude activa e aberta para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Propón algunhas preguntas para realizar o traballo.	Amosa unha actitude activa, aberta, organizativa e mediadora para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Propón correctamente as preguntas perfectas para realizar o traballo.	T. 08	P. 150 A. A Programación da actividade	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.62 Realiza un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos urbanos buscando correctamente a información.	Amosa dificultades para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Amosa dificultades para buscar información na Internet.	Amosa unha actitude pasiva para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Busca información en poucos sitios da Internet.	Amosa unha actitude activa e aberta para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Busca información en varios sitios da Internet pero non a selecciona correctamente.	Amosa unha actitude activa, aberta, organizativa e mediadora para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Busca e selecciona correctamente a información.	T. 08	P. 151 A. B	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.63 Realiza un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos urbanos deseñando adecuadamente a presentación.	Amosa dificultades para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Amosa dificultades para deseñar a presentación de diapositivas.	Amosa unha actitude pasiva para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Non ten en conta algunhas das indicacións para realizar o deseño da presentación.	Amosa unha actitude activa e aberta para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Ten en conta a maioría das indicacións para realizar o deseño da presentación.	Amosa unha actitude activa, aberta, organizativa e mediadora para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Ten en conta todas as indicacións para realizar o deseño da presentación.	T. 08	P. 152 A. C	Aprender a Aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.64 Realiza un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos urbanos deseñando adecuadamente a presentación.	Amosa dificultades para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Amosa dificultades para deseñar a presentación de diapositivas.	Amosa unha actitude pasiva para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Non ten en conta algunhas das indicacións para realizar o deseño da presentación.	Amosa unha actitude activa e aberta para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Ten en conta a maioría das indicacións para realizar o deseño da presentación.	Amosa unha actitude activa, aberta, organizativa e mediadora para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Ten en conta todas as indicacións para realizar o deseño da presentación.	T. 08	P. 153 A. D	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o medio ambiente e as súas consecuencias. Est. Apr. XHB1.11.1. Realiza buscas en medios impresos e dixitais referidas a problemas medioambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.	1.11.1.65 Realiza un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos urbanos expoñendo correctamente a presentación.	Amosa dificultades para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Amosa dificultades para expor con coherencia e claridade o proxecto.	Amosa unha actitude pasiva para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Expón o proxecto sen ter en conta o contido da presentación e o tempo establecido.	Amosa unha actitude activa e aberta para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Expón o proxecto con corrección pero lendo as diapositivas da presentación.	Amosa unha actitude activa, aberta, organizativa e mediadora para traballar en grupo e realizar un proxecto en grupo sobre a xestión dos residuos. Expón o proxecto con corrección seguindo a presentación pero sen necesidade de ler as diapositivas.	T. 08	P. 153 A. E	Dixital.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles. Est. Apr. XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son heranza do pasado.	3.1.1.1 Escribe un texto no que debe propor que pode facer para non agravar o problema da explotación do coltán.	Amosa dificultades para recoñecer os problemas que produce a explotación do coltán.	Elabora un texto con dificultade no que propón algunha solución para non agravar o problema da explotación do coltán.	Elabora un texto determinando as repercusións da explotación do coltán e formulando algunhas solucións para non agravar este problema.	Elabora un texto determinando as repercusións da explotación do coltán e explicando que pode facer el para non agravar este problema.	T. 08	P. 145 A. 04	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles. Est. Apr. XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son heranza do pasado.	3.1.1.2 Explica o significado da palabra petróglifo e describe a súa relación coa arte rupestre galega.	Ten dificultades para explicar o significado da palabra petróglifo e para identificar a súa relación coa nova técnica de traballar a pedra.	Comprende e explica, con algún erro de formulación o significado da palabra petróglifo e explica de forma pouco clara ou imprecisa a relación dos petróglifos coa arte rupestre galega.	Comprende e explica, correctamente o significado da palabra petróglifo e establece de forma clara a importancia dos petróglifos dentro da arte rupestre galega.	Comprende e explica, correctamente, o significado da palabra petróglifo e describe con claridade e certo grao de detalle a importancia dos petróglifos dentro da arte rupestre galega.	T. 09	P. 173 A. 04	Matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	3.2.1.1 Comprende a importancia da arqueoloxía e dos vestixios materiais para coñecer e comprender a Prehistoria.	Entende de forma imprecisa ou vaga a importancia da arqueoloxía e os vestixios materiais sinalando de forma pouco razoada algún motivo da relevancia de ambos os dous para coñecer a Prehistoria.	Entende de forma adecuada a importancia da arqueoloxía e os vestixios materiais explicando con brevidade e corrección algúns dos motivos da relevancia de ambos os dous para coñecer a Prehistoria.	Entende de forma adecuada a importancia da arqueoloxía e os vestixios materiais explicando con certo grao de detalle e con corrección os principais motivos da relevancia de ambos os dous para coñecer a Prehistoria.	Comprende e asume a importancia da arqueoloxía e os vestixios materiais explicando con detalle e con corrección os motivos da relevancia de ambos os dous e empregando para isto argumentos e exemplos.	T. 09	P. 164 A. 01	Matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	3.2.1.2 Identifica e localiza os principais xacementos prehistóricos da Península Ibérica a partir da interpretación dun mapa.	Interpreta o mapa de forma imprecisa e sen chegar a comprender a distribución dos xacementos prehistóricos na Península.	Interpreta o mapa adecuadamente e obtén unha idea de conxunto sobre os lugares da Península na que se concentran os xacementos prehistóricos.	Interpreta o mapa correctamente e obtén unha idea de conxunto sobre os lugares da Península na que se concentran os xacementos neolíticos e as principais mostras de arte rupestre.	Interpreta o mapa con precisión e obtén un coñecemento detallado sobre os lugares da Península nos que se concentran os xacementos neolíticos e as principais mostras de arte rupestre sinalando os principais xacementos de cada tipo.	T. 09	P. 171 A. 01	Dixital
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	3.2.1.3 Localiza e analiza a partir dun cuestionario un megalito próximo ao seu lugar de residencia.	Segue pautas do docente de forma mecánica para identificar ou localizar un megalito próximo á súa localidade sen chegar a describir ou sinalar as súas características	Localiza un megalito próximo á súa localidade e sinala algún trazo seu ou algunha característica súa de forma inconexa ou pouco elaborada.	Localiza un megalito próximo á súa localidade e elabora explicacións breves e adecuadas sobre algunhas características relevantes súas.	Localiza un megalito próximo á súa localidade e explica con corrección e certo grao de detalle as súas características máis relevantes.	T. 09	P. 173 A. 01, 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	3.2.1.4 Comprende a importancia dos restos arqueolóxicos e as lendas para coñecer a historia das orixes de Roma e explica brevemente este período da civilización romana.	Entende de forma imprecisa ou vaga a importancia dos restos arqueolóxicos e as lendas para coñecer a historia das orixes de Roma sinalando de forma illada algún trazo ou suceso relativo aos inicios desta civilización.	Entende de forma adecuada a importancia dos restos arqueolóxicos e as lendas para coñecer a historia das orixes de Roma explicando con brevidade e corrección as orixes esta civilización a partir da súa interpretación.	Entende de forma adecuada a importancia dos restos arqueolóxicos e as lendas para coñecer a historia das orixes de Roma explicando con certo grao de detalle e con corrección as orixes esta civilización a partir da súa interpretación.	Comprende e asume a importancia dos restos arqueolóxicos e as lendas para coñecer a historia das orixes de Roma explicando con moito detalle e con corrección as orixes desta civilización a partir da súa interpretación.	T. 13	P. 239 A. 05	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan restos materiais ou textuais.	3.2.2.1 Explica a achega histórica das fontes secundarias, a partir da análise dun texto sobre pinturas rupestres femininas.	Ten dificultades para comprender a transcendencia das fontes secundarias, e para responder as distintas preguntas formuladas acerca do texto.	Comprende a importancia das fontes secundarias, pero presenta algunha dificultade para responder as distintas preguntas formuladas acerca do texto.	Comprende a importancia das fontes secundarias e responde correctamente a maioría das preguntas formuladas acerca do texto.	Comprende a importancia das fontes secundarias e responde correctamente todas as preguntas formuladas acerca do texto.	T. 09	P. 175 A. 03.	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan restos materiais ou textuais.	3.2.2.2 Analiza o valor das fontes materiais a partir do estudo de envovais funerarios da Idade dos Metais.	Ten dificultades para analizar o valor das fontes materiais, e para realizar correctamente as actividades formuladas, a partir do estudo de envovais funerarios da Idade dos Metais.	Analiza con algunha dificultade o valor das fontes materiais, e realiza as actividades formuladas a partir do estudo de envovais funerarios da Idade dos Metais, cometendo erros importantes.	Analiza correctamente o valor das fontes materiais, e realiza as actividades formuladas a partir do estudo de envovais funerarios da Idade dos Metais, cometendo algún erro pouco significativo.	Analiza correctamente o valor das fontes materiais, e realiza as actividades formuladas a partir do estudo de envovais funerarios da Idade dos Metais, sen cometer ningún tipo de erro.	T. 09	P. 176 A. 05 <i>Fontes materiais</i>	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan restos materiais ou textuais.	3.2.2.3 Axúdase dun texto histórico de Marco Xuniano como fonte de coñecemento histórico para detallar a emigración dos gregos na Antigüidade.	Identifica un texto como histórico e recoñece vagamente o seu tema sen chegar a acadar unha comprensión clara do seu contido nin do seu valor histórico.	Identifica un texto como histórico, comprende de forma aproximada o seu contido e relaciónao de forma imprecisa con algún coñecemento traballado no tema.	Le un texto histórico de forma comprensiva, identifica o seu autor e relaciona o tema de fragmento con algúns contidos ou coñecementos previos desenvolto no tema.	Le un texto histórico de forma comprensiva, identifica o seu autor, relaciona o tema de fragmento cos contidos previos desenvolto no tema e amplía coñecementos a partir da súa lectura.	T. 11	P. 207 A. 03 <i>Buscando novas terras</i>	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan restos materiais ou textuais.	3.2.2.4 Interpreta textos que recrean intervencións nunha asemblea ateniense para detallar o funcionamento da democracia ateniense.	Identifica o tema dos textos e relaciónaos coa democracia ateniense sen chegar a acadar unha comprensión clara do seu contido.	Identifica o tema dos textos, relaciónaos coa democracia ateniense e comenta brevemente o seu contido.	Identifica o tema dos textos, relaciónaos coa democracia ateniense e analiza o seu contido describindo correctamente o contido do texto e esbozando algunhas opinións sobre diferentes cuestións relativas aos textos.	Identifica o tema dos textos, relaciónaos coa democracia ateniense e analiza o seu contido describindo con detalle o contido do texto e argumentando opinións de forma razoada sobre diferentes cuestións relativas aos textos.	T. 11	P. 216 A. 06	Sociais e cívicas
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan restos materiais ou textuais.	3.2.2.5 Emprega un texto histórico de Estrabón como fonte de coñecemento histórico para detallar a actividade económica dos pobos iberos.	Identifica un texto como histórico e recoñece vagamente o seu tema sen chegar a acadar unha comprensión clara do seu contido nin do seu valor histórico.	Identifica un texto como histórico, comprende de forma aproximada o seu contido e relaciónao de forma imprecisa con algún coñecemento traballado no tema.	Le un texto histórico de forma comprensiva, identifica o seu autor e relaciona o tema de fragmento con algúns contidos ou coñecementos previos desenvolto no tema.	Le un texto histórico de forma comprensiva, identifica o seu autor, relaciona o tema de fragmento cos contidos previos desenvolto no tema e amplía coñecementos a partir da súa lectura.	T. 12	P. 229 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan restos materiais ou textuais.	3.2.2.6 Comprende o valor o valor artístico e histórico de tres manifestacións da arte ibérica e descríbeseas con detalle.	Comprende de forma imprecisa o valor artístico e histórico de tres manifestacións da arte ibérica e enumera de forma inconexa e pouco adecuada algunha das súas características	Comprende de forma aproximada o valor artístico e histórico de tres manifestacións da arte ibérica e realiza explicacións breves e incompletas sobre as súas principais características.	Coñece o valor artístico e histórico de tres manifestacións da arte ibérica e realiza explicacións completas, breves e pouco detalladas sobre as súas principais características.	Coñece e aprecia o valor artístico e histórico de tres manifestacións da arte ibérica e realiza explicacións completas, breves e detalladas sobre as súas principais características.	T. 12	P. 231 A. 04	Conciencia e expresións culturais

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan restos materiais ou textuais.	3.2.2.7 Caracteriza a Cabeza de Granito a partir da resposta a un cuestionario sobre as súas características e contexto histórico.	Identifica a obra de arte proposta e sinala de forma inconexa algunha característica da súa composición ou dos xestos do personaxe representado.	Identifica a obra de arte proposta, describe brevemente a súa composición e os xestos do personaxe representado, establece a cultura á que corresponde e sinala algunha relación co período ou sociedade na que foi elaborada.	Identifica a obra de arte proposta, describe a súa composición e os xestos do personaxe representado, establece a cultura á que corresponde e explica brevemente algunha relación co período ou sociedade na que foi elaborada.	Identifica a obra de arte proposta, describe con detalle a súa composición e os xestos do personaxe representado, establece a cultura á que corresponde e explica a relación co período ou sociedade na que foi elaborada.	T. 12	P. 233 A. 04 <i>A arte no seu contexto</i>	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan restos materiais ou textuais.	3.2.2.8 Elabora un tríptico sobre un xacemento arqueolóxico describindoo correctamente nun documento correctamente estruturado.	Elabora un tríptico sobre un xacemento con erros de cronoloxía ou de periodización do xacemento nun documento incorrectamente estruturado e presentado.	Elabora un tríptico sobre un xacemento expoñendo de forma moi breve e incompleta o seu información máis básica nun documento con erros de presentación ou de estrutura.	Elabora un tríptico sobre un xacemento expoñendo de forma adecuada as súas principais características nun documento correctamente estruturado e presentado.	Elabora un tríptico sobre un xacemento expoñendo de forma detallada as súas principais características nun documento ben estruturado e presentado.	T. 12	P. 234 A. 05 <i>Traballo...</i>	Dixital
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan restos materiais ou textuais.	3.2.2.9 Recoñece un texto de Tito Livio e un plano da cidade de Roma como fontes de coñecemento histórico e describe a cidade de Roma nas súas orixes a partir da análise de ambos os dous documentos.	Recoñece un texto de Tito Livio e un plano da cidade de Roma como fontes de coñecemento histórico e ten dificultades para interpretar a información que transmiten ambas as dúas fontes.	Recoñece un texto de Tito Livio e un plano da cidade de Roma como fontes de coñecemento histórico sinala de forma imprecisa algún trazo sobre a situación e as características da cidade de Roma nas súas orixes.	Recoñece un texto de Tito Livio e un plano da cidade de Roma como fontes de coñecemento histórico e explica brevemente algúns aspectos da situación e as características da cidade de Roma nas súas orixes.	Recoñece un texto de Tito Livio e un plano da cidade de Roma como fontes de coñecemento histórico e explica con precisión e detalle os principais aspectos da situación e as características da cidade de Roma nas súas orixes.	T. 13	P. 239 A. 04	Matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan restos materiais ou textuais.	3.2.2.10 Interpreta un texto literario sobre o asasinato de Xulio César e interpreta correctamente a información histórica que transmite.	Identifica o tema do texto e ten dificultades para relacionalo co suceso histórico que describe amosando falta de coñecementos do período no que se contextualiza o texto.	Identifica o tema do texto e relaciónao co suceso histórico que describe sen chegar a profundar nas actitudes e xeitos de pensar dos personaxes históricos implicados.	Identifica o tema do texto, relaciónao co suceso histórico que describe e comenta brevemente as condutas e xeitos de pensar dos personaxes históricos implicados.	Identifica o tema dos textos, relaciónaos coa democracia ateniense e analiza o seu contido describindo con detalle o contido do texto e argumentando opinións de forma razoada sobre diferentes cuestións relativas aos textos.	T. 13	P. 243 A. 04	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan restos materiais ou textuais.	3.2.2.11 Interpreta un texto de Xuvenal sobre a cidade e os problemas sociais da cidade de Roma e emprégao como fonte de coñecemento histórico.	Identifica un texto como histórico e reconece vagamente o seu tema sen chegar a acadar unha comprensión clara do seu contido nin do seu valor histórico.	Identifica un texto como histórico, comprende de forma aproximada o seu contido e relaciónao de forma imprecisa cos coñecementos sobre a sociedade romana traballados no tema.	Le un texto histórico de forma comprensiva, identifica o seu autor e relaciona o tema de fragmento con algúns contidos ou coñecementos previos desenvolto no tema.	Le un texto histórico de forma comprensiva, identifica o seu autor, relaciona o tema de fragmento cos contidos previos desenvolto no tema e amplía coñecementos a partir da súa lectura.	T. 13	P. 255 A. 03 <i>Fontes...</i>	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan restos materiais ou textuais.	3.2.2.14 Interpreta e compara textos históricos de diversos autores como fonte de coñecemento histórico para analizar e reflexionar sobre a escravitude na civilización romana.	Identifica os textos como históricos e reconece que tratan da escravitude sen chegar a acadar unha comprensión clara do seu contido nin do seu valor histórico nin a reflexionar sobre a cuestión da escravitude.	Identifica os textos como históricos e comprende de forma aproximada as diferentes visións que ofrecen os textos sobre a cuestión da escravitude en época romana.	Identifica os textos como históricos, comprende as diferentes visións que ofrecen os textos sobre a cuestión da escravitude en época romana e reflexiona brevemente sobre esta cuestión a partir dos textos.	Identifica os textos como históricos, comprende as diferentes visións que ofrecen os textos sobre a cuestión da escravitude en época romana e reflexiona detidamente expresando opinións persoais argumentadas sobre esta cuestión a partir dos textos.	T. 13	P. 256 A. 07 <i>Desenvolve os teus valores</i>	Sentido de iniciativa e espírito empresarial

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan restos materiais ou textuais.	3.2.2.15 Interpreta un texto dun autor latino sobre un suceso histórico relacionado cos presaxios en época romana e emprégao como fonte de coñecemento histórico.	Identifica un texto como histórico e recoñece vagamente o seu tema sen chegar a acadar unha comprensión clara do seu contido nin do seu valor histórico.	Identifica un texto como histórico, comprende de forma aproximada o seu contido e relaciónao de forma imprecisa con algún coñecemento traballado no tema.	Le un texto histórico de forma comprensiva, identifica o seu autor e relaciona o tema do fragmento con algúns contidos ou coñecementos previos desenvolto no tema.	Le un texto histórico de forma comprensiva, identifica o seu autor, relaciona o tema de fragmento cos contidos previos desenvolto no tema e amplía coñecementos a partir da súa lectura.	T. 14	P. 265 A. 07	Sociais e cívicas
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan restos materiais ou textuais.	3.2.2.1 Interpreta un texto de Estrabón sobre os turdetanos e emprégao como fonte de coñecemento histórico.	Identifica un texto como histórico e recoñece vagamente o seu tema sen chegar a acadar unha comprensión clara do seu contido nin do seu valor histórico.	Identifica un texto como histórico, comprende de forma aproximada o seu contido e relaciónao de forma imprecisa con algún coñecemento traballado no tema.	Le un texto histórico de forma comprensiva, identifica o seu autor e relaciona o tema do fragmento con algúns contidos ou coñecementos previos desenvolto no tema.	Le un texto histórico de forma comprensiva, identifica o seu autor, relaciona o tema de fragmento cos contidos previos desenvolto no tema e amplía coñecementos a partir da súa lectura.	T. 15	P. 285 A. 06	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan restos materiais ou textuais.	3.2.2.18 Valora a conservación de restos de construcións para coñecer o pasado e argumenta a súa importancia.	Non valora a conservación de restos de construcións para coñecer o pasado.	Valora vagamente a conservación de restos de construcións para coñecer o pasado pero non argumenta a súa importancia.	Valora bastante a conservación de restos de construcións para coñecer o pasado aínda que argumenta limitadamente a súa importancia.	Valora moito a conservación de restos de construcións para coñecer o pasado e argumenta coherentemente e con corrección a súa importancia.	T. 15	P. 293 A. 05	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.3. Compara dous relatos a distintas escalas temporais sobre as conquistas de Alexandre.	3.2.3.1 Localiza distintos textos de historiadores antigos sobre a figura de Alexandre Magno, e valora a súa obxectividade e a visión que ofrecen do gobernante.	Localiza os textos que propón a actividade e realiza unha lectura pouco comprensiva sen caracterizar o punto de vista nin a finalidade dos textos.	Le os textos propostos, comprende o tema proposto en cada un deles e identifica de forma aproximada cales deles son obxectivos e cales non.	Le e comprende adecuadamente os textos propostos explicando brevemente a obxectividade e finalidade de cada un dos textos propostos.	Le e comprende adecuadamente os textos propostos explicando detalladamente a obxectividade e finalidade de cada un dos textos propostos e comparando os fragmentos entre si.	T. 11	P. 213 A. 03	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. Est. Apr. XHB3.2.3. Compara dous relatos a distintas escalas temporais sobre as conquistas de Alexandre.	3.2.3.2 Busca información sobre as distintas versións existentes da vida e traxectoria de Alexandre Magno, contrástaas e propón unha opinión persoal ao respecto.	Busca información sobre as distintas versións existentes da vida e traxectoria de Alexandre Magno e presenta dificultades á hora de seleccionar a máis relevante, así como para analizala, obter conclusións e comunicalas.	Busca información sobre as distintas versións existentes da vida e traxectoria de Alexandre Magno, organízaa e selecciona a máis relevante, pero presenta dificultades para analizala, obter conclusións e comunicalas.	Busca información sobre as distintas versións existentes da vida e traxectoria de Alexandre Magno, organízaa e selecciona a máis relevante, analízaa e obtén dela conclusións básicas, aínda que ten dificultades para comunicalas.	Busca información sobre as distintas versións existentes da vida e traxectoria de Alexandre Magno, organízaa e selecciona a máis relevante, analízaa e obtén dela conclusións básicas e complexas, que comunica correctamente.	T. 11	P. 213 A. 05	Dixital
Bloque 3 Crit. Aval. 3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e interpretación. Est. Apr. XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	3.3.1.1 Elabora un mapa sobre o proceso de domesticación dos animais e indica en que etapa da Prehistoria se inicia este proceso.	Ten dificultades para elaborar o mapa sobre o proceso de domesticación dos animais, e indicar as distintas etapas da Prehistoria nas que teñen lugar os distintos cambios.	Elabora con erros o mapa sobre o proceso de domesticación dos animais, e indica algunha das etapas da Prehistoria nas que teñen lugar os distintos cambios	Elabora correctamente o mapa sobre o proceso de domesticación dos animais, e indica practicamente todas as etapas da Prehistoria nas que teñen lugar os distintos cambios	Elabora perfectamente o mapa sobre o proceso de domesticación dos animais, e indica todas as etapas da Prehistoria nas que teñen lugar os distintos cambios.	T. 09	P. 175 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.4. Entender que os acontecementos e procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía). Est. Apr. XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	3.4.1.1 Explica en que zonas e en que época xurdiron as primeiras civilizacións urbanas.	Ten dificultades para indicar en que zonas e en que época xurdiron as primeiras civilizacións urbanas.	Indica en que zonas xurdiron as primeiras civilizacións urbanas, pero ten dificultades para definir en que época.	Indica en que zonas e en que época xurdiron as primeiras civilizacións urbanas.	Indica en que zonas e en que época xurdiron as primeiras civilizacións urbanas e extrae conclusións propias ao respecto.	T. 10	P. 197 A. 01, a)	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.4. Entender que os acontecementos e procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía). Est. Apr. XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	3.4.1.2 Identifica os pobos indoeuropeos que chegaron á Península Ibérica e sitúaos cronolóxicos e xeograficamente.	Cofece vagamente a existencia de pobos indoeuropeos na Península antes da chegada dos romanos sen chegar a situalos xeográficos nin cronoloxicamente.	Identifica quen son os pobos indoeuropeos e sitúaos xeograficamente dunha forma aproximada.	Identifica quen son os pobos indoeuropeos, sitúaos xeograficamente de forma adecuada e ten unha noción imprecisa da súa cronoloxía.	Identifica quen son os pobos indoeuropeos, sitúaos xeograficamente con exactitude e establece con claridade a súa cronoloxía.	T. 12	P. 221 A. 01	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.4. Entender que os acontecementos e procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía). Est. Apr. XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	3.4.1.3 Identifica os pobos prerromanos e sitúaos cronolóxicos e xeograficamente.	Coñece vagamente a existencia de pobos indíxenas na Península antes da chegada dos romanos sen chegar a situalos xeográficamente nin cronoloxicamente.	Identifica quen son os pobos prerromanos e sitúaos xeograficamente dunha forma aproximada.	Identifica quen son os pobos prerromanos, sitúaos xeograficamente de forma adecuada e ten unha noción imprecisa da súa cronoloxía.	Identifica quen son os pobos prerromanos, sitúaos xeograficamente con exactitude e establece con claridade a súa cronoloxía.	T. 12	P. 221 A. 03, 04	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.4. Entender que os acontecementos e procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía). Est. Apr. XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	3.4.1.4 Diferencia os pobos celtas e celtiberos, sitúaos xeograficamente e sinala as principais tribos de cada un deles.	Recoñece os celtas e celtiberos como pobos prerromanos sen chegar a diferenciarlos nin a situalos xeograficamente de forma adecuada.	Identifica e diferencia os celtas e celtiberos como pobos prerromanos e diferencia a súa localización xeográfica da dos iberos.	Identifica e diferencia os celtas e celtiberos como pobos prerromanos e sitúa cada un deles na súa correspondente área xeográfica e coñece o nome dalgunha tribo celta ou celtibera.	Identifica e diferencia os celtas e celtiberos como pobos prerromanos, sitúa cada un deles na súa correspondente área xeográfica e coñece e localiza as principais tribos celtas e celtiberas.	T. 12	P. 223 A. 01	Sociais e cívicas
Bloque 3 Crit. Aval. 3.4. Entender que os acontecementos e procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía). Est. Apr. XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	3.4.1.5 Obtén unha visión de conxunto dos pobos castrexos, as súas características urbanísticas e a vida cotiá dos seus habitantes a partir da interpretación da información contida nunha páxina web.	Sinala de forma illada algunhas características urbanísticas dos pobos castrexos e recoñece de forma imprecisa ou con erros algúns dos trazos principais da vida cotiá dos seus habitantes.	Explica brevemente características urbanísticas dos pobos castrexos e recoñece correctamente algúns dos trazos principais da vida cotiá dos seus habitantes.	Explica con certo grao de detalle as características urbanísticas dos pobos castrexos e describe brevemente os trazos principais da vida cotiá dos seus habitantes.	Explica con detalle as características urbanísticas dos pobos castrexos e describe os trazos principais da vida cotiá dos seus habitantes.	T. 12	P. 225 @Amplía na Rede...	Dixital
Bloque 3 Crit. Aval. B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, insertándoo no contexto adecuado. Est. Apr. XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	3.5.1.1 Describe a <i>domus</i> romana usando un vocabulario histórico adecuado para a área e o artístico concreto do área da arquitectura romana.	Non emprega o vocabulario adecuado para describir unha <i>domus</i> romana nin a arquitectura romana.	Emprega un vocabulario axeitado para describir unha <i>domus</i> romana, pero non a arquitectura romana.	Emprega un vocabulario bastante correcto para describir a <i>domus</i> romana e a arquitectura romana, pero precisa algo de axuda docente.	Emprega un vocabulario adecuado para describir unha <i>domus</i> romana e a arquitectura romana e de forma autónoma.	T. 15	P. 287 A. 02	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.6. Entender o proceso de hominización. Est. Apr. XHB3.6.1. Recoñece os cambios evolutivos ata chegar á especie humana.	3.6.1.1 Explica as principais diferenzas físicas entre un gorila e un ser humano, os factores que as provocaron e os cambios culturais que supuxeron.	Sinala algunha diferenza entre os seres humanos e os gorilas sen chegar a describir ditas diferenzas nin establecer os factores que as provocaron ou os cambios culturais que supuxeron.	Describe brevemente as principais diferenzas entre un gorila e un ser humano, sinala algún dos factores que favoreceron ditas diferenzas e algún dos cambios culturais que supuxeron.	Explica con certo grao de detalle as principais diferenzas entre un gorila e un ser humano e describe brevemente os factores que as provocaron e os cambios culturais que supuxeron.	Explica con detalle as principais diferenzas entre un gorila e un ser humano e describe de forma extensa e con precisión os factores que as provocaron e os cambios culturais que supuxeron.	T. 09	P. 156 A. 01	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. 3.6. Entender o proceso de hominización. Est. Apr. XHB3.6.1. Recoñece os cambios evolutivos ata chegar á especie humana.	3.6.1.2 Explica as características dúas diferentes tipos de <i>Homo</i> , os instrumentos que usaban, de que lugar eran orixinarios e a súa expansión.	Explica de forma moi incoherente os tipos de <i>Homo</i> e os instrumentos que usaban.	Explica de forma vaga os tipos de <i>Homo</i> e os instrumentos que usaban, pero non coñece a súa expansión.	Explica de forma bastante correcta os tipos de <i>Homo</i> e os instrumentos que usaban, aínda que dubida máis na súa expansión.	Explica correctamente os tipos de <i>Homo</i> que existiron, os instrumentos que usaban e a súa expansión.	T. 09	P. 157 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. 3.6. Entender o proceso de hominización. Est. Apr. XHB3.6.1. Recoñece os cambios evolutivos ata chegar á especie humana.	3.6.1.3 Describe o proceso de hominización, indica se se trata dun proceso lineal e xustifica a resposta.	Ten dificultades para comprender e explicar o proceso de hominización e extraer algún tipo de conclusión ao respecto.	Explica con algún erro o proceso de hominización e presenta dificultades para explicar por que se trata dun proceso lineal.	Describe correctamente o proceso de hominización e explica de forma imprecisa ou incompleta por que se trata dun proceso lineal.	Explica correctamente o proceso de hominización e xustifica correcta e detalladamente por que se trata dun proceso lineal con argumentos e exemplos claros.	T. 09	P. 157 A. 04	Matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. 3.7. Datar a Prehistoria e a Idade Antiga e distinguir a diferente escala temporal de etapas como estas. Est. Apr. XHB3.7.1. Distingue etapas dentro da Historia Antiga.	3.7.1.1 Sitúa cronoloxicamente a chegada dos pobos indoeuropeos á Península e establece as fases ou períodos nos que se produciu a súa chegada.	Establece de forma incorrecta a chegada dos pobos indoeuropeos á Península confundindo este suceso con outros acontecementos ou períodos históricos.	Sitúa de forma aproximada a chegada dos pobos indoeuropeos e comprende a súa chegada progresiva en fases ou períodos diferenciados.	Sitúa con precisión o inicio da chegada dos pobos indoeuropeos e sinala de forma aproximada a súa chegada progresiva en fases ou períodos diferenciados.	Sitúa con precisión o inicio da chegada dos pobos indoeuropeos e a súa chegada progresiva en fases ou períodos diferenciados.	T. 12	P. 221 A. 01	Matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.8. Identificar e localizar no tempo e no espazo os procesos e acontecementos históricos máis salientables da Prehistoria e a Idade Antiga para adquirir unha perspectiva global da súa evolución. Est. Apr. XHB3.8.1. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	3.8.1.1 Completa unha táboa establecendo a etapa, a cronoloxía e as características dunha serie de xacementos prehistóricos da Península Ibérica.	Elabora unha táboa sobre xacementos prehistóricos da Península Ibérica con numerosos erros de cronoloxía ou de periodización dos xacementos.	Elabora unha táboa sobre xacementos prehistóricos da Península Ibérica con algún erro ocasional de cronoloxía ou de periodización dos xacementos.	Elabora correctamente unha táboa sobre xacementos prehistóricos da Península Ibérica.	Elabora correctamente unha táboa sobre xacementos prehistóricos da Península Ibérica e relaciona as características dos xacementos coa etapa á que corresponden.	T. 09	P. 171 A. 02	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. 3.8. Identificar e localizar no tempo e no espazo os procesos e acontecementos históricos máis salientables da Prehistoria e a Idade Antiga para adquirir unha perspectiva global da súa evolución. Est. Apr. XHB3.8.1. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	3.8.1.2 Elabora un eixe cronolóxico que comprenda as diferentes etapas da Prehistoria na Península Ibérica.	Ten dificultades para elaborar o eixe cronolóxico que comprenda as distintas etapas da Prehistoria na Península Ibérica.	Elabora con erros un eixe cronolóxico que comprende as distintas etapas da Prehistoria na Península Ibérica.	Elabora un eixe cronolóxico que comprende algunhas das distintas etapas da Prehistoria na Península Ibérica.	Elabora perfectamente un eixe cronolóxico que comprende as distintas etapas da Prehistoria na Península Ibérica.	T. 09	P. 174 A. 00 <i>Aprende a...</i>	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.8. Identificar e localizar no tempo e no espazo os procesos e acontecementos históricos máis salientables da Prehistoria e a Idade Antiga para adquirir unha perspectiva global da súa evolución. Est. Apr. XHB3.8.1. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	3.8.1.3 Elabora un eixe cronolóxico que comprenda as diferentes etapas da Grecia Antiga e os seus principais sucesos históricos entre os séculos IX a. C e I a.C.	Ten dificultades para elaborar o eixe cronolóxico que comprenda as distintas etapas da Grecia Antiga e os seus principais sucesos históricos entre os séculos IX a. C e I a.C.	Elabora con erros un eixe cronolóxico que comprende as distintas etapas da Grecia Antiga e os seus principais sucesos históricos entre os séculos IX a. C e I a.C.	Elabora un eixe cronolóxico que comprende algunhas das distintas etapas da Grecia Antiga e os seus principais sucesos históricos entre os séculos IX a. C e I a.C.	Elabora perfectamente un eixe cronolóxico que comprende as distintas etapas da Grecia Antiga e os seus principais sucesos históricos entre os séculos IX a. C e I a.C.	T. 11	P. 215 A. 02 <i>Espazo e tempo</i>	Matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. 3.8. Identificar e localizar no tempo e no espazo os procesos e acontecementos históricos máis salientables da Prehistoria e a Idade Antiga para adquirir unha perspectiva global da súa evolución. Est. Apr. XHB3.8.1. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	3.8.1.4 Elabora un eixe cronolóxico que comprenda as diferentes etapas e sucesos do primeiro cristianismo entre os séculos I d. C e V d.C.	Ten dificultades para elaborar o eixe cronolóxico que comprenda as diferentes etapas e sucesos do primeiro cristianismo entre os séculos I d. C e V d.C.	Elabora con erros un eixe cronolóxico que comprende as diferentes etapas e sucesos do primeiro cristianismo entre os séculos I d. C e V d.C.	Elabora un eixe cronolóxico de forma correcta pero no que falta algún dato sobre as diferentes etapas e sucesos do primeiro cristianismo entre os séculos I d. C e V d.C.	Elabora perfectamente un eixe cronolóxico que comprende as diferentes etapas e sucesos do primeiro cristianismo entre os séculos I d. C e V d.C.	T. 13	P. 255 A. 02 <i>Espazo e tempo</i>	Matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.9. Coñecer as características da vida humana correspondentes aos dous períodos nos que se divide a Prehistoria: Paleolítico e Neolítico. Est. Apr. XHB3.9.1. Explica a diferenza entre os dous períodos nos que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un.	3.9.1.1 Describe a vida cotiá e os xeitos de subsistencia dos seres humanos durante o Paleolítico a partir da observación dunha ilustración.	Identifica nunha ilustración algunha particularidade da vida cotiá e os xeitos de subsistencia propios do Paleolítico sen chegar a comprender nin a describir como era a vida dos seres humanos neste período.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e os xeitos de subsistencia propios do Paleolítico e esboza unha explicación breve sobre algúns aspectos da vida dos seres humanos neste período.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e os xeitos de subsistencia propios do Paleolítico, obtén unha visión de conxunto da vida no Paleolítico e explica brevemente os diferentes aspectos da vida neste período.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e os xeitos de subsistencia propios do Paleolítico, obtén unha visión de conxunto da vida no Paleolítico e explica con detalle os diferentes aspectos da vida neste período con exemplos e argumentos.	T. 09	P. 159 A. 04	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. 3.9. Coñecer as características da vida humana correspondentes aos dous períodos nos que se divide a Prehistoria: Paleolítico e Neolítico. Est. Apr. XHB3.9.1. Explica a diferenza entre os dous períodos nos que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un.	3.9.1.2 Comprende e describe a importancia do dominio do lume na vida dos seres humanos durante o Paleolítico.	Recoñece que o dominio do lume foi importante para a vida do ser humano no Paleolítico sen chegar a estruturar unha explicación sobre esta importancia nin sobre os usos do lume no Paleolítico.	Recoñece que o dominio do lume foi importante para a vida do ser humano no Paleolítico e sinala algún dos usos do lume neste período e algunha das transformacións na vida que supuxo para os seres humanos.	Comprende que o dominio do lume foi importante para a vida do ser humano no Paleolítico e explica brevemente a maioría dos usos do lume neste período e algunhas das transformacións na vida que supuxo para os seres humanos.	Asume que o dominio do lume foi importante para a vida do ser humano no Paleolítico e explica con detalle os usos do lume neste período e as transformacións na vida que supuxo para os seres humanos.	T. 09	P. 159 A. 05	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.9. Coñecer as características da vida humana correspondentes aos dous períodos nos que se divide a Prehistoria: Paleolítico e Neolítico. Est. Apr. XHB3.9.1. Explica a diferenza entre os dous períodos nos que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un.	3.9.1.3. Explica o significado da palabra Neolítico, e identifica a súa relación coa nova técnica de traballar a pedra.	Ten dificultades para explicar o significado da palabra Neolítico, e para identificar a súa relación coa nova técnica de traballar a pedra.	Comprende e explica, con algún erro de formulación, o significado da palabra Neolítico, pero presenta dificultades para identificar a súa relación coa nova técnica de traballar a pedra.	Comprende e explica, correctamente o significado da palabra Neolítico, pero presenta dificultades para identificar a súa relación coa nova técnica de traballar a pedra.	Comprende e explica, correctamente, o significado da palabra Neolítico, e identifica a súa relación coa nova técnica de traballar a pedra.	T. 09	P. 161 A. 03	Comunicación Lingüística

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
<p>Bloque 3 Crit. Aval. 3.9. Coñecer as características da vida humana correspondentes aos dous períodos nos que se divide a Prehistoria: Paleolítico e Neolítico.</p> <p>Est. Apr. XHB3.9.1. Explica a diferenza entre os dous períodos nos que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un.</p>	3.9.1.4 Describe a vida cotiá e as actividades económicas dos seres humanos durante o Neolítico a partir da observación dunha ilustración.	Identifica nunha ilustración algunha particularidade da vida cotiá e as actividades económicas dos seres humanos durante o Neolítico sen chegar a comprender nin a describir como era a vida dos seres humanos neste período.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades económicas dos seres humanos durante o Neolítico e esboza unha explicación breve sobre algúns aspectos da vida dos seres humanos neste período.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades económicas dos seres humanos durante o Neolítico, obtén unha visión de conxunto da vida no Neolítico e explica brevemente os diferentes aspectos da vida neste período.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades económicas dos seres humanos durante o Neolítico, obtén unha visión de conxunto da vida no Neolítico e explica con detalle os diferentes aspectos da vida neste período con exemplos e argumentos.	T. 09	P. 161 A. 04, 05	Comunicación lingüística
<p>Bloque 3 Crit. Aval. 3.9. Coñecer as características da vida humana correspondentes aos dous períodos nos que se divide a Prehistoria: Paleolítico e Neolítico.</p> <p>Est. Apr. XHB3.9.1. Explica a diferenza entre os dous períodos nos que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un.</p>	3.9.1.5 Obtén unha visión de conxunto da Prehistoria e coñece os trazos básicos das etapas prehistóricas a partir da interpretación da información contida nunha páxina web.	Sinala características da Prehistoria e reconece de forma imprecisa ou con erros algúns dos trazos principais das súas diferentes etapas.	Explica brevemente características da Prehistoria e reconece correctamente algúns dos trazos principais das súas diferentes etapas.	Explica con certo grao de detalle as características da Prehistoria e describe brevemente os trazos principais das súas diferentes etapas.	Explica con detalle as características da Prehistoria e describe os trazos principais das súas diferentes etapas comparando entre si os diferentes períodos.	T. 09	P. 162 @Amplía na Rede...	Dixital
<p>Bloque 3 Crit. Aval. 3.9. Coñecer as características da vida humana correspondentes aos dous períodos nos que se divide a Prehistoria: Paleolítico e Neolítico.</p> <p>Est. Apr. XHB3.9.1. Explica a diferenza entre os dous períodos nos que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un.</p>	3.9.1.6 Detalla as transformacións económicas e sociais que supuxo a aparición da metalurxia.	Reconece de forma imprecisa que a aparición da metalurxia supuxo un cambio económico e social sen chegar a sinalar en que consistiron estes cambios.	Establece que a aparición da metalurxia favoreceu a especialización do traballo sen explicar as transformacións económicas ou sociais que supuxo esta especialización.	Establece que a aparición da metalurxia favoreceu a especialización do traballo e explica brevemente as transformacións económicas ou sociais que supuxo esta especialización.	Establece que a aparición da metalurxia favoreceu a especialización do traballo e explica con detalle e axudándose de exemplos as transformacións económicas ou sociais que supuxo esta especialización.	T. 09	P. 163 A. 02	Matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.9. Coñecer as características da vida humana correspondentes aos dous períodos nos que se divide a Prehistoria: Paleolítico e Neolítico. Est. Apr. XHB3.9.1. Explica a diferenza entre os dous períodos nos que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un.	3.9.1.7 Describe trazos das sociedades prehistóricas que construían megalitos a partir da análise do proceso de construción dun megalito representado nunha ilustración.	Recoñece e explica de forma incompleta como se construíu un megalito a partir da observación dun debuxo e non relaciona este proceso de construción coas características da sociedade deste período.	Recoñece e explica brevemente como se construíu un megalito a partir da observación dun debuxo e sinala de forma inconexa con este proceso de construción algunha característica da sociedade deste período.	Recoñece e explica brevemente como se construíu un megalito a partir da observación dun debuxo e relaciona este proceso de construción con algunhas das características da sociedade deste período.	Recoñece e explica con detalle como se construíu un megalito a partir da observación dun debuxo e relaciona este proceso de construción coas características da sociedade deste período.	T. 09	P. 167 A. 02	Matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. 3.9. Coñecer as características da vida humana correspondentes aos dous períodos nos que se divide a Prehistoria: Paleolítico e Neolítico. Est. Apr. XHB3.9.2. Analiza a transcendencia da revolución neolítica e o papel da muller nela.	3.9.2.1 Recoñece e explica a importancia da muller no desenvolvemento da economía e a vida cotiá da sociedade neolítica.	Amosa unha baixa comprensión ou valoración da relevancia do papel da muller na economía e a vida cotiá da sociedade neolítica.	Intúe ou comprende de forma aproximada a importancia da muller na economía e a vida cotiá da sociedade neolítica sinalando algunhas das funcións que exercía na sociedade do Neolítico.	Comprende a importancia da muller na economía e a vida cotiá da sociedade neolítica e explica con certo grao de detalle algunhas das funcións que exercía na sociedade do Neolítico.	Comprende e valora a importancia da muller na economía e a vida cotiá da sociedade neolítica e explica con detalle as funcións que exercía na sociedade do Neolítico.	T. 09	P. 161 A. 06	Sociais e cívicas
Bloque 3 Crit. Aval. 3.10. Identificar os primeiros ritos relixiosos. Est. Apr. XHB3.10.1. Recoñece as funcións dos primeiros ritos relixiosos como os da “deusa nai”.	3.10.1.1 Comprende o significado da frase “os megalitos son as catedrais da Prehistoria” e reflexiona sobre o significado relixioso das construcións megalíticas.	Reproduce algún trazo relixioso dos megalitos citado no tema do libro e amosa problemas de comprensión sobre o significado da frase proposta.	Esboza algunha explicación aproximada e incompleta sobre o significado da frase proposta e sinala algúns trazos relixiosos das construcións megalíticas.	Describe brevemente o significado da frase proposta e explica algunhas implicacións relixiosas das construcións megalíticas.	Describe o significado da frase proposta, explica algunhas implicacións relixiosas das construcións megalíticas e argumenta opinións ou hipóteses sobre esta cuestión.	T. 09	P. 167 A. 04	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. 3.10. Identificar os primeiros ritos relixiosos. Est. Apr. XHB3.10.1. Recoñece as funcións dos primeiros ritos relixiosos como os da “deusa nai”.	3.10.1.2 Recoñece as características e o significado relixioso das Venus paleolíticas a partir da lectura dun texto breve e a fotografía da Venus de Willendorf.	Relaciona o texto descritivo das venus paleolíticas e a ilustración sen chegar a assimilar as características deste tipo de obras de arte nin as súas funcións.	Relaciona o texto descritivo das venus paleolíticas e a ilustración, comprende vagamente que tiñan unha función relixiosa e sinala algunhas das súas características.	Relaciona o texto descritivo das venus paleolíticas e a ilustración e describe brevemente as súas características e a súa función relixiosa.	Relaciona o texto descritivo das venus paleolíticas e a ilustración e describe as súas características relacionándoas coa súa función como parte dun culto á fertilidade.	T. 09	P. 168 <i>Memoriart: Venus paleolíticas</i>	Conciencia e expresións culturais

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.10. Identificar os primeiros ritos relixiosos. Est. Apr. XHB3.10.1. Recoñece as funcións dos primeiros ritos relixiosos como os da “deusa nai”.	3.10.1.3 Debuxa unha recreación dunha obra de arte rupestre e argumenta as diferentes interpretacións relixiosas deste tipo de arte.	Amosa escaso interese en debuxar unha recreación dunha obra de arte rupestre e ten dificultades para sinalar algún posible significado relixioso deste tipo de obras de arte.	Debuxa unha recreación dunha obra de arte rupestre e repite as interpretacións relixiosas da pintura rupestre sen relacionalas co seu debuxo.	Debuxa unha recreación dunha obra de arte rupestre e sinala de forma razoada algunha posible relación deste debuxo con algunha das interpretacións relixiosas da pintura rupestre.	Debuxa unha recreación dunha obra de arte rupestre e explica de forma razoada e con argumentos a relación deste debuxo con algunha das interpretacións relixiosas da pintura rupestre.	T. 09	P. 169 A. 04	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. 3.11. Coñecer algunhas características da vida humana neste período así como o establecemento e a difusión de diferentes culturas urbanas, despois do neolítico. Est. Apr. XHB3.11.1. Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os diversos imperios de Mesopotamia e de Exipto.	3.11.1.1 Localiza onde están situados Exipto e Mesopotamia, e que ríos atravesan os seus territorios.	Localiza de forma imprecisa ou con erros onde están situados Exipto e Mesopotamia e ten dificultades para indicar os ríos que atravesan os seus territorios.	Localiza onde están situados Exipto e Mesopotamia e ten dificultades para indicar os ríos que atravesan os seus territorios.	Localiza onde están situados Exipto e Mesopotamia e indica os ríos que atravesan os seus territorios.	Localiza onde están situados Exipto e Mesopotamia, indica os ríos que atravesan os seus territorios e extrae conclusións propias ao respecto.	T. 10	P. 181 A. 01	Sociais e cívicas
Bloque 3 Crit. Aval. 3.11. Coñecer algunhas características da vida humana neste período así como o establecemento e a difusión de diferentes culturas urbanas, despois do neolítico. Est. Apr. XHB3.11.1. Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os diversos imperios de Mesopotamia e de Exipto.	3.11.1.2 Explica as tres grandes fases do ciclo agrícola exipcio, e a súa relación coas enchentes do Nilo.	Confunde ou identifica erroneamente algunha das tres grandes fases do ciclo agrícola exipcio, e a súa relación coas enchentes do Nilo.	Identifica as tres grandes fases do ciclo agrícola exipcio e ten dificultades para explicalas correctamente, e para definir a súa relación coas enchentes do Nilo.	Describe as tres grandes fases do ciclo agrícola exipcio e ten dificultades para definir a súa relación coas enchentes do Nilo.	Explica as tres grandes fases do ciclo agrícola exipcio e define a súa relación coas enchentes do Nilo.	T. 10	P. 181 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.11. Coñecer algunhas características da vida humana neste período así como o establecemento e a difusión de diferentes culturas urbanas, despois do neolítico. Est. Apr. XHB3.11.1. Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os diversos imperios de Mesopotamia e de Exipto.	3.11.1.3 Indica o funcionamento do goberno das cidades mesopotámicas, e o papel que tiñan nel os funcionarios, os sacerdotes e os soldados.	Amosa unha baixa comprensión do funcionamento do goberno das cidades mesopotámicas, e o papel que tiñan nel os funcionarios, os sacerdotes e os soldados.	Explica con erros de formulación o funcionamento do goberno das cidades mesopotámicas, e descoñece o papel que tiñan nel os funcionarios, os sacerdotes e os soldados.	Explica correctamente o funcionamento do goberno das cidades mesopotámicas, pero ten dificultades para definir o papel que tiñan nel os funcionarios, os sacerdotes e os soldados.	Explica o funcionamento do goberno das cidades mesopotámicas e define correctamente o papel que tiñan nel os funcionarios, os sacerdotes e os soldados.	T. 10	P. 183 A. 04	Comunicación lingüística

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.11. Coñecer algunhas características da vida humana neste período así como o establecemento e a difusión de diferentes culturas urbanas, despois do neolítico. Est. Apr. XHB3.11.1. Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os diversos imperios de Mesopotamia e de Exipto.	3.11.1.4 Indica en que se diferencian unha cidade-Estado, un reino e un imperio, e explica que reinos e imperios se instalaron en Mesopotamia, e que territorios abrangueron.	Sinala de forma inconexa algunha diferenza entre unha cidade-Estado, un reino e un imperio sen explicar que reinos e imperios se instalaron en Mesopotamia, e que territorios abrangueron.	Indica as principais diferenzas entre unha cidade-Estado, un reino e un imperio e ten dificultades para explicar que reinos e imperios se instalaron en Mesopotamia, e que territorios abrangueron.	Indica as principais diferenzas entre unha cidade-Estado, un reino e un imperio, explica que reinos e imperios se instalaron en Mesopotamia e ten dificultades para localizar que territorios abrangueron.	Indica as principais diferenzas entre unha cidade-Estado, un reino e un imperio, explica que reinos e imperios se instalaron en Mesopotamia e que territorios abrangueron.	T. 10	P. 183 A. 08	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. 3.11. Coñecer algunhas características da vida humana neste período así como o establecemento e a difusión de diferentes culturas urbanas, despois do neolítico. Est. Apr. XHB3.11.1. Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os diversos imperios de Mesopotamia e de Exipto.	3.11.1.5 Explica os poderes que tiña en Exipto o faraón, e indica os seus atributos de poder e o significado de cada atributo.	Ten dificultades para identificar e explicar os poderes que tiña en Exipto o faraón, e indica os seus atributos de poder e o significado de cada atributo.	Explica bastante os poderes que tiña en Exipto o faraón, pero ten dificultades para indicar os seus atributos de poder e o significado de cada atributo.	Explica correctamente os poderes que tiña en Exipto o faraón, indica os seus atributos de poder, pero ten dificultades para definir o significado de cada atributo.	Explica correctamente os poderes que tiña en Exipto o faraón, indica os seus atributos de poder e define o significado de cada atributo.	T. 10	P. 184 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.11. Coñecer algunhas características da vida humana neste período así como o establecemento e a difusión de diferentes culturas urbanas, despois do neolítico. Est. Apr. XHB3.11.1. Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os diversos imperios de Mesopotamia e de Exipto.	3.11.1. Describe a vida cotiá e as actividades económicas no Antigo Exipto a partir da observación de varias ilustracións.	Identifica nunha ilustración algunha particularidade da vida cotiá e as actividades económicas no Antigo Exipto sen chegar a comprender nin a describir como era a vida dos exipcios neste período.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades económicas no Antigo Exipto e esboza unha explicación breve sobre algúns aspectos da vida dos exipcios neste período.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades económicas no Antigo Exipto, obtén unha visión de conxunto da vida neste período e explica brevemente os diferentes aspectos da vida dos exipcios.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades económicas no Antigo Exipto, obtén unha visión de conxunto da vida no Antigo Exipto e explica con detalle os diferentes aspectos da vida neste período con exemplos e argumentos.	T. 10	P. 187 A. 03, 05, 06	Comunicación lingüística

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.11. Coñecer algunhas características da vida humana neste período así como o establecemento e a difusión de diferentes culturas urbanas, despois do neolítico. Est. Apr. XHB3.11.1. Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os diversos imperios de Mesopotamia e de Exipto.	3.11.1.7 Analiza a situación dos campesiños do Antigo Exipto e a súa relación de sometemento aos funcionarios do faraón a partir da lectura dun texto.	Le o texto proposto e sinala de forma moi concisa e sen realizar achegas propias que as condicións de vida do campesiñado son malas e que está sometido ao faraón e aos seus funcionarios.	Le o texto proposto e describe brevemente as condicións de vida do campesiñado exipcio e o seu sometemento ao faraón a partir da lectura do texto.	Analiza o texto proposto e describe con certo grao de detalle as condicións de vida do campesiñado exipcio e o seu sometemento ao faraón a partir da lectura do texto.	Analiza o texto proposto e describe con detalle as condicións de vida do campesiñado exipcio e o seu sometemento ao faraón a partir da lectura do texto de forma razoada e achegando exemplos.	T. 10	P. 187 A. 04	Sociais e cívicas
Bloque 3 Crit. Aval. 3.11. Coñecer algunhas características da vida humana neste período así como o establecemento e a difusión de diferentes culturas urbanas, despois do neolítico. Est. Apr. XHB3.11.1. Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os diversos imperios de Mesopotamia e de Exipto.	3.11.1.8 Caracteriza e compara as funcións do templo exipcio cos templos na actualidade.	Identifica o templo exipcio como un edificio relixioso sen chegar a sinalar algunha das súas características nin a comparalo cos templos actuais.	Identifica o templo exipcio como un edificio relixioso, sinala algunha das súas características e ten dificultades para comparalo cun templo actual.	Identifica o templo exipcio como un edificio relixioso, describe brevemente as funcións do templo exipcio e compara algún dos seus trazos ou funcións cos dun templo actual.	Identifica o templo exipcio como un edificio relixioso, describe con detalle as funcións do templo exipcio e compara os seus principais trazos e funcións cos dun templo actual.	T. 10	P. 191 A. 06	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. 3.12. Recoñecer a importancia do descubrimento da escritura. Est. Apr. XHB3.12.1. Diferencia entre as fontes prehistóricas (restos materiais, ágrafos) e as fontes históricas (textos).	3.12.1.1 Recoñece os vestixios materiais representados nunha estratigrafía e clasifícaos en función da etapa da Prehistoria á que corresponden.	Recoñece de forma imprecisa que é un vestixio material e clasifica en estratos os vestixios representados no debuxo dunha estratigrafía de forma aleatoria ou con numerosas incorreccións.	Recoñece que é un vestixio material e clasifica en estratos os vestixios representados no debuxo dunha estratigrafía cometendo algunhas incorreccións.	Recoñece que é un vestixio material e clasifica en estratos os vestixios representados no debuxo dunha estratigrafía de forma correcta.	Recoñece que é un vestixio material, clasifica en estratos os vestixios representados no debuxo dunha estratigrafía de forma correcta e argumenta os motivos da súa clasificación.	T. 09	P. 164 A. 03	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.12. Recoñecer a importancia do descubrimento da escritura. Est. Apr. XHB3.12.1. Diferencia entre as fontes prehistóricas (restos materiais, ágrafos) e as fontes históricas (textos).	3.12.1.2 Recoñece un texto de Herodoto e unha pintura como fontes de coñecemento histórico e coñece a vida e o labor dun sacerdote exipcio a partir da súa lectura.	Recoñece un texto de Herodoto e unha pintura como fontes de coñecemento histórico e ten dificultades para interpretar a información que transmiten ambas as dúas fontes.	Recoñece un texto de Herodoto e unha pintura como fontes de coñecemento histórico e identifica un sacerdote na pintura a partir da información que transmite o texto.	Recoñece un texto de Herodoto e unha pintura como fontes de coñecemento histórico, identifica un sacerdote na pintura a partir da información que transmite o texto e sinala algún dos trazos da vida e o labor do sacerdote.	Recoñece un texto de Herodoto e unha pintura como fontes de coñecemento histórico, identifica un sacerdote na pintura a partir da información que transmite o texto e explica con detalle os principais trazos da vida e o labor do sacerdote.	T. 10	P. 191 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.12. Recoñecer a importancia do descubrimento da escritura. Est. Apr. XHB3.12.1. Diferencia entre as fontes prehistóricas (restos materiais, ágrafos) e as fontes históricas (textos).	3.12.1.3 Describe a vida cotiá e as actividades económicas dos celtas a partir da observación dunha ilustración na que se reconstrúe como era un poboado celta.	Identifica nunha ilustración algunha particularidade da vida cotiá e as actividades económicas dos celtas sen chegar a comprender nin a describir como era a vida nun poboado celta.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades económicas dos celtas e esboza unha explicación breve sobre algúns aspectos da vida nun poboado celta.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades económicas dos celtas, obtén unha visión de conxunto da vida nun poboado e explica brevemente os diferentes aspectos da vida neste período.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades económicas dos celtas, obtén unha visión de conxunto da vida nun poboado celta e explica con detalle os diferentes aspectos da vida neste período con exemplos e argumentos.	T. 12	P. 223 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. 3.12. Recoñecer a importancia do descubrimento da escritura. Est. Apr. XHB3.12.1. Diferencia entre as fontes prehistóricas (restos materiais, ágrafos) e as fontes históricas (textos).	3.12.1.4 Describe a vida cotiá e as actividades económicas dos celtas a partir da observación dunha ilustración na que se reconstrúe como era un poboado celta.	Identifica nunha ilustración algunha particularidade da vida cotiá e as actividades económicas dos celtas sen chegar a comprender nin a describir como era a vida nun poboado celta.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades económicas dos celtas e esboza unha explicación breve sobre algúns aspectos da vida nun poboado celta.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades económicas dos celtas, obtén unha visión de conxunto da vida nun poboado e explica brevemente os diferentes aspectos da vida neste período.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades económicas dos celtas, obtén unha visión de conxunto da vida nun poboado celta e explica con detalle os diferentes aspectos da vida neste período con exemplos e argumentos.	T. 12	P. 225 A. 04	Comunicación lingüística

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.12. Recoñecer a importancia do descubrimento da escritura. Est. Apr. XHB3.12.1. Diferencia entre as fontes prehistóricas (restos materiais, ágrafos) e as fontes históricas (textos).	3.12.1.5 Identifica os pobos que colonizaron a Hispania prerromana e sitúaos cronolóxicos e xeograficamente axudándose de textos e mapas.	Coñece vagamente a existencia de pobos colonizadores na Península antes da chegada dos romanos sen chegar a situalos xeográficamente nin cronoloxicamente.	Identifica quen son os pobos colonizadores e sitúaos xeograficamente dunha forma aproximada.	Identifica quen son os pobos colonizadores, sitúaos xeograficamente de forma adecuada e ten unha noción imprecisa da súa cronoloxía.	Identifica quen son os pobos colonizadores, sitúaos xeograficamente con exactitude e establece con claridade a súa cronoloxía.	T. 12	P. 227 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.12. Recoñecer a importancia do descubrimento da escritura. Est. Apr. XHB3.12.1. Diferencia entre as fontes prehistóricas (restos materiais, ágrafos) e as fontes históricas (textos).	3.12.1.6 Describe a vida cotiá e as actividades económicas dos iberos a partir da observación dunha ilustración na que se reconstrúe como era un poboado íbero.	Identifica nunha ilustración algunha particularidade da vida cotiá e as actividades económicas dos iberos sen chegar a comprender nin a describir como era a vida nun poboado íbero.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades económicas dos iberos e esboza unha explicación breve sobre algúns aspectos da vida nun poboado íbero.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades económicas dos iberos, obtén unha visión de conxunto da vida nun poboado íbero e explica brevemente os diferentes aspectos da vida neste período.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades económicas dos iberos, obtén unha visión de conxunto da vida nun poboado íbero e explica con detalle os diferentes aspectos da vida neste período con exemplos e argumentos.	T. 12	P. 229 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. 3.12. Recoñecer a importancia do descubrimento da escritura. Est. Apr. XHB3.12.1. Diferencia entre as fontes prehistóricas (restos materiais, ágrafos) e as fontes históricas (textos).	3.12.1.7 Describe a vida cotiá e as actividades que se realizaban en distintas dependencias as vivendas celtas a partir da observación dunha ilustración na que se reconstrúe como eran.	Sinala algunhas características das vivendas celtas e cita algunha das actividades que se realizaban nelas.	Describe brevemente as vivendas celtas e explica de forma aproximada as actividades que se realizaban nelas.	Describe con certo grao de detalle as vivendas celtas e explica adecuadamente as actividades que se realizaban nelas e os trazos máis destacados da vida cotiá de celtas e iberos.	Describe con detalle as vivendas celtas, explica con precisión as actividades que se realizaban nelas e reconstrúe como era a vida de celtas a partir da caracterización da súa vivenda.	T. 12	P. 232 A. 00 <i>Aprende a...</i>	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. B3.13. Explicar as etapas nas que se divide a historia de Exipto. Est. Apr. XHB3.13.1. Interpreta un mapa cronolóxico-xeográfico da expansión exipcia.	3.13.1.1 Localiza nun mapa os imperios exipcio e mesopotámico e algunhas das súas cidades máis relevantes.	Identifica a zona de Oriente Próximo nun mapa e confunde a localización dos imperios exipcio e mesopotámico	Identifica a zona de Oriente Próximo nun mapa e localiza os imperios exipcio e mesopotámico.	Identifica a zona de Oriente Próximo nun mapa, localiza os imperios exipcio e mesopotámico e sinala no mapa algúns dos seus ríos e algunha das súas cidades.	Identifica a zona de Oriente Próximo nun mapa, localiza os imperios exipcio e mesopotámico e sinala no mapa os seus principais ríos e cidades.	T. 10	P. 195 A. 02	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.13. Explicar as etapas nas que se divide a historia de Exipto. Est. Apr. XHB3.13.2. Describe as principais características das etapas históricas nas que se divide Exipto.	3.13.2.1 Explica como se formou o reino de Exipto, en que época, e que eran as dinastías de faraóns.	Sinala de forma imprecisa ou con erros como se formou o reino de Exipto e sen detallar en que época se formou ou que eran as dinastías de faraóns.	Explica de forma incompleta como se formou o reino de Exipto e ten dificultades para indicar en que época e que eran as dinastías de faraóns.	Explica correctamente como se formou o reino de Exipto e en que época, pero ten dificultades para definir que eran as dinastías de faraóns.	Explica correctamente como se formou o reino de Exipto e en que época, e define con detalle que eran as dinastías de faraóns.	T. 10	P. 185 A. 04	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. B3.14. Identificar as principais características da relixión exipcia. Est. Apr. XHB3.14.1. Explica como materializaban os exipcios a súa crenza na vida do alén.	3.14.1.1 Explica a razón pola que no antigo Exipto se momificaban os defuntos, e que eran o Tribunal de Osiris e o <i>Libro dos Mortos</i> .	Sinala que no Antigo Exipto existía a momificación sen explicar por que no antigo Exipto se momificaban os defuntos e descoñece que eran o Tribunal de Osiris e o <i>Libro dos Mortos</i> .	Explica con algunha dificultade por que no antigo Exipto se momificaban os defuntos e descoñece que eran o Tribunal de Osiris e o <i>Libro dos Mortos</i> .	Explica correctamente por que no antigo Exipto se momificaban os defuntos e que era o Tribunal de Osiris e descoñece o significado do <i>Libro dos Mortos</i> .	Explica correctamente e con detalle por que no antigo Exipto se momificaban os defuntos e que eran o Tribunal de Osiris e o <i>Libro dos Mortos</i> .	T. 10	P. 189 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. B3.14. Identificar as principais características da relixión exipcia. Est. Apr. XHB3.14.1. Explica como materializaban os exipcios a súa crenza na vida do alén.	3.14.1.2 Realiza un debuxo con viñetas onde se visualice o ritual que se seguía tralo falecemento dun faraón.	Ten dificultades para sintetizar a información e realizar un debuxo con viñetas onde se visualice o ritual que se seguía tralo falecemento dun faraón.	Sintetiza a información e realiza un debuxo con viñetas, pero que non se corresponde exactamente á situación formulada.	Sintetiza a información e realiza un debuxo correcto con viñetas, onde se visualiza o ritual que se seguía tralo falecemento dun faraón.	Sintetiza a información e realiza un debuxo detallado e orixinal con viñetas, onde se visualiza o ritual que se seguía tralo falecemento dun faraón.	T. 10	P. 189 A. 03	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. B3.14. Identificar as principais características da relixión exipcia. Est. Apr. XHB3.14.1. Explica como materializaban os exipcios a súa crenza na vida do alén.	3.14.1.3 Busca información na Internet sobre a lenda que converteu Osiris no deus dos mortos e coméntaa coas súas propias palabras.	Necesita pautas ou axuda docente para localizar a información na Internet e para explicar a lenda que converteu Osiris no deus dos mortos.	Localiza de forma autónoma a información na Internet e explica con erros de formulación a lenda que converteu Osiris no deus dos mortos.	Localiza de forma autónoma a información na Internet e explica correctamente a lenda que converteu Osiris no deus dos mortos.	Localiza de forma autónoma a información en Internet, explica con detalle a lenda que converteu Osiris no deus dos mortos e extrae conclusións ao respecto.	T. 10	P. 189 A. 04	Dixital

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.14. Identificar as principais características da relixión exipcia. Est. Apr. XHB3.14.1. Explica como materializaban os exipcios a súa crenza na vida do alén.	3.14.1.4 Recoñece as características arquitectónicas dunha pirámide e relaciónaas coa procura da vida no alén.	Identifica algunha das características arquitectónicas e a pirámide sen chegar a explicar nin comprender a súa relación co culto e a procura da vida no alén.	Identifica algunhas das características arquitectónicas da pirámide e sinala de forma inconexa ou pouco detallada unha relación entre un trazo arquitectónico das pirámides e o culto e a procura da vida no alén.	Describe diversas características arquitectónicas da pirámide e explica brevemente a relación entre os trazos arquitectónicos das pirámides e o culto e a procura da vida no alén.	Caracteriza as principais características arquitectónicas da pirámide e explica con detalle a relación entre os trazos arquitectónicos das pirámides e o culto e a procura da vida no alén.	T. 10	P. 193 A. 06	Sentido de Iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 3 Crit. Aval. B3.14. Identificar as principais características da relixión exipcia. Est. Apr. XHB3.14.1. Explica como materializaban os exipcios a súa crenza na vida do alén.	3.14.1.5 Realiza unha procura de información na Internet sobre os <i>ushetbis</i> e a súa relación coa vida no alén comentando a información obtida.	Necesita pautas ou axuda docente para localizar a información na Internet e para interpretar e comentar a información obtida.	Localiza de forma autónoma a información na Internet e explica con erros de formulación que son os <i>ushetbis</i> e a súa relación coa vida no alén.	Localiza de forma autónoma a información na Internet e explica correctamente que son os <i>ushetbis</i> e a súa relación coa vida no alén.	Localiza de forma autónoma a información na Internet, explica que son os <i>ushetbis</i> e a súa relación coa vida no alén e comenta ou opina sobre a información obtida.	T. 10	P. 195 A. 03 (a)	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. B3.14. Identificar as principais características da relixión exipcia. Est. Apr. XHB3.14.1. Explica como materializaban os exipcios a súa crenza na vida do alén.	3.14.1.6 Describe o Xuízo de Osiris coa axuda de diferentes documentos escritos e gráficos.	Amosa unha baixa comprensión da información que transmiten os documentos e sinala algún trazo do Xuízo de Osiris de forma inconexa ou con erros.	Comprende de forma aproximada a información que transmiten os documentos e esboza unha explicación incompleta sobre o Xuízo de Osiris.	Comprende adecuadamente a información que transmiten os documentos e explica brevemente en que consiste o Xuízo de Osiris.	Comprende con precisión a información que transmiten os documentos e explica con detalle en que consiste o Xuízo de Osiris.	T. 10	P. 196 A. 05 <i>Traballo...</i>	Sociais e cívicas
Bloque 3 Crit. Aval. B3.14. Identificar as principais características da relixión exipcia. Est. Apr. XHB3.14.2. Realiza un mapa conceptual cos principais deuses do panteón exipcio.	3.14.2.1 Define o concepto de “relixión politeísta”, enumera os principais deuses exipcios, explica como era a súa representación e indica cales tiñan cabeza de animal.	Ten dificultades para definir o concepto de “relixión politeísta”, enumerar os principais deuses exipcios, explicar como era a súa representación e indicar cales tiñan cabeza de animal.	Define o concepto de “relixión politeísta”, pero ten dificultades para enumerar os principais deuses exipcios, explicar como era a súa representación e indicar cales tiñan cabeza de animal.	Define o concepto de “relixión politeísta”, enumera os principais deuses exipcios, explica como era a súa representación con algún erro, e descoñece cales tiñan cabeza de animal.	Define o concepto de “relixión politeísta”, enumera os principais deuses exipcios, explica como era a súa representación e indica cales tiñan cabeza de animal.	T. 10	P. 189 A. 01	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.15. Localizar e describir algúns exemplos arquitectónicos de Exipto e de Mesopotamia. Est. Apr. XHB3.15.1. Localiza nun mapa os principais exemplos da arquitectura exipcia e da mesopotámica.	3.15.1.1 Localiza xeográfica e cronoloxicamente a tumba de Nebamun.	Localiza nun pé de ilustración o lugar e a cronoloxía do templo de Nebamun sen interpretar nin comprender a información que obtén	Localiza nun pé de ilustración o lugar e a cronoloxía do templo de Nebamun e recoñece o Val dos Reis como un lugar relevante no Antigo Exipto.	Localiza nun pé de ilustración o lugar e a cronoloxía do templo de Nebamun, recoñece o Val dos Reis como un lugar relevante no Antigo Exipto e lembra de forma aproximada a súa situación.	Localiza nun pé de ilustración o lugar e a cronoloxía do templo de Nebamun, recoñece o Val dos Reis como un lugar relevante no Antigo Exipto, lembra de forma aproximada a súa situación e ten unha idea aproximada da cronoloxía do templo.	T. 10	P. 193 <i>FichaArt</i>	Conciencia e expresións culturais.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.16. Coñecer os trazos principais das “polis” gregas e a transcendencia do concepto “Democracia”. Est. Apr. XHB3.16.1. Identifica distintos trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de diferente tipo de fontes históricas.	3.16.1.1 Observa a imaxe da polis, describe os diferentes elementos que a forman e detalla as actividades que se realizan na ágora.	Sinala o nome dalgún elemento que forma a polis de forma illada sen ter coñecer o resto de elementos da polis nin detallar as actividades que se realizan na ágora	Identifica e describe con algún erro os diferentes elementos que forman a polis, pero ten dificultades para detallar as actividades que se realizan na ágora.	Identifica e describe correctamente os elementos que forman a polis e explica algunha das actividades que se realizan na ágora.	Identifica e describe correctamente os elementos que forman a polis, e explica detalladamente as actividades que se realizan na ágora.	T. 11	P. 203 A. 04	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. B3.16. Coñecer os trazos principais das “polis” gregas e a transcendencia do concepto “Democracia”. Est. Apr. XHB3.16.1. Identifica distintos trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de diferente tipo de fontes históricas.	3.16.1.2 Analiza un texto de Aristóteles sobre a polis e responde as cuestións formuladas ao respecto.	Le de forma pouco comprensiva un texto de Aristóteles sobre a polis e necesita pautas ou axuda para comprender o texto e as preguntas formuladas sobre el.	Comprende de forma aproximada o texto e responde as preguntas formuladas de forma autónoma cometendo erros de interpretación do texto	Comprende adecuadamente o texto e responde as preguntas formuladas, cometendo algún erro ocasional.	Comprende o texto e responde correctamente e con precisión todas as preguntas formuladas.	T. 11	P. 203 A. 06	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.16. Coñecer os trazos principais das “polis” gregas e a transcendencia do concepto “Democracia”. Est. Apr. XHB3.16.1. Identifica distintos trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de diferente tipo de fontes históricas.	3.16.1.3 Recrea nunha carta simulada a celebración dunha voda ateniense e compáraa cunha voda actual.	Redacta un texto sobre unha voda ateniense pouco estruturado e detallado amosando unha baixa comprensión ou coñecemento deste aspecto da vida cotiá grega.	Redacta un texto breve e incompleto amosando un coñecemento adecuado deste aspecto da vida cotiá grega e sinala algunhas diferenzas entre unha voda actual e unha voda grega.	Redacta un texto dunha extensión media amosando un bo coñecemento deste aspecto da vida cotiá grega e describe brevemente algunhas diferenzas entre unha voda actual e unha voda grega.	Redacta un texto extenso amosando un coñecemento exhaustivo deste aspecto da vida cotiá grega e describe con detalle algunhas diferenzas entre unha voda actual e unha voda grega.	T. 11	P. 209 A. 01	Comunicación lingüística

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.16. Coñecer os trazos principais das “polis” gregas e a transcendencia do concepto “Democracia”. Est. Apr. XHB3.16.1. Identifica distintos trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de diferente tipo de fontes históricas.	3.16.1.4 Reflexiona e argumenta unha opinión razoada sobre a situación da muller na Grecia Antiga e a súa situación de desigualdade ante os homes.	Amosa escaso interese no tema de reflexión proposto e dá respostas concisas sen argumentar nin explicar adecuadamente as súas opinións.	Esboza unha explicación incompleta e pouco argumentada sobre a situación da muller na Grecia Antiga e apoia as súas explicacións con algún exemplo da vida dun personaxe proposto.	Elabora unha explicación correctamente argumentada e razoada sobre a situación da muller na Grecia Antiga e apoia as súas explicacións con diversos exemplos da vida dun personaxe proposto.	Elabora unha explicación ben argumentada e razoada sobre a situación da muller na Grecia Antiga e apoia as súas explicacións con numerosos exemplos da vida dun personaxe proposto.	T. 11	P. 209 A. 04	Sentido da Iniciativa e Espírito empresarial
Bloque 3 Crit. Aval. B3.16. Coñecer os trazos principais das “polis” gregas e a transcendencia do concepto “Democracia”. Est. Apr. XHB3.16.1. Identifica distintos trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de diferente tipo de fontes históricas.	3.16.1.5 Completa unha táboa establecendo as principais características da organización social e política de Esparta, Atenas e os reinos helenísticos.	Completa unha táboa sobre as principais características da organización social e política de Esparta, Atenas e os reinos helenísticos cometendo erros ou deixando entradas sen completar.	Completa unha táboa sobre as principais características da organización social e política de Esparta, Atenas e os reinos helenísticos con algún erro ocasional.	Completa correctamente unha táboa sobre as principais características da organización social e política de Esparta, Atenas e os reinos helenísticos	Completa correctamente unha táboa sobre as principais características da organización social e política de Esparta, Atenas e os reinos helenísticos sen consultar o libro nin outras fontes.	T. 11	P. 216 A. 05	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.16. Coñecer os trazos principais das “polis” gregas e a transcendencia do concepto “Democracia”. Est. Apr. XHB3.16.1. Identifica distintos trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de diferente tipo de fontes históricas.	3.16.1.6 Interpreta un texto sobre a participación dun atleta grego nos xogos de Olimpia e unha serie de ilustracións para elaborar unha descrición detallada da celebración dos xogos olímpicos na Grecia antiga.	Sinala de forma inconexa algúns datos que transmiten ambas as dúas fontes sen chegar a realizar unha descrición clara da celebración dos xogos olímpicos na Grecia antiga.	Describe brevemente a información que transmiten ambas fontes e elabora unha explicación incompleta e con algúns erros ocasionais sobre a celebración dos xogos olímpicos na Grecia antiga..	Describe adecuadamente a información que transmiten ambas fontes e elabora un itinerario da cidade de Roma esbozando as características de cada elemento sinalado nel.	Describe con detalle a información que transmiten ambas fontes e elabora un itinerario moi preciso da cidade de Roma detallando as características de cada elemento sinalado nel.	T. 14	P. 263 A. 03	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.16. Coñecer os trazos principais das “polis” gregas e a transcendencia do concepto “Democracia”. Est. Apr. XHB3.16.1. Identifica distintos trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de diferente tipo de fontes históricas.	3.16.1.7 Comprende o carácter politeísta da relixión grega e romana, enumera os principais deuses gregos e romanos e explica as súas atribucións e o obxecto que os identificaba.	Recoñece o carácter politeísta da relixión grega e romana e enumera algúns dos principais deuses grecorromanos sen distinguir se se trata do nome grego ou romano de ditas divinidades.	Recoñece o carácter politeísta da relixión grega e romana, enumera e distingue os principais deuses romanos e gregos e sinala de forma illada algún trazo ou obxecto característico destes deuses.	Recoñece o carácter politeísta da relixión grega e romana, enumera e distingue os principais deuses romanos e gregos e sinala os trazos ou obxectos característicos destes deuses.	Recoñece o carácter politeísta da relixión grega e romana, enumera e distingue os principais deuses romanos e gregos e describe con detalle os trazos e os obxectos característicos destes deuses.	T. 14	P. 265 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.16. Coñecer os trazos principais das “polis” gregas e a transcendencia do concepto “Democracia”. Est. Apr. XHB3.16.2. Describe algunhas das diferenzas entre a democracia grega e as democracias actuais.	3.16.2.1 Describe o significado actual dos conceptos de <i>tiranía</i> , <i>monarquía</i> , <i>aristocracia</i> , <i>oligarquía</i> e <i>democracia</i> , e compárao co significado orixinal na Antiga Grecia.	Ten dificultades para contextualizar os distintos conceptos, defínilos e compáralos co seu significado orixinal.	Describe o significado actual dos distintos conceptos formulados con erros de formulación, e ten dificultades para compáralos co seu significado orixinal.	Describe correctamente o significado actual dos distintos conceptos formulados, pero presenta algún problema para compáralos co seu significado orixinal.	Describe correctamente o significado actual dos distintos conceptos formulados e compáraos detalladamente e con precisión co seu significado orixinal.	T. 11	P. 203 A. 07	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. B3.16. Coñecer os trazos principais das “polis” gregas e a transcendencia do concepto “Democracia”. Est. Apr. XHB3.16.2. Describe algunhas das diferenzas entre a democracia grega e as democracias actuais.	3.16.2.2 Explica se, segundo os parámetros actuais, o sistema de goberno de Atenas se pode considerar unha democracia e argumenta a resposta.	Amosa escaso interese na actividade proposta e non chega a explicitar ningunha opinión ou razoamento sobre a cuestión formulada.	Explica se o goberno de Atenas se pode considerar ou non unha democracia actualmente argumentando a súa resposta de forma pouco clara ou confusa	Explica se o goberno de Atenas se pode considerar ou non unha democracia actualmente e argumenta breve e correctamente a súa resposta.	Explica se o goberno de Atenas se pode considerar ou non unha democracia actualmente, argumenta correctamente a súa resposta, e extrae conclusións ao respecto.	T. 11	P. 205 A. 05	Sentido da Iniciativa e Espírito emprendedor
Bloque 3 Crit. Aval. B3.16. Coñecer os trazos principais das “polis” gregas e a transcendencia do concepto “Democracia”. Est. Apr. XHB3.16.2. Describe algunhas das diferenzas entre a democracia grega e as democracias actuais.	3.16.2.3 Indica as principais diferenzas e similitudes entre o sistema democrático ateniense e a democracia occidental actual.	Sinala unha ou dúas diferenzas e similitudes entre o sistema democrático ateniense e a democracia occidental actual sen explicalas nin describilas.	Sinala a maioría das principais diferenzas e similitudes entre o sistema democrático ateniense e a democracia occidental actual sen explicalas nin describilas.	Explica brevemente a maioría das principais diferenzas e similitudes entre o sistema democrático ateniense e a democracia occidental actual.	Explica as principais diferenzas e similitudes entre o sistema democrático ateniense e a democracia occidental actual, e extrae conclusións propias ao respecto.	T. 11	P. 205 A. 06	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.17. Entender a transcendencia do concepto de colonización”. Est. Apr. XHB3.17.1. Localiza nun mapa histórico as colonias gregas do Mediterráneo.	3.17.1.1 Analiza o mapa histórico e explica cales foron as grandes áreas de colonización dos gregos, e cita algunha colonia de cada unha delas.	Recoñece de forma moi vaga o tema do mapa e necesita soporte docente ou dun compañeiro para interpretar o mapa e responder as preguntas formuladas.	Interpreta o mapa sobre a colonización grega, explica algunha das grandes áreas de colonización dos gregos e ten dificultades para citar exemplos concretos.	Interpreta o mapa sobre a colonización grega, explica a maioría das grandes áreas de colonización dos gregos, e cita algúns exemplos concretos.	Interpreta o mapa sobre a colonización grega, explica correctamente cales foron as grandes áreas de colonización dos gregos, e cita algunha colonia de cada unha delas.	T. 11	P. 206 A. 01, 02	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.18. Distinguir entre o sistema político grego e o helenístico. Est. Apr. XHB3.18.1. Elabora un mapa do Imperio de Alexandre.	3.18.1.1 Recrea a expansión do imperio de Alexandre Magno e as súas implicacións históricas a partir da análise detallada e pautada dun mapa.	Segue as instrucións ou pautas para analizar un mapa sobre o imperio de Alexandre Magno de forma mecánica e sen extraer coñecementos e respondendo con erros frecuentes as preguntas formuladas na actividade.	Segue as instrucións ou pautas para analizar un mapa sobre o imperio de Alexandre Magno, comprende de forma aproximada os sucesos descritos no mapa e responde brevemente as preguntas formuladas con algúns erros ocasionais.	Segue as instrucións ou pautas para analizar un mapa sobre o imperio de Alexandre Magno, comprende os sucesos descritos no mapa e responde brevemente as preguntas formuladas de forma adecuada.	Segue as instrucións ou pautas para analizar un mapa sobre o imperio de Alexandre Magno, alcanza un coñecemento preciso dos sucesos descritos no mapa e responde detalladamente as preguntas formuladas.	T. 11	P. 214 A. 00 <i>Aprende a...</i>	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.18. Distinguir entre o sistema político grego e o helenístico. Est. Apr. XHB3.18.2. Contrasta as accións políticas da Atenas de Pericles co Imperio de Alexandre Magno.	3.18.2.1 Explica as principais diferenzas entre a forma de goberno de Macedonia, de Esparta e Atenas, e indica como conseguiu Macedonia dominar toda a Hélade.	Ten dificultades para propor e explicar as principais diferenzas entre a forma de goberno de Macedonia en relación á de Esparta e Atenas, e indicar como conseguiu Macedonia dominar toda a Hélade.	Explica de forma básica as principais diferenzas entre a forma de goberno de Macedonia en relación á de Esparta e Atenas, pero ten dificultades para indicar como conseguiu Macedonia dominar toda a Hélade.	Explica correctamente as principais diferenzas entre a forma de goberno de Macedonia en relación á de Esparta e Atenas, e indica como conseguiu Macedonia dominar toda a Hélade.	Explica correctamente as principais diferenzas entre a forma de goberno de Macedonia da de Esparta e Atenas, e indica como conseguiu Macedonia dominar toda a Hélade e extrae conclusións ao respecto.	T. 11	P. 211 A. 03	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.19. Entender o alcance do “clásico” na arte e a cultura occidentais . Est. Apr. XHB3.19.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo.	3.19.1.1 Analiza e caracteriza un mosaico e describe a escea que representa valorando a neutralidade ou obxectividade do artista.	Le os textos explicativos que acompañan a ilustración do mosaico sen chegar a comprender a escea representada, a actitude do artista nin os principais trazos da obra.	Identifica os personaxes e a escea representada con axuda do pé de ilustración e describe brevemente como representa a obra o suceso histórico ao que fai referencia.	Identifica os personaxes e a escea representada con axuda do pé de ilustración, describe adecuadamente como representa a obra o suceso histórico ao que fai referencia e sinala a actitude do artista.	Identifica os personaxes e a escea representada con axuda do pé de ilustración, describe detalladamente como representa a obra o suceso histórico ao que fai referencia e sinala a actitude do artista argumentando a súa opinión.	T. 11	P. 211 A. 06	Sentido da Iniciativa e Espírito empreendedor
Bloque 3 Crit. Aval. B3.19. Entender o alcance do “clásico” na arte e a cultura occidentais . Est. Apr. XHB3.19.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo.	3.19.1.2 Describe como era o santuario de Olimpia e clasifica e caracteriza as súas principais construcións a partir da observación dunha ilustración na que se reconstrúe este lugar sagrado.	Describe moi brevemente a ilustración do santuario e sinala os seus edificios sen chegar a describilos nin a identificar as súas funcións.	Describe brevemente a ilustración do santuario, sinala e clasifica con algún erro ocasional os seus edificios e esboza unha explicación breve e incompleta sobre estes edificios.	Describe adecuadamente a ilustración do santuario, sinala e clasifica correctamente os seus edificios e explica correctamente algunhas características destes edificios.	Describe detalladamente a ilustración do santuario, sinala e clasifica correctamente os seus edificios e explica con precisión todas as características relevantes destes edificios.	T. 14	P. 263 A. 01	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. B3.19. Entender o alcance do “clásico” na arte e a cultura occidentais . Est. Apr. XHB3.19.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo.	3.19.1.3 Identifica e describe as características das ordes dórica, xónica, e corintia.	Recoñece a existencia de tres ordes arquitectónicas en Grecia sen chegar a recordar os seus nomes nin a identificalas.	Coñece a existencia das ordes dórica, xónica e corintia e recoñece as características dos capiteis de cada unha destas ordes.	Coñece a existencia das ordes dórica, xónica e corintia, describe brevemente os capiteis e o fuste de cada unha destas ordes.	Coñece a existencia das ordes dórica, xónica e corintia e describe con detalle o capitel, o fuste e o entaboamento en cada unha destas ordes.	T. 14	P. 267 A. 03	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. B3.19. Entender o alcance do “clásico” na arte e a cultura occidentais . Est. Apr. XHB3.19.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo.	3.19.1.4 Describe dúas pezas de cerámica a partir dunha serie de pautas sobre o seu estilo, a escea que representa e a súa técnica de elaboración.	Identifica as pezas de cerámica e sinala de forma inconexa algunha característica do seu estilo, a escea que representa ou a súa técnica de elaboración.	Identifica as pezas de cerámica e describe brevemente algunha das súas características en relación ao seu estilo, a escea que representa e a súa técnica de elaboración.	Identifica as pezas de cerámica e describe adecuadamente as súas principais características en relación ao seu estilo, a escea que representa e a súa técnica de elaboración.	Identifica as pezas de cerámica e describe con detalle as súas principais características en relación ao seu estilo, a escea que representa e a súa técnica de elaboración relacionando estes trazos co seu contexto histórico.	T. 14	P. 273 A. 02	Conciencia e expresións culturais

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.19. Entender o alcance do “clásico” na arte e a cultura occidentais . Est. Apr. XHB3.19.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo.	3.19.1.5 Describe con detalle un edificio o Partenón a partir da resposta a un completo cuestionario sobre as súas características arquitectónicas e o seu contexto histórico.	Identifica o Partenón e a súa función como templo e sinala de forma inconexa algunha característica do seu aspecto ou do seu contexto histórico.	Identifica o Partenón e a súa función como templo e describe brevemente o seu aspecto exterior e a súa estrutura arquitectónica.	Identifica o Partenón e a súa función como templo, caracteriza adecuadamente o seu aspecto exterior e a súa estrutura arquitectónica e describe brevemente o seu estilo artístico.	Identifica o Partenón e a súa función como templo, caracteriza con detalle o seu aspecto exterior e a súa estrutura arquitectónica e describe o seu estilo artístico contextualizándoo na súa etapa histórica.	T. 14	P. 276 A. 00 <i>Aprende a...</i>	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. B3.19. Entender o alcance do “clásico” na arte e a cultura occidentais . Est. Apr. XHB3.19.2. Dá exemplos representativos das distintas áreas do saber grego, e discute por que se considera que a cultura europea parte da Grecia clásica.	3.19.2.1 Redacta unha explicación detallando os principais trazos da civilización grega a partir dos contidos do tema e unha serie de pautas.	Enumera algún trazo da civilización grega de forma pouco inconexa e amosa un baixo grao de coñecemento e comprensión da civilización helénica.	Explica brevemente e de forma incompleta a maioría dos trazos relevantes da civilización grega.	Explica adecuadamente todos ou a maioría dos trazos relevantes da civilización grega.	Explica de forma detallada os trazos relevantes da civilización grega achegando exemplos e argumentando as súas afirmacións.	T. 11	P. 201 A. 01	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. B3.19. Entender o alcance do “clásico” na arte e a cultura occidentais . Est. Apr. XHB3.19.2. Dá exemplos representativos das distintas áreas do saber grego, e discute por que se considera que a cultura europea parte da Grecia clásica.	3.19.2.2 Coñece o argumento da <i>Odisea</i> e o significado da palabra odisea.	Amosa escaso interese no coñecemento da <i>Odisea</i> e ten unha noción inexacta ou errónea do significado da palabra odisea na actualidade.	Sinala de forma imprecisa ou inconexa algunha característica, episodio ou anécdota da <i>Odisea</i> e comprende de forma aproximada o significado da palabra odisea na actualidade.	Describe brevemente algúns episodios ou anécdotas da <i>Odisea</i> e define o significado da palabra odisea na actualidade.	Describe con detalle distintos episodios ou anécdotas da <i>Odisea</i> e define o significado da palabra odisea na actualidade relacionándoo coa obra literaria.	T. 11	P. 201 A. 02	Conciencia e expresións culturais

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
<p>Bloque 3 Crit. Aval. B3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga.</p> <p>Est. Apr. XHB3.20.1. Confecciona un mapa coas distintas etapas da expansión de Roma.</p>	3.20.1.1 Describe o proceso de expansión do Imperio romano, as súas fases e os territorios conquistados en cada fase.	Interpreta o mapa de forma imprecisa e sen chegar a comprender o proceso de expansión da civilización romana	Interpreta o mapa adecuadamente e obtén unha idea de conxunto sobre o proceso de expansión da civilización romana sen establecer unha cronoloxía clara de cada etapa.	Interpreta o mapa adecuadamente, obtén unha idea de conxunto sobre o proceso de expansión da civilización romana e sinala a cronoloxía das diferentes etapas deste proceso.	Interpreta o mapa con precisión, obtén un coñecemento detallado sobre o proceso de expansión da civilización romana e sinala a cronoloxía das diferentes etapas deste proceso describindo os territorios conquistados en cada etapa.	T. 13	P. 243 A. 01	Aprender a aprender
<p>Bloque 3 Crit. Aval. B3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga.</p> <p>Est. Apr. XHB3.20.1. Confecciona un mapa coas distintas etapas da expansión de Roma.</p>	3.20.1.2 Describe o significado actual dunha serie de conceptos clave da cultura occidental de procedencia grega e sinala a etimoloxía de cada termo.	Busca información sobre os termos a definir en dicionarios ou na Internet e copia as súas definicións sen comprender con claridade o significado dalgúns deles nin a súa etimoloxía incluso con axuda docente.	Describe o significado actual dos distintos conceptos formulados de forma esquemática ou incompleta, comprende de forma aproximada o seu significado e necesita pautas ou axuda para descompor ou recoñecer a etimoloxía das palabras.	Describe correctamente o significado actual dos distintos conceptos formulados, defíneos correctamente e é capaz de sinalar a orixe etimolóxica dos termos ou compoñentes de orixe grega que compoñen a maioría das palabras propostas.	Describe correctamente o significado actual dos distintos conceptos formulados, defíneos correctamente e é capaz de sinalar a orixe etimolóxica dos termos ou compoñentes de orixe grega que compoñen as palabras propostas e de sinalar exemplos doutras palabras coa mesma etimoloxía.	T. 14	P. 261 A. 03	Comunicación lingüística
<p>Bloque 3 Crit. Aval. B3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga.</p> <p>Est. Apr. XHB3.20.1. Confecciona un mapa coas distintas etapas da expansión de Roma.</p>	3.20.1.3 Elabora cinco textos breves argumentando por que a cultura europea actual é herdeira da cultura clásica grecorromana.	Enumera algún trazo da cultura grecorromana de forma inconexa e sen establecer paralelismos ou influencias da civilización grecorromana sobre a cultura europea.	Explica brevemente e de forma incompleta trazos relevantes da cultura grecorromana e sinala algunhas conexións ou legados da civilización grecorromana presentes na actual cultura europea.	Explica adecuadamente trazos relevantes da cultura grecorromana e explica de forma breve e correcta as conexións ou paralelismos entre os trazos grecorromanos descritos coa cultura europea.	Explica de forma detallada trazos relevantes da cultura grecorromana e explica con precisión conexións ou paralelismos entre os trazos grecorromanos descritos coa cultura europea achegando exemplos e argumentando as súas afirmacións.	T. 14	P. 261 A. 04	Conciencia e expresións culturais

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga. Est. Apr. XHB3.20.1. Confecciona un mapa coas distintas etapas da expansión de Roma.	3.20.1.4 Caracteriza as Guerras Púnicas e a evolución dos territorios romanos e cartaxineses con axuda da observación dun mapa.	Interpreta o mapa e os contidos do libro de texto de forma imprecisa e sen chegar a describir claramente a evolución das Guerras Púnicas nin os territorios romanos e cartaxineses.	Interpreta o mapa e os contidos do libro de texto de forma adecuada e realiza unha descrición breve e incompleta sobre a evolución das Guerras Púnicas e os territorios romanos e cartaxineses.	Interpreta o mapa e os contidos do libro de texto de forma adecuada e describe correctamente a evolución das Guerras Púnicas, os territorios romanos e cartaxineses e a ruta de Aníbal durante a expedición cartaxinesa.	Interpreta o mapa e os contidos do libro de texto de forma precisa e describe con detalle a evolución das Guerras Púnicas, os territorios romanos e cartaxineses e a ruta de Aníbal durante a expedición cartaxinesa.	T. 15	P. 283 A. 01, 02	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga. Est. Apr. XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.	3.20.2.1. Describe as funcións das institucións da Roma republicana e valora cal é a institución máis relevante a partir da interpretación dun esquema.	Identifica as institucións da Roma republicana e describe as súas funcións de forma confusa ou con incorreccións.	Describe de forma breve e incompleta o funcionamento das institucións da Roma republicana e sinala cal é a institución máis importante.	Describe de forma adecuada o funcionamento das institucións da Roma republicana e sinala cal é a institución máis importante.	Describe de forma detallada o funcionamento e a composición das institucións da Roma republicana e sinala cal é a institución máis importante argumentando o motivo da súa elección.	T. 13	P. 241 A. 03	Sociais e cívicas
Bloque 3 Crit. Aval. 3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga. Est. Apr. XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.	3.20.2.2. Explica se, segundo os parámetros actuais, o sistema de goberno da República romana pode considerarse unha democracia ou unha oligarquía e argumenta a resposta.	Amosa escaso interese na actividade proposta e non chega a explicitar ningunha opinión ou razoamento sobre a cuestión formulada.	Explica se o sistema de goberno da República romana pode considerarse unha democracia ou unha oligarquía argumentando a súa resposta de forma pouco clara ou confusa	Explica se o sistema de goberno da República romana pode considerarse unha democracia ou unha oligarquía e argumenta breve e correctamente a súa resposta.	Explica se o sistema de goberno da República romana pode considerarse unha democracia ou unha oligarquía, argumenta correctamente a súa resposta, e extrae conclusións ao respecto.	T. 13	P. 241 A. 06	Comunicación lingüística

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga. Est. Apr. XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.	3.20.2.3 Identifica as características dos sistemas de goberno da República e do Imperio describindo con detalle as súas diferenzas.	Identifica de forma illada algunha característica dos sistemas de goberno da República e do Imperio sen chegar a obter unha comprensión clara de ningún dos dous sistemas de goberno.	Sinala as principais características dos sistemas de goberno da República e do Imperio sen chegar a describilas nin a comparar ambos os dous sistemas de goberno.	Describe de forma adecuada as características dos sistemas de goberno da República e do Imperio e sinala brevemente as súas diferenzas máis relevantes.	Describe de forma detallada as características dos sistemas de goberno da República e do Imperio e explica de forma razoada as súas diferenzas máis relevantes.	T. 13	P. 245 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga. Est. Apr. XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.	3.20.2.4 Recoñece e sitúa cronoloxicamente o período da <i>Pax romana</i> e sinala as particularidades da organización social e política romana durante este período.	Identifica de forma inexacta a cronoloxía da <i>Pax romana</i> e enuncia que foi un período de paz..	Recoñece o período de tempo que abarca a <i>Pax romana</i> e sinala que foi un período de paz e prosperidade enunciando brevemente os factores que favoreceron esta prosperidade.	Recoñece o período de tempo que abarca a <i>Pax romana</i> , sinala que foi un período de paz e prosperidade e describe brevemente os factores que favoreceron a prosperidade e a organización administrativa do Imperio neste período.	Recoñece o período de tempo que abarca a <i>Pax romana</i> , explica que foi un período de paz e prosperidade e describe con detalle os factores que favoreceron a prosperidade e a organización administrativa do Imperio neste período.	T. 13	P. 245 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga. Est. Apr. XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.	3.20.2.5 Interpreta un texto sobre a visita a Roma dun lexionario e unha serie de ilustracións para elaborar unha descrición detallada e un itinerario de visita da Roma imperial.	Sinala de forma inconexa algúns datos que transmiten ambas as dúas fontes sen chegar a realizar unha descrición nin un itinerario da cidade de Roma.	Describe brevemente a información que transmiten ambas as dúas fontes e elabora un itinerario inexacto e incompleto da cidade de Roma.	Describe adecuadamente a información que transmiten ambas as dúas fontes e elabora un itinerario da cidade de Roma esbozando as características de cada elemento sinalado nel.	Describe con detalle a información que transmiten ambas as dúas fontes e elabora un itinerario moi preciso da cidade de Roma detallando as características de cada elemento sinalado nel.	T. 13	P. 247 A. 01, 05	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
<p>Bloque 3 Crit. Aval. 3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga.</p> <p>Est. Apr. XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.</p>	3.20.2.6 Identifica as características da organización e os grupos sociais durante a República e o Imperio describindo con detalle as diferenzas existentes en ambos os dous períodos.	Identifica de forma illada algunha característica da organización e os grupos sociais durante a República e o Imperio sen chegar a obter unha comprensión clara da sociedade romana durante ambos os dous períodos.	Sinala as principais características da organización e os grupos sociais durante a República e o Imperio sen chegar a describir con claridade ambas as dúas formas de organización social nin as súas diferenzas.	Describe de forma adecuada as características da organización e os grupos sociais durante a República e o Imperio e sinala brevemente as súas diferenzas máis relevantes en ambos os dous períodos.	Describe de forma detallada as características da organización e os grupos sociais durante a República e o Imperio e explica de forma razoada as súas diferenzas máis relevantes en ambos os dous períodos.	T. 13	P. 249 A. 05	Sociais e cívicas
<p>Bloque 3 Crit. Aval. 3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga.</p> <p>Est. Apr. XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.</p>	3.20.2.7 Describe os principais aspectos da crise social, económica e política do Imperio romano no século III d. C.	Recoñece a existencia da crise do Imperio romano no século III d.C sen chegar e enumerar as súas causas.	Recoñece a existencia da crise do Imperio romano no século III d.C e sinala algunhas das súas causas e consecuencias desta crise no ámbito social, económico e político.	Recoñece a existencia da crise do Imperio romano no século III d.C e describe brevemente as principais causas e consecuencias desta crise no ámbito social, económico e político.	Recoñece a existencia da crise do Imperio romano no século III d.C e describe con detalle e de forma razoada as principais causas e consecuencias desta crise no ámbito social, económico e político.	T. 13	P. 253 A. 01	Comunicación lingüística
<p>Bloque 3 Crit. Aval. 3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga.</p> <p>Est. Apr. XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.</p>	3.20.2.8 Busca información no libro de texto e noutras fontes sobre Roma e os pobos xermánicos e compara con detalle ambas as dúas civilizacións.	Necesita pautas ou axuda docente para localizar a información que necesita no libro de texto e noutras fontes e para esbozar algunha explicación sobre ambas as dúas civilizacións.	Localiza de forma autónoma a información que necesita no libro de texto e noutras fontes e explica de forma imprecisa algunhas características de ambas as dúas civilizacións.	Localiza de forma autónoma a información que necesita no libro de texto e noutras fontes e explica correctamente as características de ambas as dúas civilizacións comparándoas brevemente.	Localiza de forma autónoma a información que necesita no libro de texto e noutras fontes e explica con detalle as características de ambas as dúas civilizacións comparándoas de forma exhaustiva.	T. 13	P. 253 A. 05	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
<p>Bloque 3 Crit. Aval. 3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga.</p> <p>Est. Apr. XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.</p>	3.20.2.9 Completa unha táboa establecendo as principais características das institucións da República romana.	Completa unha táboa sobre as principais características das institucións da República romana cometendo erros ou deixando entradas sen completar.	Completa unha táboa sobre as principais características das institucións da República romana con algún erro ocasional.	Completa correctamente unha táboa sobre as principais características das institucións da República romana.	Completa correctamente unha táboa sobre as principais características das institucións da República romana sen consultar o libro nin outras fontes.	T. 13	P. 255 A. 05	Sociais e cívicas
<p>Bloque 3 Crit. Aval. 3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga.</p> <p>Est. Apr. XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.</p>	3.20.2.10 Describe a vida cotiá e as actividades que se realizaban en distintas dependencias dunha <i>domus</i> a partir da observación dunha ilustración na que se reconstrúe como era unha casa romana.	Sinala o nome das dependencias dunha <i>domus</i> e cita algunha das actividades que se realizaba nelas.	Describe brevemente as dependencias dunha <i>domus</i> e explica de forma aproximada as actividades que se realizaba nelas.	Describe con certo grao de detalle as dependencias dunha <i>domus</i> e explica adecuadamente as actividades que se realizaban nelas e os trazos máis destacados da vida cotiá dun cidadán romano.	Describe con detalle as dependencias dunha <i>domus</i> , explica con precisión as actividades que se realizaban nelas e reconstrúe como era a vida dun cidadán romano a partir da caracterización da súa vivenda.	T. 15	P. 287 A. 02	Comunicación lingüística
<p>Bloque 3 Crit. Aval. 3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga.</p> <p>Est. Apr. XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.</p>	3.20.2.11 Interpreta un texto sobre a vida cotiá dun patricio hispanorromano e unha serie de ilustracións para elaborar unha descrición detallada do desenvolvemento e celebración dun banquete.	Sinala de forma inconexa algúns datos que transmiten ambas fontes sen chegar a realizar unha descrición do desenvolvemento e celebración dun banquete.	Describe brevemente a información que transmiten ambas fontes e elabora unha descrición breve e incompleta do desenvolvemento e a celebración dun banquete.	Describe adecuadamente a información que transmiten ambas fontes e elabora unha descrición breve do desenvolvemento dun banquete na que se sinalan os principais momentos e particularidades deste tipo de celebracións.	Describe con detalle a información que transmiten ambas fontes e elabora unha descrición precisa e detallada do desenvolvemento dun banquete na que se caracterizan os principais momentos e particularidades deste tipo de celebracións.	T. 15	P. 287 A. 06	Comunicación lingüística

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
<p>Bloque 3 Crit. Aval. 3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga.</p> <p>Est. Apr. XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.</p>	3.20.2.12 Describe a vida cotiá e as actividades económicas agrarias dos romanos a partir da observación dunha ilustración na que se reconstrúe como era unha vila agrícola.	Identifica nunha ilustración algunha particularidade da vida cotiá e as actividades agrarias dos romanos sen chegar a comprender nin a describir como era a vida e a actividade agrícola nunha vila.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades agrarias dos romanos e esboza unha explicación breve sobre algúns aspectos da vida e a actividade agrícola nunha vila.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades agrarias dos romanos, obtén unha visión de conxunto da vida nunha vila e explica brevemente as diferentes actividades económicas propias desta redonda.	Identifica nunha ilustración as particularidades da vida cotiá e as actividades agrarias dos romanos, obtén unha visión de conxunto da vida nunha vila e explica con detalle as diferentes actividades económicas propias desta redonda con exemplos e argumentos.	T. 15	P. 291 A. 03	Comunicación lingüística
<p>Bloque 3 Crit. Aval. 3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, economía e cultura romanas e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga.</p> <p>Est. Apr. XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.</p>	3.20.2.13 Interpreta información sobre unha festa romana e a emprega para simular ou escenificar en grupo este tipo de celebracións romanas.	Amosa pouca predisposición á realización da actividade e escasos coñecementos sobre as festas romanas e as súas principais características.	Amosa interese na realización da actividade e demostra un coñecemento básico dalgúns trazos ou características das festas romanas durante a realización da actividade.	Amosa interese na realización da actividade e demostra un coñecemento detallado dos principais trazos ou características das festas romanas durante a realización da actividade.	Participa de forma moi activa na realización da actividade e demostra un elevado coñecemento tanto das principais características como de diversos detalles propios das festas romanas durante a realización da actividade.	T. 15	P. 298 A. 06 <i>Traballo...</i>	Conciencia e expresións culturais
<p>Bloque 3 Crit. Aval. 3.21. Identificar e describir os trazos característicos de obras da arte grega e romana, diferenciando entre os que son específicos.</p> <p>Est. Apr. XHB3.21.1. Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.</p>	3.21.1.1 Recoñece e describe con detalle os principais monumentos e edificios da Roma imperial.	Sinala de forma incompleta algúns dos monumentos e edificios da Roma imperial e sinala a súa función ou utilidade.	Enumera os monumentos e edificios da Roma imperial, sinala a súa función ou utilidade e esboza unha explicación incompleta sobre as súas características.	Enumera os monumentos e edificios da Roma imperial, describe a súa función ou utilidade e explica adecuadamente as súas características.	Enumera os monumentos e edificios da Roma imperial, describe a súa función ou utilidade e explica con detalle as súas características relacionándoas coa función do monumento ou edificio.	T. 13	P. 247 A. 03	Conciencia e expresións culturais

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.21. Identificar e describir os trazos característicos de obras da arte grega e romana, diferenciando entre os que son específicos. Est. Apr. XHB3.21.1. Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.	3.21.1.2 Compara un templo romano e un grego identificando as súas similitudes e diferenzas a partir da observación de ilustracións.	Observa o templo grego e romano cunha atención intermitente e límtase a escoitar as semallanzas e diferenzas entre ambos os dous cando as sinala o docente.	Observa o templo grego e romano atentamente e sinala algún dos elementos comúns dos templos gregos e romanos sen chegar a sinalar diferenzas entre ambos os dous.	Observa o templo grego e romano atentamente e sinala a maioría dos elementos comúns dos templos gregos e romanos e algunha das súas diferenzas.	Observa o templo grego e romano atentamente e explica brevemente os principais elementos comúns dos templos gregos e romanos e as súas diferenzas.	T. 14	P. 269 A. 01	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. 3.21. Identificar e describir os trazos característicos de obras da arte grega e romana, diferenciando entre os que son específicos. Est. Apr. XHB3.21.1. Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.	3.21.1.3 Analiza a ilustración do Panteón de Roma e describe os elementos adoptados da arquitectura grega e as achegas romanas que incorpora.	Analiza a ilustración do Panteón de Roma e sinala de forma inconexa algún elemento propio da arquitectura grega presente no edificio.	Analiza a ilustración do Panteón de Roma, enumera diferentes elementos da arquitectura grega presentes no edificio e sinala a cúpula como unha achega da arquitectura romana.	Analiza a ilustración do Panteón de Roma, describe brevemente os principais elementos da arquitectura grega presentes no edificio e explica de forma somera que a cúpula como unha achega da arquitectura romana.	Analiza a ilustración do Panteón de Roma, describe con detalle os principais elementos da arquitectura grega presentes no edificio e explica con precisión a importancia da cúpula e do <i>oculus</i> como achegas da arquitectura romana..	T. 14	P. 269 A. 03	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. 3.21. Identificar e describir os trazos característicos de obras da arte grega e romana, diferenciando entre os que son específicos. Est. Apr. XHB3.21.1. Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.	3.21.1.4 Elabora un texto explicativo detallado e argumentado comparando e analizando o carácter idealista da escultura grega co realismo da romana.	Sinala que a escultura grega é idealista e a romana é realista sen argumentar nin apoiar con exemplos as súas afirmacións.	Sinala algún trazo do idealismo escultórico grego e do realismo romano nun texto breve, pouco detallada e escasamente argumentado.	Describe brevemente os principais trazos do idealismo escultórico grego e do realismo romano argumentado adecuadamente as súas afirmacións e sinalando algún exemplo.	Caracteriza os principais trazos do idealismo escultórico grego e do realismo romano nun texto detallada, ben argumentado e no que se empregan diversos exemplos para xustificar as afirmacións.	T. 14	P. 271 A. 01	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. 3.21. Identificar e describir os trazos característicos de obras da arte grega e romana, diferenciando entre os que son específicos. Est. Apr. XHB3.21.1. Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.	3.21.1.5 Analiza e compara con detalle as esculturas do <i>Discóbolo</i> e do <i>Gálata moribundo</i> a partir da compleción dunha táboa.	Amosa escaso interese na realización da actividade e límtase a seguir indicacións do docente ou a copiar as entradas da táboa a partir das intervencións doutros compañeiros.	Rellena a táboa de forma incompleta ou con algúns erros ocasionais e amosando problemas na análise e comparación de ambas as dúas esculturas.	Enche a táboa de forma correcta describindo de forma breve e superficial as características do <i>Discóbolo</i> e do <i>Gálata moribundo</i> .	Enche a táboa de forma detallada describindo con precisión as características do <i>Discóbolo</i> e do <i>Gálata moribundo</i> .	T. 14	P. 271 <i>FichArt</i>	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.21. Identificar e describir os trazos característicos de obras da arte grega e romana, diferenciando entre os que son específicos. Est. Apr. XHB3.21.1. Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.	3.21.1.6 Describe con detalle un mosaico romano a partir da completión dunha ficha artística sobre as súas características.	Identifica e localiza a obra de arte proposta e sinala de forma inconexa algunha característica do seu aspecto e da escea que recrea.	Identifica e localiza a obra de arte proposta e describe brevemente o seu aspecto exterior e a escea que recrea situándoa no seu contexto histórico.	Identifica e localiza a obra de arte proposta, describe adecuadamente o seu aspecto exterior, a escea que recrea situándoa no seu contexto histórico e sinalando algún trazo do seu estilo artístico.	Identifica e localiza a obra de arte proposta, describe adecuadamente o seu aspecto exterior, a escea que recrea situándoa no seu contexto histórico e describe con detalle o seu estilo artístico.	T. 14	P. 273 <i>FichArt</i>	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. 3.21. Identificar e describir os trazos característicos de obras da arte grega e romana, diferenciando entre os que son específicos. Est. Apr. XHB3.21.1. Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.	3.21.1.7 Identifica as partes dun teatro romano e compárao cun grego.	Non identifica as partes dun teatro romano nin grego.	Identifica partes do teatro romano e grego, pero non os sabe comparar.	Identifica case todas as partes de teatros romanos e gregos, pero cústalle algo comparalos.	Identifica todas as partes do teatro romano e do grego e compáraos perfectamente.	T. 14	P. 278 A. 06	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. 3.21. Identificar e describir os trazos característicos de obras da arte grega e romana, diferenciando entre os que son específicos. Est. Apr. XHB3.21.1. Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.	3.21.1.8 Recoñece e describe con detalle a estrutura dunha cidade romana e os seus principais edificios e infraestruturas.	Sinala de forma incompleta algúns dos edificios e infraestruturas dunha cidade romana.	Enumera os edificios e infraestruturas dunha cidade romana e esboza unha explicación incompleta sobre as características da súa estrutura e trazado urbanístico.	Enumera os edificios e infraestruturas dunha cidade romana e explica adecuadamente as características da súa estrutura e trazado urbanístico.	Enumera e describe os edificios e infraestruturas dunha cidade romana e explica con detalle as características da súa estrutura e trazado urbanístico.	T. 15	P. 289 A. 01	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. 3.21. Identificar e describir os trazos característicos de obras da arte grega e romana, diferenciando entre os que son específicos. Est. Apr. XHB3.21.1. Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.	3.21.1.9 Elixe unha obra pública romana e fai unha ficha completa sobre ela	Non sabe facer unha ficha sobre unha obra pública romana.	Fai unha ficha moi incompleta e incorrecta dunha obra pública romana.	Fai unha ficha breve e bastante correcta dunha obra pública romana.	Fai unha ficha moi completa e correcta dunha obra pública romana.	T. 15	P. 292 A. <i>FichArt</i>	Conciencia e expresións culturais.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.1. Fai un mapa da Península Ibérica onde se reflicten os cambios administrativos en época romana.	3.22.1.1 Describe a conquista romana de Hispania, as súas fases e os territorios conquistados en cada fase a partir da observación dun mapa e a lectura dun texto explicativo.	Interpreta o mapa e o texto explicativo de forma imprecisa e sen chegar a comprender a evolución da conquista romana de Hispania e as súas fases.	Interpreta o mapa e o texto explicativo adecuadamente e obtén unha idea de conxunto sobre a evolución da conquista romana de Hispania e as súas fases sen establecer unha cronoloxía clara de cada etapa.	Interpreta o mapa e o texto explicativo, obtén unha idea de conxunto sobre a evolución da conquista romana de Hispania e as súas fases e sinala a cronoloxía das diferentes etapas deste proceso.	Interpreta o mapa e o texto explicativo con precisión, obtén un coñecemento detallado sobre a evolución da conquista romana de Hispania e as súas fases e sinala a cronoloxía das diferentes etapas deste proceso describindo os territorios conquistados en cada etapa.	T. 15	P. 283 A. 05	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.1. Fai un mapa da Península Ibérica onde se reflicten os cambios administrativos en época romana.	3.22.1.2 Analiza un mapa histórico da Península Ibérica en época romana e sinala cales foron as provincias nas que dividiu Hispania, recoñecer as provincias e data correctamente a etapa á que se refire o mapa.	Identifica as provincias sinaladas no mapa sen relacionalas directamente cos actuais territorios ou divisións territoriais da Península.	Identifica as provincias sinaladas no mapa, relaciónaaas cos actuais territorios ou divisións territoriais da Península e sinala de forma imprecisa a etapa á que corresponde o mapa.	Identifica as provincias sinaladas no mapa, relaciónaaas cos actuais territorios ou divisións territoriais da Península e sinala con precisión o século IV d.C como a etapa á que corresponde o mapa.	Identifica as provincias sinaladas no mapa, relaciónaaas cos actuais territorios ou divisións territoriais da Península, recoñece as cidades que aparecen no mapa e o seu nome actual e sinala con precisión o século IV d.C como a etapa á que corresponde o mapa.	T. 15	P. 284 A. 01	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.1. Fai un mapa da Península Ibérica onde se reflicten os cambios administrativos en época romana.	3.22.1.3 Describe a conquista romana de Hispania, as súas fases e os territorios conquistados en cada fase a partir da observación dun mapa e a lectura dun texto explicativo.	Interpreta o mapa e o texto explicativo de forma imprecisa e sen chegar a comprender a evolución da conquista romana de Hispania e as súas fases.	Interpreta o mapa e o texto explicativo adecuadamente e obtén unha idea de conxunto sobre a evolución da conquista romana de Hispania e as súas fases sen establecer unha cronoloxía clara de cada etapa.	Interpreta o mapa e o texto explicativo, obtén unha idea de conxunto sobre a evolución da conquista romana de Hispania e as súas fases e sinala a cronoloxía das diferentes etapas deste proceso.	Interpreta o mapa e o texto explicativo con precisión, obtén un coñecemento detallado sobre a evolución da conquista romana de Hispania e as súas fases e sinala a cronoloxía das diferentes etapas deste proceso describindo os territorios conquistados en cada etapa.	T. 15	P. 283 A. 05	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.1. Fai un mapa da Península Ibérica onde se reflicten os cambios administrativos en época romana.	3.22.1.4 Analiza un mapa histórico da Península Ibérica en época romana e sinala cales foron as provincias nas que dividiu Hispania, recoñecer as provincias e data correctamente a etapa á que se refire o mapa.	Identifica as provincias sinaladas no mapa sen relacionalas directamente cos actuais territorios ou divisións territoriais da Península.	Identifica as provincias sinaladas no mapa, as relaciona cos actuais territorios ou divisións territoriais da Península e sinala de forma imprecisa a etapa á que corresponde o mapa.	Identifica as provincias sinaladas no mapa, as relaciona cos actuais territorios ou divisións territoriais da Península e sinala con precisión o século IV d.C como a etapa á que corresponde o mapa.	Identifica as provincias sinaladas no mapa, as relaciona cos actuais territorios ou divisións territoriais da Península, recoñece as cidades que aparecen no mapa e o seu nome actual e sinala con precisión o século IV d.C como a etapa á que corresponde o mapa.	T. 15	P. 284 A. 01	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.1. Fai un mapa da Península Ibérica onde se reflicten os cambios administrativos en época romana.	3.22.1.5 Caracteriza a conquista romana de Hispania, as súas fases e os territorios conquistados en cada fase a partir da análise pautada dun mapa.	Interpreta o mapa de forma imprecisa e sen chegar a comprender a evolución da conquista romana de Hispania e as súas fases.	Interpreta o mapa seguindo adecuadamente unha serie de pautas e sinala correctamente as fases da conquista de Hispania e a súa cronoloxía.	Interpreta o mapa seguindo adecuadamente unha serie de pautas, sinala correctamente as fases da conquista de Hispania e a súa cronoloxía e sinala o lugar de inicio da conquista e os lugares de oposición da poboación indíxena á conquista romana.	Interpreta o mapa seguindo con precisión unha serie de pautas, describe correctamente as fases da conquista de Hispania e a súa cronoloxía e describe o lugar de inicio da conquista e os lugares de oposición da poboación indíxena á conquista romana.	T. 15	P. 297 A. 04 <i>Espazo e tempo</i>	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.2. Analiza diversos exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade.	3.22.2.1 Busca información na Internet sobre os Evanxeos e as narracións que realizan sobre a vida de Xesús e coméntaos coas súas propias palabras.	Necesita pautas ou axuda docente para localizar a información na Internet e para explicar os Evanxeos e as narracións que realizan sobre a vida de Xesús.	Localiza de forma autónoma a información na Internet e explica de forma confusa ou con erros ocasionais os Evanxeos e as narracións que realizaban sobre a vida de Xesús.	Localiza de forma autónoma a información na Internet e explica correctamente os Evanxeos e as narracións que realizaban sobre a vida de Xesús.	Localiza de forma autónoma a información en Internet, explica con detalle os Evanxeos e as narracións que realizaban sobre a vida de Xesús e extrae conclusións ou opinións argumentadas ao respecto.	T. 13	P. 251 A. 04	Dixital.
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.2. Analiza diversos exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade.	3.22.2.2 Analiza atentamente unha escea da Crucifixión e explica o significado dos diferentes personaxes e símbolos que aparecen na escea.	Recoñece que na escea se representa a Crucifixión e identifica algún dos personaxes que se representan na escea sen chegar a describilos.	Explica brevemente a escea da Crucifixión que se representa na imaxe e describe algúns dos personaxes e símbolos que aparecen na escea.	Explica adecuadamente a escea da Crucifixión que se representa na imaxe e describe de forma concisa os personaxes e símbolos que aparecen na escea.	Explica con certo grao de detalle a escea da Crucifixión que se representa na imaxe e describe adecuadamente os personaxes e símbolos que aparecen na escea.	T. 13	P. 251 A. 05	Comunicación lingüística

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.2. Analiza diversos exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade.	3.22.2.3 Describe o símbolos do cristianismo e dos primeiros cristiáns en Roma coa axuda de diferentes documentos escritos e gráficos.	Amosa unha baixa comprensión da información que transmiten os documentos e sinala de forma inconexa algún símbolo cristiano sen detallar o seu significado.	Comprende de forma aproximada a información que transmiten os documentos e esboza unha explicación incompleta sobre os principais símbolos do cristianismo e dos primeiros cristiáns en Roma.	Comprende adecuadamente a información que transmiten os documentos e describe de forma adecuada e breve os principais símbolos do cristianismo e dos primeiros cristiáns en Roma.	Comprende con precisión a información que transmiten os documentos e explica con detalle os principais símbolos do cristianismo e dos primeiros cristiáns en Roma.	T. 14	P. 275 A. 05	Conciencia e expresións culturais.
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.2. Analiza diversos exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade.	3.22.2.4 Busca información na Internet sobre o mito de Heracles e coméntaa coas súas propias palabras.	Necesita pautas ou axuda docente para localizar a información na Internet e para explicar o mito de Heracles.	Localiza de forma autónoma a información na Internet e explica de forma incompleta ou con erros ocasionais o mito de Heracles.	Localiza de forma autónoma a información na Internet e explica correctamente o mito de Heracles.	Localiza de forma autónoma a información en Internet, explica con detalle o mito de Heracles e extrae conclusións ao respecto.	T. 14	P. 278 A. 07 <i>Traballo...</i>	Dixital
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.2. Analiza diversos exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade.	3.22.2.5 Describe as termas romanas de Lugo a partir da resposta a un cuestionario sobre as características que poden observarse no novo balneario e sobre as actividades que se realizaban en ditas termas.	Identifica a obra de arte proposta e sinala de forma inconexa algunha das súas características arquitectónicas ou das actividades que se realizaban en ditas termas.	Identifica a obra de arte proposta, describe brevemente as características de ditas termas que poden observarse no novo balneario e comenta algunha actividade propia das termas romanas.	Identifica a obra de arte proposta, describe adecuadamente as características de ditas termas que poden observarse no novo balneario e explica de forma concisa as principais actividades propias das termas romanas.	Identifica a obra de arte proposta, describe con certo grao de detalle as características de ditas termas que poden observarse no novo balneario e explica con detenimento as principais actividades propias das termas romanas.	T. 15	P. 295 A. 02	Conciencia e expresións culturais

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.2. Analiza diversos exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade.	3.22.2.6 Realiza unha procura de información na Internet ou outras fontes sobre a cidade de Lucus Augusti e emprega a información para completar unha ficha coas principais características desta cidade.	Necesita pautas ou axuda docente para localizar a información na Internet ou outras fontes e completa a ficha de forma mecánica seguindo instrucións sen chegar a interpretar a información obtida.	Localiza de forma autónoma a información obtida na Internet ou outras fontes e elabora de forma incompleta ou con erros unha ficha con datos relevantes da cidade de Lucus Augusti.	Localiza de forma autónoma a información obtida na Internet ou outras fontes e completa adecuadamente unha ficha cos principais datos da cidade de Lucus Augusti.	Localiza de forma autónoma a información obtida na Internet ou outras fontes, completa con precisión e detalle unha ficha cos principais datos da cidade de Lucus Augusti e comenta a información obtida.	T. 15	P. 295 A. 05	Dixital
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.2. Analiza diversos exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade.	3.22.2.7 Sinala o equivalente galego de diversas palabras latinas e identifica a orixe latina de numerosas palabras da lingua galega.	Sinala algunhas palabras galegas equivalentes a unha serie de termos latinos propostos.	Sinala a maioría das palabras galegas equivalentes a unha serie de termos latinos propostos e indaga a orixe latina dalgún termo galego.	Sinala as palabras galegas equivalentes a unha serie de termos latinos propostos e indaga a orixe latina de cando menos cinco termos da lingua galega.	Sinala as palabras galegas equivalentes a unha serie de termos latinos propostos e indaga a orixe latina de dez termos da lingua galega.	T. 15	P. 297 A. 03 <i>Cambio e...</i>	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.2. Analiza diversos exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade.	3.22.2.8 Describe con detalle tres edificios públicos romanos representados en fotografías a partir da resposta a unha serie de actividades para analizar de forma pautada estas mostras do legado artístico romano.	Recoñece o tipo de edificación dalgunha das obras públicas representadas nas fotografías e sinala de forma inconexa algunha característica do seu aspecto ou os seus materiais.	Recoñece os tipos de edificación representados nas fotografías sinalando a súa función e describe brevemente o seu aspecto exterior e os materiais cos que se realizaron.	Describe brevemente os tipos de edificación representados nas fotografías explicando a súa función e describe adecuadamente o seu aspecto exterior e os materiais cos que se realizaron.	Describe con detalle os tipos de edificación representados nas fotografías explicando a súa función, caracteriza adecuadamente o seu aspecto exterior e os materiais cos que se realizaron e compara estas edificacións con construcións actuais similares.	T. 15	P. 298 A. 05 <i>A arte no seu contexto</i>	Conciencia e expresións culturais

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.3. Entende qué significou a ‘romanización’ en distintos ámbitos sociais e xeográficos.	3.22.3.1 Caracteriza as Guerras Púnicas e a evolución dos territorios romanos e cartaxineses con axuda da observación dun mapa.	Interpreta o mapa e os contidos do libro de texto de forma imprecisa e sen chegar a describir claramente a evolución das Guerras Púnicas nin os territorios romanos e cartaxineses.	Interpreta o mapa e os contidos do libro de texto de forma adecuada e realiza unha descrición breve e incompleta sobre a evolución das Guerras Púnicas e os territorios romanos e cartaxineses.	Interpreta o mapa e os contidos do libro de texto de forma adecuada e describe correctamente a evolución das Guerras Púnicas, os territorios romanos e cartaxineses e a ruta de Aníbal durante a expedición cartaxinesa.	Interpreta o mapa e os contidos do libro de texto de forma precisa e describe con detalle a evolución das Guerras Púnicas, os territorios romanos e cartaxineses e a ruta de Aníbal durante a expedición cartaxinesa.	T. 15	P. 283 A. 01, 02	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.3. Entende qué significou a ‘romanización’ en distintos ámbitos sociais e xeográficos.	3.22.3.2 Identifica os elementos da cultura romana que adoptaron os hispanos e sinala cales deles se manteñen na actualidade.	Sinala de forma illada algún elemento cultural romano que adoptaron os hispanos.	Sinala diversos elementos culturais romanos que adoptaron os hispanos e realiza unha breve explicación sobre a romanización.	Sinala os elementos culturais romanos que adoptaron os hispanos, explica correctamente en que que consistiu a romanización e sinala algún elemento da cultura romana que sobrevivira ata a actualidade.	Sinala os elementos culturais romanos que adoptaron os hispanos, explica con detalle en que que consistiu a romanización e sinala elementos da cultura romano que se manteñan ata a actualidade valorando a presenza da cultura romana na nosa sociedade.	T. 15	P. 289 A. 03	Conciencia e expresións culturais
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.3. Entende qué significou a ‘romanización’ en distintos ámbitos sociais e xeográficos.	3.22.3.3 Realiza unha procura de información na Internet ou outras fontes sobre os restos romanos existentes na propia Comunidade comentando a información obtida.	Necesita pautas ou axuda docente para localizar a información na Internet ou outras fontes e para interpretar e comentar a información obtida.	Localiza de forma autónoma a información obtida na Internet ou outras fontes e describe de forma imprecisa ou con erros de interpretación os principais restos romanos da Comunidade a partir da información obtida.	Localiza de forma autónoma a información obtida na Internet ou outras fontes e describe adecuadamente os principais restos romanos da Comunidade a partir da información obtida.	Localiza de forma autónoma a información obtida na Internet ou outras fontes, describe con detalle os principais restos romanos da Comunidade a partir da información obtida e valora de forma razoada a importancia do patrimonio romano.	T. 15	P. 289 A. 04	Dixital

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.3. Entende qué significou a ‘romanización’ en distintos ámbitos sociais e xeográficos.	3.22.3.4 Describe as achegas na produción e as técnicas agrícolas que introduciron os romanos en Hispania.	Sinala o nome dalgunha achega á agricultura introducida polos romanos en Hispania sen describirla nin valorar a súa importancia.	Describe brevemente algunha achega na produción e as técnicas ou instrumentos agrícolas introducidos polos romanos en Hispania e sinala que estas achegas supuxeron unha mellora da produción agraria.	Describe con certo grao de detalle algunhas achegas na produción e as técnicas agrícolas ou instrumentos introducidos polos romanos en Hispania e explica brevemente por que estas achegas supuxeron unha mellora da produción agraria.	Describe con detalle as principais achegas na produción e as técnicas agrícolas ou instrumentos introducidos polos romanos en Hispania e explica con precisión por que estas achegas supuxeron unha mellora da produción agraria.	T. 15	P. 291 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. 3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. Est. Apr. XHB3.22.3. Entende qué significou a ‘romanización’ en distintos ámbitos sociais e xeográficos.	3.22.3.5 Describe as achegas na produción e as técnicas agrícolas que introduciron os romanos en Hispania.	Sinala o nome dalgunha achega á agricultura introducida polos romanos en Hispania sen describirla nin valorar a súa importancia.	Describe brevemente algunha achega na produción e as técnicas ou instrumentos agrícolas introducidos polos romanos en Hispania e sinala que estas achegas supuxeron unha mellora da produción agraria.	Describe con certo grao de detalle algunhas achegas na produción e as técnicas agrícolas ou instrumentos introducidos polos romanos en Hispania e explica brevemente por que estas achegas supuxeron unha mellora da produción agraria.	Describe con detalle as principais achegas na produción e as técnicas agrícolas ou instrumentos introducidos polos romanos en Hispania e explica con precisión por que estas achegas supuxeron unha mellora da produción agraria.	T. 15	P. 291 A. 04	Comunicación lingüística

4. CONTIDOS E GRAO MÍNIMOS ESIXIBLES PARA SUPERAR A MATERIA

Coa fin de garantir o dereito do alumnado a que o seu rendemento escolar sexa valorado conforme a criterios de plena obxectividade, deberán facerse públicos os criterios xerais que se aplicaran para a avaliación das aprendizaxes, promoción e titulación.

Informarase ao comezo do período lectivo sobre os contidos mínimos esixibles para a superación das diferentes materias, tamén de pendentes, os procedementos de recuperación e de apoio previstos, e os criterios de avaliación e procedementos de calificación aplicables.

A continuación, e para cada unha das unidades deste curso, indícanse os contidos mínimos esixibles que o alumnado deberá ter adquirido para superar a materia de Xeografía e Historia no Primeiro Curso da ESO e que se basearan nas competencias clave citadas.

1. A forma da Terra.
2. As liñas imaxinarias: concepto de ecuador, hemisferio, latitude, lonxitude, paralelos, meridianos, polos. A súa localización no globo terráqueo e nos mapas.
3. Localizar no mapa o una esfera un punto calquera coñecendo as súas coordenadas.
4. O movemento de rotación e as súas consecuencias. Os fusos horarios.
5. O movemento de translación.
6. Concepto de mapa e escala. Identificación e interpretación da lenda dun mapa. Realización de exercicios relacionados coa escala dos mapas.
7. Vocabulario específico relacionado coas formas do relevo e identificación das mesmas.
8. Coñecemento dos continentes e dos océanos.
9. Coñecemento das principais unidades de relevo continental e litoral, mares e ríos.
10. Ubicar correctamente no mapa os principais accidentes xeográficos de Galicia, de España e de Europa.
11. Concepto de tempo e clima.
12. Coñecemento dos elementos do clima.
13. Dominar os conceptos básicos de temperatura e precipitacións para a correcta interpretación dos climogramas.
14. Situación nun mapa das grandes zonas climáticas e principais características.
15. Distinguir as características das paisaxes naturais das diferentes zonas climáticas da Península Ibérica.
16. Concienciarse dos principais problemas medioambientais.
17. Coñecer a distribución dos diferentes continentes sabendo localizar no planisferio os países máis importantes.
18. Utilización das unidades de tempo histórico: milenio, século, antes e despois de Cristo.
19. Diferenza entre economía depredadora e produtora.
20. Diferenciar o Paleolítico do Neolítico, apreciando as achegas e descubrimentos realizados durante a Prehistoria.

21. O modo de vida das sociedades cazadoras-recolleitoras (instrumentos de pedra tallada, primeiras crenzas relixiosas, primeiras manifestacións artísticas...)
22. O modo de vidas das sociedades agrícola-gandeiras (sedentarización, primeiras aldeas, inicio da metalurxia...)
23. As primeiras civilizacións históricas: Mesopotamia e Exipto. Localización xeográfica e trazos xerais.
24. Coñecemento dos trazos máis relevantes da civilización e da vida cotiá dos gregos e dos romanos.
25. Recoñecer as principais achegas de Grecia e Roma á civilización occidental.
26. Facer unha lectura comprensiva dun texto sinxelo sobre un tema histórico ou sobre unha realidade xeográfica, dentro da programación vixente.

5. SECUENCIACIÓN E TEMPORALIZACIÓN DAS UNIDADES DIDÁCTICAS

Primeiro trimestre

EMA 1. O PLANETA TERRA

1. A Terra, un planeta do Sistema Solar
2. O planeta Terra: forma e dimensións
3. A representación da Terra
4. Os mapas
5. Estudo de caso. Pero... onde estamos? Como localizar un territorio no planeta?

Obradoiro de Xeografía - Síntese

TEMA 2. O RELEVO DA TERRA

1. A capa externa da Terra
2. Os axentes internos da formación do relevo
3. Os axentes externos da formación do relevo
4. Impacto humano. Onde situarías algunhas infraestruturas?
5. As formas do relevo da Terra
6. O relevo de Europa
7. O relevo de España
8. Estudo de caso. Percorrendo o relevo en bicicleta

Obradoiro de Xeografía – Síntese

TEMA 3. A HIDROSFERA: AUGA DOCE E AUGA SALGADA

1. A auga na natureza
2. As augas oceánicas
3. As augas continentais
4. A distribución das augas no planeta
5. Ríos de Europa e ríos de España
6. Análise de problemas. Sede: falta de auga ou desigualdade social?

Obradoiro de Xeografía - Síntese

TEMA 4. O TEMPO ATMOSFÉRICO

1. A atmosfera
2. A radiación solar e a temperatura
3. A humidade do aire e as precipitacións
4. A presión atmosférica e os ventos
5. Estudo de caso. Pódense prever as riadas e inundacións?
6. Análise de problemas. Podemos contribuír a reducir a chuvia ácida no noso continente?

Obradoiro de Xeografía - Síntese

TEMA 5. OS CLIMAS DA TERRA

1. A distribución das temperaturas
2. A distribución das precipitacións
3. Os climas do planeta
4. Os climas de España
5. Estudo de caso. Os monzóns
6. Impacto humano. Que é o efecto invernadoiro?

Obradoiro de Xeografía – Síntese

SEGUNDO TRIMESTRE

TEMA 6. AS PAISAXES DE CLIMAS TEMPERADOS

1. As paisaxes de Europa
2. A paisaxe oceánica
3. A paisaxe mediterránea
4. A paisaxe continental
5. As paisaxes de España
6. Descubre. As paisaxes humanizadas de España
7. Impacto humano. Pódense evitar os incendios forestais?
8. Análise de problemas. Por que desaparece o mar de Aral?

Obradoiro de Xeografía - Síntese

TEMA 7. AS PAISAXES DE CLIMAS EXTREMOS

1. A paisaxe ecuatorial
2. A paisaxe tropical
3. A paisaxe desértica cálida
4. A paisaxe das zonas frías
5. Estudo de caso. A paisaxe antártica
6. Impacto humano. A destrución das paisaxes por deforestación

Obradoiro de Xeografía - Síntese

TEMA 8. OS PROBLEMAS AMBIENTAIS

1. A Terra é un ecosistema
2. Riscos e catástrofes
3. O ecosistema urbano
4. Estudo de caso. O desastre do Exxon Valdez, un exemplo de marea negra
5. Análise de problemas. Distribución e consumo de recursos naturais

Obradoiro de Xeografía - Síntese

PROXECTO TIC: ABRACADABRA! ONDE VAN OS TEUS RESIDUOS?

TEMA 9. A PREHISTORIA

1. Pregunta clave. Como evolucionaron os nosos antepasados?
2. As comunidades de cazadores-colleiteiros
3. As aldeas agrícolas e gandeiras
4. Os primeiros metalúrxicos
5. Viaxa ao pasado. Marta investiga a Prehistoria
6. O enigma. Como se construían os megálitos?
7. O recanto da arte. Arte e maxia
8. Descubre. A Prehistoria na península Ibérica
9. A Prehistoria de Galicia. Megálitos e petróglifos

Obradoiro de Historia - Síntese

TEMA 10. AS PRIMEIRAS CIVILIZACIÓNS: MESOPOTAMIA E EXIPTO

1. Pregunta clave. Por que as primeiras civilizacións xurdiron ás beiras de grandes ríos?
2. Mesopotamia, a terra entre dous ríos
3. O Exipto dos faraóns
4. Viaxa ao pasado. Habib e Merit, dous irmáns do val do Nilo
5. A relixión exipcia
6. O enigma. Onde se acocha o deus do templo?
7. O recanto da arte. Tumbas para a inmortalidade

Obradoiro de Historia – Síntese

TERCER TRIMESTRE

TEMA 11. GRECIA, DE POLIS A IMPERIO

1. Pregunta clave. Que unía os gregos da Hélade?
2. Dúas grandes polis: Esparta e Atenas
3. O enigma. Era democrática a democracia ateniense?
4. Os gregos colonizan o Mediterráneo
5. Viaxa ao pasado. Os esposais de Fedora e Urian
6. O dominio da Hélade: de Atenas a Macedonia
7. Descubre. O Imperio de Alexandre Magno

Obradoiro de Historia - Síntese

TEMA 12. COLONIZACIÓNS E POBOS PRERROMANOS

1. Pregunta clave. Cal foi a orixe dos pobos celtas e iberos?
2. Fenicios, gregos e cartaxineses
3. Os pobos celtas
4. Viaxa ao pasado: Elandus visita as terras dos castrexos

5. Os pobos iberos
  6. O recanto da arte. A orixinalidade da arte celta e ibérica
- Obradoiro de Historia – Síntese*

TEMA 13. ROMA, DA REPÚBLICA AO IMPERIO

1. Pregunta clave. Fundaron Rómulo e Remo a cidade de Roma?
2. A Roma republicana (séculos VI-I a.C)
3. O enigma. Por que Bruto matou a Xulio César?
4. O Imperio romano (séculos I-V d.C.)
5. Viaxa ao pasado. O lexionario Cayus visita Roma
6. Os habitantes do Imperio
7. O cristianismo, unha nova relixión
8. Descubre. Como se produciu a fin do Imperio?

Obradoiro de Historia - Síntese

TEMA 14. O LEGADO DA ANTIGUIDADE

1. Pregunta clave. A nosa cultura é herdeira da clásica?
2. Viaxa ao pasado. Diodoro de Mileto, un heroe olímpico
3. As relixións grega e romana
4. A arquitectura clásica grega
5. A arquitectura funcional romana
6. O recanto da arte. Idealismo e realismo na escultura
7. O recanto da arte. A pintura e o mosaico
8. Descubre. Que símbolos identificaban aos cristiáns?

Obradoiro de Historia - Síntese

TEMA 15. A HISPANIA ROMANA

1. Pregunta clave. Por que desembarcaron os romanos na península Ibérica?
2. As provincias de Hispania
3. Viaxa ao pasado. Un banquete na casa do patricio Marcus Cornelius
4. Descubre. A romanización de Hispania
5. A riqueza de Hispania
6. O recanto da arte. O patrimonio hispanorromano
7. O legado romano en Galicia

Obradoiro de Historia - Síntese

PROXECTO TIC: AS PEGADAS DO NOSO PASADO: ONDE VIVIAMOS?

6. CONCRECIÓNS METODOLOXICAS.

6.1. METODOLOXÍA XERAL E ESPECÍFICA

O carácter multidisciplinar de moitas das competencias afástase da concepción do currículo como un conxunto de compartimentos estancos entre as diversas áreas e materias e por iso require unha coordinación de actuacións docentes onde o traballo en equipo debe ser unha constante.

O desenvolvemento de competencias vai acompañado dunha práctica pedagóxica esixente tanto para o alumnado como para o profesorado. Para o alumnado, porque se debe implicar na aprendizaxe e debe adquirir as habilidades que lle permitan construír os seus propios esquemas explicativos para comprender o mundo no que vive, construír a súa identidade persoal, interactuar en situacións variadas e continuar aprendendo.

Para o docente, porque terá que despregar os recursos didácticos necesarios que permitan desenvolver os Estándares de aprendizaxe propios da área incluíndo o desenvolvemento das Competencias Clave, e poder alcanzar así os obxectivos do currículo. Non obstante, a pesar de que as competencias teñen un carácter transversal e interdisciplinar respecto ás disciplinas académicas, isto non debe impedir que desde cada área se determinen aprendizaxes específicas que resulten relevantes na consecución de competencias concretas.

O docente deberá buscar situacións próximas aos alumnos para que estes poidan aplicar en diferentes contextos os contidos dos catro saberes que forman cada unha das competencias (saber, saber facer, saber ser e saber estar). Así mesmo, creará contextos e situacións que representen retos para os alumnos; que os inviten a cuestionarse os seus saberes actuais; que os obriguen ampliar a súa perspectiva e a contrastar os seus pareceres cos dos seus compañeiros, a xustificar e a interpretar con rigor, etc.

Para traballar as competencias clave relacionadas co dominio emocional e as habilidades sociais terán un especial protagonismo as actividades de planificación e execución de tarefas en grupo que favorezan o diálogo, a escoita, a cooperación e a confrontación de opinións.

A forma de avaliar o nivel de competencia alcanzado será a través da aplicación dos coñecementos e as habilidades traballadas. Agora ben, as competencias supoñen un dominio completo da actividade en cuestión; non son só habilidades, aínda que estas sempre estean presentes. Polo tanto, ademais das habilidades, teranse en conta tamén as actitudes e os elementos cognitivos.

Aspectos xerais

- Partir da competencia inicial do alumnado.
- Ter en conta a diversidade: respectar os ritmos e estilos de aprendizaxe.
- Potenciar as metodoloxías activas e participativas:
  - Combinar traballo individual e cooperativo.
  - Aprendizaxe por proxectos.
- Enfoque orientado á realización de tarefas e á resolución de problemas.
- Uso habitual das TIC incluído os smartphones previo permiso do profesorado.
- Papel facilitador do profesorado.

Estratexias metodolóxicas

- Memorización comprensiva.
- Indagación e investigación sobre documentos, textos, prensa, etc.
- Elaboración de sínteses.
- Análise de documentos, gráficos, mapas, táboas de datos.
- Comentarios de textos, gráficos, mapas...
- Resolución de problemas.
- Estudo de casos (proxectos).
- Exposición oral de contidos e pequenas investigacións.
- Visitas didácticas

Exemplo de secuenciación de traballo na aula

- Motivación:
- Actividade de exploración de ideas e coñecementos previos.
- Formulación de cuestións que favorezan o conflito cognitivo, presentándolles interrogantes que motiven o seu interese por iniciar o estudo.
- Presentación da actividade con mapas, gráficos, textos, fotos, etc, actividades sobre coñecementos previos e adquiridos de cara favorecer o coñecemento dos contidos e o pensamento crítico.

Información do profesorado:

- Información básica para todo o alumnado.
- Información complementaria para reforzo e apoio.
- Información complementaria para afondamento e ampliación.

Traballo persoal:

- Lectura e comprensión de textos.
- Análise de documentos, pequenas investigacións, etc.
- Resposta a preguntas.
- Resolución de problemas.
- Comentario de documentos, mapas, imaxes, etc.
- Elaboración de mapas, gráficas, sínteses ou mapas conceptuais.
- Memorización comprensiva.
- Exposición oral ante a clase de contidos traballados en grupo ou individualmente

Avaliación:

- Análise de producións: caderno, traballos dixitais, mapas, comentarios, etc.
- Exposicións orais.
- Probas escritas.
- Traballos individuais e en grupo.
- Observación do traballo na aula.

7. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS E ORGANIZATIVOS

Recursos Didácticos

Para cada tema os Recursos Didácticos dos que se dispón son os seguintes:

1. Libro do Alumno e da Alumna

O Libro do Alumno e da Alumna consta de 15 temas para o Primeiro Curso da Materia Xeografía e Historia da Educación Secundaria Obrigatoria.

2. Cadernos de Actividades

Os Cadernos de Actividades serven para reforzar contidos básicos do Libro do Alumno e da Alumna. Por outro lado, en combinación co resto de materiais, constitúen un instrumento para atender as necesidades individuais do alumnado, xa que permiten practicar aqueles coñecementos que secuencian os distintos temas.

3. Recursos Didácticos

Enderezos da Internet. Cada tema dispón de enderezos da Internet que serven para reforzar e complementar os contidos, habilidades e competencias traballadas en cada tema.

Actividades de Avaliación Inicial. Unha páxina de actividades deseñadas para avaliar os coñecementos previos do alumnado antes de iniciar o estudo de cada un dos temas.

Actividades de Reforzo e Ampliación. Unha páxina de actividades de reforzo e outra de ampliación permiten consolidar os coñecementos dos contidos do tema e ampliar algúns aspectos importantes.

Actividades de Avaliación Final. Dez preguntas seguindo o modelo das avaliacións de diagnóstico para a Educación Secundaria Obrigatoria permiten avaliar o nivel de logro de cada un dos Estándares de Aprendizaxe acadado polos alumnos.

- O libro de Texto: Xeografía e Historia. XH 1.1 e 1.2. Ed. Vicens Vives.
- Para os PENDENTES: Xeografía e Historia. XH 1.1 e 1.2. Ed. Vicens Vives.
- TIC: Proxecto Abalar, Internet, blog de aula...e smartphones do alumnado cando o profesorado o requira e o permita baixo a súa responsabilidade.
- Aula virtual, Apps informáticas.
- Xornais e Revistas.
- Mapas, Atlas e esferas.
- Biblioteca do centro.

4. Xerador de Avaliacións

Programa informático que permite elaborar de forma automática un amplo abano de probas de avaliación en función do nivel de coñecementos do alumnado. Propóñense 10 actividades distintas para cada tema o libro do alumno e da alumna e para cada unha destas actividades programáronse 3 opcións de avaliación de dificultade crecente: nivel baixo, nivel medio, nivel alto. Cada opción de avaliación permite avaliar tanto os contidos como as competencias clave.

8. AVALIACIÓN DO ALUMNADO

8.1. CRITERIOS DE AVALIACIÓN

No caso da Avaliación, os procedementos e instrumentos de avaliación serán a observación e seguimento sistemático do alumnado, é dicir, tomaranse en consideración todas as producións que desenvolva, tanto de carácter individual como grupal: traballos escritos, exposicións orais e debates, actividades de clase, investigacións, actitude ante a aprendizaxe, precisión na expresión, autoavaliación...

As Avaliacións Iniciais, nas que valoraremos os coñecementos previos que se teñen sobre cada un dos aspectos avaliados antes de iniciar un tema ou unidade didáctica valorando se: son suficientes, se deben mellorar ou se descoñecen.

As Avaliacións Trimestrais para realizar ao final de cada trimestre e que facilitará a avaliación de grandes bloques de contidos, estándares e competencias.

En todo caso, os procedementos de avaliación serán variados, de forma que poidan adaptarse á flexibilidade que esixe a propia avaliación.

A Avaliación realizarase igualmente a través dos Criterios de Avaliación e os Estándares de Aprendizaxe que poderemos avaliar a través da Rúbrica de Avaliación. Igualmente poderemos levar a cabo unha Avaliación Competencial a partir da rúbrica proposta: *Avaliación das Competencias Clave*.

O grao de adquisición dos obxectivos que se queren acadar tanto respecto dos Estándares de Aprendizaxe como das Competencias Clave valorarase, á súa vez, a partir de catro niveis de logro:

LOGRO – NIVEL 1: Logro non alcanzado.

LOGRO – NIVEL 2: Logro básico.

LOGRO – NIVEL 3: Logro medio.

LOGRO – NIVEL 4: Logro avanzado.

O nivel de cumprimento destes obxectivos en relación cos criterios de avaliación fixados non debe ser medido de forma mecánica, senón con **flexibilidade**, e tendo en conta a situación do alumno, o curso en que se atopa, ademais das súas propias características e posibilidades. Á súa vez, a avaliación, cumpre, fundamentalmente, unha **función formativa**, porque lle ofrece ao profesorado uns indicadores da evolución dos sucesivos niveis de aprendizaxe dos seus alumnos, coa conseguinte posibilidade de aplicar mecanismos correctores das insuficiencias advertidas. Por outra banda, eses indicadores constitúen unha fonte de información sobre o mesmo proceso de ensino. Por iso, os criterios de avaliación veñen a ser un referente fundamental de todo o proceso interactivo de ensino e aprendizaxe.

8.2. PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

- Desenvolvemento de temas, mapas, gráficos, textos.
- Compresión de textos.
- Resolución de exercicios.
- Completar frases, relacionar conceptos ou termos.

- Identificar elementos xeográficos en mapas.
- Resposta a preguntas ou cuestións.
- Cuestións Verdadeiro/Falso.
- Elaboración de gráficas, esquemas e resúmenes.
- Lectura expresiva.

Observación e rexistro:

- Cuestionarios.
- Listas de control.
- Caderno do alumno.

Nas unidades desta materia, realizarase un proceso de avaliación continua. Nas actividades avaliarase, tanto a calidade dos traballos, como o interese e a participación nela, así como a coordinación e o diálogo nos traballos realizados en grupo.

Ó comezo do curso faise unha avaliación inicial, consultando ós alumnos e interpretando o seu historial escolar. Ten por obxecto partir dos coñecementos que xa teñen para construí-la nova fase de aprendizaxe.

A avaliación formativa ou orientadora faise durante o proceso de aprendizaxe, observando sistematicamente o progreso, dificultades,... do alumno en dito proceso.

A avaliación sumativa ou final faise ó remate do proceso de aprendizaxe determinando se o alumno adquiriu as capacidades requiridas e en qué grao.

A avaliación ordinaria:

Farase en tres avaliacións, de tal xeito que os contidos mínimos das primeiras avaliacións poden estar presentes nas seguintes e segundo os criterios de cualificación que se explicitan.

Os instrumentos de avaliación a utilizar co fin de coñecer o grado de comprensión dos conceptos e procesos, son:

A observación directa, que nos informa sobre:

- Interese polo traballo.
- A relación cos compañeiros.
- A participación no traballo de grupo.
- A participación en debates e exposicións.
- A realización de sínteses mediante esquemas, resúmenes ou gráficos.

Caderno ou traballos sexan en papel ou dixital que recolle tódalas actividades realizadas ó longo do curso (cos apuntes, traballos, actividades, documentos,...), infórmanos sobre:

- A cantidade e calidade dos coñecementos adquiridos.
- A comprensión dos mesmos.
- A capacidade de síntese e análise.
- A comprensión e desenvolvemento das actividades.
- A utilización das fontes de información.
- Probas escritas e traballos individuais e en grupos.

Nos traballos avaliarase a calidade, exposición, coordinación, interese e participación.

É importante realizar ó remate de cada unidade didáctica algún repaso de actividades representativas que nos informen do grao de comprensión da unidade.

As probas escritas serven para que o alumno se dea conta dos seus avances e dificultades, o tempo que nos permiten detectar qué conceptos, procedementos ou actitudes deben ser reforzados.

8.3. CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Os **criterios** para cualificar os alumnos serán os seguintes:

- Probas escritas (exames) presenciais ou dixitais nas que os alumnos deberán contestar a preguntas tanto teóricas como prácticas.
- No caso de ter cadernos de traballo ou dixitais. O alumnado deberán ter a o día o seu caderno cos diferentes exercicios e esquemas que se van realizando na aula.
- Ter unha actitude positiva e participativa na aula, tanto no que se refire o seu interese, como no que se refire ao traballo e ao esforzo.
- A ponderación dos exames escritos, dixitais ou traballos específicos na nota de avaliación será como mínimo do 80%, dependendo do número de exámes feitos, cada avaliación terá como mínimo dous exames.
- A ponderación de outros traballos, cuestión, tests e as actividades diarias da clase que se realicen durante a avaliación será como máximo do 20%, dependendo do número de traballos feitos.
- Para poder aprobar cada avaliación será imprescindible obter unha calificación de 5 ou superior na nota ponderada dos exames feitos en dita avaliación.
- Ter unha avaliación suspensa implica a obrigação de recuperala, non a recupera facendo media coas demáis avaliacións.
- Nas notas da avaliación, que só admiten números enteiros, aplicarase o seguinte criterio:
  - Si o alumno obtivo como promedio unha cifra enteira, transcribírase esta sen alteracións nas actas.
  - Si o alumno obtivo como promedio unha nota con décimas, na súa transcripción nas actas de avaliación:
  - Redondearase ao enteiro superior no caso de que tales décimas teñan un valor igual ou maior de seis (exemplo: 7,6 se transcribíran nas actas como un 8), sempre que a nota chegue ou supere o 5.
  - Redondearase ao enteiro inferior no caso de que estas teñan un valor inferior a seis (exemplo: 6,4 ou 7,3 se transcribíran como un 6 ou un 7).
- Se algún alumno é descuberto copiando nun exame, falando con compañeiros ou utilizando sistemas electrónicos para copiar, cualificaráselle con un 0, e suspenderá dita avaliación.

O alumnado que ao longo do curso non acaden os obxectivos reflectidos nesta programación deberán realizar exames de recuperación. Estes exames realizaranse segundo o criterio do profesor que imparte a materia, aínda que preferentemente ao final da terceira avaliación, tendo dereito á realización dos mesmos o alumnado que teña unha ou como máximo dúas avaliacións suspensas.

A nota que obteña na recuperación será a que computa para a final da avaliación ordinaria.

- Poderán facer voluntariamente o exame de recuperación o alumnado que desexe obter máis nota da obtida na avaliación ordinaria, no caso de non superala mantense a obtida na avaliación.
- O exame da avaliación extraordinaria será o mesmo para todos os grupos co fin de homoxeneizar os niveis e coordinar a materia impartida polos diferentes profesores.
- Actividades de reforzo e de ampliación: Despois da realización das probas da última avaliación (datas indicadas no calendario escolar) e durante o tempo entre elas e a proba extraordinaria, realizaránse actividades de reforzo e ampliación segundo o caso. O profesorado poderá ofrecer explicacións dos contidos e diferentes tipos de exercicios ou actividades que intenten solucionar o déficit do alumnado na materia.
- O alumnado e as súas familias serán informados destes criterios de cualificación. Na cortiza da aula e na aula virtual de cada grupo, o profesorado engadirá os criterios. Tamén explicaránse de viva voz nas aulas ao inicio do curso e procuraráse que o alumnado os comprendan. En canto ás familias poderan acudir a páxina web do centro onde se publicará esta programación.

9. AVALIACIÓN DA PRÁCTICA DOCENTE E INDICADORES DE LOGRO

Os docentes avalían tanto as aprendizaxes do alumnado como os procesos de ensino e a súa propia práctica docente, a través dos indicadores de logro incorporados na programación docente.

Os Estándares de Aprendizaxe, considerados como concrecións dos Criterios de Avaliación do Currículo de cada área ou materia, permítenos definir os resultados da aprendizaxe e concretar o que o alumnado debe saber, comprender e saber facer en cada materia. Os indicadores de logro permítenos avaliar en cinco niveis as aprendizaxes que o alumnado consolidou respecto aos obxectivos marcados en cada Estándar.

Este feito permítelle ao docente, ao mesmo tempo, avaliar os resultados das estratexias e medidas educativas que adoptou ao longo da súa práctica educativa para facilitar que o alumnado acade os obxectivos establecidos en cada Estándar de aprendizaxe.

A avaliación tanto dos procesos de aprendizaxe do alumnado como da propia práctica docente será continua. A avaliación docente terá, á súa vez, como obxectivo adaptar as estratexias educativas adoptadas ao longo do curso ás necesidades específicas do alumnado.

Os indicadores de logro permiten, neste sentido, identificar os coñecementos, capacidades, competencias... que en relación a un alumno individual ou ao conxunto do grupo-clase deben ser consolidados, permitindo adaptar a práctica educativa ás necesidades específicas dos alumnos para que poidan alcanzar as ensinanzas establecidas nos correspondentes estándares de aprendizaxe.

En relación á práctica docente os indicadores de logro permiten valorar:

- Se se está cumprindo coa planificación: actividades, tempos, responsabilidades,...
- Se existe desviación entre o obxectivo definido e a acción ou accións deseñadas para conseguilo.
- Se se están conseguindo outras cousas distintas ás planificadas intencionalmente.
- Se se está progresando na liña definida no obxectivo.

– Se os resultados obtidos xeran satisfacción nos implicados

Dentro do proceso de ensino e aprendizaxe, o equipo docente de cada grupo do alumnado celebrará sesións de avaliación para valorar tanto as aprendizaxes do alumnado, como os procesos de ensino e a súa propia práctica docente.

Indicadores de logro do proceso de ensino nunha escala de 1-4

1. Como norma xeral, fanse explicacións xerais para todo o alumnado.
2. Ofrécense a cada alumno/a as explicacións individualizadas que precisa.
3. Elabóranse actividades atendendo á diversidade.
4. Elabóranse probas de avaliación adaptadas ás necesidades do alumnado con NEAE.
5. Utilízanse distintas estratexias metodolóxicas en función dos temas a tratar.
6. Combínase o traballo individual e en equipo.
7. Poténcianse estratexias de animación á lectura.
8. Poténcianse estratexias tanto de expresión como de comprensión oral e escrita.
9. Incorporáanse as TIC aos procesos de ensino – aprendizaxe.
10. Préstase atención aos elementos transversais vinculados a cada estándar.
11. Ofrécense ao alumnado de forma rápida os resultados das probas / traballos, etc.
12. Analízanse e coméntanse co alumnado os aspectos máis significativos derivados da corrección das probas, traballos, etc.
13. Dáselle ao alumnado a posibilidade de visualizar e comentar os seus acertos e erros.
14. Grao de implicación do profesorado nas funcións de titoría e orientación.
15. Adecuación, logo da súa aplicación, das ACS propostas e aprobadas.

Indicadores de logro da práctica docente nunha escala de 1-4

1. O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado.
2. Conseguiuse crear un conflito cognitivo que favoreceu a aprendizaxe.
3. Conseguiuse motivar para lograr a actividade intelectual e física do alumnado.
4. Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado.
5. Contouse co apoio e coa implicación das familias no traballo do alumnado.
6. Mantívose un contacto periódico coa familia por parte do profesorado.
7. Adoptáronse as medidas curriculares adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.

8. Adoptáronse as medidas organizativas adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.
9. Atendeuse adecuadamente á diversidade do alumnado.
10. Usáronse distintos instrumentos de avaliación.
11. Dáse un peso real á observación do traballo na aula.
12. Valorouse adecuadamente o traballo colaborativo do alumnado dentro do grupo.

10. SEGUIMIENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DA MATERIA PENDENTE

O sistema que este Departamento Didáctico aplica para valorar a recuperación das materias pendentes de Xeografía e Historia (1º ESO) será o seguinte:

O alumnado deberá realizar dous exames escritos sobre os contidos traballados e estudados na materia que o alumno/a teña pendente.

O material necesario para estudar dita materia vai consistir nunha serie de preguntas sobre os contidos a estudar o que cada profesor entregará ao seu alumnado e que deberá entregar o día do exame e no dito exame preguntaranse sobre os exercicios do respectivo cuadernillo.

As probas realizaranse segundo o calendario de pendentes elaborado polo Centro.

Os criterios para recuperar a materia son: exame 70%, relación de preguntas, 30% o traballo.

Ademais, coincidindo có momento de realizar estas probas, os alumnos/as deberán entregar os exercicios e tarefas que o profesorado sinaloulles previamente.

Como se avalía (avaliacións parciais, avaliación final, cualificación de traballos realizados, etc.)

A puntuación repartirase nun 70% (nota do exame) e un 30% (nota das actividades), sendo condición sine qua non a presentación das actividades o día do exame para poder realizarlo. A cualificación de devandito traballo será de 30 % máximo sobre a nota final.

-Cada exame sinalará o valor de cada unha das preguntas.

-Calquera intento de copia conlevará o fin do exame.

11. PROCEDIMENTOS NO CAMBIO DE MODALIDADE EN BACHARELATO

Non procede.

12. DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL

Ó comeza-lo curso faise unha avaliación inicial, consultando ós alumnos e interpretando o seu historial escolar. Ten por obxecto partir dos coñecementos que xa teñen para construí-la nova fase de aprendizaxe.

Valorarase os coñecementos previos que se teñen sobre cada un dos aspectos avaliados antes de iniciar un tema ou unidade didáctica valorando se: son suficientes, se deben mellorar ou se descoñecen.

Data prevista de realización: Primeiras semanas de outubro.

Proba escrita: Constará dunha relación de preguntas teóricas, mapas físicos, gráfico, tipo test, etc. O obxectivo da proba será determinar o grao de consolidación de contidos previos (referidos ao curso ou etapa anterior) e tamén o nivel do alumnado nas competencias básicas.

Calificarase en base a 10. As probas de Avaliación Inicial parten dos obxectivos, competencias e contidos mínimos que o alumnado debeu adquirir ao finalizar o curso anterior. Teremos por tanto preguntas de contidos (cortas e concretas) e tamén preguntas máis abertas e a desenvolver por parte do alumnado para que nos poidan proporcionar unha información máis global do nivel do alumnado (comprensión lectora, expresión escrita, razonamento, motivación...)

Mecanismo para informar ás familias: No caso de carencias de contidos moi acusada informarase a familia a través do seu titor/a así como a o departamento de Orientación do Centro.

Consecuencias dos resultados da proba: A avaliación inicial permítenos coñecer o punto de partida do proceso de ensino-aprendizaxe. Servirá para marcar o nivel de partida dos novos contidos do curso, o número de alumnos que deben recibir reforzo na aula, apoio fóra da aula, materiais específicos que se necesitan etc.

13. MEDIDAS ATENCIÓN A DIVERSIDADE

A atención á diversidade enténdese como o conxunto de actuacións dirixidas a dar resposta ás diferentes capacidades, ritmos e estilos de aprendizaxe, motivacións e intereses, situacións sociais, culturais, lingüísticas e de saúde do alumnado. Estas medidas oriéntanse a alcanzar os obxectivos e as competencias establecidas para a ESO e réxense polos principios de calidade, equidade e igualdade de oportunidades, normalización, integración e inclusión escolar, igualdade entre mulleres e homes, non-discriminación, flexibilidade, accesibilidade e deseño universal, e cooperación da comunidade educativa.

As aulas amosan unha crecente complexidade e non todos o alumnado pode seguir o mesmo ritmo de aprendizaxe, tanto polo seu propio desenvolvemento psicolóxico como por moi diversas circunstancias persoais e sociais.

Deberán diferenciarse os alumnos que requiren necesidades específicas de apoio educativo en función das súas particularidades, que poden agruparse en estes tres ámbitos:

En primeiro lugar, deberán cubrirse as necesidades educativas especiais.

En segundo lugar, teranse en conta aqueles casos que representan unha incorporación tardía ao Sistema Educativo.

En terceiro lugar, deberá prestárselles unha atención especial a aqueles alumnos que dispoñan dunhas altas capacidades intelectuais.

Por último, prestaráselles igualmente unha atención especial a aqueles alumnos e alumnas con Trastorno por Déficit de Atención e Hiperactividade (TDAH).

Debe sinalarse que a atención a estes catro grupos de alumnos con necesidades específicas de apoio educativo non debe desvirtuar o que debe ser a intención fundamental do centro educativo en xeral e de cada curso en particular, que persegue a educación integral de todos os alumnos e que se materializa na necesaria integración de todo o alumnado.

A orientación é unha actividade educativa con diferentes ámbitos ou dimensións. Por un lado, diríxese á mellora dos procesos de ensino e, en particular á adaptación da resposta escolar á diversidade de necesidades do alumnado; por outro, diríxese a garantir o desenvolvemento das capacidades que facilitan a madurez dos nenos e das nenas, e que lles permitan adquirir unha progresiva autonomía cognitiva, persoal e social ao longo da Educación Secundaria Obrigatoria.

Nos instrumentos de planificación institucional deberán establecerse os mecanismos necesarios para facilitar unha resposta adecuada ás necesidades educativas do alumnado. Estas respostas poden ser de dous tipos:

- As respostas de tipo curricular, que se concretan na elaboración, desenvolvemento e avaliación das adaptacións curriculares con distintos graos de significatividade.
- As respostas organizativas, que teñen que ver coa organización dos recursos humanos e materiais do centro para atender este alumnado e coa planificación das medidas educativas máis adecuadas.

A Orientación Educativa organízase en tres niveis que van desde a acción titorial, desenvolta na aula, e as tarefas orientadoras que realizan os Departamentos de Orientación, ata as actuacións complementarias dos equipos de apoio externo. Aínda que cada un destes niveis ten funcións específicas, complementáanse entre si, dado que comparten a mesma finalidade e obxectivos xerais comúns: a personalización da educación e a contribución ao desenvolvemento dos obxectivos establecidos nesta etapa educativa.

A intervención educativa debe contemplar como principio a diversidade do alumnado, entendendo que deste xeito se garante o desenvolvemento de todos eles á vez que unha atención personalizada en función das necesidades de cada un.

Para que o alumnado con necesidade específica de apoio educativo ao que se refire o artigo 71 da Lei Orgánica de Educación 2/2006, de 3 de maio e as modificacións que incorpora a LOMCE (Lei Orgánica 8/2013, de 9 de decembro, para a mellora da calidade educativa) con respecto a dito artigo nos seus apartados 1 e 2, poida alcanzar o máximo desenvolvemento das súas capacidades persoais e os obxectivos da etapa, estableceranse as medidas curriculares e organizativas oportunas que aseguren o seu adecuado progreso.

Poderanse tomar medidas de reforzo como o apoio no grupo ordinario, os agrupamentos flexibles ou as adaptacións do currículo. Ditas adaptacións realizaranse buscando o máximo desenvolvemento posible das competencias clave.

A escolarización do alumnado que se incorpora tardiamente ao sistema educativo realizarase atendendo as súas circunstancias, coñecementos, idade e historial académico.

Cando os alumnos presenten graves carencias na lingua de escolarización do centro, recibirán unha atención específica que será, en todo caso, simultánea á súa escolarización nos grupos ordinarios, cos que compartirán o maior tempo posible do horario semanal.

A escolarización do alumnado con altas capacidades intelectuais, identificado como tal polo persoal coa debida cualificación e nos termos que determinen as administracións educativas, flexibilizarase de forma que poida anticiparse un curso ao inicio da escolarización na etapa ou reducirse a súa duración, cando se prevea que son estas as medidas máis adecuadas para o desenvolvemento do seu equilibrio persoal e da súa socialización.

A acción titorial está ligada a unha visión integral da educación, cuxo fin é a formación de persoas que, ademais de dispor de coñecementos, desenvolvan o conxunto das súas potencialidades e saiban desenvolverse no mundo actual.

O Plan de Acción Titorial tenderá a favorecer o seguimento personalizado do proceso de aprendizaxe do alumnado e establecerá medidas que permitan manter unha comunicación fluída coas familias, tanto co fin de intercambiar informacións sobre aqueles aspectos que poidan resultar relevantes para mellorar o proceso de aprendizaxe dos alumnos, como para orientalos e promover a súa cooperación.

Así mesmo, asegurará a coherencia educativa no desenvolvemento das programacións mediante procedementos de coordinación do equipo educativo que permitan adoptar acordos sobre a avaliación e sobre as medidas que deben poñerse en marcha para responder as necesidades detectadas.

14. ELEMENTOS TRANSVERSAIS

14.1. FOMENTO DA LECTURA. COMPRENSIÓN LECTORA. EXPRESIÓN ORAL E ESCRITA

Fomento da Lectura. Comprensión Lectora.

Os obxectivos do noso proxecto para a Educación Secundaria Obrigatoria:

- Potenciar o gusto pola lectura, as habilidades de lectoescritura e as capacidades reflexivas inherentes a unha lectura en valores desde a certeza que son a base da aprendizaxe.
- Sumar e coordinar os esforzos das distintas áreas curriculares e das familias para facer posíbel os citados propósitos.
- Desenvolver estratexias de lectura reflexiva que favorezan as potencialidades do alumnado para realizar unha lectura en valores.
- Promover a reflexión e o diálogo arredor ás lecturas entre o alumnado como medio para iniciar postas en común das propias motivacións, valores ou opinións.
- Entender a lectura como unha fonte de coñecemento, de enriquecemento lingüístico e desenvolvo moral imprescindible na nosa sociedade.
- Favorecer o coñecemento das unidades lingüísticas do castelán e o galego e das súas combinacións observando as semellanzas entre ambos os dous.
- Potenciar o coñecemento do inglés e a produción e comprensión oral ou escrita de diversos tipos de texto neste idioma.
- Estimular a elaboración propia de textos a través da lectura comprensiva de modelos, así como o interese por compartir e comentar estas creacións individuais.
- Incentivar reflexións argumentadas e coherentes sobre a forma e o tema das lecturas que sirvan para definir olladas persoais que respecten unha base textual.
- Suscitar a análise e a vivencia estética das manifestacións literarias.
- Fomentar o uso da biblioteca e da aula de informática utilizándoas como espazos privilexiados de aprendizaxe e goce.
- Activar bibliotecas de aula xestionadas polos alumnos coa intención de fortalecer vínculos de complicidade e diálogo a partir das súas experiencias lectoras.
- Impulsar un uso produtivo das TIC que permita localizar e seleccionar datos e informacións de maneira áxil e eficiente, empregando as novas tecnoloxías como instrumentos de motivación, de comunicación e de acceso á lectura.

Metodoloxía para a ensinanza e a aprendizaxe da lectura

1. O desenvolvemento e a consolidación de hábitos lectores

Un bo plan lector debe asentarse sobre uns postulados que vertebran o seu deseño e posta en marcha: como orientamos o fomento da lectura na ESO, que peculiaridades e actitudes dos mediadores cabe potenciar nestes cursos, que tipo de inconvenientes podemos encontrarnos, que lecturas seleccionamos para encauzar os nosos obxectivos, que liñas mestras definen un programa de actuación viable e que outras iniciativas poden entorpecelo.

1.1. O fomento da lectura na ESO

Partimos da base de que ao longo da Educación Primaria se foi transmitindo o gusto por ler e que os alumnos empezan a nova etapa dominando competencias funcionais asociadas a operacións cognitivas e automatismos elementais ou ineludibles á hora de descodificar sen grandes problemas textos que respondan ao seu nivel formativo. Naturalmente, é unha presunción que engloba a

xeralidade dos alumnos e que non implica desatender aqueles cuxas habilidades lectoras estean por debaixo da media a través de accións específicas encamiñadas a superar carencias. Como é lóxico, un gran esforzo contraría a curiosidade por abrir calquera libro, por fascinante que nos pareza, e gozar das súas páxinas. Neste sentido, podemos valernos de lecturas titeladas que permitan comentar e afrontar as dificultades máis apremantes.

A grandes trazos, móvenos o propósito de estimular ou consolidar a motivación por ler en estudantes da ESO mediante procedementos creativos e lúdicos que os inviten a unha participación activa para que entendan a lectura como unha vivencia, como un acicate para compartir os seus gustos e inclinacións, as súas experiencias cos libros; e se acheguen a outras realidades distintas á súa reflexionando conxuntamente sobre os interrogantes e as inquietudes que lles susciten. A intención última é colaborar na formación de lectores autónomos e previr que dita tarefa se acolla como unha obriga escolar, como un antollo de profesores benintencionados que á vez negan e recoñecen os puntos de vista e as preferencias dos seus alumnos. Por isto nos decantamos por estratexias abertas e variadas que se adaptan a distintas aptitudes lectoras e consideran a diversidade dos grupos.

1.2. A figura do mediador na ESO

Un desenvolvemento óptimo do proxecto lector esixe que os docentes da ESO actúen de mediadores. Hai numerosas características individuais que poden facilitar este labor. Por exemplo:

Coñecer a psicoloxía e a conduta dos escolares.

Ser un lector entusiasta que desexe comunicar a súa paixón, ademais dun bo coñecedor da literatura xuvenil para orientar na elección persoal de lecturas.

Compartir o pracer lector e facer acopio do máximo de recursos didácticos, tanto individuais como materiais.

Ter claro que o seu labor é axudar a formar “lectores” autónomos e estables, non “ledores” que só se achegan aos libros para cubrir esixencias formativas.

Carecer de prexuízos esteticistas sobre o tipo de obras que máis atraian a os seus alumnos e saber espertar a súa curiosidade sen prefixar lecturas de antemán.

Saber adaptar as súas propostas para que non cunda o desalento entre a maioría.

Amosarse receptivo aos valores que se desprenden dos textos para promover a reflexión conxunta e o espírito crítico.

Fomentar a participación por medio de estratexias lúdicas que activen a imaxinación dos rapaces e intentar que superen o medo ao ridículo e á timidez.

Ser capaz de potenciar comprensivamente as expectativas que as obras xeren e as informacións previas que se dispoñen sobre ficcións parecidas.

Non tender á aseveración “irrebatible” que reprima a creatividade dos alumnos e interesarse polas súas interpretacións individuais (aínda que resulten insólitas).

Ter paciencia para reformular, sempre que sexa preciso, aclaracións e instrucións e buscar a complicidade dalgúns estudantes para conseguilo.

Dispor de coñecementos para utilizar as TIC con intencionalidade educativa.

Se responde a este perfil, o mediador pode emprender accións que redunden na concepción da lectura como vivencia. Aludimos a sinxelas accións como estas:

Ler en voz alta fragmentos unitarios que combinen a aventura, o misterio e o suspense para que a historia atrape os alumnos; e non ser remisos cando se trate de admitir os seus “modos de ler”abrindo un coloquio sobre o argumento.

Participar na evocación de lecturas xuvenís segundo o clásico esquema formulación, nó e desenlace, que se peche con comentarios que lle dean un sentido especial á historia contada.

Relacionar as citadas lecturas con espazos e momentos vitais. Por exemplo, lin tal ou cal libro un verán xunto ao mar, cando empecei a saír coa miña cuadrilla, escoitando música na miña habitación...

Comentar que para moitos lectores revisar a súa biblioteca é emprender unha especie de viaxe polo seu pasado porque cada libro lles trae recordos diferentes.

Falar daqueles momentos nos que un amigo ou un familiar nos presta un libro e cremos adiviñar os seus gustos ou forma de ser a medida que avanzamos, sen deixar de pensar “nas razóns que o levaron a colocarnos ese libro nas mans, (en) os sinais dunha fraternidade” (Daniel Pennac).

Rememorar emocións que tivemos con certas lecturas. Por exemplo, a contradición entre a ansia de coñecer o final dunha obra que nos está gustando moito e a “tristeza” de ver como se acaba esa historia apasionante.

Descibir o encanto da anticipación que experimentamos cando nos regalan un libro e adiamos a súa lectura imaxinando que historia imos ler, ou a agradable sensación de follear as súas páxinas ulir a tinta fresca.

1.3. Deseño de liñas xerais de actuación

Aínda que o plan de lectura sexa, en maior ou menor medida, responsabilidade de todo o equipo docente da ESO, é oportuno designar un coordinador que aglutine esforzos e sexa unha persoa capaz de artellar as diversas accións que se emprendan. O idóneo é que sexa alguén especialmente interesado no fomento e desenvolvemento de hábitos lectores na ESO que, ademais, posúa unha bagaxe de coñecementos suficiente sobre a animación lectora, biblioteconomía e documentación. O seu papel é esencial ao responsabilizarse das seguintes funcións:

Coñecer as necesidades de formación do profesorado e sondear recursos accesibles para darlles unha resposta dilixente.

Elaborar unha listaxe, a partir das suxestións que recolla, dos materiais didácticos que debe ofrecer unha biblioteca ben equipada.

Coordinar iniciativas dos responsables da biblioteca, da aula de informática e do resto de profesores que activen e dinamicen o uso destes espazos.

Organizar un equipo integrado por membros das distintas áreas curriculares para programar un plan de lectura que conveña tanto ás lagoas e potencialidades detectadas, como ás competencias dos seus destinatarios.

Distribuír e recompilar todos aqueles instrumentos de análise ou cuestionarios que sirvan para incentivar e avaliar o proxecto lector con vistas a determinar, xunto ao equipo docente, medidas correctoras.

Convocar reunións de programación e seguimento do plan, onde se concreten desde os horarios, medios e espazos que esixe cada proposta, até a selección de lecturas apropiadas ás características de cada curso.

Converterse nunha figura de referencia para o conxunto da comunidade educativa implicada no plan (titores, profesores, bibliotecarios, alumnos, pais...)

Nas primeiras reunións sobre o proxecto, o coordinador e os profesores poden esbozar un plan estruturado en dous momentos para que progrese en función das aptitudes e hábitos lectores que van interiorizando ou consolidando os alumnos. Resumimos un posible resultado:

- a) No inicio de cada curso, e especialmente no Primeiro Ciclo da ESO, é imprescindible descubrir as habilidades de lectura que dominan os estudantes e a relación que manteñen cos libros, para poder incidir nas súas posibles carencias. Como é natural nos primeiros cursos da ESO, disporán de esquemas mentais básicos, moi próximos a un cliché, e apenas terán desenvolto as estratexias que aseguran unha lectura persoal, crítica e comprensiva. polo tanto, o noso primeiro obxectivo será reforzar as habilidades que demostren e presentarlles o plan de lectura como unha oportunidade para divertirse coñecendo ficcións e personaxes creados para “adultos” que deixan atrás a infancia. aos preadolescentes encántalles sentir que se lles trata como a “maiores”. Comentarlles con certo aire de complicidade que nos esperan, por exemplo, historias de terror, crimes estraños de resolución complexa, aventuras de todo tipo que teñen lugar en países afastados... pode ser un bo comezo.

Despois, orientaremos a elección das obras segundo as súas preferencias, necesidades formativas e capacidades. Así estableceremos varios niveis para atender diversos ritmos de aprendizaxe e non descoidar a quen se amosen reacios a abrir un libro ou teñan máis dificultades lectoras. Evidentemente, teremos en conta que os alumnos destas idades se senten atraídos pola aventura, o misterio; e poden divertirse con historias que mesturen o humor e a fantasía ou achegarse a “clásicos adaptados”, sempre que os seus argumentos e personaxes conteñan algún dos ingredientes citados. As ficcións decantaránse pola acción dinámica, ofrecerán datos, aínda que os desenlaces sorprendentes sean moeda común, e os protagonistas definiránse por trazos moi marcados que os individualicen entre o elenco de personaxes.

- b) Se no Primeiro Ciclo da ESO era imprescindible que os rapaces se sentiran motivados por ler a partir do estímulo de habilidades comprensivas básicas desde as cales puideran levar a termo lecturas máis fluídas e persoais, durante o Segundo Ciclo imponse traballar máis a autonomía e o pensamento crítico. O noso afán será que os rapaces acaben o Ciclo sendo capaces de profundar as obras desde unha comprensión global que non se sustente só no argumento, e que dominen as técnicas elementais que lles permitan a detección e o procesamento de informacións concretas dos textos, distinguindo as relevantes das secundarias, e tamén as outras fontes accesibles, como a biblioteca do centro ou a Internet. Todo isto obríganos a traballar a elaboración de interpretacións persoais en cuxa orixe se aprecie un diálogo aberto tanto cos escritos, como con outros lectores. A capacidade de reflexionar lóxica e ordenadamente sobre a forma e o tema das lecturas para cimentar opinións que superen a simple dicotomía “gústame / non me gusta”, e redunde nun bo coñecemento de xéneros e recursos literarios, debe ser un obxectivo central.

En suma, a lectura concibida como vehículo de acceso e reelaboración de informacións, polo seu carácter de eixe transversal ou “medio para” adquirir todo tipo de coñecementos, e como fin en si mesma ou fonte de pracer buscada de forma voluntaria e libre que contribúa ao reforzo de aptitudes cognitivas.

Nas reunións iniciais tamén poden explicitarse actitudes ou estratexias que frustren a verdadeira finalidade do plan de lectura para tratar de previlas. Por exemplo, trataremos de evitar os erros que seguen:

Presentarlle ao alumnado o proxecto lector como unha obriga ineludible ou como unha materia máis.

Que as prácticas ou actividades que se planifiquen para o fomento da lectura impliquen sancións ou premios.

Seleccionar libros sen contar cos gustos, os intereses e as capacidades dos destinatarios.

Desatender os alumnos preguiceiros ou con competencias lectoras menos afianzadas e centrarnos exclusivamente nos máis predispostos ou receptivos.

Esperar que o plan de lectura teña resultados inmediatos e espectaculares.

Esquecer que as propostas lectoras que se realicen na aula deben fomentar a cooperación de todo o grupo.

Que as actividades lúdicas e participativas perturben a dinámica do centro.

Que a concepción lúdica e participativa se circunscriba ás actividades previas de motivación para adoptar pautas máis académicas ao traballar a comprensión e a interpretación, freando así o intercambio aberto de opinións persoais e comentarios informais.

Que as iniciativas e accións concibidas para dinamizar o proxecto lector teñan un carácter obrigatorio.

Traballar sobre fragmentos carentes de unidade, isto é, cuxo sentido sexa excesivamente vago ou equívoco fóra do contexto global da obra.

Que os actos que se centren no libro como obxecto leven a descoidar a verdadeira intención do plan: o estímulo ou reforzo de hábitos e competencias lectoras.

2. Outros aspectos de relevancia

2.1. Os ambientes lectores

A configuración de ambientes que favorezan a lectura é esencial para que o plan de lectura se desenvolva convenientemente, en tanto centra a súa atención nos espazos, os tempos, as accións e as vivencias de quen interveñen nas prácticas ou iniciativas que se organicen. Aínda sendo unha cuestión complexa, destacamos algúns aspectos de importancia:

- a) Hai que recoñecer que a miúdo a distribución das aulas de secundaria non facilita as tarefas en grupo, a comunicación e o diálogo entre os estudantes, a formación de grupos cohesionados que traballen cóbado a cóbado, que colaboren na consecución de ilusións e metas, e cuxos membros desenvolvan a súa autonomíaa persoal no seo dunha interacción cooperativa. ao sumo, os pupitres alineados en filas de dúas favorecen o traballo en parellas. Por isto, e sempre que sexa posible, modificaremos a típica disposición espacial ideada para clases maxistras nas que o docente actúa de emisor e os rapaces de receptores máis ou menos pasivos. nas actividades que realicemos na aula podemos romper esta dinámica tradicional por medio de diferentes iniciativas. Por exemplo:
  - Xuntando as mesas para que os alumnos poidan traballar en grupos de catro persoas.
  - Planificando debates ou libro-fóruns onde se senten en círculo arredor da clase para que o intercambio de opinións gaña vivacidade, sexa máis áxil e participativo, evitando que as intervencións sempre pivoten sobre a figura do moderador ou docente. Así, os alumnos comunicaranse e sopesarán as súas impresións ou puntos de vista con maior sensación de confianza e de complicidade. Esta estratexia obedece a unha certeza: no intercambio de experiencias lectoras “o goce persoal sobrepasa á subxectividade e o comentario convértese en canle de expresión para compartir (...) a experiencia de lectura con outros receptores” (Antonio Mendoza).
  - Organizando dramatizacións en semicírculo para ampliar o espazo da representación e acurtar a distancia entre os que actúan e quen miran coa intención de que todos se convertan en

“participantes” e poidan incluso intercambiar os seus roles. Así estaremos máis próximos á apertura e liberdade do ensaio dramático que da metódica posta en escea, e lograremos que a actividade se viva como un proceso conxunto e aberto de creación e recreación.

- b) Tamén queremos que os alumnos afirmen o seu protagonismo implicándose na configuración dos espazos. De igual forma que nestas idades empezan a decorar a súa habitación segundo os seus propios intereses ou gustos con debuxos, fotografías, pósters ou obxectos decorativos, etc., invitarémolos a opinar e decidir sobre as redondas de lectura do centro. Podemos facelo organizando debates nos que cada cal expoña as súas propostas e elixan entre todas aquelas que resulten máis viables ou suxerentes. deste modo, potenciaremos a súa imaxinación e a súa capacidade de negociar, de escoitar o outro e saber alcanzar acordos.

Por exemplo, poden decidir como decorar a biblioteca ou a aula para unha actividade específica, como serán os carteis ou os eslogans publicitarios que acorden realizar sobre as obras que xa coñecen ou sobre a afección lectora, se queren completar un panel con reflexións e motivos sobre a experiencia de ler ou outro con retratos ou debuxos dos seus personaxes de ficción preferidos para colgalo nun lugar visible da escola: o comedor, o vestíbulo, a entrada da biblioteca, algún corredor central...

- c) Na mesma liña, animarémolos a que participen na organización e mantemento de bibliotecas de aula. Para isto, orientaremos os estudantes que se vaian responsabilizar rotativamente do seu bo funcionamento sobre a forma de poñelas en marcha e de xestionalas:

- É posible que teñamos que empezar de cero. Entón, debemos aproveitar un espazo que destinado a outro uso, como un armario ou un estante, para acondicionalo ao servizo que queremos darlle. En caso contrario, hai que dedicarlle un tempo á “bricolaxe”, supervisado por algún docente ou familiar “mañoso”, para montar algúns estantes coa intervención dalgúns alumnos que se ofrezan voluntarios.
- A continuación, teremos que abastecer os estantes de volumes. Existen varias alternativas: a través de doazóns de exemplares que realicen as familias, de cuxa selección se encargará o titor do grupo ou un mediador; coa achega dun libro por parte de cada alumno en condición de préstamo para todo o curso lectivo; ou ben creando un fondo común co que se adquiren obras de literatura infantil e xuvenil ou doutras materias que resulten atractivas.
- Para que a biblioteca de aula sexa dinámica e esperte o interese dos alumnos, require dunha renovación periódica que impulsaremos de diversos modos: intercambiando obras co resto de bibliotecas de aula do mesmo ciclo, incluíndo libros en préstamo da biblioteca municipal, mediante documentos ou escritos que elaboren os mesmos usuarios ao longo do curso...
- Unha vez configurada a biblioteca, guiaremos os rapaces para asegurar un uso ordenado e un control dos libros e documentos que conteña. Primeiro, deberanos rexistrar nunha listaxe. O máis cómodo é recorrer ao programa Excel, co soporte dalgún docente que o coñeza, e elaborar un rexistro que se actualice regularmente.

- d) Finalmente, os espazos lectores non deben circunscribirse aos límites da aula e ampliarse a lugares lindantes a elas. Por exemplo, cabe reservar e acondicionar algúns corredores ou zonas do patio ben iluminadas como “recunchos de lectura” con cadeiras de brazos, bancos cómodos ou árbores rodeadas de céspede. Para estes espazos, os alumnos poden confeccionar motivos, carteis ou debuxos acordes coa utilidade descrita, ademais de organizar neles debates en grupos reducidos sobre as lecturas que estean efectuando e preparar actividades conxuntas: breves dramatizacións, ensaios de exposicións orais, etc.

No que respecta á biblioteca do centro, supoñemos que os rapaces durante a Educación Primaria se familiarizaron cos seus diferentes usos e normas elementais: consulta de obras de referencia (enciclopedias e dicionarios), servizo de préstamo, participación en actividades lúdicas ou informativas que alí se organizan... polo tanto, é un bo momento para que a sintan máis próxima e profunden no seu coñecemento. Estas iniciativas poden resultar eficaces:

- Involucrarse na súa xestión levando a cabo todas aquelas tarefas que a persoa responsable delegue neles. Antes, obviamente, impulsaremos unha bolsa de voluntarios da biblioteca do centro.

- Decorar algúns estantes con ilustracións que acompañen aos rótulos das distintas materias e lles permitan aos máis pequenos orientarse mellor.
- Asesorar novos compañeiros ou usuarios de Primaria sobre normas básicas de utilización.
- Exercer de mediadores con nenos máis pequenos, ou da súa mesma idade, para recomendar lecturas que lles gustaran especialmente.
- Planificar e guiar determinadas propostas de animación, como organizar dentro da biblioteca áreas temáticas relacionadas coas lecturas. Nelas cabe evocar un xénero, unha cultura ou un país concreto con fotografías, noticias de prensa ou obxectos que o recorden.

As Tecnoloxías da Información e a Comunicación (TIC) son tamén un recurso privilexiado á hora de despertar a afección polos libros e reforzar competencias de lectoescritura. A importancia crecente que os ordenadores e a Internet adquiriron na nosa época traza unha nova fronteira de alfabetización, na que o dominio da lingua escrita é a chave para assimilar coñecementos informáticos cada vez máis ineludibles. É dicir, debemos aproveitar os ordenadores conectados á Rede e provistos de impresoras, escáneres, etc., que case todos os centros educativos posúen, así como aqueles recursos educativos virtuais ou en soporte dixital que nos resulten útiles.

Para o presente curso temos no proxecto lector o seguinte libro de referencia:

Guárdate de los Idus. Gándara, Lola.

2.2. Implicación das familias no proxecto

O plan de lectura debe chegar a todos os fogares a través de reunións periódicas ou folletos informativos, ben sexa para sensibilizar sobre a pertinencia de fomentar a lectura entre os rapaces, ben para buscar apoios activos ou orientar os que se amosen pouco optimistas respecto ao seu espírito e intencións.

Podemos empezar enfatizando dúas ideas básicas. En primeiro lugar, aclararemos por que a lectura é un eixe educativo de suma importancia e, despois, que a ESO é un marco idóneo para estimular a afección polos libros porque os rapaces aínda están definindo a súa personalidade e os seus gustos. Logo podemos adaptar, e ampliar pensando en Secundaria, varias das suxestións que se recollen no proxecto lector de Primaria. Vexamos como:

Pais e nais son modelos de conduta para os seus fillos e fillas. En consecuencia, se carecen de toda inclinación pola lectura é improbable que transmitan a afección polos libros. Aínda así, poden comprar habitualmente o periódico e comentar na casa noticias que lles chamen a atención ou ter unha obra encima da mesía de noite e manifestar así unha curiosidade incipiente.

Contodo, cabe matizar que non falamos dun determinismo sociocultural, xa que os pais que espertan o interese lector por medio do exemplo son casos excepcionais. De feito, de ambientes bibliófilos xorden persoas sen ningunha devoción pola lectura, mentres que familias menos “letradas” consiguen estimular unha paixón que non secundan valorando que os seus fillos lean. Quizais a solución estea en connotar a lectura positivamente sen sacralizala.

Naturalmente, se pais, avós ou irmáns teñen o hábito de ler é bo que comenten as súas lecturas cos rapaces ou lles falen delas. Poden explicarlles “de que vai”, quen lles recomendou o libro, por que lles interesa o seu tema ou argumento, como son os seus personaxes, que episodio prefiren.... Ademais, se aínda conservan o gusto pola aventura, a sorpresa, o misterio, etc., terán ocasión de gozar cos rapaces das súas lecturas xuvenís.

Nestas situacións, hai que recordar que os gustos lectores son persoais e non teñen por que coincidir entre irmáns ou entre pais e fillos. É fácil que un preadolescente motivado por ler abra indistintamente obras de certa calidade e best sellers para o gran público, ao tempo que non

arrincona dun día para outro as súas lecturas infantís. polo tanto, adoutrinalo sobre excelencias literarias é un erro, xa que o seu desexo se alimenta sempre que encontra un libro que responde ás súas capacidades e intereses, á marxe do afastados que nos resulten.

É beneficioso que pais e fillos saian xuntos de compras a unha librería próxima para adquirir algún exemplar que lles apeteza ler aos adultos, respectando se o menor opta por non escoller ningún título para o seu goce ou interesándose por aquel que, por un motivo ou outro, o atraia. É un modo de promover a creación ou a ampliación dunha biblioteca persoal.

Tamén é agradable “pasar un anaco” nunha biblioteca municipal co propósito de curiosar sen presións, coa mesma liberdade de elección.

Así mesmo, non está de máis que os familiares recorran ao asesoramento de expertos en literatura infantil e xuvenil (bibliotecarios, libeiros, docentes, etc.) cando, en datas sinaladas, queiran regalarlles aos rapaces bos libros. Non debe ser unha norma inalterable, se non se corre o risco de que o obsequio sexa predicible e o costume se vexa como unha rutina tediosa.

É fundamental non confundir o tempo de lectura co proveito obtido. É preferible que o rapaz lea pouco e ben a que se pase longas horas diante dunhas páxinas sen apenas entender o seu contido.

En ocasións, pais e nais poden animar a que sus fillos lles lean en voz alta, mostrar interese polo que escoitan e axudalos se topan con palabras cuxo significado descoñezan. A consulta dun dicionario será aquí un apoio cando os maiores tamén ignoren a definición dun termo. Hai que liberarse do medo a expor o que se descoñece para expresar a alegría do achado, o pracer de descubrir palabras novas.

Igualmente, son moi proveitosas as lecturas conxuntas e “espontáneas” de contos, relatos breves, fragmentos, entrevistas, reportaxes, etc., cuxo tema ou asunto interese a toda a familia e incite os comentarios informais.

Outra opción é animar os rapaces a escribir aquelas experiencias que consideren significativas, en forma de diario ou de contos breves, comentándolles que así poderá lembralas mellor cando crezan.

Por último, podemos suxerirlles ás nais, aos pais ou aos avós/as máis predispostos que, en horarios convidados e fundamentalmente nos primeiros cursos da ESO, narren contos, reciten poemas ou expliquen historias que recorden da súa infancia ou da súa xuventude a grupos de alumnos ou a que expoñan e compartan as súas biografías lectoras: que libros preferían cando eran adolescentes, porque lles gustaban as obras de tal ou cal autor ou personaxe, cando e onde adoitaban ler...

Ademais, na primeira sesión informativa ou nas seguintes, podemos animar a quen se vexan incapaces de motivar hábitos lectores entre os seus fillos. Reflexións como estas quizais limen escepticismos:

Adquirir a afección de ler require tempo, non é un hábito que xorda da noite á mañá. O importante é non perseverar en actitudes que apenas influíron nos rapaces e pensar outras capaces de animalos. Por exemplo, premiar a lectura cun aumento da paga, prohibirlle xogar á consola ou castigalos sen saír se se amosan reacios, son medidas contraproducentes que, no mellor dos casos, conseguen que a lectura se vexa como moeda de cambio.

Non hai que deixar sós os rapaces ante certas lecturas se sabemos que teñen dificultades de comprensión. É preferible axudalos a ler e formular un avance progresivo para impedir que cunda o rexeitamento e a frustración.

Nunca debemos reprocharlles aos nosos fillos a súa torpeza á hora de ler, nin negarlles o dereito a saltar páxinas ou a abandonar un libro que os aburre.

En cambio, unha estratexia intelixente é transmitir como o acto de ler entraña certa rebeldía, o desexo de coñecer outros mundos e de pensar de forma distinta. É dicir, aproveitar o afán de singularizarse fronte aos convencionalismos sociais dos adultos que un sente ao aproximarse á adolescencia.

3. Obxectivos xerais do plan lector

A continuación, dispoñémonos a enumerar uns obxectivos xerais, a definir unhas condicións marco desde o que impulsar o noso plan de lectura, que máis adiante se matizarán con outros centrados na progresiva estimulación de prácticas e competencias lectoras ao longo da ESO. Porén, antes queremos recordar que a adquisición de hábitos lectores é un proceso que se remonta ao mesmo instante en que se aprende a ler, que se consolida na Educación Primaria e que experimenta unha inflexión significativa co paso a Secundaria. Como xa advertimos, na nova etapa o desenvolvemento da autonomía individual e das aptitudes cognitivas dos alumnos adquiren un protagonismo que pode determinar o seu futuro como lectores estables e o seu rendemento académico. Conscientes disto, partimos dun escenario onde a motivación é un elemento clave. Así pónse de manifesto nesta síntese global de intencións:

QUERER LER → Incentivar a motivación para favorecer hábitos constantes e autónomos de lectura.

SABER LER → Desenvolver aptitudes lectoras, especialmente a vertente crítica e interpretativa.

PODER LER → Xerar ambientes propicios á lectura que permitan interiorizar os dous puntos anteriores

Se comparamos o esquema co previsto para a Educación Primaria na parte inicial da aventura de ler, vemos que a orde dos bloques se modificou en favor do “querer ler”. A causa de dito cambio é obvia: a maioría dos alumnos empezan a ESO cunhas competencias de lectoescritura que lles permiten gozar textos apropiados ao seu nivel, pero nunha idade problemática onde a atracción pola lectura diminúe se non encontra alicientes que a compaxinen coa “sedución” dos produtos audiovisuais e outras inquietudes de carácter afectivo e social, como saír co grupo de amigas e amigos ou os nacentes “flirteos” amorosos.

Barallando as premisas expostas, listamos os obxectivos que vertebran o noso proxecto lector para a Educación Secundaria Obrigatoria:

Potenciar o gusto pola lectura e as habilidades de lectoescritura desde a certeza que son o piar de calquera aprendizaxe significativo.

Sumar e coordinar os esforzos das distintas áreas curriculares e das familias para facer posible o citado propósito.

Deseñar estratexias de intervención que se traduzan en propostas lúdicas e participativas, cuxa posta en marcha comprometa toda a comunidade escolar.

Harmonizar o plan de lectura co nivel de cada curso ou grupo e integralo na dinámica cotiá do centro.

Crear ambientes que favorezan o desexo de ler e axuden a concibir a lectura como unha actividade pracenteira.

Presentar a lectura e a escritura como fontes de coñecemento e de enriquecemento lingüístico e persoal indispensables na “sociedade da información”.

Animar a afección pola lectura mediante unha selección de obras que considere o nivel formativo, as preferencias e os intereses dos estudantes.

Desenvolver o gusto por ler de forma expresiva e dramatizada.

Estimular a elaboración propia de textos a través da lectura comprensiva de modelos, así como o interese por compartir e comentar estas creacións individuais.

Promover a sensibilidade, a imaxinación, a creatividade e as habilidades críticas e interpretativas desde enfoques individuais que partan dun diálogo aberto coas obras e cos outros lectores.

Incentivar reflexións argumentadas e coherentes sobre a forma e o tema das lecturas que sirvan para definir miradas persoais que respecten unha base textual.

Suscitar a análise e a vivencia estética das manifestacións literarias.

Fomentar o uso da biblioteca e da aula de informática utilizándoas como espazos privilexiados de aprendizaxe e desfrute.

Activar bibliotecas de aula xestionadas polos alumnos coa intención de fortalecer vínculos de complicidade e diálogo a partir das súas experiencias lectoras.

Impulsar un uso produtivo das TIC que permita localizar e seleccionar datos e informacións de forma áxil e eficiente, empregando as novas tecnoloxías como instrumentos de motivación, de comunicación e de acceso á lectura.

Expresión Oral e Escrita

O desenvolvemento das capacidades de expresión oral e escrita é un aspecto fundamental para o desenvolvemento tanto cognitivo como competencial e social do alumnado. Máis alá do seu tratamento específico nalgunhas das materias de cada etapa, a expresión oral e escrita o desenvolvemento da habilidade para comunicar coñecementos de forma escritas ou oral é un eixe clave para o desenvolvemento persoal do alumnado.

Ao longo da diferentes etapas e nas distintas materias o alumnado aprenderá a elaborar diferentes tipos de texto oral ou escrito co fin de poder aplicar os coñecementos que adquire e poder transmitirlos de forma correcta.

O desenvolvemento das capacidades de expresión oral e escrita debe tamén achegarlle as ferramentas e os coñecementos necesarios para desenvolverse satisfactoriamente en calquera situación comunicativa da vida familiar, social e profesional. Eses coñecementos son os que artellan os procesos de comprensión e expresión oral, por un lado, e de comprensión e expresión escrita, por outro. A estruturación do pensamento do ser humano realízase a través da linguaxe, de aí que esa capacidade de comprender e de expresarse sexa o mellor e o máis eficaz instrumento de aprendizaxe.

O desenvolvemento Expresión Oral e Escrita, en canto eixe transversal educativo, ten como finalidade o desenvolvemento das destrezas básicas no uso da lingua: escoitar, falar, ler e escribir, de forma integrada. A adquisición destas destrezas comunicativas só pode conseguirse a través da lectura e audición de distintas clases de textos, da súa comprensión e da reflexión sobre eles, tendo presente que esta non debe organizarse arredor de saberes disciplinares estancos e

descontextualizados que prolongan a separación entre a reflexión lingüística e o uso da lingua.

O desenvolvemento da Expresión Oral non pode, neste sentido, circunscribirse ás áreas ou materias lingüísticas. Debe estar estreitamente vinculadas ás distintas áreas ou materias do Currículo Educativo. Desta forma potenciase o desenvolvemento competencial do alumnado, implicando o alumnado na utilización, aplicación e transmisión dos coñecementos e habilidades que vai adquirindo ao longo do seu ensino.

O traballo dos distintos contidos e competencias traballados nas distintas áreas ou materias incorporará neste sentido a ensinanza de pautas, indicacións e estratexias para aprender a escribir, explicar oralmente, aplicar na elaboración de diferentes tipos de traballos escritos ou de exposicións orais...

Así mesmo, os estándares de avaliación e os indicadores de logro que avalían a aprendizaxe do alumnado avaliarán ou valorarán tamén elementos da expresión oral e escrita do alumnado como parte integrante da aprendizaxe do alumnado.

Por último, é fundamental ensinarlle ao alumnado a realizar uso social da lingua oral e escrita adecuado en diferentes ámbitos: privados e públicos, familiares e escolares. A forma de falar e de escoitar dunha persoa determina a percepción que os demais teñen de cada persoa. É polo tanto imprescindible dotar o alumnado de estratexias que favorezan unha correcto aprendizaxe desta dimensión oral da competencia comunicativa e que lle asegure un manexo efectivo das situacións de comunicación nos ámbitos persoal, social, académico e profesional ao longo da súa vida.

O traballo dos distintos contidos e competencias traballados nas distintas áreas ou materias incorporará neste sentido o ensino de pautas, indicacións e estratexias para aprender a escribir, explicar oralmente, aplicar na elaboración de diferentes tipos de traballos escritos ou de exposicións orais...

14. ELEMENTOS TRANSVERSAIS

14.2. TECNOLOXÍAS DA INFORMACIÓN E DA COMUNICACIÓN

Na actualidade a introdución e xeneralización do uso das Tecnoloxías da Información e a Comunicación tanto na redonda social do alumnado como, especificamente, no ámbito escolar fan necesario que os educandos se familiaricen con esta nova realidade desde idades o máis temperás posibles.

O termo TIC engloba, ademais, unha gran diversidade de realidades sociais e educativas ás que o profesorado lles deberá facer fronte desde a aula. Para estruturar adecuadamente o traballo educativo das TIC no Primeiro Curso de Primaria enfrontaremos este novo reto educativo a partir destes tres obxectivos:

- a) Levar a cabo unha primeira aproximación á adquisición das habilidades e destrezas directamente relacionadas coas ferramentas informáticas.
- b) Iniciar a familiarización do alumnado coas redondas comunicativas e sociais que supoñen as TIC na súa máis ampla acepción.
- c) Desenvolver a propia tarefa educativa a través do uso dos novos medios e ferramentas que achegan as TIC.

O primeiro destes tres obxectivos sería de carácter instrumental e psicomotriz. O alumnado empezaría a familiarizarse coas redondas informáticas e, moi especialmente, co uso do rato e as habilidades psicomotrices que require o seu uso.

No segundo obxectivo, a familiarización coas novas redondas comunicativas e sociais que supoñen as TIC, desenvolverase a capacidade do alumnado para identificar e comprender algunhas das realidades tecnolóxicas e de comunicación que están presentes na súa redonda inmediata. Para isto, sería conveniente integrar de forma transversal nas diferentes áreas de coñecemento a análise de mensaxes ou contidos ofrecidos a través dos chamados mass-media, principalmente a televisión.

Así mesmo, ao longo deste segundo obxectivo, sería interesante que o alumnado tivese unha noción das novas realidades xurdidas na redonda da informática e da Internet.

Un terceiro obxectivo, e non menos ambicioso, centraríase na transformación dos procesos de aprendizaxe a partir do uso das novas ferramentas e realidades tecnolóxicas. Non se trataría polo tanto, unicamente, de introducir cambios menores ou puntuais nas actividades formativas senón de iniciar a capacitación do alumnado na aplicación dos coñecementos e Competencias Clave que vaia adquirindo na redonda das TIC:

Para empezar esta tarefa, nos cursos iniciais da ESO deberá introducirse o alumnado no coñecemento e uso do ordenador mediante a súa utilización como recurso didáctico complementario para reforzar ou ampliar as aprendizaxes que se levan a cabo na aula. Os diferentes contidos e Competencias Clave traballaranse tanto desde o uso das ferramentas tradicionais como na realización de actividades interactivas, comentario de imaxes ou vídeos extraídos da Internet ou co apoio doutros contidos e aplicacións procedentes da web ou dos mass-media.

Por último, polo atractivo que os formatos dixitais teñen para o alumnado cabería incidir no uso das TIC nos procesos de desenvolvemento e potenciación das Competencias Clave relacionadas coa lecto-escritura.

14. ELEMENTOS TRANSVERSAIS

14.3. CONVIVENCIA

Na clase de Xeografía e Historia fanse comentarios sobre valores e sobre actitudes, resulta ser un lugar adecuado para favorecer a convivencia escolar, promovendo un ambiente de respecto entre todos os membros da comunidade educativa e na mellora da convivencia escolar. A materia de Xeografía e Historia permite a través dos contidos, as imaxes e os textos, e desde a propia acción educativa na aplicación da materia nas aulas, fomentar valores como a igualdade entre homes e mulleres, a non discriminación por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, a resolución pacífica de conflitos, a defensa da liberdade, a igualdade, os dereitos humanos e a paz.

Na educación actual é cada vez máis necesario dispor dun currículo no que valores, saberes, prácticas e comportamentos teñan como finalidade común conseguir que no futuro as alumnas e os alumnos participen plenamente nunha sociedade tolerante, solidaria, responsable e dialogante. A Educación cívica e constitucional contribúe a desenvolver este novo reto educativo propiciando a adquisición de habilidades e virtudes cívicas para exercer a cidadanía democrática, desenvolvendo o coñecemento das nosas institucións e do noso ordenamento xurídico básico e favorecendo a convivencia en sociedade.

Así, este elemento educativo transversal pretende o desenvolvemento das alumnas e os alumnos como persoas dignas e íntegras, o que esixe reforzar a autonomía, a autoestima e o afán de superación, e favorecer o espírito crítico para axudar á construción de proxectos persoais de vida. Tamén se contribúe a mellorar as relacións interpersoais na medida en que a educación cívica e constitucional favorece a utilización sistemática do diálogo. Para isto, propóñense actividades que favorecen a convivencia, a participación, o coñecemento da diversidade e das situacións de discriminación e inxustiza, que deben permitir consolidar as virtudes cívicas necesarias para unha sociedade democrática.

Desde a propia acción educativa na aplicación da materia nas aulas, débense fomentar valores como a igualdade entre homes e mulleres, a non-discriminación por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, a resolución pacífica de conflitos, a defensa da liberdade, a igualdade, os dereitos humanos e a paz, e o rexeitamento de calquera tipo de violencia, racismo ou xenofobia. Respecto a iso, queremos subliñar que o decreto 86/2015, destaca de forma significativa a prevención da violencia de xénero, da violencia contra as persoas con discapacidade, da violencia terrorista e de calquera forma de violencia, racismo ou xenofobia.

A educación en valores na materia de Ciencias Sociais, Xeografía e Historia, está presente en todo o proxecto curricular e reforzase no traballo diario na aula, valorando:

- O diálogo e as actitudes críticas e tolerantes.
- O esforzo e os hábitos de traballo.
- Os valores democráticos e os dereitos e liberdades asociados.
- A diversidade social e cultural do planeta.
- O respecto polo patrimonio natural, histórico, cultural e artístico e a responsabilidade na súa conservación.

Así mesmo, contribúese a adquirir o coñecemento dos fundamentos e os modos de organización das sociedades democráticas, a valorar positivamente a conquista dos dereitos humanos e a rexeitar os conflitos entre os grupos humanos e as situacións de inxustiza.

A identificación dos deberes cidadáns e a asunción e exercicio de hábitos e virtudes cívicas adecuadas á súa idade na redonda escolar e social, permitirá que os futuros cidadáns se inicien na construción de sociedades máis cohesionadas, libres, prósperas, equitativas e xustas.

18. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES

Ante a continuación da situación excepcional que se presenta neste curso académico e que implica a posibilidade da realización de clases presenciais, semipresenciais e non presenciais. O Departamento non contempla polo de agora fomentar e organizar actividades complementarias e extraescolares, no caso que a situación evolucione favorablemente e sexa factible realizar actividades, propón as seguintes

As actividades constitúen un dos eixes fundamentais do proceso de aprendizaxe xa que na súa realización o alumnado adquire un papel activo. Realizaranse actividades nas que o alumnado deba desprezar a súa capacidade de actuación, de reflexión e de creación. Fundamentalmente, os tipos de actividades que se presentan son os seguintes:

- Actividades referidas á comprensión de contidos conceptuais e ao establecemento de relacións entre estes. Realización dun vocabulario xeográfico e histórico (os alumnos/as elaborarán un glosario de términos que terán que presentar á profesora/or),
  - Actividades de síntese de información, realización de esquemas, resumos, toma de apuntes en clase.
  - Actividades de análise e interpretación de fontes históricas de diferente natureza: textos, gráficos, obras de arte, mapas históricos, debuxos satíricos, esbozo de batallas, carteis propagandísticos, obras cinematográficas, obxectos, etc.
  - Redacción de traballos de temática histórica, pequenos traballos de investigación ofrecendo un guión delimitando os apartados sobre os que queremos obter información.
  - Outras saídas de interés coordinadas con outros departamentos didácticos.
    - Saídas a museos. Belas Artes, Museo Arqueolóxico e Torre de Hércules.
    - Saídas a Centros arqueolóxicos. Elviña.
    - Fundacións Barrié e A Banca.
    - Visita a A Coruña, cidade vella e modernista.
- ✓ Cada unha das actividades abarca 5 ou 6 períodos lectivos, unha mañá; dependendo do horario marcado pola institución a visitar.

19. ADDENDA. PLAN DE CONTINXENCIA

Plan de reforzo e recuperación.

Na previsión dos tres posibles contextos: presencial, semipresencial e telemática usaranse os seguintes instrumentos:

Instrumentos.

A través de medios electrónicos, telemáticos e semellantes como:

Preferentemente a Aula virtual do centro, Libro dixital EnRed e Edubook da editorial Vicens Vives, Google Classroom, Podcast, Abalar, Google Forms, GMail, Kahoot, Youtube, Genially, Educaplay, Socrative, Edmodo e aplicacións de vídeoconferencia e similares como Webex, Zoom ou Google Meet.

Ademais, o profesorado poderá concertar entrevistas individuais co alumnado a través de videochamada como parte dos procedementos e instrumentos de avaliación nos casos que estime oportunos.

O procedemento de comunicación entre o profesorado do Departamento con o alumnado ou as familias utilizará, preferentemente, as plataformas e medios telemáticos corporativos.

Metodoloxía.

O Departamento procurará que sexa participativa, ter un carácter eminentemente práctico e potenciar o traballo en equipo e o proceso de avaliación continua a pesar dos evidentes problemas que presenta a ensinanza non presencial: tras a presentación dos conceptos e procedementos por parte do profesor a través de documentos, vídeos, presentación, modelos interactivos ou vídeoconferencias, o alumnado ten que facer por si mesmo os traballos, mapas, imaxes, gráficas, portfolios ou comentarios propostos.

Ferramentas de Avaliación.

Os procedementos e instrumentos de avaliación serán os instrumentos telemáticos citados anteriormente e que constan na programación, están deseñados de forma que permitan determinar o nivel competencial acadado polo alumnado, sempre adecuándose ás modalidades xa citadas de ensino presencial, semipresencial e non presencial.

As actividades serán concretadas a través de traballos, exercicios e exames que poderán pedirse de xeito escrito e presentados de forma telemática. Ademais deberán ser entregados no prazo de tempo marcado polo profesor.

Nesta situación resulta esencial a independencia e una axeitada organización por parte do alumnado para atender eficazmente ás tarefas académicas e a vida familiar.

No referente ó alumnado sen conectividade, non existe, pode darse algún caso con conectividade baixa ou cun computador a compartir e continuaremos con o fomento do uso e con gran rendemento dos teléfonos móbiles.

20. AVALIACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA

A partir dos logros acadados ao final de curso, segundo o apartado anterior, propondrase a revisión da programación naqueles apartados que permitan conseguir os obxectivos establecidos pola lei.

ADECUACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA ÓS RESULTADOS

RESULTADOS ACADÉMICOS E PROPOSTAS DE MELLORA

Preparación da clase e dos materiais didácticos

- Hai coherencia entre o programado e o desenvolvemento das clases.
- Existe unha distribución temporal equilibrada.
- desenvolvemento da clase adecúase ás características do grupo.

Utilización dunha metodoloxía adecuada

- Tivéronse en conta aprendizaxes significativas.
- Considérase a interdisciplinabilidade (en actividades, tratamento dos contidos etc.).
- A metodoloxía fomenta a motivación e o desenvolvemento das capacidades do alumnado.

Regulación da práctica docente

- Grao de seguimento do alumnado.
- Validez dos recursos utilizados na clase para as aprendizaxes.
- Os criterios de promoción están consensuados entre os docentes.

Avaliación das aprendizaxes e información que se lles dá disto aos alumnos e ás familias.

- Os criterios para unha avaliación positiva atópanse vinculados aos obxectivos e aos contidos.
- Os instrumentos de avaliación permiten rexistrar numerosas variables de aprendizaxe.
- Os criterios de calificación están axustados á tipoloxía de actividades planificadas.
- Os criterios de avaliación e os criterios de calificación déronse a coñecer:
  - Ao alumnado.
  - Ás familias.

Utilización de medidas para a atención á diversidade.

- Adóptanse medidas con antelación para coñecer as dificultades de aprendizaxe.
- Ofreceuse resposta ás diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxe.
- As medidas e os recursos ofrecidos foron suficientes.
- Aplica medidas extraordinarias recomendadas polo equipo docente tendo en conta os informes psicopedagóxicos.

Rúbrica de Avaliación da Práctica Docente	Pouco Satisfactorio	Satisfactorio	Moi Satisfactorio	Aspectos positivos que se poden destacar	Aspectos que se poden mellorar	Plans ou propostas de mellora
Temporalización das unidades e dos contidos						
Exposición da información						
Eficacia das actividades e recursos						
Diversidade de recursos						
Estratexias de motivación do alumnado						
Interacción co alumnado						
Avaliación das aprendizaxes						